

POUŠTĚJ
CHLÉB SVŮJ
PO VODĚ

MÉ VZPOMÍNKY

JAN JELÍNEK

Jan Jelínek

Pouštěj chléb svůj
po vodě

(Mé vzpomínky)

2003

Milí čtenáři,

mnoho jsem přemýšlel, vzpomínal a uvažoval, co je život. Jedni si bezstarostně žijí a druzí zápasí, aby přežili. A ti další jsou dokonce nepřáteli života. Jsme všichni stejní, a přece se naše cesty rozcházejí. Jedni jdou přímo a jiní se ubírají vpravo nebo vlevo. A tak se moje vzpomínky vrátily až do mého dětství, mládí a odtud až k šedinám. Připadá mi, že celý svůj život vidím jako v televizi.

Narodil jsem se před první světovou válkou, ale již si pamatuji, jak válka přišla, jak se tehdy žilo a jak se o mne starala maminka a dědeček. Můj otec byl totiž ve válce a vrátil se až po pěti letech. Již jsem chodil do školy. Doma bylo sice málo chleba, ale hojnost lásky, a tak to byly chvíle radostné. Dobře se vzpomíná na výchovu maminky a dědečka, na výchovu morální, ale především duchovní a náboženskou. Působilo to na mne tak, že jsem si zamiloval církve a Pána Ježíše. To bylo vždy mé největší bohatství.

Po studiích jsem pracoval manuálně. Boží plány však byly jiné. Měl jsem zvěstovat slovo lásky Boží. Dostal jsem se do neznámých končin, do východního Polska, na Volyň, do pěkné české obce Kupičov. Velice jsem si zamiloval tu obec i ten lid. Nejbohatší byla pro mne doba druhé světové války. Tehdy se na mne vztahovala slova z Bible: „*Pouštěj chléb svůj po vodě, nebo po mnohých dnech najdeš jej.*“ (Kazatel 11,1). Druhou světovou válku jsem poznal důkladně. Již od dětství jsem miloval svou vlast, proto jsem vstoupil i s manželkou do armády. Chtěl jsem přispět k osvobození své milované vlasti.

Později jsem však byl ve své vlasti žalářován. Prožíval jsem mnohé těžké chvíle, býval jsem až na dně. V té době mi najednou přišel dopis od jedné kupičovské dívenky, tehdy - po padesáti letech - již babičky: „Pane faráři, pamatujete se ještě na svou ovečku z Kupičova? Jak jste nás učil, tak postupujeme i my s našimi dětmi zde ve vlasti.“ Velice

mě to povzbudilo a přimělo k tomu, abych napsal tyto vzpomínky. Píši je proto, abych si předešlé časy připomněl nejen já, ale aby si běh svého života připomněli i ti, kteří tuto knížku přečtou. Přál bych si, aby slova lásky padla na úrodnou půdu. Ať vás potká dobré nebo zlé, radujte se v Pánu.

I já vám pravím: *„Radujte se v Pánu vždycky, opět pravím, radujte se.“* (Filipským 4,4)

Jan Jelínek

*Dokud jsem byl dítě,
mluvil jsem jako dítě,
myslil jsem jako dítě.*

I. Kor. 13, 11a

Dne 30.1.1988 jsem se rozhodl, že si napíšu vzpomínky ze svého života.

Život byl a je krásný. Pamatuji si, že když jsem ráno vstával, bývalo často zamračeno, pak ovšem vysvitlo ranní slunko. Vzpomínám na nádhernou hvězdnatou oblohu, která byla vidět večer. Na krásné okolí. Na zpěv ptáčat. A na svoji hodnou maminku, která se o mne starala a vedla mne k Pánu Bohu. Za to jsem jí velmi vděčný.

V roce 1976 jsem dostal od svého bratrance MUDr. Karla Macka náš rodokmen. Jeho maminka a můj otec byli sourozenci. Bratranec se hlásil více k rodině Jelínkově, proto pátral po rodokmenu své maminky.

Nejstarší záznam o předcích mého otce začíná Matějem Jelínkem. O jeho narození máme tento záznam: Římskokatolická farnost Zbyslav II/F 103 u K, 5. 1. 1712, Podhořany se narodil Matěj Jelínek, jehož otec je mlynář v Podhořanech, matka Anna. Kmotrové: Mikuláš Jandáček, Jakub Ptáček, Ludmila Ptáčková. Matěj Jelínek měl prý u Čáslavi vodní mlýn, ale sám byl kolářem. V roce 1742 za vpádu Prusů opustil i s manželkou, třemi syny a dvěma dcerami vlast, aby mohl svobodně sloužit svému Bohu. Odstěhoval se do Velkého Tábora poblíž Kęmpna v polském Slezsku. Zápis v matrice Velkého Tábora uvádí: „Dne 13. 12. 1793 zemřel na vysílení zdejší soused kolář Matěj Jelínek ve věku 83 let, pohřben byl u zdejšího evangelického kostela 15. 12.“

V knize sňatků fary ve Velkém Táboře se o synovi Pavlu Jelínkovi uvádí: „Byli oddáni 1. 9. 1776 Pavel Jelínek, soused a hospodář zdejší, 3. syn Matěje Jelínka, zdejšího souseda a koláře, a Anna Němečková, nejmladší dcera po zemřelém Vavřinovi Němečkovi, sousedovi a hospodáři. Ženich měl 25 let, nevěsta 21 let.“

Pak byl druhý Pavel Jelínek: Narozen 27. 1. 1782 v Čemině u Velkého Tábora, okres Kęmpno; 3. syn Pavla Jelínka a Anny rozené Němečkové.

Třetí Pavel Jelínek se narodil roku 1809 v Zelově. Byl pláteníkem a hospodářem a zemřel v roce 1850.

Čtvrtý Pavel Jelínek, můj dědeček, měl přezdívku Trubač, protože v ruské carské armádě ve Finsku chodil před gardovým plukem jako trubač. Jeho manželka Anna byla nábožná a hodná. Rád na ni vzpomínám, byla na mne laskavá.

Posledním Pavlem Jelínkem v této řadě byl syn Pavla Jelínka a Anny roz. Nevečeřalové. Narodil se 26. 10. 1884 v Zelově. Měl robustní postavu a byl to dobrý tkadlec, člen staršovstva a účastnil se založení domova důchodců v Zelově. Jako vojín carské armády konal základní službu v Buchaře v Uzbekistánu. Tam patřil do vojenského hudebního tělesa a zastupoval dirigenta. Z vojenské služby se vrátil v roce 1908. Vzal si za manželku Karolinu Jersákovou, dceru Josefa Jersáka a Marie rozené Špringlové. Josef Jersák měl přezdívku Pekingský, protože měl jako hradbu vysoký plot. Pavel měl se svou manželkou dva syny: staršího Jana a mladšího Miroslava. Syn Jan byl kazatelem na Volyni v Kupačově. Pavel Jelínek se se svou ženou Karolinou vrátil do své staré vlasti roku 1945. Karolina zemřela v Oráčově v roce 1965 a Pavel zemřel 16. 8. 1971. V záznamu šesti generací se tedy první narodil 5. 1. 1712 a poslední 19. 5. 1912.

V mém křestním listě mám zaznamenáno: Den 19., měsíc 5., rok 1912, v Zelově - Polsko. Tam jsem ponejprv uviděl světlo světa.

Když mi byl asi rok, můj otec Pavel odjel do Ameriky. Psal, aby moje maminka jela i se mnou za ním. Ta se však neodvážila, neboť se obávala mořské nemoci při tak dlouhé a náročné cestě. Otec se vrátil v roce 1913, ale dlouho s námi doma nepobyl, neboť byl následujícího roku povolán do carské armády.

Tehdy byl náš Zelov i s krajským městem Lodž okupován Ruskem. Maminka se mnou bydlela u strýce Engla a pracovala na ručním tkalcovském stavu. Když nastala silná kanonáda z děl, vzala mne a utíkala se mnou na faru vzdálenou asi 300 metrů. Přišlo se tam schovat mnoho lidí, například paní Dedeciusová, jejíž manžel byl kantorem ve sboru. Tehdy jsme měli faráře z Čech, pana Bohumila Radechovského. Pan farář zakryl okénka sklepa, kde jsme se shromáždili, a tak jsme byli v bezpečí. Dospělí předpokládali, že u fary blízko kostela Němci nebudou střílet. Já jsem tehdy ve věku dva roky a dva měsíce nevěděl, co je to smrt, zabíjení a válka, dozvěděl jsem se to až později. Pamatuji si, jak jednou již všichni spali a jen já jako hrdina jsem byl vzhůru.

Poté jsme zase bydleli u strýce Engla. Jednou, když jsem spal na zemi na svém modrobílém kostkovaném polštáři, maminka na chvíli odešla ze světnice a já tam zůstal sám. Když jsem se probudil a zjistil, že zde není, začal jsem křičet a plakat. Jakmile přiběhla a promluvila na mě, bylo po pláči. To si pamatuji i nyní, po padesáti třech letech od úmrtí mé maminky. Ty předrahé mámy!

Maminka stále pracovala na tkalcovském stavu, aby sebe i mne uživila. Přitom mne vždy posadila na zem na deku a já si hrál s třásněmi. Později, když jsem byl často nemocen, si velmi vyčítala, že jsem se v té době asi moc

nachladil. Sama pracovala a tím se zahrála, kdežto já jsem si jenom hrál na zemi.

V domě strýce Engla bydlela také rodina Hochmanova. Měli stejně starou dceru Bruňu. Později se však odstěhovali na ulici Vrbovka směrem na Mauricov. Bylo mi smutno. Bruňa byla v mých třech letech mou první láskou.

Když jsem se narodil, bydleli jsme v Petrkovské ulici ve zděném domě čp. 13. (Roh tohoto domu později za první světové války poškodil dělostřelecký granát.) Poté jsme se přestěhovali do domu čp. 8 v téže ulici. Petrkovská ulice vedla od západu na východ. Od našeho kostela až k dolíkům, kde se kopal písek, a pak do Lobudic. Po obou stranách byly usedlosti nebo malé domky, celkem asi 76 nebo 78 stavení. V některé chalupě žily i dvě rodiny; celkem zde bydlelo asi sto rodin. Z toho jen dvě nebyly české: jedna židovská a jedna polská.

Když mi byly asi tři roky, nastěhoval dědeček maminku do pěkné světničky ve svém domě. Bylo mu totiž líto, že maminka musí tak těžce pracovat a zápasit o živobytí. Dědeček s babičkou Marií bydleli v Petrkovské ulici v domě číslo 9. Jak jsem se dozvěděl, když mi bylo asi deset roků, mamini sourozenci nebyli rádi, že nás dědeček nastěhoval k sobě. Já jsem se tam cítil velmi dobře, ale maminka musela pracovat i za své sourozence, aby jí nevyčítali, že jim ujídá chléb. Maminka pocházela ze sedmi sourozenců: měla tři bratry - Josefa, Karla a Bohumila a sestry Amálii, Emílii a Martu. Amálie, Josef a Karel byli v Americe. Dvě sestry, moje maminka a jeden bratr byli ještě doma. Já jako vnuk jsem byl sám.

K dědečkovi často přicházeli na návštěvu felčar Pospíšil a otec dědečkova zete Andrš. To bylo hovoru a smíchu! Vždy jsem je rád poslouchal.

Jednou dědeček bílil světnici. Ale babičce se něco nelíbilo, začala dědečkovi domlouvát. Dědeček věděl, že to udělal dobře, ale babička se nechtěla dát. Když už to nemohl

vydržet, roztrhl si kamizolu a pak jí řekl: „Marie, dej mi jehlu,“ a sám si kamizolu zašil. Byl velmi hodný. Když jsem před třiceti lety četl knížku Věčně zpívají lesy, připomínal mi děda Dag mého dědečka.

Dědeček byl velmi pracovitý, silný, statečný a starostlivý otec a manžel. V jeho domě bylo vždy dost jídla, takže jsme měli nejen černý „rázový“ chléb, ale i bílý a občas - hlavně o svátcích - byly i koláče.

V domě číslo osm, kde jsme dříve s maminkou bydleli, bylo vojenské stanoviště policie. Ta občas chodila kontrolovat, zda všichni dodržují předpisy vojenské vlády. Podle nich měli všichni jíst jen černý rázový chléb. Když bylo při kontrole zjištěno, že má někdo více potravin, byly mu zrekvírovány. Babička ovšem pekla dva chleby. Bílý dala do sabatníku - chlebové pece - dozadu a černý „rázový“ nechala vpředu. Tak při kontrole nikdy nezjistili, že pečeme i bílý chléb.

Nedaleko od nás, asi 1 km na jih, kde končilo území Zelova, byla postavena dřevěná budka podobná záchodu. Nacházela se přesně na německo-rakouské hranici. Tehdy jsme byli pod okupací Německa. V té budce hlídal německý voják a já si vzpomínám, že jednou kolem šel nějaký člověk z Rakouska, údajně, aby si vyměnil mýdlo za nějaký pokrm nebo proviant. V Rakousku byl totiž v tuto dobu nesmírný hlad. Když přecházel hranici, německý voják vykřikl „Halt!“ a muž byl v okamžiku usmrcený. Bylo mi z toho smutno. Co když třeba sháněl chléb pro své děti?

Když mi byly čtyři roky, seděli jsme u babičky Jelínkové ve světnici. Byly tu moje tety i s manžely. Najednou přišel nějaký Němec, policista nebo voják, a namířil proti nám pušku, jako by chtěl střílet. Všichni přítomní vstali a tlačili se ke zdi. Myslím, že ho nakonec uklidnila babička, takže to dopadlo dobře.

Jak nám bylo dobře, když se o nás starali rodiče! Vzpomínám si, jak mně maminka učila modlit. Nejdříve krátkou modlitbičku Beránku Boží:

*„Beránku Boží, Pane náš, Pane Ježíši Kriste,
kterýž snímáš všechny hříchy a nepravosti,
smiluj se nade mnou hříšným.
Račiž mi dáti tvůj svatý pokoj,
nyní časně a v nebi věčně. Amen.“*

Pak mě učila také další modlitbu:

*„Otče náš, který jsi v nebesích,
posvěť se jméno tvé. Přejď království tvé.
Buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.
Chléb náš vezdejší dej nám dnes.
A odpusť nám naše viny,
jako i my odpouštíme našim viníkům.
A neuveď nás v pokušení, ale zbav nás od zlého.
Neboť tvé jest království i moc i sláva na věky věků.
Amen.“*

Také mě brala na odpolední nešporní shromáždění do kostela. Tehdy byl naším farářem v Zelově pan Bohumil Radechovský, jak jsem se již zmínil. Pamatuji si, jak jednou po kázání dal zpívat píseň

*„Neboj se, ni lekej, tak zní Páně hlas,
září mi na cestu jako hvězdy jas.
Mraky půlnočními mocně proniká věrné zaslíbení:
Nikdy mne nezanechá. Ne, nezanechá, ne, nezanechá.
On slíbil, se mnou že bude, nikdy mne nezanechá.“*

Tehdy jsem ještě málo věděl o Bohu. Myslel jsem si, že nás nezanechá náš tatínek. Maminka měla strach, aby ho na vojně nezabili. Často se za něj modlila. Byla to věrná služebnice Boží. Na Pána Boha vždy spoléhala a vzdávala mu čest.

Maminka mě také posílala do nedělní školy, která se odpoledne konala v kostele. Učila mne tam nejdříve má tetička Emilka, pak vnučka moudrého Jersáka bělovláska. Moc se mi líbila. Když mě učila teta, chodil jsem do nedělní školy s děvčaty. Kluci se mi ale smáli, pročť jsem šel mezi ně. Bylo pro mne ale těžké loučit se s děvčaty.

Často jsme chodili na návštěvu k babičce Jelínkové. Bydlela také na Petrkovské ulici v domě číslo 43 nebo 45. Její manžel zemřel ještě před mým narozením. Babička měla deset dětí - pět dcer a pět synů. Dcery se jmenovaly Amálie, Alžběta, Anna, Broňa a Emilka a synové Pavel, Josef, Ludvík, Julek a Vládek. Tři nejstarší dcery byly provdány, Pavel - můj otec a Ludvík sloužili na vojně, Josef byl už ženatý a Vládek ve svých třinácti letech zemřel. Babička tak musela sama žít pět lidí, starala se totiž ještě o vnoučata Karla a Rozálu. Na návštěvu jsme k ní chodili rádi, byla velmi hodná na mne i na moji maminku. V tak těžké době si vždy věděla rady a byla stále veselá. Byl jí dán od Boha velký dar.

Nejvíce jsem se těšil na hrušky ovesnice. Rostly na dvou velkých hrušních a tehdy mi velmi chutnaly, dětem všechno chutná. Jednou už bylo hrušek málo. Babička velmi vyhubovala mým tetám, že si je vzaly jako první a nám je nedaly: „Vy krávy, což jich nemáte stále dost!?“ To se mi nelíbilo. Jako vesnická žena ošlehaná větrem a starostmi si nepomyslela, že takový chlapec již tolik chápe.

Když jsme se vraceli zpět od babičky domů, doprovázely nás obě dvě tetičky, Broňa a Emilka. Když jsme tak šli prostředkem ulice, držel jsem se tetiček za ruce a vždy jsem se vyhoupl a oběma nohama udělal veliký krok. Ach, jak to všechno bylo pro mne krásné!

Jednoho letního večera se přihnala veliká bouře, silně se blýskalo a bylo hrozné hromobití. Všichni seděli venku pod střechou na lavičce. Dům byl z dřevěných fošen a střecha krytá slámou. Kdyby udeřil blesk, vše by bylo

v plamenech, proto jsme museli čekat, až bouře přejde. Kdosi mamince řekl, ať mě odnese spát, ale neposlechla, bála se o mne. Šli jsme spát, až když bouře přešla.

Můj svět tvořila v mých dvou až sedmi letech ulice Petrkovská a Sienkiewicze. Na rohu těchto ulic stál náš český kostel, evangelicko-reformovaný, do kterého jsem již jako dítě rád chodil. Pak tam byl ještě rynek, kde jsem si poprvé koupil sachmaroš - zmrzlinu. Když mi bylo pět roků, maminka mě vzala o Štědrém dni za ruku a na tom rynku mi koupila dárek. Řekla mi: „Jeníčku, dárky nedává děťátko, ale maminky nebo babičky, neboť Pán Bůh nám dal dar Pána Ježíše.“ Byl jsem hrdý, že vím více než ostatní děti, totiž že dárky nenaděluje děťátko, ale rodiče nebo babičky a dědečkové.

Dále můj svět sahal do blízkého lesíka a na luka - torfáky, tedy rašeliniště. Pak až k fotografovi do Grzesina, kde mě maminka jednou nechala fotografovat, aby snímky poslala tatínkovi na vojnu, dále pak tetě Anně Špringlové na Hřebenách a sestřám mého otce - Amálii Mackové, jejíhož manžela přezdívali Malý Macek, a k Alžbětě Mackové na Jozefátově; její manžel měl přezdívku Velký Macek.

Naše ulice byla osázena topoly a na jižní straně kaštany. Byla široká, ale jen asi čtyři nebo pět metrů široký pruh uprostřed byl vydlážděn kočičími hlavami. Chodníky byly pískové a kolem nich byly vykopány příkopy, jimž za deště odtékala voda. Tehdy jsme si dělali lodičky a pouštěli jsme je po vodě do neznáma. Zdalipak to dnes děti také dělají? Když bylo pěkně, váleli jsme se po příkopech. Také jsme si hrávali na chodnících. Tehdy bylo málo míčů. První míček jsem si udělal ze srsťi dědečkovy kravičky, kterou jsem pásł. A byl to pěkný míček.

Rád vzpomínám na své dětství. Bylo nám dobře. Dětský život je nejkrásnější. My, děti, jsme se těšily na jaro, na zelenou trávu, a dělaly jsme si písňalky z kaštanových větví. Zpívaly jsme písničku:

*„Zas tu jaro máme, děti, pojďte ven,
aby tam byl Pán Bůh od nás veleben.
Píšťalky si nadělejme, na housličky zahudejme,
hopsa, hejsa, hej, nikdo nemeškej.“*

Kamarádil jsem mimo jiné s Blahošem Dedeciusovým; již tehdy jsme si dělali telefony. Jeho otec kantoroval v kostele.

Když jsme si chtěli hrát, starší hoši vyřezali z kulatého dřeva kolečka. Kdo byl silnější, kutálel kolečkem. Na druhé straně ho pak ostatní zastavovali. A tak se zápasilo. Slabší to jistě většinou prohráli.

Také jsme hrávali politickou hru. Polsky jsme říkali „Skacz gumeczka do dułeczka vokatus, vokatus, Čech nebo Rus, Polák.“, česky „Skákej, míčku do důlečku, vokatus, vokatus, Čech.“ U důlku jsme byli čtyři, někdy až šest, a když se ozvalo jméno příslušného státu, dotyčný chytil míč a musel se jím strefit do „nepřítele“. Pakliže se strefil, nepřítel byl vyřazen z boje. Já jsem měl rád Čecha, Rusa a Američana.

Taková byla tehdy zábava. Přizpůsobovali jsme se době. Nebyli jsme o nic okradeni a myslím, že ačkoliv byla bída, měli jsme z mládí více, než současná mládež žijící v blahobytu. Také jsme měli větší úctu k rodičům. Nyní se klaní rodiče dětem. My jsme se báli třeba zvednout jablko u souseda. Dnes se všechno dovoluje. Dříve se trestalo. Koho otec miluje, toho trestá, platilo tehdy. Nyní je trest pokutován. Na své počínání tato doba hrubě doplatí. Zlo je dětem vždy blíže, nežli dobro. Ale dobří kormidelníci, tedy rodiče, dovedou řídit své lodičky.

U dědečka měli dvě krávy. Mléko jsme museli odevzdávat. Pamatuji si, že jednou babička sesbírala z mléka trochu smetany a stloukla máslo. Vzpomínám si ještě dnes na jednu takovou královskou večeři. Bylo to v sobotu. Měli jsme bulvy (tak tehdy Češi v Zelově nazývali brambory)

na loupáčku a já jsem k nim dostal půl polévkové lžice másla. V takové bídě! Rád na tu večeři vzpomínám ještě dnes. Nyní lidé naříkají, že je zle, ale kolik odpadků se nalézají v popelnících!

V roce 1916 nebo 1917 postavili v Zelově elektrárnu. Zavedli světlo také v dědečkově domě. Dědeček se nejprve obával, že dráty povedou půdou a že jiskra by mohla dům zapálit. Nakonec ale světlo zavedli. Jak to bylo pěkné! Na „petrolinové“ lampě jsme pokaždé museli čistit sklo a světlo bylo slabé a blikalo, a najednou stačilo otočit knoflíkem a objevilo se tak krásné světlo. To byla pro nás pro všechny radost.

Auto jsem obdivoval ponejprv v šesti letech. Přijela ničím netažená bedna na kolech. To bylo divné, až záhy nám začali vyprávět, že uvnitř je motor, který pohybuje koly. Takové divy: nejprve světlo svítící bez zápalek a pak zase bedna jezdící bez koní.

Jak jsem se již zmiňoval, do kostela chodilo v neděli vždy mnoho lidí. O svátcích pak zde bylo vždy přeplněno. My děti jsme měly vždy velikou radost o Vánocích, kdy se oslavuje narození Pána Ježíše. Tehdy k nám přišlo Jezulátko. Nastal čas radosti. Dárky jsme dostávaly každý rok na Štědrý večer. U nás se říkalo, že naděluje děfátko, ne Ježíšek. Protože byla bída, dárky byly chudé. Trochu „cukerků“ - bonbonů, několik ořechů a jablíček. A jak to bylo vzácné! U babičky Jelínkové byly vždy na „kaptuře“ chlebové pece připravené pro vnuky bíle zdobené perníky. Panáčci, koníčky, srdéčka a další. Každý vnuk nebo vnučka si vybrala jednu figurku. Jednoho Štědrého večera, když jsme spali u dědečka Jersáka v dřevěné truhlici, řekla mi moje o tři a půl roku starší teta Marta: „Nespi, uvidíš to děfátko, které naděluje.“ Ale já, čtyřletý, jsem usnul. Pak mě probudila a řekla: „Viděl jsi, kdo naděloval dárky? Nebylo to děfátko, ale babička.“

Největší radost jsem měl z prvního dárku z nedělní školy, který jsem dostal o Štědrém večeru. Tehdy jsme měli dětskou slavnost. V kostele byl postavený velký smrk okrášlený hvězdičkami a dalšími ozdobami a ozářený mnohými svíčkami. U stromečku bylo jako v nebi. Maminka mi říkala, že v nebi je asi veliká krása. Pak tu bylo také plno rodičů. My děti jsme zpívaly a říkaly básničky o pacholátku v Betlémě narozeném. I já jsem říkal verš z Bible, ale když jsem uviděl tolik lidí, spletl jsem se. Ten verš si ale pamatuji dodnes: 1. Mojž., 3. kap., 15. verš:

„Nad to, nepřátelství položím mezi tebou a mezi ženou, i mezi semenem tvým a semenem jejím, ono potře tobě hlavu, a ty potřeš jemu patu.“

Až když jsem byl velký, dozvěděl jsem se, že je to první zaslíbení, že Pán Ježíš přijde od Boha na tento svět. Stalo se to v Betlémě.

Po slavnosti každý dostal zmiňovaný dáreček, o to se v tak těžké době postaral pan farář Radechovský. To bylo něco: vánočka a kornout, v něm cukroví, místo „cukerků“ několik kostek cukru, ořechy, jablka a další. Sáček byl převázán provázkem jako balíček a byl u něj kousek smrkové větvičky a malá svíčka. Když jsem to při odchodu dostal, byla už tma, ale já jsem utíkal domů, jako bych dostal největší poklad. Dědeček byl doma. Pochlubil jsem se. Rozsvítil jsem svíčku a poskakoval u stolu tak dlouho, dokud svíčka svítila. Dědeček si přitom četl nahlas v Bibli; zaslechl jsem jen málo. Buď to bylo o Davidovi nebo o Danielovi. Na to se nedá zapomenout.

V posledním dni roku začínal program mládeže v deset hodin večer. O půlnoci zvonily pět minut zvony. Všechna světla zhasla, svítila jen ta na stromečku. Každý mohl přemýšlet, co učinil dobrého nebo zlého. A co ho čeká v nastávajícím roce.

Ještě jednou jsem byl překvapen. Bylo to o Velikonocích. Přiběhl jsem domů z kostela a co vidím: moje babička Jersáková a její sousedka, také Jersáková, která asi přišla na návštěvu, klečely na kolenou a modlily se. To se mi líbilo. Jak jsem se dozvěděl později, v téže době bylo v kostele shromáždění a sbor zažíval duchovní probuzení. Já jsem tehdy ještě neznal Pána Boha, ale měl jsem před ním úctu. K tomu mě maminka, dědeček i babička vychovávali.

Do nedělní školy jsem chodil rád. Učili jsme se písničky jako třeba:

*„Ovečkou že Páně jsem, tím se těším nocí dnem;
on můj dobrý pastýř jest, v bezpečí mne ráčí
vést; v lásce mne a v péči má, mne i podle jména zná.“*

Hodně jsme zpívali hlavně o Vánocích a Velikonocích. O velikonočním pondělí jsme chodili na koledu. Od chalupy k chalupě. Když jsem vešli dovnitř, říkali jsme: „Koleda, koleda, dejte vajíčko nebo dvě, červené nebo bílé, slepička vám snese jiné.“ Já jsem se styděl jít mezi prvními. Ale i když jsem šel vzadu, vajíčko jsem také dostal.

O Zelených¹ svátcích druhý den v pondělí jsme chodili s nedělní školou na májovku - výlet na lesní palouk. Na první májovku jsem šel asi ve čtyřech letech. Tenkrát bylo všeho málo. Pamatuji si, že všechny děti si přinesly svačinu. Většinou měly suché krajíce černého „rázového“ chleba, ale objevil se i bílý. Někteří ale neměli svačinu ani zabalenou. Všechny svačiny se na začátku vybraly a později se zase rozdávaly. Já jsem si přinesl koláč, ale při rozdávání jsem obdržel „rázový“ chléb. Bylo mi to líto. Když jsem to ale doma říkal mamince, pověděla mi, abych si z toho nic nedělal. Možná ten pšeničný koláč do-

¹ Svatodušních

stal někdo, kdo předtím ani nevěděl, jak chutná. Nakonec jsem z toho měl radost.

Asi v sedmi letech se mi taky o takové májovce zdálo. Byli jsme na palouku u lesa a mě se moc chtělo čurat. Zašel jsem tedy k lesu, ale kam jsem se otočil, tam byla děvčata a já se hrozně styděl. Myslel jsem, že to nevydržím. Konečně jsem zašel dál, kde nikdo nebyl, a mohl jsem si ulevit. Teklo to po nohou a tatínek to také pocítil. Ten sen mě stál pár pohlavků.

Jako kluci jsme chodili na luka, kde se kopal torf - rašelina. Také jsme chodili sbírat borůvky, houby, maliny a ostružiny. Koncem léta také začala škola a neposlušné děti seděly v koze. Slyšel jsem o ní a byl jsem zvědavý, jaké to tam je. Bylo mi tehdy necelých šest let, tak jsem se tam nechal zavřít načerno i s neposlušnými žáky. Ale vtom pro mě příběhli, že se tatínek vrátil z války, která právě končila. Tehdy jsem tam tedy nedoseděl, ale ta koza mne pak pronásledovala po celou dobu chození do školy.

Otec se sice vrátil ze zajetí, ale buď jsem se mu nevrhl do náruče, nebo ke mně již necítil žádnou lásku. Ze setkání jsme byli oba zklamaní. Celých šest posledních roků mě neviděl a žil ve stálém napětí jako voják a zajatec. Od paní, u které od roku 1915, kdy padl do zajetí, pracoval na statku, přivezl hrnek škvařeného sádla. To byla velká vzácnost. Jen o Velikonocích jsme snad měli kousek masa, nepamatuji si. Ale chléb ano. Byl upečený z mouky a brambor. Babička nám tehdy přinesla také pekáč koláče. Říkalo se mu babka.

V Zelově vycházeli lidé zvědavě na ulice. Radovali se, že válka skončila a že nepřátelé musí domů. Kdo byli ti nepřátelé, jsem tehdy ještě nevěděl. Jen jsem slyšel, že Poláci mnoho německých vojáků při návratu domů zabili.

Po válce se v Zelově začali roztahovat Poláci. Naše kapela dechové hudby šla - nevím, jestli dobrovolně či z donucení - hrát na 1. a 3. máje na pochody, jež se konaly

na počest svobodného polského státu. Když tak chodili po ulicích a přišli až na rynek, začali křičet „Hurá, niech żyje.“ My kluci jsme křičeli ještě více a házeli jsme vysoko čepice. Já jsem měl čepici ještě novou, tatínek mi ji koupil. Také jsem ale záhy dostal vyčíněno za to oslavování Polské republiky a „Polskej partii socialistycznej“.

Poláci měli po první světové válce zpočátku jako měnu marky. Ty ale neměly skoro žádnou cenu: za 1000 marek, které jsem našel, jsem si koupil sešit. Polští studenti zase jednou udělali v Lodži draka a na ocas mu přivázali marky. Když je policisté napomínali, že je to trestné, řekli, že musí polskou měnu pozvednout, aby jí pomohli.

Bratranec mé matky Rajmund Engl ze mne a z několika dalších chlapců od šesti do devíti let udělal skauty. Vyrobil ze dřeva přes metr dlouhé hůlky a každému jednu dal jako karabinu. Cvičil nás v malé uličce za kostelem u Valtů. Hůlky jsme si dali na ramena a pochodovali jsme za zpěvu písně, kterou nás naučil:

*„V zielonem gaiuku sloviky śpiewaja
a mojego ŝejne Lajbiŝ na vojne volajo.
RF: Aj, vaj, givalt, aj, vaj, givalt, vŝici razem
vykřikneli aj, vaj, trilibum, trilibum chucha Lajbiŝa.
Kdybym ja viedŝala, ŝe mój Lajbiŝ ŝyje,
to bym mu poslala s ceberkem pomile.
RF: Aj, vaj, givalt...“*

V Polsku děti chodily do školy od sedmi let. Když jsem šel i já poprvé do školy, učitelka mě chtěla zapsat jako Jana Jelonka, ale já jsem se s ní hádal a trval jsem na tom, že se jmenují Jelínek. Poláci by z každého udělali Poláka.

Tak jsem začal chodit do první třídy. Učila nás nějaká ruská učitelka, starší paní. Jednou jsem si pomaloval tvář. Nijak mne nepotrestala, jen řekla „djabel“. Bylo mi hanba,

že jsem udělal takovou hloupost. Však jsem také nebyl žádný andílek. Již dítě ten zlý pokouší ke zlému.

Hodně jsem doplácel také na svoji stydlivost. Učitelka se nás ptala, zda rozumíme všemu, co nás učí. A já jsem se styděl říct, že něčemu nerozumím. Rodiče mi s učením příliš nemohli pomoci: otec chodil do školy jen tři měsíce a maminka vůbec. Sotva se uměla podepsat. A tak mi rodiče mohli pomoci toliko tím, že mě napomínali, abych se učil.

Po válce byl všeho nedostatek, také obuvi. I když se nějaká naskytla ke koupi, rodiče neměli dost peněz. Jen v neděli se děti mohly obout do „kamašů“, jak se říkalo střevícům, ale někteří chodili v „trepách“ pořád. „Trepky“ tvořila ze dřeva vydlabaná podrážka s kusem kůže nahoře přes nárt. Když jsme šli do školy na jaře, kdy už nebyl sníh, schovali jsme „trepky“ tajně za plot a šli bosí. Večer před spaním jsme si však museli mýt nohy a maminka poznala, že jsem šel bos. Byl z toho rámus a někdy i nějaká ta rána na zadek. Vychovat takového kluka jako jsem byl já stálo v tak těžké době mnoho práce.

Záhy jsme se přestěhovali k Jersákům do Petrkovské ulice číslo 6, naproti dědečkovi. Mně se nechtělo od dědečka, u něhož jsem bydlel, ale jako syn jsem patřil k Jelínkům, ne k Jersákům. Otec pak postavil tkalcovský stav, aby měli na čem pracovat. Já jsem tehdy chodil do první třídy a hned po návratu domů jsem musel ve svých sedmi letech soukat cívky. Rodiče pak tkali látku a když jí měli asi šedesát metrů, odnášeli ji továrníkovi, kterým byl nějaký Žid. Židé nás měli za Góje. Trvalo dlouho, než továrník látku prohlédl, zda je dobře utkaná. Otec byl velmi nervózní a netrpělivý. Také si pamatuji, jak jednou maminka odešla s látkou k Židovi a já jsem zase soukal cívky. Cívky se však sesypaly, jak se někdy stávalo, a tatínek po mně rozzlobeně hodil šroubovák a udeřil mě do čela tak, že mi tekla krev.

Pak se narodil můj bratr křikloun. Tak plakal a řval, jako by ho někdo řezal pilou. Když ho někdo vzal na ruce, byl zticha, jakmile se však ocitl zpátky v kolébce, zase řval, až rudl. Majitelka domu, paní Jersáková, manželka Emila Bronislava, se přišla podívat, co s ním děláme. Pak zkoušela dávat pod kruhy kolébky klacky, že se tím drncáním při kolébání bratr uklidní, ale nebylo to nic platné. Jednou jsem ho také choval v peřince a zlobil tak, že jsem ho nemohl uklidnit. Vyklouzl mi z peřinky a jen stěží jsem ho stačil na poslední chvíli chytit za nohu. Kdyby byl padl na hlavu, mohl se zabít. To by byl vejřez!

Pak jsme se přestěhovali k mamčinu strýci Karlu Jersákovi do Petrkovské ulice číslo 17. Bylo to asi ve dvacátém roce. Již se nám dařilo lépe. Otec nekouřil (říkal, že přestal kouřit v zajetí, když neměl za co) a také nepil vodu. Byl zbožný, ale přesto mě za každou maličkost bil. Na konci roku jsem zapomněl zamknout dřevník a někdo z něj ukradl sekeru. Na Nový rok jsem za to tolik schytl, že jsem si přál smrt. Také ve škole jsem prospíval spíše hůře než dobře. Zkrátka nepotřebné dítě.

Dědeček měl v jedné místnosti truhlu a v ní zlaté ruble. Ty peníze se mi moc líbily, protože se pěkně třpytily. Jako dítě jsem si s nimi rád hrál, když jsme u dědečka bydleli. I později, když jsme se odstěhovali, jsem rád chodil k dědečkovi do té světnice. Když mi bylo devět let, jednou v červenci se mě dědeček ptal: „Jeníčku, nevíš, kde ty peníze jsou? Kdybys mi to řekl, dal bych ti třešeň plnou krásných plodů.“ Takových stromů bylo v Zelově málo. Dědeček mi vysvětlil, že se mu ty peníze ztratily. Lámal jsem si hlavu, kde by ty peníze mohly být. Já jsem je nevzal, a tak jsem je hledal kdekoliv po koutech s nadějí, že je naleznu a tu třešni dostanu. O ztrátě peněz se dozvěděl i můj otec. Počítal, že jsem ty ruble sebral já. I když jsem tvrdil, že ne, otec mi nevěřil. A tak mě zbil, že jsem byl samá modřina; myslel jsem, že to nepřežiju.

Maminka to nemohla snést, plakala, ale nemohla mě ubránit. Asi po čtrnácti dnech přišel k dědečkovi kamarád mého strýce a ptal se, jestli se mu ztratily nějaké peníze. „To vám vzal váš Bohumil, když přijel z vojny na dovolenou, a dal je děvčeti, aby se mu nevdalo, než přijde z vojny.“ Strýc pak musel peníze vrátit. Žel, otec se nikdy nezmínil, že lituje toho výprasku, který jsem dostal. Věc se sice vyjasnila, ale ty rány mě pálí ještě dnes.

Pamatuji si, jak jednou v zimě jsem se vracel ze školy. Tál sníh i ledy na rybníčku a kluci si u něj hráli. Chtěl jsem skočit na jednu kru, ale místo toho jsem spadl do ledové vody. Ještě, že jsem se stačil chytit za okraj ledu a vyšplhat zpět nahoru. Jinak bych zde asi nebyl. Pak jsem šel k babičce a tam jsem uschl. Kdybych přišel mokrý domů, byl bych bit. Maminka i dědeček mě litovali, že mě otec tak často bije, a zastávali se mě. Moc platné to však nebylo. A tak mě maminka alespoň často pohladila.

Zelovské exulantské rodiny byly chudé. Lidé málo vydělávali a mnozí ani neměli zaměstnání. Můj otec nekouřil, nepil a zbytečně neutrácel, proto vždy něco zbylo. Tak mohl potřebným něčím malým pomoci. Patřil k věrným křesťanům a plnil přikázání spíše jako puritán. Byl i ve staršovstvu a staral se o evangelický starobinec. Těžce nesl všechny baptistické nešvary.

Otec byl přísný na sebe i na nás. S námi však nehrál ani Člověče nezlob se. Možná, že si se mnou někdy zahrál domino, ale to všechno bylo podle něj nepotřebné a hříšné. Nejvíce bojoval proti kopané. Jednou i kazatel baptistů šel na kopanou, to otce velice rozhněvalo. Ale proč byl nešel, když byl mladý.

Dnes vzpomínám, že jsme v dětství přišli o trochu radosti, ale výchova byla dobrá. Víím, že metla člověka z pekla nevyžene, to dokáže jen láska. Pásek je jen údržba. Ale láska je balzám. To dokázala jen naše maminka. Jen tehdy, když dítě neslyší nebo nechce slyšet, ničeho nelituje a je nepo-

slušné, může se uplatnit trest. Ale nikdy ne ze vzteku a bez rozmyslu, to je zbrklost. Teď to činíš, zítra toho budeš litovat.

Bylo mi deset let. Maďaři chtěli kus československého území na Slovensku. Československé vojsko stálo na slovensko-maďarských hranicích. Chtěl jsem utéci a také pomoci v boji proti Maďarům. Ve škole jsem se učil, jak mladí kluci přinášeli Pilsudskému zprávy o nepříteli, když bojoval proti bolševikům. Československo jsem měl velmi rád a chtěl jsem být také takový vlastenec. Z mapy jsem ale zjistil, že od nás to tam bylo více než 900 kilometrů. Ještě jsem neznal vlak a bál jsem se, že tak daleko bych nedošel. Neměl jsem ještě tolik rozumu, abych se tam mohl dostat. Ale stále mi leželo na mysli, že jsem to nemohl vykonat.

Tehdy jsem také četl evangelické časopisy z Čech. Bylo v nich mnoho poutavých věcí. Nejvíce mě zajímala pohanská misie, která zvěstovala spasení a vyprávěla o Pánu Ježíši.

O Vánocích mě rodiče nechali zdobit stromeček. Měl jsem z toho velkou radost. Nevím, jestli to bylo těmi dárky, oslavami narození Pána Ježíše či těmi ozdobami na stromečku, který snad nějak přitahuje dětskou duši, ale já jsem se o Vánocích opravdu moc radoval z narození Pána Ježíše.

Polské katolické děti se nám smály, že nemáme obrazy. Říkali, že naše víra je kočičí. „Koçi wiara niedowiara.“ Maminka vždy říkala, že když se modlíme, máme zavřít oči a myslet na Pána Boha. Pán Bůh je neviditelný, ale slyší nás, když se modlíme. Katolíci se však modlili k obrazům. Ale slyší nás snad obraz?

O svátku Božího těla otec opět pracoval za stavem. K našemu domu přišli dva policajti a tloukli na okno. Jak prý si dovoluujeme o svátku pracovat? Vyhrožovali nejen nám, ale i ostatním evangelíkům. Čeští evangelíci však neměli se svátkem Božího těla nic společného, neboť Bůh ne-

má tělo. Bratr farář Fibich si na to stěžoval u vlády a více se takové problémy neopakovaly.

Když už jsem se zmínil o faráři Fibichovi: Hned po válce, bylo mi asi šest a půl roku, se bratr farář Radechovský musel odstěhovat zpět do Čech. Zelov byl tehdy celý český. Češi si ho koupili, a proto farář Radechovský nechtěl, aby zde polští katolíci stavěli kostel. Proto ho Poláci vyštvali. Loučení s ním bylo velmi smutné. Měl jsem ho rád. Často jsem chodil na faru a kamarádil jsem s jeho syny Pavlem a Janem. Byla to pro mne velká čest, kamarádit se syny faráře. Když se věřící bratři a sestry loučili s farářem Radechovským, modlili se a plakali. Šel jsem po ulici a potkal jsem Josefa Jersáků. Byl to můj o deset let starší kamarád, velmi zbožný. Řekl mi: „Jeničku, pojď se mnou do spolku, odchází od nás pan farář.“ Spolek jsme říkali místnosti, kde se scházeli věřící ve všední dny nebo večer na biblických hodinách. Zpěváci zde cvičili písně a také mládež zde měla své schůze; konalo se zde i cvičení konfirmandů. Josef mě vzal s sebou, a tak i já jsem byl přítomen loučení s panem farářem. Rád na tu chvíli vzpomínám.

Poté jezdili k nám jezdili kázat polští faráři ze Synodu z Varšavy, a to až do návratu zelovského občana, zmiňovaného Viléma Fibicha, který vystudoval na faráře.

Moji rodiče stále pracovali 10 až 12 hodin denně. Když otec skončil práci, vstal od „verštatů“, rozsvítil velkou lampu a vzal Bibli a Kancionál. Přečetl pak úryvek z Bible a zazpíval píseň, jistě děkoval Pánu Bohu za vše. Kolikrát přitom řekl mému bratrovi, který již chodil do školy, aby četl za něj, ale on nechtěl. Jak bych byl rád, kdyby vyzval ke čtení mně, ale to nikdy neudělal a já jsem se mu nikdy neodvážil nabídnout.

Jednou nás navštívila paní Matoušková. Můj bratr Mirek, tehdy mu byly asi čtyři roky, si na mně dost dovoloval. Když mě chtěl bít, bránil jsem se. Ale otec byl hned proti mně, div že jsem od něho nějakou ránu ne-

schytral. Když to ta paní viděla, okamžitě houkla na otce: „Jsi takový, jako můj muž. Tloukl bys toho, který za nic nemůže a lotra - miláčka - se zastáváš. Že se nestydíš. Můj muž má také pořád něco proti chlapci.“ Otec se zamyslel a snad to vyhubování pomohlo. Jeden čas jsem si ale stejně přál, že by bylo lepší, kdyby otec umřel.

Byl jsem ještě hodně malý, když se otec rozhodl jet za prací do Francie. Tak maminka zůstala sama. Tehdy jsem chodil do třetí nebo čtvrté třídy. Bylo nám dobře, někdy jsem soukal cívky, ale jak jsem skončil, měl jsem pohov. O pololetí jsem se ale zhrozil: měl jsem na vysvědčení samé nedostatečné. Cestou ze školy jsem plakal, ne ze strachu, že budu bit, ale proto, že jsem věděl, že zarmoutím maminku. Když jsem plakal, plakala také a její slzy byly pro mne vždy největší ránou. Když se podívala na vysvědčení, velice jí to zabořelo. Ale nebila mě. Nepamatuji si, že by mě kdy bila. Slíbil jsem, že ke konci školního roku bude vše lepší. A také bylo. Více jak o dva stupně.

Maminka mi také za stodolou mnohdy ukazovala, že tam na jihu leží Čechy. Vypravovala, že Čechy jsou naše vlast. Ještě jsem moc nerozuměl, když říkala: „Nevzali jsme s sebou nic, po všem je veta, jen Bibli kralickou a Labyrint světa. Co je nám do řeky (Vltavy), co je nám do města (Prahy), když nám vykázána do vyhnanství cesta.“ Také si vzpomínám, že když jeden bratr z církve hledal v Čechách pro Zelov faráře, přivezl s sebou zpět hroudu české země z Růžového paloučku. Všichni Zelováci si ji se zájmem prohlíželi a toho muže pojmenovali Český Tomeš.

Otec se vrátil z Francie a zas pracoval dál jako tkadlec. Již jsem od něho nemusel snášet tolik ran jako dříve, ale stále mi scházela jeho láska. Když jsem lezl na strom, bylo zle, když jsem se šel koupat, bylo zle, ale mladší bratr si to všechno vymohl. Když jsem plakal, maminka říkala: „Až vyrosteš a budeš samostatný, pak si budeš dělat, co chceš.“

Rodiče navštěvovali shromáždění v kostele a otec dbal také na účast na biblických hodinách. Byl zvolen starším sboru. Dělal tak čest rodině Jelínkových. Já jsem byl nepotřebný. Byl jsem snad nejhorší chlapec v celém Zelově, i když se mi zdálo, že tomu tak není.

Jako chlapec jsem občas házel kameny do židovských stánků. Měli je udělané ze dřeva a o svátcích se tam modlili. Jindy jsme zase uvázali Mojžíšovým za okno dlouhý provázek, stoupli jsme si na druhou stranu ulice a brnkali jsme na něj, takže nemohli spát. Děti se učí od starších kamarádů samé lumpárny. Také si vzpomínám, že jsem pásl u dědečka krávy. A protože jsem se nudil, uvázal jsem na bič kámen a roztočil jsem ho. Kámen se uvolnil, odlétl hodně daleko a v jednom domě rozbil okno. Lidi hned vyběhli, ale kdo si mohl pomyslet, že jsem to udělal já? Bylo to příliš daleko, než aby tam takový kluk dohodil kamenem. Tak jsem byl ušetřen výprasku.

Jak je to zlé, když se chlapci dohodnou na něčem, co by nemělo být. Ale to zlo nevymýšlejí sami. Vidí to u druhých. Tak jsme třeba jako jedenáctiletí chlapci chtěli pít vodku. Organizoval to Vilém. Nastalo nedělní odpoledne a Vilém se s Janem a se mnou vydal na louku. Cestou nám Vilém řekl: „Mám půl litru vodky. Nesmí to nikdo vědět!“ „Kde jsi vzal ty peníze?“ „Vzal jsem je tátovi; 1 zloty a 5 grošů. Čtyřicetiprocentní vodka. Tak to musíme vypít.“ Ale jak? U nás se nikdy nepilo z láhve, vždy se nalévalo do kalíšků. Žádné jsme ovšem neměli, tak jsem poradil, že si je můžeme zhotovit z okurek. Nepamatuji si už, kdo ty okurky utrl v zahradě u Valtů. „Ale když se pije vodka, musí se taky něčím zajíst,“ uvažovali jsme. Jan tedy přinesl tři kvašené okurky. A tak začala hostina. Nalévali jsme si do vydlabaných okurek kořalku a zajídali jsme ji kyselými okurkami. V láhvi ubývalo. Bylo nám dobře. Já jsem přitom úplně zapomněl, že mám u dědečka pást krávy. Musela se o ně postarat babička. Když jsem se vrátil, trochu hubovala, že jsem nehodný, což jsem vě-

děl. „Ale ty jsi opilý,“ řekla překvapeně, „pojď, dýchni na mně!“ Já jsem však ucouvl a přitom jsem se převrátil na záda. Babička však vše utajila před otcem a bylo zas dobře.

Když takhle vzpomínám, dívím se, jak jen jsem mohl vymýšlet takové zlé věci. Ale bylo to tak. Jako kluci jsme rádi házeli kameny a myslím, že já jsem v tom byl přeborník. Kluci třeba házeli kameny na lomenici staré továrny. Já jsem stál vzadu a můj kámen vlítl oknem až dovnitř. Kluci utíkali a já se smál. Nebylo toho moc, ale i tohle zlo mě později trápilo. Od otce bych za to dostal pořádný výprask, ale maminka mě jen napomínala. Říkala, že Pán Bůh vše vidí, i to, co ostatní lidé neviděli, a tak mě to mrzelo.

Ve škole jsem se neučil ani nijak dobře, ale ani nenejhůře. Když jsme si na náboženství povídali o biblickém Josefovi, líbilo se mi na něm, že byl poslušný. Nešel však jenom tam, kam ho poslal otec Jákob, ale hledal bratry i tam, kam ho otec nevyslal, aby bratry našel. Nelíbilo se mi však, že se chlubil svými sny.

Babička Jelínková měla syna v polské armádě. Tehdy Poláci bojovali s Rusy, hlavně s bolševiky. Babička oplakávala syna Ludvíka, který zahynul v Haliči za první světové války a nyní jí přestal psát i Julek, její další syn. Myslela si, že je také mrtvý. Ale jednou přijel na dovolenou. Když jsem ho viděl přicházet, utíkal jsem babičce oznámit, že strýček je zdravý a že přijel. Takové dobré zprávy jsem roznášel rád.

Bylo mi asi jedenáct roků, když mi teta Marta opravovala kabát. Při té příležitosti také prohlédla kapsy a v jedné při tom našla karty, které jsem sebral strýci Bohmilovi, ve druhé pak „papirosy“, tedy cigarety. Byl jsem o hlavu vyšší než ostatní pasáci krav, ale hloupější o dva roky. Kdo nám půjde koupit „papirosy“? Já jsem běhal jako srna, a když jsem je ostatním koupil, dostal jsem dva za odměnu. Teta, sotva patnáctiletá, to hned žalovala. Otec mi klidně

řekl, jak je kouření zlé. Sám věděl, jak bylo pro něj těžké s kouřením přestat. Kdyby mě tehdy potrestal, asi by neudělal dobře. Ale mírná slova mi pomohla.

U dědečka Jersáka rostla veliká hruška. Říkali jí dubovka. Na podzim byly hrušky ještě tvrdé a nechutné, ale před vánočními svátky změkly a byly velmi dobré, i když nevím, jak by nám chutnaly nyní. Pamatuji si, že jednou dědeček na tu hrušku vylezl a zlomila se s ním větev. Spadl nejdříve na doškovou střechu, pak na zem. Kdyby spadl hned na zem, asi by už nežil. Ale stejně se potloukl. Měl jsem o něho strach. Dědeček byl pro mne více než otec. V dětství byl mým největším přítelem.

Psal se rok 1924. Dědeček Jersák se s babičkou stěhoval ze Zelova do Československa. Mně bylo 12 roků. Bylo to pro mne velmi bolestné. Kam teď budu chodit? Všechna moje duševní opora se dědečkovým odjezdem ztratí. Dům byl prodán Tošinskému Pospíšilovi (dříve bydlel ve vsi Tošině). Nic tu po prarodičích nezbylo, vzali si s sebou všechno. Odvézt chtěli i kočku, ale ta z klece utekla. Když jsem přišel do jejich opuštěného domu a viděl jsem jejich kočičku, bylo mi jí líto a rozplakal jsem se.

Pamatuji se na první pohřeb. Zemřela mé maminky tetička Englová. Ještě jsem ji viděl sázet brambory a příští den byla mrtvá. Seděli jsme u rakve a velice to na mne zapůsobilo.

Nejsmutnější byl pro mne obraz umírající ženy, matky Jana T. Bydleli v Petrkovské ulici č. 15, my v č. 17. Slyšeli jsme, jak denně pracovali na „verštatě“, od tří hodin ráno do deseti hodin večer, tedy osmnáct hodin denně. Osnovu o čtyřech kopách udělali za týden. (Tehdy se pracovalo i v sobotu.) Když z osnovy udělali látku a dostali za ni peníze, čtyři další dny hýřili, až všechno utratili. Pak dostali zase novou osnovu a zase celé dny pracovali. Moje maminka pocházela z pracovité rodiny a někdy jim záviděla jejich chuť do práce.

Můj otec pak musel maminku brzdít. Říkal „Kdo se má lépe, oni nebo my?“

Tak tedy tato sousedka jednoho dne onemocněla, krvácela. Přišel lékař a jejímu manželovi řekl, že to jsou galopové suchoty² a že paní bude žít ještě asi čtrnáct dnů. Zase se jí udělalo zle a sousedky jí dávaly studené obklady, více mi není známo. Ale nastal den, kdy se jí přitížilo. Tak pozvali jednoho staříckého věřícího člověka, já jsem mu říkal Abrahám, ale jmenoval se Pavel Najmon. Sešly se tam i ženy, které zpívaly, a všichni se modlili. Já jsem se tam vkradl také, neboť jsem byl kamarád jejího syna Jana. Po zpěvu a modlitbě řekla bratru Najmonovi: „Strýče, já se bojím umřít, já jsem byla velmi zlá.“ Bratr Najmon jí potom vyprávěl, jak Pán Ježíš tomu lotrovi na kříži, když prosil, řekl: „Ještě dnes budeš se mnou v ráji.“ Bratr Najmon ji opět těšil a modlil se, a když vstal od modlitby, ona se začala modlit Modlitbu Páně. Pak k sobě zavolala svého muže Pavla a řekla: „Byla jsem tobě špatnou manželkou.“ Potom zavolala syna Jana a řekla „Odpusť mi, byla jsem ti špatnou mámou, poslouchej tatínka.“ Poté zavolala dceru Milenu a říkala jí: „Milenko, odpusť mi, byla jsem ti zlou mámou,“ a nakonec prosila za odpuštění nejmladšího syna Jaroslava. Po tom všem zase zavolala manžela a prosila ho, aby jí narovnal nohy a složil ruce. Za krátkou chvíli byla mrtvá.

Tento příběh mi ukázal, že člověk umírající bez Boží milosti by byl prázdný a nešťastný. Prosil jsem a prosím, aby mne Pán Bůh vedl za ruku až na věčnost.

Zmínil jsem se o bratru Pavlu Najmonovi. Jemu bych chtěl také dát kytičku do svých pamětí. Bratr Najmon, muž hluboké víry, pravdy a pokory. Přijímal život tak, jak přicházel. Sám pracoval na ručním tkalcovském stavu; tkal na něm sypkovinu. Byl chudý tělesně, ale bohatý duševně. Nezajímalo ho, co se děje ve světě. Tak tichých a nenároč-

² rychlé souchotiny

ných lidí bývá málo. Zajímal se o duchovní stav sboru, ale ještě více mu ležely na srdci samotné lidské duše. Toužil, aby všichni byli spaseni. Proto navštěvoval nemocné a zvěstoval jim Boží milost. Někdy ho doprovázel i můj otec. Bratr Najmon věděl o nemocných a zašel dokonce i do okolních vesnic, když ho tam pozvali. Tak rozdával duchovní chléb. Ty jeho modlitby plné pokory a hloubka vyprávění o Boží lásce působila na ty nešťastné. Z jeho úst plynul pramen Boží lásky.

Jednoho dne se strhla veliká bouře, moc hřmělo a byly veliké blesky. Najednou uhodilo do domu Dedeciusových, kde bydleli Mojžíšovi. Pan Mojžíš zrovna tkal látku, měl pootevřené okno a blesk sjel oknem a usmrtil ho. Lidé ho vynesli ven. Vykopali mělký hrobeček, pana Mojžíše do něj položili a zakopali ho, jen hlavu mu nechali venku; mysleli, že obživne. Ale byl mrtvý. Když jsem přecházel večer kolem, bál jsem se. Strašilo mě to.

V dětství mě zajímal také hřbitov. Jednou navečer jsme tam šli. Už se stmívalo a mne děsily tři nebo čtyři busty bohatých lidí, které byly na hrobech. Pak se mi také v noci zdálo, že na mne ty busty jdou a hrozně jsem křičel, až jsem probudil maminku. Dlouho jsem se pak bál chodit sám na hřbitov.

Jako dvanáctiletý chlapec jsem měl svůj svět a rozhled již širší. Chodil jsem stále do školy a především při zeměpise a dějinách jsem poznával, co je to život. Nejvíce jsem se dozvídal, jak povstal tento náš svět. Vyprávění o povstání světa, které jsem slyšel ve škole, se lišilo od biblického vyprávění o tom, jak Pán Bůh stvořil svět. Přikláněl jsem se k biblické verzi. Ještě jsem málo chápal, že nic nemohlo být stvořeno z ničeho a že jen jediná moc mohla slovem svým učinit to, co učiněno jest. Neboť na počátku Bůh stvořil nebe a zemi. Země pak byla nesličná a pustá a Duch Boží se vznášel

nad vodami. Ve škole jsme se však dozvídali o nějakých mlhovinách, ale bez pomoci přece samo nic nepovstane.

Vždy, když jsem přišel ze školy domů, pomáhal jsem rodičům v práci. Tehdy děti hodně pomáhaly svým rodičům. Naše hry již nebyly dětské, ale odpovídaly našemu věku. Jednoho dne si v ulici Kilinského hrál chlapec. Měl ze silnějšího drátu udělaný háček a na něm pověšenou fajerku³ z kamen. Najednou zahřmělo, jak blesk udeřil a toho desetiletého chlapce zabil. Od té doby jsem se bál nosit cokoliv železného, aby mne blesk nezabil.

Dělali jsme tenkrát všelijaké taškařiny. Naším tátům se to asi nelíbilo, ale každý chlapec by musel mít alespoň pět otců, aby ho uhlídali.

Občas jsme zašli do lesa na borůvky, ostružiny nebo houby. Nejraději jsme ale chodili asi dva kilometry k Barovi. Měl vodní mlýn a před ním Sázavku - rybník. Když měl dost vody, pustil mlýnské kolo. Po rybníku jsme také o svátcích jezdili na loďkách. V potoce, který tam tekl, jsme chytali ryby a raky. Další rybník byl u Plunkovského, k němu jsme měli asi o kilometr dále než k předchozímu. Třetí rybník byl východně od Zelova na Patykách, ten patřil Čechovi Nevečeřalovi. A pak tu byly také zmiňované torfáky. Jednou jsem natchytal spoustu raků a dal jsem je do studené vody. Voda se ale ohřívala a raci se trápili, až zahynuli. Ještě teď mě to mrazí, když si vzpomenu, kolik utrpení jsem jim připravil.

Nejvíce nás zajímala kopaná. Kopalo se ve dřevákách na cestě do kamenů nebo do míčků z kravské srsti. Teprve později nám někdo koupil větší míč, což byla drahá věc. Pak už jsme hráli jako opravdoví fotbalisté.

Když mi bylo jedenáct nebo dvanáct let, přijela do Lodže pražská Sparta. Tehdy už v Zelově v naší Petrkovské ulici bydlely dvě polské a jedna židovská rodina.

³ rošt na horní části kamen nad ohništěm, urychloval vaření

V celém městě bylo snad jen jedno rádio, a to u Nevečeřalových. Když jsme tam poslouchali přenos z fotbalového zápasu, přišel tam polský kluk a začal vychvalovat polské sportovce. A hned za to ode mne dostal pár pohlavyků.

Jednou po nedělní škole jsme hráli kopanou na lukách a někdo z chlapců kopl tak silně, že mi ve střevice na pravé noze vykopl dost velkou díru. To by byl „vejřez“, ale jak mu utěci? Kdybych zašel k sousedovi ševcovi, možná by mi to spravil i zadarmo - peníze jsem rodičům nikdy nevzal. Já jsem se ale styděl. Jeho známý s námi našťestí také hrál kopanou, tak mu vzal trochu klišu nebo smoly a trochu jsme to zalepili. Můj otec rád prohlížel obuv. Když jsem šel spát, střevice jsem strkal pod postel. Když otec šel přede mnou, pravou nohu jsem otáčel vlevo, když šel za mnou, otáčel jsem nohu zase vpravo, aby nespatriil tu díru. Až když jsem měl později jet do Čech, svěřil jsem se mamince. Trochu hubovala, ale botu dala opravit a bylo dobře.

Tenkrát jsme neměli žádné „smičuchy“, tedy brusle, proto jsme poprosili dědečka a on nám udělal „kopičany“. Byl to dřevěný hranol s trojúhelníkovým průřezem; na hrotu trojúhelníka byl upevněn silný drát. Tohle jsme si dobře připoutali k „trepám“ nebo „kamaším“ a mohli jsme bruslit po ledu.

U nás bylo již lépe, ale od otce jsem stále pociťoval jen velmi málo lásky. Myslel jsem si, že jsem nepotřebný a jen maminka a dědeček v Československu mě mají rádi. Byl rok 1925. V Zelově chystali evangelíci velikou oslavu jubilea 100 let od postavení kostela. Kostel dostal novou fasádu a opravy se prováděly i uvnitř. Kromě bílení byla provedena náhrada obyčejných svíček za elektrické. Zpěváci cvičili nové písně. Vzpomínám si například na píseň mužského sboru:

*„Tebe Boha vzýváme, Pána jediného,
halelujah zpíváme k poctě jména tvého“.*

Slavnost se měla konat v září a velmi jsem se na ni těšil. Přišla ale zpráva, že ze Zelova se mají ještě před slavností nebo těsně po ní stěhovat dvě rodiny exulantů do staré vlasti - do Čech. Jednalo se o rodinu Špringlových a Smetanových z ulice Kościuszky. Prosil jsem, aby mne rodiče také pustili do Čech k dědečkovi. Nakonec svolili. S otcem jsem se rozloučil rychle, ani nevím, jestli jsme se políbili. Ale loučení s maminkou bylo velmi těžké. Zdálo se mi, že ji už nikdy neuvidím. Ona plakala a já plakal snad celou noc po odjezdu. Poprvé jsem měl být odloučen od milující maminky. I nyní, po 75 letech, jsem si při vzpomínce na tuto událost zaplakal, stejně jako jsem plakal tenkrát. Jistě víte, co je matčina láska. Následuje hned po lásce k Pánu Bohu.

Odjížděli jsme ze stanice vzdálené asi 10 km od Zelova. Nepamatuji se, zda ty dvě rodiny měly dva vagóny nebo jeden dohromady. Jeli jsme směrem na Katovice a do naší vlasti, kde se narodil Mistr Jan Hus, Jan Komenský a kde byl presidentem Masaryk. Jeli jsme jeden nebo dva dny. Já jsem byl ještě s jedním chlapcem, Vilémem Špringlů, černý pasažér. Na hranici mezi Polskem a Československem jsme se museli schovat do díže pod stolem, aby nás celníci nenašli a neposlali zpět. Celníci důkladně prohlíželi vnitřek vagónu, nicméně do díže pod stolem se nepodívali. Pak náš vagón přešel hranice a my jsme se ocitli v Čechách, v naší vlasti. Do zaslíbeného Suchdola to bylo ještě necelých 100 kilometrů, takže jsme tam přijeli až večer.

*Jakým způsobem očistí mládenec stezku svou?
Takovým, aby se choval podle slova Tvého.*

Žalm 119, 9

Vyšli jsme ven z vagónu, bylo trochu chladno. Já jsem měl krátké kalhoty a jedna punčocha mi spadla až ke stře-
vici. Doma jsme měli obraz Jana Žižky z Trocnova, měl jed-
nu nohu přikrytou pláštěm a druhou ne. Když jsem vy-
stoupil, vypadal jsem asi podobně.

Hned nám přišli naproti z Horního dvora. Bylo to čty-
ři kilometry daleko. Konečně jsem byl u svého hodného dě-
dečka. Ten mě šel ráno přihlásit na obecní úřad. Co mne
však zklamalo, bylo zjištění, že se v Čechách mluví němec-
ky. Jaká je to vlast?

Vzpomínám si, že zde elektrické světlo svítilo lépe
než v Polsku.

Suchdol je pěkná obec, dlouhá jako „štrúdl“, snad ko-
lem pěti kilometrů. Počínala u Rybníčku a končila u Pekla,
jak ten kout jmenovali. Tekl tam potok přes Peklo
a Rybníčky do řeky Odry.

Hospodáři - zemědělci - byli převážně Němci. V té do-
bě se tvrdilo, že Čechů je v Suchdole necelá pětina. Němci
měli obecnou školu a krásnou měšťanku. Také tam byly
dva kostely. Katolický a evangelický. U katolického kostela
byly lípy, které prý pamatují Jana Amose Komenského.
Kdosi mi vyprávěl, že v Suchdole byla pěkná skupina jed-
noty bratrské. Její příslušníci se ale museli scházet tajně,
protože byli pronásledováni. Tak milovali Pána Boha a jeho
čistou církev, že v roce 1722 nakrmili dobytek, aby neměl
hlad, nechali všude otevřeno a utekli do německého Saska,
aby mohli svobodně zvěstovat evangelium a modlit se bez

všech pohanskokatolických soch a obrazů. Měl jsem vztek na katolickou církev, že v Čechách řádila hůře než pohané. Jak se mohla církev, která se hlásila ke Kristovi, tak zvířecky chovat k lidem milujícím Boha?

V Suchdole byla v té době také česká škola, dvou nebo trojtřídka. Pan učitel byl zároveň ředitelem. Češi v Suchdole byli hlavně dělníci pracující na dráze a jezdili do práce do Nového Jičína. Také se zde nacházel Bařův obchod s obuví.

Ze Suchdola jezdila lokálka do Fulneku. Kolikrát jsme se dívali, když děti jely do školy, jak vlak nemohl vyjet do kopce. To pak museli všichni vystoupit a tlačit.

Myslím, že dědeček s babičkou byli rádi, že jsem přijel. Oni s celou rodinou jezdili na Rybníčky sklízet obilí a později i cukrovku. Než jsem přijel, vždy jeden zůstal doma. Pak jezdili všichni, dědeček s babičkou, strýc Bohumil se svojí manželkou i teta Marta. Mně nechávali na starost tříletou sestřenku Bohunku, dceru strýce. Také jsem měl na starosti pět krav a prasata. Nejhorší pro mě bylo vždy nosit až dvacet kýblů vody z dost vzdáleného místa, abych napojil dobytek. Pak ho nakrmit, vykydat hnůj a připravit koním obrok. Na třináctiletého chlapce toho bylo hodně, ale doufám, že jsem vše zvládl dobře. Tyhle starosti trvaly tři týdny. Kromě toho jsem dospělým také uvařil nějakou polévku. Nic teplého neměli celý den v ústech, proto byli spokojení. Po těžké práci jen podojili krávy a mohli odpočívat.

Jinak bylo na Horním dvoře veselo. Těch osm rodin se vtěsnalo do jednoho dvora. A kolik tam bylo mládeže! Bylo tam snad dvacet lidí ve věku od deseti do sedmnácti let.

V blízkém Pekle bylo také dost německých kluků, my jsme jim říkali Němčouři nebo Švábi. Přes Horní dvůr chodili z Kletné do školy. Najednou se strhla mezi nimi a námi válka. Nebojovali jsme pěstmi, ale kameny. My jsme byli ve výhodě, protože Horní dvůr byl položen výše než Peklo.

Tak jen málo kamenů doletělo z Pekla k nám, kdežto naše kamení létalo krásně dolů do Pekla. Byli jsme na tom lépe než na Bílé hoře v roce 1620, výhry byly na naší straně. V případě, že Němců bylo více, měli jsme také postaráno. Zavolali jsme naše starší mládence, kteří si vysoukali rukávy a šli na „pekelníky“. Ti hned mazali se strachem pryč. Náš ochránce byl J. Tomeš. Studoval na kazatele a pak kázal i na Volyni v Mirotíně.

Jednou šli dva školáci - Němci - přes dvůr, krátili si tak cestu. Já jsem se jim postavil do cesty. Byli na mě sice připravení, ale já na ně také. Jeden se postavil přede mne, druhý za mne. Bylo to nebezpečné. Pak mě chytili a začali mnou lomcovat. Já jsem ale vytáhl dřevěný kolík s ostrou špičkou, který jsem měl připravený. Oba jsem tím kolíkem bodl, až se ukázala krev. Více už přes dvůr nechoďili a vítězství bylo opět na české straně.

Lidé jsou hodní, když jeden druhému nešlape na kuří oko. Na našem dvoře nebyl jeden, ale hned sedm nebo osm hospodářů. Navzájem si překáželi na každém kroku. Nervozita rostla, až nastoupila ošklivá slova. A tak se na Horním dvoře místo lásky a bratrství zrodilo opravdové peklo. Můj dědeček to nemohl snést. Nedovedl se hádat ani s babičkou, jak by se pak hádal se sousedy?

Bolelo ho, když slyšel na dvoře nadávku jako třeba „svině“ a podobně, což často letělo z něčích úst. Nicméně tam bylo také dost lidí, kteří dokázali mlčet a nemluvit ošklivě. Dábel ale dokáže házet klacky pod nohy, takže bylo na Horním dvoře temno. Já jsem měl tehdy více než jednou přečtenou Bibli, hlavně Nový zákon. Zjevení Jana vypráví hodně o zlých situacích. Tak se mi jednou zdál sen, že slunce se obrátilo od západu k východu a nějak divně se setmělo. Začal jsem křičet, že je konec světa. Jak nás bude Pán Bůh soudit?

Ty nadávky a hádky ale naštěstí nebyly ustavičné. Když slunce zase vylezlo zpod mraků, všem na Horním dvoře bylo zase veselo a zpívalo se.

Nedělní shromáždění mnohým scházelo. Při celotýdenní práci lidé snad ani neměli čas otevřít si Bibli a přečíst si slova povzbuzení. Ale neděle u exulantů byla neděle puritánů. My, evangelíci reformovaní v Československu, příslušníci Českobratrské církve evangelické, jsme chodili do shromáždění dvakrát do měsíce do české školy vzdálené asi tři kilometry. Jezdával tam kázat pan farář Kraus z Hodslavic. Baptisté konali svá shromáždění ve dvoře u Marků, kteří se přistěhovali z Michajlovky na Volyni. Reformovaní evangelíci se nepřetvařovali, jací byli uvnitř, takoví byli i na povrchu. Baptisté ale počítali, že jsou Bohu blíže než ostatní a že jsou lepší, ale okolní svět a přítomnost tolika lidí vnímali jen jako skrz oponu. Farizeové byli v době Ježíšově a byli i na Horním dvoře v Suchdole.

Baptisté byli ale lépe organizováni, takže k nim přicházeli i evangelíci. Přijížděl k nim bratr kazatel z Ostravy a také kazatel z nějaké vesnice, myslím, že se jmenoval Dvořák. Tak jsme měli i nedělní školu. Náš farář byl theolog, mnozí mu proto asi hůře rozuměli. Kazatelé byli většinou evangelisté, mluvili více o rodině a lidé to snáze chápali. Tito kazatelé ale často útočili na lidi. Nechali třeba zazpívat píseň „Jest jasno v duši mojí dnes“ a řekli: „Kdo má jasno a je si jist, ať vstane.“ Pochopitelně málokdo z nás vstal. Mne to mrzelo, a proto jsem také nevstával. Tohle nebylo v Bibli napsáno. Soudím, že tam byly asi dva druhy lidí: ovce - baptisté a kozlové - reformovaní evangelíci. Dodnes na to i po sedmdesáti třech letech vzpomínám a myslím, že ti kazatelé přestřelili.

Nedělní školu jsem měl vždy rád, jak v Polsku, tak i v Suchdole. Vzpomínám si třeba, jak jsme mluvili o Jeruzalému a kazatel se pak ptal na hlavní města evrop-

ských států. Myslím, že jsem jich znal více než on. Pochválil mě, ale nebyla to pro mě chloubka, ale radost. Dnes už bych těch měst také asi nevyjmenoval tolik jako ve třinácti letech.

V naší církvi se koná konfirmace ve třinácti nebo čtrnácti letech. Při konfirmaci se skládá před Pánem Bohem a před sborem věrnostní slib. Neboť při křtu za nás slibovali rodiče, že nás budou vychovávat ke cti a chvále Boží a nyní při konfirmaci tento slib musí vyslovit každý sám za sebe. Na konfirmační cvičení jsem jezdil do Nového Jičína. Konfirmant má vědět, co je hřích a co je vykoupení. Bůh je stvořitel, Syn Boží, Pán Ježíš je spasitel a Duch svatý posvětitel. Mimo „Otče náš“, modlitby Páně, má konfirmant znát i vyznání víry a deset Božích přikázání. Já jsem to všechno znal, ale pro mě to bylo málo. Již tehdy jsem chtěl náležet zcela Pánu Ježíši. Byl jsem učen, že Pán Ježíš přišel poslán Otcem Pánem Bohem, narodil se z Panny Marie, byl za nás ukřižován a vstal z mrtvých a Pán Bůh poslal Ducha svatého, abychom mu zůstali věrní. Na konfirmaci jsem tedy byl připraven.

Konfirmoval mě pan farář Kraus z Hodslavic. Heslo na cestu do života bylo z evangelia Matouše z kapitoly 11, verš 28:

„Podtěž ke mně všickni, kteříž pracujete a obtíženi jste, a já vám odpočinutí dám.“

Evangelium Matouše, kap. 16, verš 26:

„Nebo co jest platno člověku, kdyby všecken svět získal, své pak duši uškodil? Aneb kterou dá člověk odměnu za duši svou?“

Oba verše jsou mi velice užitečné. Tehdy jsem si myslel, že musím být tak čistý, abych se Pánu Bohu líbil a prosil jsem Pána Ježíše, abych, až budu přistupovat ke Svaté večeři Páně, přistupoval jako Jeho dítě. Chodil jsem za dědečkovu stodolu, tam jsem si klekal a modlil se, abych

Jemu náležel. Nevím, zda jsem ještě někdy prosil tolik o milost, jako tehdy. Rád na to vzpomínám.

Mládež dovedla všechny překážky překonat a všechno překlenout. Děti nevědí, kolik starostí mají rodiče. Rodiče se museli starat, aby bylo zoráno, zaseto a sklizeno. Aby bylo dost krmení pro dobytek a živobytí pro rodinu. Ty starosti mládež neměla, proto mezi ní bylo více lásky. Skotačili jsme dost. Po práci a večeri scházeli jsme se my chlapci v jednom chlévě, kdy byly krávy a snad i koně, už si nepamatují. Ta stáj patřila strýci Špringlovi. Špringlovi bydleli hned vedle chléva, za jedinou zdí, a spát chodívali hned po práci. Jednou jsme dělali obzvláště velký rámus. Pan Špringl vstal, vzal bič a šel na nás. Ve chlévě ale byla tma a my jsme chytili krávy kolem krku a dali si nohy pod její nohy. Tak pan Špringl švihal bičem jenom své krávy a nám se nic nestalo. Kdyby tam ale bylo elektrické světlo, asi bychom bič pocítili. To víte, mládež vymýšlí všelicos, dobré i zlé.

Na Horní dvůr přišel na práci asi čtyřicetiletý muž. Velice rád spal. Jednou sluníčko už přálo dobrou chuť ke svačině, ale on stále spal. Co dělat? Tak ho starší mládenec vynesli i s postelí na hnojiště na dvoře. Sluníčko pražilo, milý panáček se probudil a co nevidí? Je na hnojišti a ještě ke všemu bez kalhot. Vyskočil a jal se hledat kalhoty. To byla legrace! I mrzouti se tomu divadlu smáli.

Jednou jsme prožili v Suchdole velkou bouři. Voda se vylila z potoka a zaplavila celý Suchdol. Viděl jsem podemleté a zničené stodoly.

Na Horním dvoře bylo pořád dost práce. Noví rolníci z řad exulantů si museli zvykat. Někteří nebyli zemědělci a hospodaření na poli bylo pro ně velmi těžké. Můj dědeček měl v Zelově menší hospodářství, ale byl rolníkem tělem i duší. Dostal tam také pochvalu za dobrou úrodu. Museli jsme se smát, jak Němec obdělávající sousední pole měl

mnohem horší úrodu, než „rušíš“, jak říkali našim exulantům místní lidé.

Dědečkovo hospodářství šlo kupředu. Mléko se odváželo do sběrný a odtamtud do mlékárny. Ještě dnes vzpomínám, kolik obilí jsme namlátili v roce 1926: pšenice 102 q, žita 88 q, ovsa 68 q a 14 q ječmene. Dědeček dostal pochvalu od státu, že dobře hospodařil. Také nám vyrostla pěkná cukrová řepa. Odváželi jsme ji pomocí koní na nádraží a zpět jsme vozili řízky z řepy. Ty jsme uložili do krechtu na zimu a v zimě jsme je zkrmovali. Také chrást jsme vozili domů pro dobytek. Strýc mi házel chrást na vůz a já jsem ho rovnal. Jednou strýček zase hodil chrást a přitom mě píchl vidlemi do levé ruky. Ruka mi otekla, byla to otrava. Doktor v Suchdole mi pak musel řezat dlaň u palce. Vytrpěl jsem až moc, ale ruku mi nakonec vyléčil.

Dědeček při těžké práci občas vypil malý kalíšek vodky. Chodil jsem mu ji kupovat k obchodníkovi jménem Santarius. Vždy vodu nalil do lahve a já jsem ji cestou zpátky ochutnával. Ale jednou jsem ochutnal asi třikrát a to už bylo v lahvi znát. Dědeček mi pak říkal: „To ti ten Santarius málo nalil!“ A já jsem se nepřiznal, že jsem ochutnával.

Jednou jsem šel krást. Na polní cestě rostly jabloně; byla na nich pěkná jabka. Strýc mi řekl, že je půjde trhat, tak jsem se rozhodl, že půjdu také. Vzali jsme pytle a šli. Měl jsem velký strach. Utrhl jsem kolem dvaceti jablek, strýc asi dvojnásobek. Když jsme ale přišli domů, zjistili jsme, že tam byly dva druhy jablek: letní, zvané papírovky, a tvrdá zimní. Strachu plné kalhoty a kořist žádná.

Jako čtrnáctiletý jsem oral a zajímal jsem se o hospodářství. Musím se přiznat, jak jsem se jednou napálil. Jel jsem pro krmení. Měl jsem nakosit jetel. Najednou přišla bouře a silný liják. Chtěl jsem se schovat pod vůz. Ale viděl jsem, jak sousedi plejí na poli. Když se oni nebojí deště, pře-

ce se ho nebudu bát ani já. Když jsem pak přijel blíž, uviděl jsem, že místo ženy a muže to jsou strašáci proti ptákům nebo zajícům. Teprve teď jsem zastavil koně a schoval se pod vůz. Déšť ustal, slunce vysvitlo a všechno na mně uschlo, ale strašáci mě podvedli.

Můj svět se mi pomalu rozšiřoval. Jak jsem již napsal, nás kluků bylo na Horním dvoře a na rybníčkách několik. A tak jsme chodili poznávat okolní vesnice a městečka. Vždy jsme něco nového objevili. Třeba kyselku za Mankovicemi. Hned jsme začali soutěžit, kdo vypije více skleniček. Jindy jsme zase šli na starojičínský hrad nebo do Fulneku.

Ve Fulneku učil kdysi dávno J. A. Komenský. Je hezké žít tam, kde kdysi působili naši slavní předchůdci.

Také jsme se přes Oderské vrchy dostali do Oder. Svět se mi o tolik rozšířil, stejně jako moje myšlení i touha poznat ještě více. Jel jsem se školou na hrad Buchlov a na Velehrad. V noci mě strašily sochy, které tam byly. V Bibli v Desateru je psáno: „Neučiníš sobě rytiny, ani jakého podobenství těch věcí, kteréž jsou na nebi, ani těch, kteréž na zemi dole, ani těch, kteréž ve vodách pod zemí. Nebudeš se jim klaněti, ani jich ctíti. Nebo já jsem Hospodin, Bůh tvůj, Bůh silný, horlivý.“

Občas mi napsali rodiče ze Zelova; já jsem jim vždy odepsal, jak se mi daří. Ale jednoho dne mi napsal sám otec, že syn by měl být nejraději doma u rodičů; zval mne domů. Po mamince se mi sice stýskalo, ale jinak moc ne. Dědeček mi radil, abych poslechl otce. Viděl jsem, že dědečkovi budu scházet. Na mne se vždycky mohl spolehnout. Ne tak na svého syna, mého strýce, který byl o 12 let starší než já. Nebyl zlý, ale ta jeho polovička byla velkou brzdou. Tatiana dělala vše, co by dědečka naštvalo. Dědečkova další dcera, Marta, se velice zamilovala do sousedovic syna Teofila Pospíšila. A Teofil se dovedl dědečkovi ve všem zavděčit. Tak se dědeček nakonec rozhodl, že dá majetek dceři a zeťovi.

Strýc dostal jen peníze za svůj podíl a vrátil se do Zelova i se svojí Tatianou. Po roce se přestěhovali do Brazílie.

Musel jsem jezdit do Ostravy na konzulát, abych dostal nějaký pas nebo povolení vrátit se zpět k rodičům. Nápomocný mi byl pan farář Kantorek nebo Kantůrek, a tak jsem dostal od polského konsula v Ostravě pas.

Vše se mi najednou postavilo před oči. Myslel jsem, že dostuduji měšfanku. Co jsem dříve pokazil, chtěl jsem tady napravit, ale náhle jsem musel zpět.

Na Suchdol jsem si velmi dobře zvykl. Těžce jsem se proto loučil s dědečkem, babičkou, ostatními příbuznými a především s kamarády. S Vladkem Pospíšilů, Vilémem Smetanů a jeho bratrem Karlem, s nímž jsem hovořil o Pánu Ježíši.

Cestou do Zelova jsem jel vlakem přes Zebředovice, Katovice a Łodž do Lasku a odtamtud autobusem do Zelova. Celou cestu mě doprovázel dědeček.

*Cestou rozkazů tvých poběhnu,
když ty rozšíříš srdce mé.*

Žalm 119,32.

Doma jsem byl přijat opravdu jako syn. I otec byl spokojený. Opět jsem se setkal se starými kamarády. Byl jsem pro ně něco víc, protože jsem přijel z Československa. Dnes děti znají více, protože často cestují. Ale tehdy, před osmdesáti lety, tomu bylo jinak.

Zase jsem se ocitl v tom kostele, v němž jsem navštěvoval nedělní školu a kde jsem byl také před patnácti lety pokřtěn. Brzy jsem šel do sdružení mládeže, pak jsem se začal učit hrát na housle a také jsem se stal učitelem v nedělní škole. Kostel byl můj. Ruce ohnuté od práce v Suchdole se mi pomalu vyrovnaly. Maminku moc mrzelo, že jsem se v Suchdole tak nadřel. Byla to pravda. Ale nebyl tomu vinen dědeček, spíš strýc. On zapomínal na svou povinnost, tak jsem musel pracovat i za něj. Ale co člověk dělá z lásky, to nebolí.

Za mého pobytu v Československu si rodiče postavili rodinný domek, tedy spíše dům. Maminka byla velký dřič, ta se na tom nejvíc napracovala. Ještě tam byly nějaké dočelávkové, když jsem přijel. Za peníze, které mi dal dědeček za vykonanou práci, jsme nechali zhotovit vrtanou studnu.

Továrník Sláma z Łodže nabídl otci spolupráci při výrobě látky. Vždy nám dal přízi a my jsme mu odevzdávali hotovou látku. V našem ručním tkalcovství bylo zaměstnáno 50 až 70 tkalců. A těch, kteří nám soukali nitě na „špulky“ - v Polsku se říkalo „fajfy“ - bylo přes dvacet. Otec chodil do školy prý asi tři měsíce a tak by tu „buchalterii“, tedy nutné účetnictví, nezvládl. Maminka teprve ne, ale Jeník

si s tím přece bude vědět rady. A tak jsem v patnácti letech vedl účetnictví a pomáhal mamince škrobit nitě. Ty si soukařky odnášely domů, tam je nasoukaly na špulky a přinesly zpět. A s otcem jsem pak snoval osnovy. To bylo mé nejdůležitější zaměstnání. Museli jsme dávat pozor, aby vše bylo poctivě nasnováno. Bylo-li tomu tak, nitě nebyly potrháné, a pak byla spokojenost jak na straně naší, tak na straně tkalců. Ti si pro osnovy přicházeli a vyráběli látku. Balíkům látky, které nám přinášeli, jsme říkali kopy, neboť mívaly kolem 60 metrů. Látku při přebírání otec (a někdy i já) prohlížel, zda je dobře utkaná. Také jsme ji museli přeměřit, neboť se platilo podle počtu metrů. Pořád byl u nás velký ruch, jak lidé přicházeli a odcházeli. Látku nám nosili hlavně večer, přes den každý pracoval. Peníze jsme měli, ale práce nad hlavu. Rodiče alespoň mohli splácet dluhy za dům. Dnes bych ale tolik práce nezmohl.

Když byla inventura a zbyl nám nějaký materiál navíc, mohli jsme si ho nechat. Otec to však nikdy neudělal a vždy vše vrátil továrníkovi.

Mnohem později jsem vedl celou továrnu. Slamovi nedošly včas peníze na výplatu dělníkům. Šel jsem na poštu. Ale peníze ještě nedorazily z Lodže. Úředník se mě zeptal, kdo jsem. Řekl jsem, že jsem Jelínek, syn Pavla Jelínka. Úředník mi bez nějakého potvrzení ty peníze půjčil, ačkoliv to byla dost velká suma, několik tisíc. Pak jsem je zase vrátil a vše bylo v pořádku.

I když můj otec byl tkadlec, já jsem látku tkát nedovedl a tu práci jsem neměl rád. Ale snování a ostatní činnosti mě velice bavily. Protože nám práce šla dobře, navrhl jsem otci, že bychom mohli být sami podnikatelé. Doufal jsem, že naše schopnosti by k tomu stačily. Ale otec řekl: „Nechci si zatěžovat svědomí.“ A tak jsem o tom ani já dále nepřemýšlel.

Kdo se chová poctivě, je šťasten a i druhému pomáhá k pokoji. Když něco mám udělat, udělám nejen to, ale učiním ještě více. Nyní však svět trpí nepoctivostí. Jak jsem se již zmínil, mým vzorem byl Josef Egyptský. Otec Jákob ho poslal, aby navštívil své bratry. Přišel na určené místo, ale bratry tam nenašel. Nevrátil se však domů, šel je hledat, až je našel. I když přitom prošel těžkou zkouškou, svůj úkol splnil. V Novém zákoně je napsáno „Služebníci neužiteční jsme, což jsme povinni byli učiniti, učinili jsme.“ Josefova poctivost se vyplatila jemu i jeho rodině. I mně se vyplatila, když jsem pracoval v Suchdole, u rodičů, jako kazatel na Volyni, v Československé armádě nebo v kriminále a všude tam, kam jsem byl postaven. Kdybych nebyl poctivým, pak bych nebyl člověkem. Jak je radostné obstat před lidmi a především před Pánem Bohem!

Od narození jsem nemohl dýchat nosem. Když jsem byl poprvé u fotografa, byly mi čtyři roky. Říkali mi, abych zavřel pusou, že s otevřenou pusou by fotografie byla ošklivá. Co mi dalo práce vydržet chvíli se zavřenou pusou! V nose jsem měl totiž narostlé polypy. Nos jsem jimi měl zacpaný a musel jsem dýchat pusou. Ostatní se mi posmívali, a já nevěděl proč. Říkali mi Otevřpusa. Jako malého mě otec také několikrát takto oslovil. Možná, že kvůli tomu mě neměl rád. Rodiče se pak rozhodli, že mě pošlou na operaci do Łodže. Operace dopadla dobře, ještě tentýž den jsem jel domů obvázaný fáčem. Doprovázel mě pan Andrš, otec manžela mé tety. Pan Andrš byl legrační, takže místo nářku jsem se musel smát. Když jsem přišel na nádraží, stály tam dva vlaky. Nastoupil jsem do toho špatného a místo do Łasku a Zelova jsem jel opačně do Zgierza. A tak jsem se dostal domů hodně pozdě. Jak se mi pak dobře dýchal! Další operaci nosu jsem měl v Praze na doporučení bratrance MUDr. Macka. To byla těžká operace, při níž mi vysekávali nosní přepážku. Operoval mě pan MUDr. Kočka. Tehdy jsem byl ještě voják; bylo mi 33 roků. Po operaci jsem již dý-

chal normálně. Jak je člověk ubohý, když má potíže. Jak se těžce musí vypořádat se svým životem slepý, hluchý, němý. Za tu pomoc jsem vděčný přátelům a především Pánu Bohu.

Zelov byl český; v roce 1803 ho Češi koupili. Starosta a zároveň „rajonový gminy“ byl Čech. Poláci, kterých pomalu přibývalo, chtěli Poláka, ale pro Čecha hlasovali i Židi a Němci. Ve třicátých letech však z moci úřední rozhodla polská vláda a dosadila Poláka.

Po osmnáctém roce si Poláci začali zvykat zase na samostatnost a z některých se stávali nacionalisti, až šovinisti. Čeští bratři si sice Zelov koupili, ale bylo a je těžké bojovat proti národu, v kterém žijeme, i když jeho náboženství je odlišné. Nad svatou církví již nic není. Jedině kult Mariánský.

Ještě ve třicátém roce bylo vidět, kde bydlí česká evangelická rodina a kde polská katolická. České domy byly oplocené, polské nikoli. Když jsme šli po Petrkovské ulici, z českých domů byl slyšet klapot tkalcovských stavů a zpěv písní z evangelických zpěvníků: Kancionálů, Cestou života i jiných zpěvníků.

Náš kostel byl postaven v roce 1825, tedy 22 let po zakoupení Zelova. Pro stavbu tohoto velkého kostela se rozhodla malá hrstka členů. Je to zároveň pomník věrných otců a matek. Otec mi vyprávěl, že na tomto poněkud vyvýšeném místě měla stanoviště Napoleonova armáda táhnoucí v roce 1812 na Rusko; je možné, že zde měl stan i sám Napoleon. Mezi kostelem a farou byl asi první hřbitov a vedle kostela stojí od roku 1915 kamenný pomník Mistra Jana Husa.

V čele chrámu pod kazatelnou byl stůl Páně, nad ním pak nápis „Pravda vítězí“. Po stranách na stěně visela deska zobrazující Jana Kalvína, napravo pak deska s Mistrem Janem Husem. Při slavnostech mládež kostel zdobila. Mně, tehdy patnácti nebo šestnáctiletému chlapci, svěřoval náš kostelník Pospíšil klíče. To mě těšilo.

Kostel byl pro evangelíky vším. Hlavně církevním a kulturním střediskem. Scházeli se ještě v budově naproti kostelu, a když továrník Jersák nechal vystavět novou faru, chodili do staré fary. Ve čtvrtek se zde konaly biblické hodiny, dvakrát týdně zde cvičili zpěváci, byl tu hudební kroužek a různé schůze. Nedělní škola se však konala vždycky v kostele.

Pro zelovské evangelíky byla neděle svatá a členové sboru se na ni těšili. Pán Ježíš v neděli vstal z mrtvých. Pán Bůh určil v Desateru, že sedmý den je den odpočnutí. Zpívali jsme „Krásné ty a jasné jitro nedělní.“ V neděli se konalo dopolední shromáždění v deset hodin. Zvoník nebo kostelník zvonil nejprve v 9 hodin a pak za pět minut 10, když se bratr farář odebíral do kostela. Po Petrkovské ulici, která vedla od kostela na východ, chodila takřka všechna česká evangelická mládež ke kostelu mnohem dříve než ostatní, aby se po týdenní práci sešla a podělila se o své dojmy. My jsme bydleli v čísle 21, takže jsme viděli lidi chodící do kostela. Všichni měli úctu před kostelem a slovem Božím. Odpolední služba Boží se konala od 15 hodin.

Nedělní škola začínala v půl druhé. O prázdninách sem chodilo hodně dětí, ale když přicházel podzim, přicházelo jich mnohem víc, za mé přítomnosti i přes 300. Na Vánoce jsme jim také museli přichystat více než 300 dárků. Měli jsme s tím dost práce, ale Štědrý večer nám byl odměnou. Slavnost trvala více než dvě a půl hodiny. Zpěvy, strunní hudba, rozhovory. Po slavnosti bylo ještě shromáždění pro dospělé. My, „sdruženáci“, jsme přinesli cukroví, koláče a jiné věci. Šli jsme pak navštívit staré a chudé lidi, kteří někdy neměli ani čím svítit. Zpívali jsme Tichou noc a Vilém Novák nás doprovázel na housle. Pamatuji se, jak jedna stařenka si při tom klekla na kolena a ve tmě děkovala Pánu Bohu, že jí poslal anděly. Dali jsme jí naši nadílku a šli dál, k dalším osamělým.

Za mého pobytu působil v Zelově farář Fibich - zelovský Čech - a pak přišel také Polák Piasecký, který se velmi rychle naučil česky a také někdy česky kázal. Věřící se učili česky ponejvíce z Bible kralické, málokdo měl český slabikář. Do Zelova posílala Českobratrská evangelická misijní jednota bratry kazatele k povzbuzení duchovního i národního citění. Tak k nám přijeli faráři Prudký, Šebesta, Novák, Jadrníček a Mičan. Svůj sbor také navštívil bratr Jan Smetana, z Německa bratr Jersák, syn moudrého Jersáka, bratr Lopata z Křesfanského společenství a jiní. Když takový host přijel, byl to pro celý sbor svátek. „Veršaty“ přestaly klapat a bratři a sestry spěchali do kostela. Kolikrát do roka byl náš veliký kostel zaplněn dole i na kruchtách. Nyní, po takové době tu horlivost obdivuji a mám z ní radost. Chvála Pánu Bohu.

Říká se, že sbor existuje, je-li v něm mládež. My jsme měli pěkné sdružení. Já jsem působil ve výboru jako pokladník. V této době se od nás vzdalovali popoštění evangelíci, zvaní „panie“. Zařídili si „kólko paň“, vyšívali tam všelijaké ozdoby na stěnu a měli i taneční zábavu v lese. Toto dělaly ty ženy pro vybudování starobince. My jsme bojovali proti takovým zábavám, jaké konala ta naše vyšší vrstva, neboť se neslučovaly s čistou vírou pietistů a puritánů.

V našem čtyřtisícovém sboru bylo také několik nutných starců a stařenek, tak do deseti osob. Sbor byl chudý, ale přece chtěl pomoci těm, kteří nemají nikoho. Proto jsme chtěli koupit nějaký domek, aby tito nemajetní měli střechu nad hlavou. Byl zřízen výbor, který se o tento domek staral. Byl v něm mimo jiné i můj otec. O nemohoucí se starala diakonka Millerová.

Naším významným vůdcem byl kantor Tomeš, později se stal kazatelem na Volyni v Michalovce. Nebyl sice žádným velkým řečníkem, ale byl pracovitý a podle svědomí i dobrý křesťan. Navrhl nám, abychom podepsali slib, že nebudeme kouřit, pít alkohol a karbanit. Ještě v osmde-

sátých letech jsme se zde v republice sešli a připomněli si ten slib. Pětadevadesát procent z nás již nežije, ale my zbylí si slib stále připomínáme a plníme ho.

S naším zelovským sborem jsem byl velmi spokojený. Dal mi hodně pro můj morální a duchovní život. Již při vyučování ve škole na náboženství, když nás učil kantor Tomeš, jsem přijímal jeho vyprávění velmi toužebně. Jako velký jsem vzpomínal na jeho vyprávění přizpůsobené dětem a srovnával jsem je. Bylo to dobré a já jsem mu za to velmi vděčný. Náš bratr, učitel a kantor zastupoval faráře v době jeho nepřítomnosti. Podněcoval v nás mladých vlastenectví a víru, byl pro nás hybnou pákou, vyprávěl nám, proč naši otcové odešli do ciziny, aby mohli svobodně sloužit Pánu Bohu a své evangelické církvi. Vyprávěl, co dělá člověka člověkem. Ve své víře být čistý.

6. července jsme uspořádali manifestační den. Dojednali jsme s br. továrníkem Jersákem, že zastaví práci v továrně. Pak sám vzal připravený bílý prapor s červeným kalichem a putovali jsme do Hejzlarova lesa, kde jsme si udělali Komenského tábor. Bylo to překrásné. Polákům se to příliš nelíbilo, ale peníze zavřely policii oči.

V roce 1929 jsme uspořádali sjezd evangelické mládeže. Měli jsme přichystáno 1000 vstupenek, ale nestačily. Sjezd byl velkolepý, přijeli i bratři z Volyně.

Kolportéra českých knih a časopisů dělal br. Líbal, jenž bydlel v ulici Kościuszki. V té době rozkvětu národního i náboženského byl ve sboru Smíšený pěvecký kroužek vedený Emilem Pospíšilem. Zpíval zde také pěvecký kroužek mládeže a mužský sbor, který cvičil Karel Jersák. Zpívali tak krásně, až se srdce chvělo.

V Zelově byla také příprava na nedělní školu a ve čtvrtek biblická hodina. O Nanebevstoupení navštěvovala mládež kazatelskou stanicí Faustinov a také filiální sbor Kučov. Cestou zpívala náboženské nebo národní písně.

Na cestu do Kučova jsme se vydávali vždy v sobotu. Bylo to asi 20 km daleko. V Kučově jsme přenocovali v tamních rodinách a v neděli jsme šli do shromáždění. Pak následovaly hry a cesta zpět. Vzpomínám si na písničku „Ta údolí, ty hory, tok pramének i řek“. Jednou jsme šli z Kučova a měli jsme žízeň. V jakési obci jsme si chtěli koupit mléko, ale hospodyně nám ho nechtěla prodat. Jeden poutník vzal koště a otočil ho vzhůru nohama. Hospodyně se lekla, že čaruje a hned bylo mléka dost pro všechny.

V Zelově nebyli všichni naši členové andělé. Dábel má velikou moc. Ale ti věrní jednotlivci i rodiny dělali církvi čest a chtěli žít až puritánsky. Tam, kde je čisté jádro, je i tvrdá skořápka. Tak jsem to viděl i já. Neslyšel jsem až do své dospělosti ve sboru nikoho brát jméno Boží na prázdko. Polští katolíci říkali „Jezus Maria“, ale evangelíci, i když na nich nebyla vidět zbožnost, měli úctu před jménem Božím. Jméno Boží je svaté. Také u nás žádný nefukal do stolu, aby se mu nic zlého nestalo. Tento zvyk jsem rovněž viděl až v Čechách a i to je pověra.

Na okraji bylo několik opilců a tvořila se zde i komunistická organizace. A bolest bývala jak v rodinách, tak ve sboru. Tak to bylo a tak to je. Ale nyní je toho víc než za mého mládí.

V Zelově se kromě našeho sboru utvořil sbor baptistů a Církev svobodná reformovaná. Také prý byl v Zelově Alois Adlof. Baptisté někdy chodili do shromáždění k nám a my zase k nim. To víte, když je koště nové, zdá se, že lépe metete. S baptisty to bylo někdy všelijaké. Byli to ohromní lovci. Neviděli Pána Ježíše, zato evangelíky, jak jsou opilí a co všechno dělají. Měli pravdu, i takoví se našli. Ale baptisté nebyli o mnoho lepší. Baptisté - duše nečisté. Jen malý příklad: Stalo se ještě za mých dětských let: Hoch chodil za dívkou. Její otec ho neměl rád, říkal, že je lenoch. Ale ti mladí si to zajistili jinak. Otec nakonec se sňatkem souhla-

sil, ale farář chtěl zavést kázeň. Děvče samozřejmě nechťelo veřejně přiznat svůj přestupek, proto se oba rozhodli přejít k baptistům, kteří je beze všeho přijali mezi sebe.

Jednou, bylo mi pět nebo šest let, jsem se byl u baptistů podívat. Pamatuji si, že měli lepší osvětlení než my v kostele. Můj příbuzný hrál na kytaru. Bylo to v podstatě jako v kostele. Na povrchu krása a za kulisami totéž. Jsem přesvědčen, že hřích vám nesmyje církev, ale pouze z milosti Boží Pán Ježíš. Do srdce vidí jen sám Pán Bůh. Povrchnost církve nás rozdělila a rozděluje. Jen Bůh v Ježíši Kristu nás spojí. Ať si myslíme, co si myslíme, do království Božího dostanou se jen ti, kteří přejdou přes síto milosti. Vidí-li člověk jen sám sebe, nemá čas na bližního. Pokud hřích bližního křičí do nebe, pak jdi a ukaž ne-sobecky na to správné.

Vzpomínám, jak to trápilo mého otce a mnoho členů sboru, že rozhodní křesťané mají mezi sebou hráz. Starali se prolomit zeď nepřátelství. Když jsem byl již mládenec, u baptistů měli kazatele Sitaře. Tehdy se v Zelově konaly vzpomínkové oslavy Mistra Jana Husa u jeho pomníku. Sešli se baptisté i evangelíci. Bylo to krásné.

*„Aj, jak dobré a utěšené,
když bratři v jednomyslnosti přebývají.“ (Žalm 133,1.)*

Do Zelova přicházeli i Poláci a pracovali v evangelických rodinách jako tovaryši na tkalcovských stavech. Viděli zbožnost bratrů a chodili do evangelického kostela. Mysleli si, že být evangelíkem znamená být Čechem. Oženili se s Češkou a považovali se za Čechy. Ano, ve dvacátých a třicátých letech byli Poláci málo kulturní při odvodu. Na dotaz jaké jsou národnosti říkali: „Katolík.“ Počítali, že „Polák“ a „katolík“ je to stejné, kdežto Češi dovedli rozlišovat slova „Čech“ a „evangelík“, „Rus“ a „pravoslavný“.

Tehdy začali svoji propagandu jehovisté, říkalo se jim „Badače Písma“, tedy badatelé Písma čili Bible. I mne chtěli získat, prý dobře znám Bibli. Říkali, že není pekla. Nemohl jsem je odsuzovat, žili slušně, ale podle Bible se mi zdálo, že jsou na scestí; že to jejich učení bylo jen lidské.

Naši krajané - exulanti - se pro nejistou perspektivu stěhovali nejen do okolí Zelova, kde byla lepší půda, ale také na východ, do Ruska. Nejčastěji se usadili na Volyni, v Michalovce, Mirotíně nebo ještě dále v Alexandrovce. Někteří se odebrali do Ameriky, třeba až do Brazílie. Když jsem později pracoval na Volyni v Kupičově, hledal jsem a dozvídal se o bratrech a sestřích, jež zde žili. Navštívil jsem ve vsi Borekuty u Kostopolu tři rodiny zelovských exulantů. Když některá rodina žila mezi Ukrajinci a neměla Bibli ani kancionál po rodičích, asimilovala se s národem, mezi kterým žila, a pro nás a naši vlast byla ztracená.

Abych se ale vrátil zpět do Zelova. Evangelíci žili v Zelově jako stará jednota bratrská, stejně jako za Komenského. Někteří jako pietisté, jiní až puritánsky. Samo sebou, mnozí se jen tvářili jako evangelíci a byli pošpinění všelijakými zlozvyky. Jak jsem se již zmínil, v Zelově byla chudá písčitá půda. Kopce čistého písku, na něž jsme si jako děti chodily hrát. A na té naší zelovské zemi rostly brambory, žito, oves, pohan-ka a proso, z něhož se dělaly jáhly. Dědeček mi vypravoval, že jednou byla neúroda a lidé v zimě hladověli. Zjara pak na poli sbírali škrob ze zmrzlých brambor. Za mého života v Zelově také někdy nebyla za „veršatem“ práce. A kde je chudoba a nedostatek, tu se v lidech rodí všelijaké touhy a přemýšlejí, jak by se mohli více najíst a lépe se obléknout a mít více peněz. Tehdy se v Zelově o těch chudších říkalo, že za týden jedli čtrnáctkrát brambory a kyselo a sedmkrát zelí a brambory.

Tenkrát byla silná propaganda ze sousedního Sovětského svazu. Komunisté vyprávěli, jak je v sovětském Rusku dobře. Všechno je společné. Není tam pánů ani chu-

dáků. Žije se tam jako v ráji. I když katolické Polsko bylo pevné, propaganda měla na lidi vliv. V Zelově povstala ve třicátých letech komunistická strana, jejímž předsedou byl Čech Teofil Miller. Matka byla věřící, dcera byla navíc diakonkou a syn chodil zpívat do sboru. Další dva nebo tři synové se nehlásili k žádné církvi. Do komunistické strany se dali naverbovat také věřící lidé. Jak to stojí v polském přísloví: „Oběcanky, cacanky a glupiemu radośc,“ tedy Sliby - chyby a hloupý se raduje. Vzpomínám si, jak můj otec měl půjčenou knihu o dvou nebo třech dílech. Já, tehdy jedenáctiletý, jsem ji přečetl. Jmenovala se Od černého orla k rudému praporu. To, co dělali komunisté, se ani nedá vypovědět. A později to bylo ještě horší. A jejich Lenin, Trocký a Stalin? Otec mi vypravoval, že když byl vojákem v Turkmenistáně, sloužil s ním podobný voják jako Stalin. Byl to bankovní lupič. Prý studoval na popa - baťušku, ale po roce ho ze semináře vyhodili. Jako s vojákem si s ním nevěděli rady ani v pluku. A nyní byl Stalin lidem modlou. Poláci tuto stranu pronásledovali. Pro nás a náš sbor bylo příjmení Miller jako skvrna a vřed. Bolševismus - komunismus bojoval v Rusku a pak i ve východní Evropě proti církvi a proti Pánu Bohu.

Bylo mnoho knížek, které jsem přečetl. Jedna z nich se jmenovala tuším Co se musí státi brzy. Byla přeložena z holandštiny do češtiny a četl jsem ji ve 29. roce. Psalo se v ní, že Labe se stane hranicí a od ní na západ bude kapitalismus a na východ komunismus. Situace na východě byla popisována trochu drasticky. Za patnáct nebo šestnáct let se ale tyto předpovědi vyplnily. Nastal nedostatek, teror a boj proti církvím trvající 44 let. Stávají se věci, kterým říkáme prorocké.

Věřím také, že od mého dětství mne Pán Bůh vede po svých cestách a dal mi maminku, která mne vedla a ukazovala na tu cestu, o které Pán Ježíš řekl: „Já jsem ta cesta i pravda a život.“ I otec mi byl příkladem, i když, jak jsem napsal, mě neměl rád. Všechno mě vedlo k Pánu Bohu a i dnes mi to při-

pomíná píseň „Tys na mne myslel dřív, než povstal tento svět, než vůbec něco bylo. Už tehdy, Pane, měls mne rád.“

*„Tys na mne myslel, dřív než slunce zasvítilo
dřív než stačilo zem svou září osvětlit;
než povstal tento svět, než vůbec něco bylo,
než mohl jsem tě velebit a konat dobré dílo.
Už tehdy, Pane, měls mě rád, už tehdy měls mě rád.“*

Práce mě bavila, i když někdy trvala déle než dvanáct hodin denně. Pomáhal jsem navíc připravovat osnovy tkalcům i mamince, která měla těžkou práci. Bible - slovo Boží - byla tedy pro mne pokladem největším. Otec odebíral církevní časopisy Betánie, Českobratrské hlasy, Česko-bratrská jednota a z Ameriky Křesťanské listy. Já ještě Růžový palouček, zpěvník Cestou života, dětský zpěvníček Zvonky a polský časopis Dobry pasterz. Mnoho mi tyto časopisy daly pro můj život. Zajímaly mě hlavně články o pohanské misii a zatoužil jsem být kazatelem a zvěstovat slovo Boží. Rád bych se stal misionářem. Má světnička nahoře v našem domku by mohla vypovědět mnoho o mé radosti a prožívání s mým Pánem. Ano, Zelov mi dal mnoho pro můj život a rád na něj vzpomínám.

Při snění jsem byl většinou já se svým Pánem. Zápasil jsem tak, že jsem si nakonec chtěl vydobýt spasení sám. Ale nakonec jsem musel souhlasit s apoštolem Pavlem:

*„Dosti máš na mé milosti.
Moc má v nemoci dokonává se.“ (II. Kor. 12,9.)*

Řekl jsem mamince, že všechno to přemýšlení a láska k Pánu Bohu mě přivedla k touze stát se kazatelem nebo misionářem. Měla z mého rozhodnutí velikou radost. Otec mi ale řekl, že přece můžu pracovat ve sboru. Stále měl svůj názor. Do věci zasáhl dokonce náš bratr učitel a kantor, jenž otci řekl: „Mám tři syny a kdyby aspoň jeden zatoužil

být kazatelem, radoval bych se.“ My jsme však nadále vykonávali liberační práci a otec by nemohl bez mé pomoci vyrábět látku. Záhy však přijel pan továrník Sláma a oznámil, že se rozhodl postavit textilní továrnu a že nám liberační zruší. Otec tedy mohl souhlasit s mým studiem.

Velice mi pomohl bratr Tomeš. Zařídil mé přijetí do Misijní školy v Olomouci. Nyní jen sehnat pas. Přestože jsem měl před odvodem do armády, povolila mi vláda odjezd na studia. Cestou do Varšavy pro pas jsem chtěl v Lodži oznámit továrníkovi, že u něj nebudu pracovat. Již v ulici Zgierské nedaleko velkoskladu firmy Jan Sláma slyším křik, nářek i nadávky: „Ty smierdzący Żydzie, ty złodzieju, ty mie chcesz okraść.“ Zastavím se. Přibíhá ke mně Polka a vypravuje mi, že má syna ve městě Zgierzu, velmi nemocného, a že musí prodat tuto látku na šaty, kterou má u sebe, aby měla peníze. Tehdy se nemocnice platila. Bylo mi jí líto. Šla se mnou do průjezdu a látku mi ukázala. Byla pěkná. Zřejmě však měla dvě. Rozhodl jsem se ji ze soucitu koupit a ona mi prodala tu horší. Byla to prohnaná baba, neboť když jsem vstoupil do obchodu pana Slámy a řekl jsem jim o tom, vyběhli hned ven, že tu podvodníci chytí, ale ta už byla pryč. Pak mi vyprávěli, jací jsou Poláci podvodníci a zloději. A já jsem jim naletěl.

Pak jsem tedy jel do Varšavy. Československé velvyslanectví bylo, myslím, v Košíkové ulici. I když jsem prosil, trvalo dost dlouho, než jsem pas dostal. Stál 200 Zł., tenkrát to bylo 11 q pšenice. Musel jsem ve Varšavě nocovat u nějakých známých, abych to všechno vyřídil při jedné cestě. Ve svých 19 letech jsem byl v tak velkém městě poprvé. V noci jsem nemohl spát pro velký rámus a zvonění tramvají.

Vrátil jsem se zpět i s pasem a nekvalitní látkou od baby hokynářky. A nyní připravit vše potřebné pro čtyři roky mého pobytu v Československu.

*Otevři oči mé, abych spatřoval
divné věci ze zákona tvého*

Žalm 119,18

Je rok 1931. Loučím se se Zelovem. Nejedu do staré vlasti načerno, jako dříve, mám vlastní pas. Jel jsem přes Łask, Łódź, Koluszki. Pak po hlavní trati na Zebrzydowice. Minul jsem Suchdol a jel až do Olomouce. Zdá se mi, že jsem byl již dost ostřílený, ale nesmělý. Držel jsem se vždy v pozadí. Mnohým se zdálo, že pocházím ze zapadákova. Neměl jsem a nemám povahu lidí, kteří se musejí prosazovat za každou cenu. Někdy si sám škodím. Ale povaha se jen tak změnit nedá. Československo pro mě nebyla cizina, ale moje stará vlast. Těšil jsem se, že budu mezi svými bratry a v Misijní škole pod ochranou Nejvyššího. Byl jsem idealista. Vychován doma piesticky, zbožně. Všechno byl hřích: biograf, tanec, všelijaké zábavy a světská společnost mě odstrašovaly. Můj otec říkal, že pozorovat, či dokonce hrát kopanou je nejen nedůstojné, ale i hříšné. Profesoři by jistě souhlasili s mým otcem, ale studenti ze všech koutů republiky byli vychováváni jinak a spíše liberálně. Zbožnost ale byla. Správcová dbala na pořádek.

Řád byl přísný, až klášterní. Některým bratrům to vadilo, ale těm, kteří věřili, že Pán Bůh všechno vidí, byla ta přísnost přirozená. Ředitelem byl konsenior Gustav Švanda a později bratr farář Prudký. Jejich ženy byly správcové. Měli jsme učebnu, pokoje i stravu v jedné budově. Přednáškový sál byl prostranný. O údržbu a čistotu jsme pečovali sami pod dohledem správkyně. Naše misijní škola nebyla pod správou státní, ale církevní. Mnozí studenti neměli

za studium ani za stravu čím platit; vše spočívalo na Misijní jednotě. Já jsem platil 80 polských zlotých měsíčně.

Do misijní školy byli přijímáni bratři, kteří končili měšťanskou školu. Kromě češtiny byla povinná i němčina. Nevyučovala se biblická řečtina; to byla škoda. Důležitá byla především znalost bible, homiletika, exegeze, světové a církevní dějiny a samozřejmě dějiny československé. Dále psychologie, literatura, pohanská misie a jiné obory. Po vyučování jsme se mohli přiučovat v zahradnictví na přilehlých pozemcích.

Studovali zde bratři církve Českobratrské evangelické. Pak také pět bratrů ze Slovenska, jeden Ukrajinec „Huculák“, dva bratři z Ameriky a já, Čech z Polska. Zabořilo a urazilo mě, když mě po přijetí do misijní školy představoval bratr farář jako Poláka. Již v první třídě jsem bojoval o své češství, když mě chtěla učitelka zapsat jako Jelonka. A tu bratr farář řekne, že jsem Polák. Velmi jsem se bránil.

Profesoři byli Gustav Švanda, Prudký, Novák, Frietinger, Pokorný, Kopa a myslím Říha. Již si nevzpomenu na profesory učící filosofii a logiku. Bylo toho dost, záleželo jen na nás, jestli jsme poctivě přijímali tyto zvěsti a ten pokrm. Záviselo také na profesorech, jak dokázali zaujmout studenty. Měli jsme knihovnu, kde jsme si mohli doplňovat vědomosti. Tato misijní škola mi otevřela celý svět. Dala mi nesmírně mnoho a jsem velkým dlužníkem. Je mi proto líto, že když jsem přišel do vlasti jako československý voják, nešel jsem poděkovat bratru Švandovi a Prudkému. Mrzelo a mrzí mě to. Jistě by z toho měli radost. Vidí-li člověk, co získal, a chce prokázat vděčnost, má všechno nechat a projevit ji hned.

Dělali jsme také samaritánské zkoušky a jednou nebo dvakrát týdně jsme vždy dva měli pohotovostní službu. Naše správcová pro nás byla matkou. Nevím, který bratr by na ty čtyři roky studií mohl jen tak zapomenout. Jak jsem již podo-

tkl, řád se musel dodržovat, tak jako na vojně. Společná po-
božnost, modlitby a písně. Každý bratr musel být připravený,
umytý a oblečený. Pak společná snídaně, oběd i večeře.

Soukromě jsme v pokojích mohli studovat, ale správco-
vá i ředitel to viděli neradi. Pro studium, přednášky a výklady
byla učebna, ne pokoje. Mladí mají všelijaké názory a zkuše-
nosti, tak jeden řekl svoje a byl z toho hned smích a legrace,
připojili se k tomu další a bylo po přípravě a po klidu.

Studenti museli chodit do města vždy po dvou. Na to
se přísně dohlíželo. Ve škole bylo dost veselí, ale tak uza-
vřeně. Jak to mládí vybit? Vyhledávali jsme všelijaké skota-
činy. V přednáškové místnosti byly parkety. Ty se musely
leštit hadry, a to bylo čištění! Páni studenti pak těmi hadry
po sobě na chodbě házeli. Bratr ředitel bydlel ve druhém
poschodí, sestra správcová samosebou také, takže neslyše-
li ten povyk. Studenti byli v tu chvíli jak malí kluci.

Jednou jsme se učili o predestinaci - předurčení.
Večer jsme o tom diskutovali. Jedni tvrdili, že svět je spa-
sen tím, že Pán Bůh přijde pro každého, jiní zase, že Bůh
si vyvoluje a předurčuje. Byly tu dva tábory a polštáře líta-
ly z postele na postel a trvalo to do pozdní noci.

Ve sboru se mi zalíbila jedna sestra, jmenovala
se Bergrová; hezké děvče. Studovala učitelství. Chtěl jsem
si s ní pohovořit. Jak si ale udělat rande a dostat se ze ško-
ly? Odpovědnost za nás měl a klíče od celého domu opatro-
val bratr Valenta, fámulus. Byl z nás asi nejstarší. Velmi
rád jedl a byl moc hodný. Přišel jsem k němu a řekl, že bych
chtěl na dvě hodiny pryč. Nechtěl mě pustit. Nabídl jsem
mu dvě buchty od tety ze Suchdola. Usmál se a já šel na
rande. Vrátil jsem se včas a všechno bylo v pořádku. I v mi-
sijní škole byla tedy korupce, stačily dvě buchty.

O zahradu se starala sestra správcová Prudká. Museli
jsme rýt a zalívat. Nemohu si srovnat v hlavě, že nás mu-

sela k zalívání pobízet a že se nám do toho nechtělo. Ale bylo to tak. Když pršelo, zalívat jsme nemuseli, a já jsem měl štěstí, že když jsem vystrčil hlavu, většinou zrovna pršelo. Proto hoši vždy říkali: „Jendo, vystrč hlavu, bude pršet a nebudeme muset zalívat. V létě však bylo velmi sucho. Sestra Prudká šla s námi zalévat, my jsme se polévali vodou a já si dovolil pustit proud vody i na naši správcovou. Ještě dnes je mi hanba, když si na to vzpomenu.

Ve třicátých letech byl Gustav Frištenský evropským přeborníkem v řeckořímském zápase. Moc se o něm mluvilo i psalo. Dva Slováci, bratr Slyš a Hlinka, si řekli, že spolu budou také zápasit. Tak cvičili. Zápas se uskutečnil na zahradě. Byli tam všichni, dokonce se přišel podívat i pan ředitel z měšťanské školy, bydlel v sousedství hned vedle naší zahrady. Boj byl velmi tuhý a všichni byli napnutí. Najednou jeden ze zápasníků vystřelil zadní částí. A byl konec boje. Pan ředitel se srdečně zasmál a bylo po všem. Tak se muselo to naše mládí vybouřit.

Ještě dnes, když si po pětadesáti letech vzpomenu na své mládí, si myslím, že jsem té klukoviny měl až moc. Pan ředitel měl malého pejska Šotečka. Když ho hledal, volal „Šotečku, kde jsi?“ Jednou před Velikonocemi mi poslal bratranec poštou zabijačku. Pošta ale šla želvím krokem. Balík jsem rozbalil a shledal, že některé věci již podlehly zkáze. To víte, ve škole, kde toho moc není, by si člověk rád pojedl. Ale zkažené jídlo jsem musel vyhodit. Škoda. Vtom jsem si vzpomněl na Šotečka. Uviděl jsem ho na dvoře a rozhodl jsem se, že mu dám velké jelito ze silného střeva. Bylo skorem větší než ten psík. Začal ho soukat do sebe. Boky se mu rozšiřovaly. Najednou slyším volání: „Šotečku, kde jsi?“ Měl jsem strach, co bude. Ale Šoteček se ani nehnul, dokud do sebe celé jelito nevsoukal. Pak jsem jen slyšel „Šotečku, kde jsi byl, když jsem tě hledal?“ Co bylo pak, to již nevím.

Již v druhém roce studií byla i praxe. Učili jsme náboženství ve školách a v nedělní škole, někteří chodili nebo jezdili do kazatelských stanic kázat a konat biblické hodiny. Vzpomínám si, jak jsem vyučoval náboženství ve škole v Hodolanech asi čtyři kilometry od Olomouce. Tu přišel bratr ředitel Prudký na vizitu. Přijde do školy, poslouchá u dveří a říká si, jaký má bratr Jelínek ve třídě rámus. Zafuká na dveře a vidí, že to není evangelické, ale katolické náboženství. Jak vyprávěl, ulevilo se mu. Pak jde do druhé třídy, kde je také rámus. Zase klepe na dveře, a když otevrou, shledá, že zde také není bratr Jelínek. Jde dále. V další třídě je ticho. Zafuká. Jdu mu otevřít a on vidí, že ve třídě je klid. Já jsem však dostal trému. Přivítal jsem bratra faráře, dětem jsem ho představil a řekl, že nám přišel také něco povědět. On mi potichu pověděl, že chce slyšet mě, aby věděl, jak si vedu ve škole. Nakonec ale musel vyprávět on. Později mi jen řekl, jakou měl radost, že jsem měl ve třídě takový klid. Ptal se, jak jsem to dokázal. „Ten největší křikloun dával pozor na ty hodné a tiché,“ odpověděl jsem.

V Olomouci mě navštívil můj dědeček. Měl jsem z toho radost, i pan ředitel Švanda mi mého dědečka pochválil. Byl moudrý, a i když byl sedlákem, dovedl se dobře chovat, zvláště ve společnosti věřících.

Naším směrem a cílem byla příprava na duchoven-skou práci. Ve škole jsme obstáli podle řádu školy, a snad i podle pravdy duchovního života. Přes všechny radosti mládí je zde náš Pán Bůh a zjevná láska k Ježíši Kristu. Škola byla přípravou na naši pozdější samostatnost. Budeme zodpovědní církvi, ale především Pánu Bohu.

V té době byl v Olomouci sraz evangelické mládeže a také týdenní školení mládeže. Mezi přednášejícími byl i mladý farář, syn faráře Šebesty. Byly to bohaté přednášky, při nichž nám profesori i faráři předávali své zkušenosti.

V neděli jsme chodívali na výlety, třeba na Svatý Kopeček. Jednou jsme šli po Olomouci s klobouky na hlavě. Proti nám šlo procesí. To katolíci oslavovali svátek Božího těla. Najednou z průvodu vyskočí výrostci a začnou nám shazovat klobouky. Taková byla katolická církev a myslím, že tito polopohané by ještě dnes byli inkvizitory, kdyby se nebáli.

Vzpomínám, že jsem pozval bratra Haška, abychom jeli do Suchdola vykonat tam shromáždění na Horním Dvoře. Nepamatuji si, zda jsme tam nebyli vícekrát. Na oběd jsme šli k mojí tetě. Tehdy byla ještě mladá, a když podávala oběd, omlouvala se, že se jí nepovedl. Já jsem bratru Haškovi pověděl, aby řekl, že se oběd opravdu nepovedl. Udělal to a teta z toho byla velmi nešťastná. Oběd nám však chutnal znamenitě. Hospodyně nemá říkat povedl nepovedl. Ženy své jídlo haní, aby si ho host všiml a chválil ho.

V době studia jsme se dostali také do Přerova a jednou do Prostějova. O letních prázdninách jsem jezdil do Suchdola k tetě. Pomáhal jsem pracovat v zemědělství, také jsem za to dostal nějakou korunu. Pobýval jsem též u strýčka Jelínka v Syřejovicích u Lovosic nebo u tety Mackové v Polepech. Když jsem byl v Syřejovicích, chodil jsem do Sulejovic. Tam mě měli rádi. Bylo tam sdružení mládeže od 16 do 75 let. Cítil jsem se tam dobře a moji sdruženáci také. Jezdil jsem i do Encovan do shromáždění a dokonce jsme s bratrem Rychetským hovořili o stavbě kostela. To bylo přání exulantů. Měl jsem tam i děvče, ale nebyla to vůle Nejvyššího, a tak jsem odjížděl zpět domů sám.

V Suchdole jsem hodně pracoval. Když jsem tam byl o velikonočních prázdninách, teta mi řekla: „Ráda bych navštívila své známé na Slovensku. Ty bys mě mohl doma zastoupit.“ Slíbil jsem. Teta odjela; přál jsem jí to, vždyť neměla doma žádnou pomoc a práce bylo až dost. Když odje-

la, začal jsem dělat generální úklid; chtěl jsem, aby se jí to líbilo, až přijede. Nejdřív jsem začal čistit okna. Viděli mne lidé přicházející do Suchdola z Kletné - němečtí obyvatelé - a smáli se mi, že to dělám. Tehdy nebylo zvykem, aby muži myli okna, to dělaly dívky. Abych jim nebyl na posměch, uvázal jsem si napříště šátek na babku a docela mi to slušelo. Tím jsem oklamal kolemjdoucí; už se mi nesmáli.

I uvnitř domu jsem důkladně uklízel, jako kdysi doma. Ale nepočítal jsem s návštěvou. Strýc měl včely a jeden bratr z Nového Jičina slíbil, že mu s nimi pomůže. Bratr přikývl a přijel na celý den. Byl to starý legionář a vyprávěl nám, že na Sibiři chodil do shromáždění a tam uvěřil v Pána Ježíše. Rád jsem ho poslouchal. Bylo ale nutné postarat se o pohoštění. K snídani jsem usmažil koblihy s povidly. Podivil se starý legionář, že jsem si tak poradil. Řekl, že on je schopen připálit i vodu na čaj. Ale co s obědem? Vařil jsem zelí s vepřovým masem naloženým ve slané vodě v sudu. (Tehdy se ještě nerexovalo.) Tomu jídlu se říkalo „bigos“. Ale co k tomu? Jen brambory? Udělal jsem z vařených brambor knedlíky. Ale Moraváci jsou zvyklí na polévku. Ale jakou? Slyšel jsem o polévce milionové nebo minutové. Ťukám na sousedku, aby mi poradila. Ona ale také nevěděla, nicméně mi dala naloženou zeleninu. Dal jsem tu zeleninu do vařící vody, přidal k tomu sádlo a nakonec rozkvedlané vajíčko s troškou mouky. Pak jsem polévku ještě trochu ochutil. Byla dobrá, jak řekl při obědě náš host. Knedlíky jsem při tom všem zapomněl osolit, ale pomohl jsem si: nasypal jsem soli do vody, v níž se vařily, a byly také dobré. Maso se zelím jsem vařil dost dlouho, až se rozvařilo. Zbyly jen dva kousky a na oběd jsme byli čtyři. Rozhodl jsem se dát maso hostu a strýci. Na mě s čeledínem zůstalo maso rozvařené v bigosu. Seděli jsme všichni u stolu jako obyčejně. Snědli jsme polévku a přináším bigos. A tu milý čeledín Novák vykřikne: „A mně maso né?!“ Strýc mu dal svůj kus a sám jedl to rozvařené. Řešení se na-

šlo, ale vzpomínka na tento oběd a čeledínův výrok se mi vybavuje ještě po sedmdesáti letech.

Exulanti se tam navzájem neměli moc rádi. Věčně tam byly hádky. Někdy to vypadalo, jako když se dva pejsci tahají o prázdný roztrhaný pytel. Manželovi mé tety jsem řekl, že pomůžu se sklízením obilí. A tak jsme postavili mlátičku, začali svážet obilí a chystali jsme se ho mlátit. Vtom přišel soused a chtěl si stroj odvézt; byl společný. Strýc mlátičku spustil, soused Jersák shodil pás od mlátičky. A začali si ošklivě nadávat. Nebylo to hezké. Já řekl strýcovi, aby pustil motor, že přidržím pás od motoru k mlátičce. Pan Jersák si nedovolil sáhnout na moji ruku. Vymlátili jsme a šel jsem za panem Jersákem, že si může mlátičku odvézt. A byl klid. Lidé se dohovoorí, chtějí-li.

Když došlo na zkoušky, které jsme měli v kolokviích, bylo po legraci. Již tak dospívající mládenci, aby nedovedli to, co celého půl roku probírali. Někdy se to všechno nechtělo vejít do hlavy a někdy i slzička stekla po tváři. Ale když to dobře dopadlo, zase se objevil pokoj na tváři a především v srdci. A tak pomalu dorůstali jsme k zodpovědnosti a povinnosti dospělých mužů. Musím vzpomenout na píseň, kterou jsem ponejprv slyšel v Olomouci a nyní, když ji zpívám, vzpomínám na ty krásné a požehnané chvíle, které jsem prožíval v Misijní škole:

*„Pán Bůh je přítomen,
klanějme se jemu,
přistupujme s bázní k němu!
Bůh je mezi námi!
Ztiš se s uctivostí,
srdce, s čistou upřímností!
On buď jen veleben,
u Boha život máme,jemu čest vzdáváme.“⁴*

⁴ v nynějším evangelickém zpěvníku píseň číslo 166; má čtyři sloky

Ano, Pán Bůh je přítomen. Byl se mnou v Olomouci, v Zelově, v Kupučově, na vojně, v kriminále. A je se mnou mých 90 let.

Na závěrečné zkoušky jsem byl připraven. Ale ta tréma! A tak nebyly samé jedničky. Po zkouškách za mnou přišel pan ředitel, farář Prudký, a oznámil mi, že všechny diakony nemůžou zařadit do práce, nemají kam, a že se budu muset vrátit zpět do Polska. Mám však být připraven k misijní práci pro případ, že by se změnil poměr v Rusku. Pěkné povzbuzení. Ale tato slova jsem bral na lehkou váhu. Rozloučil jsem se se školou a s přáteli. Jak jsem řekl, mám na to všechno hezké vzpomínky; misijní škola mi dala velmi mnoho. Děkuji nejen té škole, ale především mému Pánu, který mi dal tolik síly a postaral se, že jsem mohl pracovat na vinici Páně. Jak jsme si řekli po letech s manželkou: Pán Bůh chtěl, abychom pracovali v Kupučově.

Nyní když jsem muž, opustil jsem dětské věci.

I. Kor. 13, 11b

Po příjezdu z Misijní školy v Olomouci zpět do Zelova jsem se přihlásil do německé evangelické misijní školy, abych se zdokonalil v jazyku německém a v teologii. Jel jsem tedy do Więcborku na Pomořansku v Polsku. V této německé škole ovšem nepřevažoval jazyk německý, nýbrž ukrajinský, bylo tam totiž více Ukrajinců než Němců a ostatních národností. Nežli věřící spíše samí nacionalisté. Němcům - křesťanům - šlo hlavně o politiku, ne o náboženství. Budovali pátou kolonu proti Polákům na jejich vlastní půdě a hráz mezi Ukrajinci a Poláky. Bylo tam snad nějaké náboženství nebo víra? Také tam tou dobou pracovali na nějaké stavbě. Přišel jsem, že se budu učit, ale třídy byly prázdné, všichni stavěli. Za výuku jsem byl ochoten platit, ale za to, abych mohl pracovat?

Zažíval jsem chvíle, kdy Němci měli nového boha - Hitlera. Já jsem neměl takové božstvo, ale prezidenta Masaryka, který byl demokrat nad demokraty. A to s mým pobytem ve Więcborku nešlo dohromady.

Viděl jsem vedoucího bratra, jak vyzval k modlitbě, protože docházely potraviny. Tak se horlivě modlil, že na příští den mu Pán Bůh dal dosyta se najíst. Ale doveď také zdravit „Heil Hitler“, možná se ale někdy zalekl a řekl „Haleluja Hitler.“ Vadilo mi oslavování člověka, kterého jsem přirovnával k šelmě ze Zjevení Jana.

Stěžoval jsem si u pastora Lasahna. Domlouvali jsme se obtížně: on nedovedl polsky, já zase německy, tak jsem si museli pomáhat biblickými verši. Jedinou rozumnou osobou byla manželka pastora Lasahna Marta. Dávala mi lekce němčiny, ale abych nerušil řád, musel jsem jít

s ostatními místo výuky pracovat. Němčinu jsem se stejně nenaučil a raději se vrátil domů.

Když jsem se po nepovedeném učení jazyka německého vrátil z Więcborku do Zelova, byly prázdniny. Studenti ostřešovského učitelského semináře se procházeli po městě s hůlčičkami jako panáci vyšší kasty, zatímco jejich otcové a matky těžce pracovali na tkalcovských stavech. Můj otec takové studenty neměl rád. Ani mně se jejich chování nelíbilo, ale sám jsem také neměl žádnou práci a moje nicnedělání mě mrzelo. Šel jsem tedy do továrny, kde pracoval můj otec a požádal ho, aby mě nechal místo sebe snovat osnovy. Otec se nad tím na chvíli zamyslel. Kritizoval studenty a já byl také student. Po chvíli řekl: „Co tomu řeknou lidi, když budeš pracovat?“ Nedal jsem se však odbýt, a tak nakonec ustoupil.

Tehdy byl ředitelem továrny pan Zounar, který byl továrníkovým švagrem, a tím pro zelovské obyvatele pánem. Jako ředitel si připadal i neomezeným pánem továrny. Na povinnosti mu svěřené však začal zapomínat, a tak i jeho nedbalostí došlo jednoho dne k havárii. Nový kotel zůstal bez vody, praskl a musel být vyřazen. Továrník tehdy propustil strojníka i ředitele najednou. Než sehnal peníze na nový kotel, dělníci si museli nosit osnovy domů a pracovat na ručních stavech. Můj otec pro ně tyto osnovy v továrně snoval. Po zmíněné rozmluvě jsem začal připravovat osnovy místo něho. Pracoval jsem asi dva týdny, když za mnou přišla továrníkova manželka a požádala mě, abych továrnu vedl. Jsem synem textilního dělníka a řídicí práci znám z dřívějšího vedení liberace. Chuť jsem do toho neměl, měl jsem jiný cíl, ale nakonec jsem nabídku přijal a místo snovače jsem se stal vedoucím, či vlastně ředitelem továrny.

Snování byla pěkná práce, bez starostí a zodpovědnosti. Vedení továrny je práce zodpovědná, tím spíše v tak těžké době, kdy tisíce a statisíce lidí bylo nezaměstnaných. Vedoucí musí být zodpovědný a poctivý. Být ředitelem je jako pracovat na svém. Křesťan však musí obstát nejen před

továrníkem a zaměstnanci, ale především před Pánem Bohem, který nespí ani nedřímá (Žalm 121). Pětadvacetiletý hoch dostal na starost celou továrnu. Nebyla sice velká, jen asi 150 zaměstnanců, ale většinou starších, než jsem byl já. Ale že jsem studoval na kazatele (polsky na księdza), měl jsem autoritu, i úřady tak se mnou jednaly. Poláci tehdy měli „księdza“ (kněze) za něco víc.

Práce se nám dařila. Brzy jsme si pořídili i nový kotel. Myslím, že i v té těžké době, kdy bylo mnoho nezaměstnaných, továrna pracovala naplno. Asi čtrnáct dní před Velikonocemi však za mnou přišel továrník s tím, že budeme muset továrnu zastavit. Má na skladě mnoho látek, žádný odbyt, a nebudou tedy peníze na výplaty. Tehdy se vyplácelo každou sobotu. Vzepřel jsem se. To přece nejde! Co budou dělníci o Velikonocích jíst? Zeptal se mě: „A co byste udělal vy?“ „Promluvím s dělníky,“ odpověděl jsem. Radil jsem se s dělníky a navrhl jsem jim: „Do Velikonoc vám budeme vyplácet poloviční mzdu, aby se továrna nemusela zastavit, o Velikonocích dostanete zbytek.“ Dělníci souhlasili a přistoupil na to i továrník.

Měl jsem známého, přítele a bratra, který mi půjčil 1400 kg suroviny (příze) a 4000 zlotých a začali jsme pracovat naplno. Experiment se osvědčil. Po svátcích přišel pan továrník a s radostí konstatoval, že všechnu látku prodal. Továrna mohla pracovat dále bez omezení. Nebyla to moje zásluha, ale jednota s dělníky. V té době mi bylo dobře.

Při zaměstnání jsem se věnoval i práci ve sboru. Ne jako kazatel, ale jako laický pracovník. Měl jsem na starosti skupinu v nedělní škole, a pracoval jsem také mezi mládeží. Určité vědomosti jsem měl, a každý, kdo chce, dovede získávat další. Tehdy bylo dobré sdružení mládeže. Chodívali jsme na výlety, přednášel jsem, co jsem se naučil v Misijní škole a vyčetl z knih o astronomii, diskutovalo se. Náboženství a duchovní zpěvy to je bohatství, ale mladý člověk musí znát více, aby mohl vzdorovat i ateistům. Pan to-

várník, spíše bratr, mě měl rád, a proto jsem se mohl sborové práci věnovat a všude jsem měl otevřené dveře.

Měli jsme také starobinec, říkalo se mu „přítulek“ - zvláštní zelovské pojmenování převzaté z polštiny. Stát tento domov pro stáří nepodporoval, staral se o něj jen náš evangelický sbor. Tu a tam sice od někoho něco „káplo“, či spíše - řečeno biblicky - spadly pro nás drobty ze stolu. Přemýšlel jsem, jak „přítulku“ pomoci. Sestavil jsem jednátřicetidenní kalendář. Pak jsem obešel jednátřicet hospodářů, kteří měli krávy a poprosil je, aby podle mého kalendáře nosili našim ubohým jednou za měsíc tři litry mléka. Slíbili mi, že tak učiní, a vím, že někteří to také plnili. Jednou měsíčně tři litry mléka, pakatel, sedlák neměl žádnou újmu a pro nás to byla užitečná pomoc. Těšilo mě, že jeden bratr mi řekl, že ještě než odjel do Československa, v roce 1946, donesl poslední tři litry. Dnes už se neříká starobinec ani přítulek, ale pěkně domov důchodců.

Z Olomouce jsem si přivezl touhu pracovat ve vnitřní misii. Přednášel jsem v kostele o sociálních ústavech v Německu a měl z toho radost i farář Fibich. Sbírka byla určena pro staroušky. Před Vánocemi koupila mládež za tyto peníze prase. Bratr Svoboda, řezník, prase zabil, nadělal jelit a jitrnic a všechno i s masem bylo dovezeno do starobince. Konaly se tam služby Boží a po nich bylo vše předáno sestře diakonce Millerové. Naši nemohoucí měli radost a také my jsme se radovali. Uhlí na zimu koupil továrník Josef Jersák. Když jsem byl povolán jako kazatel na Volyň, starci chtěli jet se mnou, a ani továrník mě nepouštěl rád. Toužil jsem založit podobný útulek i na Volyni, hovořil jsem o tom s bratrem Opočenským, ale přibližující se válka všechno zhatila.

Ještě jedna malá vzpomínka. S některými „sdužeňáky“ jsme se domluvili, že na Štědrý večer navštívíme některé naše staroušky, kteří nejsou ve starobinci, dost jich bylo postižených. Bylo nás šest nebo sedm. Požádali jsme naše maminky, aby napekly více koláčů a cukroví, bratr Vilém

Novák hrál na housle a my ostatní jsme zpívali Tichou noc. Přišli jsme k jedné opuštěné sestře, byla tam tma, asi neměla čím svítit. Zazpívali jsme. Když uslyšela zpěv, klekla na kolena a děkovala Pánu Bohu, že ji přišli navštívit andělé. Podobných případů bylo více. Nelze na to zapomenout. Víc lásky jen, Pane Bože.

*Kéž víc tě miluji, víc lásky jen
dej mi, můj Ježíši, na každý den.*
(Ze zpěvníku Cestou života, III. díl, 43).

Mračna ze západu vznášela se nad Evropou. Šílenec - nějaký malíř pokojů - stává se v Německu modlou. Slibuje každému, mladému i staršímu, pěkná místa, když zotročí nejen východ, ale celou Evropu. Hloupí, ale i rozumní dali se nacytat. Nebylo již více takových tlamhub?

Malé Československo se již nacházelo v palbě Sudeťáků, jejichž vůdcem byl Adolf Hitler a jeho pomocník, sudetský Němec Henlein. Československo rychle budovalo na severu a západě Čech bunkry k obraně. Němci byli tak silně pobláznění touhou po Velkoněmecké říši. A Sudeťáci byli velcí nacionalisté, až šovinisté. Byli občany Československa, ale nenáviděli je a co jen mohli dělat zlého, to dělali.

Vláda a pan prezident Beneš měli v té době těžkou situaci. Doba byla nadmíru zlá. V téže době se rozhodlo Československé velvyslanectví ve Varšavě, že nás, české krajany, navštíví. Věděli, že Zelováci jsou potomci otců a matek exulantů, vlastenců, kteří pro své náboženské přesvědčení museli opustit svoji vlast, a stále mají své zraky obrácené ke staré vlasti. Viděli, že situace je vážná a že každý vlastenec by se v době nebezpečí měl přihlásit do boje za svou starou vlast. Touha po vlasti byla v Zelově živá. Proto jsme s velkým nadšením čekali milé hosty z velvyslanectví. Přijel vyslanec Slavík a sekční šéf.

Kvůli Polákům se schůzka konala u sester Rutkových, které byly kulturně na výši. K této schůzi jsem byl farářem Fibichem pozván i já. Byli tam i jiní, ale již si je nepamatuji. Projednala se situace hitlerovského Německa a mluvilo se o boji za vlast v případě války. Návštěva byla povzbuzením pro naše krajany a znamením, že o nich vlast ví. Doufám, že povzbuzen byl i pan vyslanec.

V Zelově mě navštívil spolužák a přítel Jaroslav Matějka a pobyl u nás dost dlouho. Bylo to hezké. Konali jsme s ním biblická shromáždění; bylo to myslím v roce 1934. Rozhodli jsme se také navštívit exulanty ve Slezsku, odkud přišli naši otcové a matky. Z Čech tam utekli v letech 1740 až 1750. Tehdy vládla v Čechách císařovna Marie Terezie, za níž bylo poslední pronásledování evangelíků. Osadu, kterou utvořili, nazvali Velký a Malý Tábor. Tam si postavili své chatrné domky a kostel. Z Tábora postupovali někteří kvůli chudé písčité půdě dále a koupili obec Zelov, a to v roce 1803. A jak jsme poznali, ti naši otcové měli všude smůlu, neboť i Zelov stojí na chudé zemi písčité. Ale věřící člověk bohatý v Bohu bývá šťastný, i když jí méně namazaný krajíc chleba, má-li v srdci pokoj.

Jeli jsme tedy na „roverech“, čili na kolech. Ze Zelova na jihozápad do okresního města Kęmpna a dále na jih do Velkého Tábora. Navštívili jsme jen některé rodiny a dozvěděli se, že tu pobývá učitel a kantor ze Zelova pan Nevečeřal. Dovolili jsme si jít i k panu faráři. Jeho původní jméno bylo Kačer, ale časem bylo silně poněmčeno na Katzer. Už to jeho příjmení mě uzemnilo, ale to nebylo všechno. Když jsme řekli, že jsme ze Zelova a že jsme studovali v Československu, hned se pustil do presidenta Beneše, že jel k vrahovi Stalinovi a že je přítel komunistů. Bylo toho dost. Bránili jsme našeho prezidenta. Já jsem vysvětlil, proč jel do Moskvy. Musel hledat u jednoho nepřítelů pomoc proti druhému nepříteli - Hitlerovi,

který stavěl všechny své kanóny proti naší milé vlasti. A vzpomněl jsem si na Wiecbork Missionhaus a řekl jsem mu, že se musí republika bránit, když ji chce Hitler sežrat. Moc dobře jsme se nerozloučili. Nevím, nepamatuji si, zdali nám vůbec řekl, abychom si u něho sedli.

Jedenáct roků po válce hlásil se v Synodní radě v Praze farář Kačer nebo Katzer, že by chtěl pracovat v Československu. Nevím, proč se mě ptali, co si o něm myslím. Já ho odmítl. Je možné, že po válce jsem byl až moc vlastenec, ale ani nyní nemám pocit, že jsem panu faráři ublížil.

Rád bych se rozepsal podrobněji o osobě, jíž jsem si vážil, o Josefu Jersákovi. Nevím, proč mu dali zelovství Češi přezdívku Mantyn, ani jsem nezjistil, co to znamená. Josef měl moudrého otce, ale ten onemocněl a nevím, jak se to stalo, že se zbláznil. Proto se Josef coby nejstarší syn musel starat o rodinu. A za první světové války, kdy bída klepala ze všech stran, to pro šestnáctiletého chlapce nebylo lehké. Musel počítat, kolik brambor může nechat uvařit, kolik škvarků má dát do kysela. Válka skončila, ale on dovedl být dál skromný, pracoval sám na „verštatě“ a s látkou pak jezdil do městečka Štercova, kde ji prodával. Pamatuji, že jednou u nás byl a dohadoval se s otcem. Otec měl jistě látku kvalitnější, ale prodal jí méně než Josef, který svůj jakostí horší tovar tak vychvaloval, že jej rozprodal všechno. Otcí se to nelíbilo, a proto již více nejezdil prodávat látku společně s Josefem. Otec se řídil křesťanskou poctivostí, ale svět má raději reklamu.

Josefu Jersákovi se vedlo celkem dobře. Mezi světovými válkami se mu podařilo postavit velkou textilní továrnu. Koupil také cihelnu a továrnu v Pabiancích. Při tomto růstu byl velikým vlastencem a neméně živým evangelíkem. Když přijeli do Zelova bratři faráři z Československa, on byl první, který je zval k sobě. A u každého si ověřil, jaký

má cíl. Stávalo se, že naši faráři ve sboru, ať čeští nebo polští, nebyli na slovo vzatí. A proto při hostině bylo na stole všechno jídlo a pití. Ty jez a pij, co hrdlo ráčí, pobízel je Jan a pozoroval. Pak o nich vyprávěl a vždy pěkně na rovinu. Sám nekouřil a neviděl jsem ho ani opilého.

Nechci příliš chválit, chci jen říci, že zelovští Češi mu záviděli, proto ho neměli rádi. On zastavil na 6. červenec továrnu, abychom mohli uspořádat Komenského tábor. On přispěl na stavbu fary a sborového domu na náměstí v Zelově, jistě by sbor bez jeho pomoci tento dům nepostavil. Pomáhal oplocovat celý sborový areál včetně velké zahrady. Pamatoval i na ten náš malý starobinec. On přál mládeži, aby se v jeho továrně něčemu naučila, ale žárlivost lidí a členů sboru mnoho pokazila. Je také pravda, že se nemohl domluvit s Varšavskou evangelickou konsistoří.

Když začala druhá světová válka, nesklonil se před Hitlerem. Nechal továrnu a jako vlastenec odjel do Čech, do Prahy. Jednou jsem ho navštívil v Praze - Krči. Měl malou vilku a k živobytí si vypomáhal krmením prasátek. Pak jsem se s ním sešel v Novém Městě pod Smrkem. Na kázání jsem tam poukázal na některé chyby zelovského sboru. On mi pak vyčetl, že jsem o tom neměl mluvit.

Také Farář Fibich měl ve sboru mnoho lidí, kteří ho neměli rádi, a musím potvrdit slovy Písma, jak řekl sám Pán Ježíš: „Žádný prorok není vzácen ve své vlasti.“ Ještě před šedesáti nebo sedmdesáti lety byl farář v Zelově něčím, vzácnou osobností. Bratr Fibich nebyl ideálním farářem. Hezký člověk, věrně sloužil, ale byl málo přístupný. Byl svobodný a každý si ho představoval podle sebe. Mezi ním a členy sboru byla propast. Kdo tím byl vinen, on nebo členové? Asi obě strany.

Kázání měl pěkně vypracované. Jak mi vypravoval můj bratr, dělal hezké výklady pro učitele nedělní školy. Já jsem neměl možnost zúčastnit se těch výkladů, neboť jsem

byl mimo sbor. Ale pamatuji si na jeho kázání o zahradě a stromu neplodném. Po návratu z Olomouce jsem ho navštívil na faře a ptal jsem se, zdali by nešel na evangelizační shromáždění, které jsme konali na Zelůvku s bratrem Jaroslavem Matějkou. Zelůvek je nyní součástí Zelova. Farář Fibich odmítl. Byl zklamán, kdežto nás to tam táhlo. Byla nás vždy plná místnost. Je možné, že by šel, kdybychom ho zvali vícekrát a lépe poznali jeho klady a zápory. Pak by ledy roztály.

V bohoslužebném středisku v Požděnicích asi tři kilometry od Zelova byl církevní dům patřící sboru. Konala se v něm v neděli shromáždění a biblické hodiny. Bydlel tam kantor bratr Líbal. Ti, kteří nemohli pro nemohoucnost chodit do shromáždění do kostela, zúčastňovali se služeb Božích zde. Když již pro stáří bratr Líbal nemohl sloužit, nastoupil na jeho místo bratr Vilém Novák.

V tuto neděli tu měla být malá slavnost s farářem Fibichem a nevím, proč mě bratr farář pozval, abych s ním jel také. Cestovali jsme spolu v bryčce. Přitom mě s farářem viděla sestra diakonka Millerová a roznesla po Zelově, že Jelínků Jan, kazatel, jel ve voze s ďáblem. Byl ďáblem farář nebo tato diakonka? My, evangeličtí křesťané, bychom chtěli mít faráře svatého. Obstal by však svatý u samo-spravedlivých křesťanů? Bylo mi z toho smutno.

Za hitlerovské okupace Zelova ubližovali Němci našim bratřím a pan farář Fibich za ně musel orodovat. Je možné, že tím bral na sebe velké riziko a snad musel i podepsat, že je zpola Němcem. Za to ho pak Poláci týrali a ponižovali. Udělal hodně pro zelovské evangelíky, ale o tom se nemluví. Mluví se jen o tom zlém. Když někoho ponižuje kopa lidí, může se to stát. Nakonec se dostal do Československa a ve Slezsku vyučoval náboženství. Po prožitých událostech se stal otrokem alkoholu a zemřel prý v domově důchodců. Od svého otce jsem však nikdy neslyšel, že by byl farářem k zahození.

Čtyřletý Jeníček s maminkou -
r. 1916.

Rodina dědečka Jersáka: dědeček, babička, strýc (kvůli němu byl malý Jan bit) a teta Marta (jen o tři roky starší než Jan).

Rodina Jelínkova - r. 1923.

Rodiče Jelínkovi v r. 1953 v Oráčově.

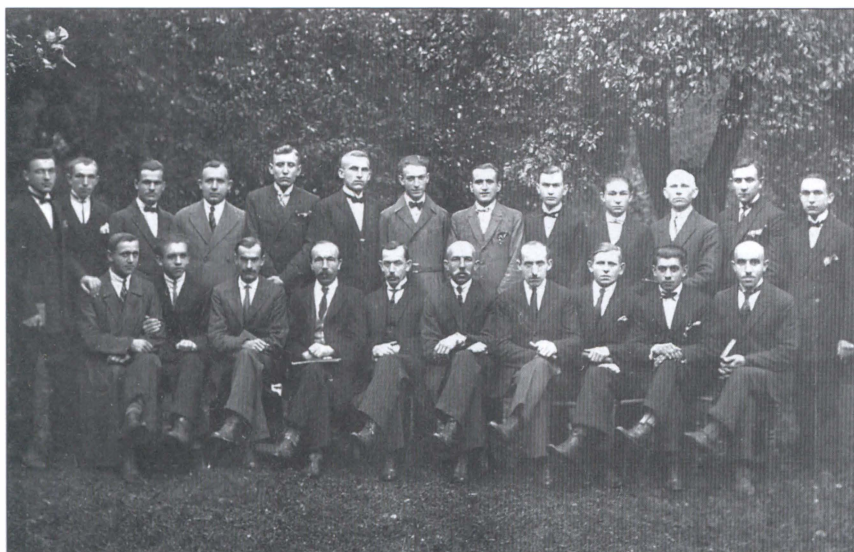
Domek v Zelově, který si Jelínkovi postavili v r. 1927.

Svatba bratrance v Zelově asi v r. 1935 (autor stojící v prostřední řadě, první zprava).

Rodina po pohřbu dědečka Jersáka v r. 1937 (autor stojící druhý zprava).

Mužský pěvecký sbor v Zelově při oslavách 100. výročí kostela.

Zelovská česká evangelická mládež na výletě v Hejzlarově lese v r. 1935. Autor (sedící čtvrtý zleva) proslovil tehdy svou první přednášku.

Autor s dětmi v r. 1932 v Olomouci v době svých studií.

Evangelický kostel v Zelově -
současný stav.

Husův pomník v Zelově.

STAROSTWO POWIATOWE

w Łasku
L. BA 17/245

Należną opłatę stemniową w kwocie
zł. 5 gr 20 abono i okasowano
na podaniu

ŚWIADECTWO MORALNOŚCI

Starostwo Powiatowe w Łasku niniejszem zaświadcza, że
p. Laci Felinik syn, córka Rozie
i/ Karolius z Jersakov lat 19 zamieszkały(a) w
Zelowie, ul. Przemysłowa 21 pod względem moralnym prowadzi
się nienagannie, sądownie karany(a), nie był(a) opinią cieszy się dobrą.

Zaświadczenie niniejsze wydaje się celem przedstawienia

Karoliuszowi Ernestowi Jersakov

Łask, dnia 17 lipca 1931 r.

Starosta Powiatowy:

Vysvědčení mravnosti, které obdržel autor v r. 1931 od okresního úřadu
v Łasku (Polsko).

*Svíce nohám mým jest slovo tvé
a světlo stezce mé.*

Žalm 119, 105

Bratr vikář Opočenský mě pozval do míst, kde působil. Vzal jsem si od továrníka dovolenou a jel na Volyň. Pobýval jsem v Boratíně nejen u bratra Opočenského, ale také u kazatele Balabána a na evangelické faře v Kupučově. Bratři Opočenský a Balabán usilovali, aby byl kazatel i v Českých Ozeranech a já se domníval, že s pomocí Páně bych se tam uplatnil. U Horáků měl být můj byt i fara. Ale než se věc měla vyřídit, vrátil jsem se do textilky, kde jsem vedl výrobu.

Politická situace se stále více přiostrhovala a Poláci s pomocí Němců - nepřátel Slovanů - obrátili všechn boj proti Československu. Ta polská pýcha a touha po velikém Polsku - od Baltu až po Černé moře! Dokonce jsem četl, že se jim zachtělo mít i kolonie. Začali hanobit Československo, kdo byl Čech, byl nepřítel. Proto se bratr Balabán jako český občan musel vrátit zpět do vlasti, zvláště, když ho jakýsi krajan Grigar obvinil, že mluvil proti Polsku, čímž mu ublížil. Ale když se začne zvedat zlo, každé nepravdivé slovo se stává pravdivým. Bratr Balabán měl již vše sbaleno. Místní věřící se těžce loučili s rodinou, která toužila po víře; byla rodinou pietistickou a misijní. Jak žili její členové, tak si přáli, aby i sbor žil. A tak namísto v Ozeranech bylo třeba nového kazatele v Boratíně. Věc se uspíšila, já dal rychle výpověď bratru Slámovi a ještě rychleji se chystal k odjezdu. Vyrovnal jsem vše se sdružením mládeže, kde jsem byl pokladníkem, se všemi se rozloučil a hajď na Volyň.

Ve volyňských evangelických sborech se konaly volby. Volili mne všude beze mne. V Kupičově byli z padesáti lidí dva proti mně, v Boratíně hlasovalo 65 % pro mne a v Michalovce a Ozeranech jsem byl zvolen jednohlasně.

Po odchodu bratra kazatele Balabána zpět do Československa nastoupil jsem v roce 1937 do Boratína. Jel jsem autobusem do Lasku a odtud vlakem přes Lodž do Varšavy a do Lucka, vzdáleného od Boratína asi 8 km. V Boratíně jsem bydlel na faře po Balabánových a stravoval jsem se v rodině bratra vikáře Opočenského. Bratr Opočenský byl tehdy ještě kazatelem v Kupičově. Fara v Boratíně byla pěkná, ale nebyl tam jediný klíč, abych ji mohl zamknout. Když jsem chtěl navštívit rodiny nebo jet na kazatelskou stanici, otevřel jsem okna, aby si zloději mysleli, že jsem doma, a neopovážili se mě vykrást.

Ujal jsem se práce po kazateli Balabánovi. Učil jsem děti náboženství, v neděli dopoledne jsem měl shromáždění v Boratíně, odpoledne v Ozeranech a v Michně, a když jsem měl volno, byl jsem v nedělní škole a mezi mládeží. Mládež v Boratíně měla zájem o evangelizaci a byla dobře organizována, snad působením bratra Balabána. Připravoval jsem děti ke slavnosti, dnes se již nepamatují, byla-li to slavnost na Den matek nebo poděkování za úrody zemské. Na slavnost nečekaně přijela návštěva z Konsistoře evangelicko-reformované z Vilna. Měl jsem trému, ale můj postup se jim líbil. Byl jsem pochválen, až na to, že slavnost trvala dost dlouho. Řekl jsem jim: „Co jsem měl dělat, když boratínské děti rády vystupují, musí se jim přece vyhovět.“ Byla to první zkouška mé práce. Boratínská mládež měla lepší podmínky než později kupičovská, v okolí bylo více českých obcí. Kupičov byl obklopen vesnicemi ukrajinskými.

Na Boratín rád vzpomínám. Mládež tam od dob působení bratra Balabána jezdila na evangelizaci. Myslím,

že Marie Janatová byla toho všeho vedoucí. Výpravy tyto směřovaly do Ozeran, Michny-Sergejevky a Nivy Hubinské. Cestou na koňských povozech zpívaly se písňe ze zpěvníku Cestou života. Byl jsem vždy veselý (podle míry života křesťana). Když jsme jednou přijeli do Sergejevky, rozložil jsem si postel a sedl na ni. Ale byla špatně zajištěná a já si usekl kousek malíčku na levé ruce. Místo veselí bylo plno krve, ale díky sestře Janatové jsem byl ošetřen. Tehdy jsme se dozvěděli, že zemřel Pilsudski. Proto se mi při pohledu na malíček vždy vybaví vzpomínka na tohoto státníka.

Já se těšil na Ozerany, ale odchodem bratra Balabána se vše změnilo. Bratr Opočenský se vrátil do Boratína, kde měl vykonávat oddavky, pohřby, křty a večere Páně; kazatelé toto nedělali. Stabilní sbory byly v Michalovce, Kupičově a Boratíně. V Lucku pracoval pan farář Pospíšil. V Ozeranech, Michně-Sergejevce, Rožišti, Stávce a Hubinských Nivách se nacházely kazatelské stanice a bohoslužebná střediska. V Michně-Sergejevce bylo několik evangelických rodin - Pišlova, Kendíkova, Nováková a další. Pišlova rodina byla velká - celkem deset lidí. Bratr Pišl byl velkým vlastencem a věřícím člověkem. Jeho slepý syn Věňa doprovázel naše bohoslužby hrou na housle.

Zpočátku jsem bydlel u Kopeckých ve mlýně. Pěkně se usínalo za klapotu mlýna. Přijížděl jsem v 17 nebo v 18 hodin; očekávali mě. Jednoho dne vlak u Lucku vykolejil a dlouho trvalo, než byla trať opět v provozu. Ke Kopeckým jsem se dostal až o půlnoci. Sám jsem vstoupil do domu a potichu si připravil postel; nikdo se nevzbudil. Ráno byli překvapeni, že jsem u nich spal. Ptal jsem se, zda každou noc nechávají nezamčeno, odpověděli, že ano. Buď je měli lidi rádi, nebo byli pod Boží ochranou, že je nikdy nikdo neokradl.

Jednou jsme se vydali s jejich synem Láďou na kolech z Kupičova až do Zelova. Žel, několik měsíců po této cestě Láďa zemřel. Byl to hodný chlapec.

Ozeranští bratři a sestry přestoupili po první světové válce z pravoslaví nebo církve katolické. Bratr Horák vyprávěl, že před válkou jakýsi kolportér z Michalovky prodával náboženské knihy. U Dragounů požádal o nocleh a za něj jim nechal jeden výtisk. Kdosi pak prohlásil, že ta kniha je nečistá, tak ji majitelé schovali na půdu a tam zůstala zapomenuta.

Když ozeranští obyvatelé slyšeli o duchovním životě v Boratíně, zatoužili po Bibli. Začali se scházet u Horáků a kdosi řekl, že nějaká prašivá kniha je u Dragounů na půdě. Byla to bible. Dragounovi ji půjčili a tak začala místní evangelizace.

Později zde byl díky horlivosti věřících bratří a sester vedených kazateli Balabánem a Opočenským vystavěn evangelický kostel.

V ozeranských rodinách bylo mnoho upřímně věřících lidí. Kromě zmíněné rodiny Horákových také rodina Holých (otec Holý vzpomínal často na Hradec Králové), mlynář Vlad. Kopecký a jeho bratři a mnoho dalších. Bratr Holý vedl a cvičil pěvecký kroužek. S otcem Holým jsem mluvil i o duchovních věcech; tou dobou ležel nemocen a nemohl chodit. Přemýšleli jsme o Boží minulosti, zdali přicházel Syn Boží ještě před narozením jako posel na zem. Došli jsme k přesvědčení, že ano. Jakou měl z toho bratr Holý radost!

Jednou o Velikonocích jsem kázal v Ozeranech a po kázání jsem prosil bratra Holého, aby mi řekl, zdali bylo kázání dost srozumitelné. „Bylo, ale šlo nad hlavami posluchačů,“ odpověděl. „Nešlo od srdce k srdci.“ Místo oběda jsem se odplížil ke chmelnici Kopeckých a tam jsem prosil Boha o kázání, které by nešlo nad hlavami posluchačů, ale k srdci. Po odpoledním kázání mi tento vesnický filosof řekl: „Proč jste si nevzal dopoledne, když byl kostel přeplněn, toto kázání, které šlo k srdci? Teď byla v kostele polovina lidí.“

Do těchto vzdálených obcí jsem dojížděl vlakem a ze zastávek ještě pěšky 6 až 7 kilometrů přes pole a les. Cestu jsem si různě krátil. Někdy se mi to nevyplatilo. V zimě jsem šel pěšky z Dubové Krčmy do Sergejevky. Byl tmavý večer, sněhu asi 30 centimetrů. V lese se mi občas zdálo, že jde nějaký člověk, proto jsem uhnul z cesty a šel stále do kopce. Byla tma. Na hodinky jsem neviděl, byl jsem unaven a stále čekal, že už bude Sergejevka. Šlo se těžce a nebylo kde si odpočinout. Konečně se vyplížím na rovinu a vidím něco temného. Byl to hřbitov.

Již v Zelově jsem se jako malý chlapec hřbitovům vyhýbal. Nyní jsem byl ale rád, že vím, kde jsem. Odpočinul jsem si a šťastně došel do cíle.

Můj Pán nade mnou držel svou ochrannou ruku, takže se mi nic zlého nepříhodilo ani na cestách z nádraží z Niesvíc. Musel jsem chodit 5 až 6 kilometrů přes les, kde stanovali cikáni nebo se flákali opilci.

Ve čtyřicátém roce jsem jel z Michny do Ozeran na kole oblečený ve svátečních šatech. Ale přišla bouře. Bláto se začalo lepit na kola, nemohl jsem dál. Buď jsem musel kolo nést na rameni nebo čekat, pojedje-li nějaký povoz.

Asi po půlhodině se skutečně několik povozů objevilo. První povoz tažený dvěma koňmi jsem nezastavil, druhý také ne; styděl jsem se požádat o svezení. Až třetí povoz tažený jedním koněm jsem zastavil. Vozka se mě zeptal: „Proč jste nezastavil povozy tažené dvěma koňmi? Vidíte, že kůň tento povoz sotva utáhne.“ Přesto mi dovolil nasednout. Nepředstavil jsem se, jen jsem řekl, že jsem Čech. Vozka se zamračil, řekl, že Češi utiskovali Němce. Já se ho ptal, jakého je náboženství, řekl, že evangelického. Začali jsme spolu hovořit o víře; cesta se mi pak zdála nádherná. Trochu jako rozhovor biblického Filipa s komorníkem někde u Gazy. Politika by nám tuto radost pokazila.

V Hubinských Nivách jsme získali k víře rodinu Urbanových. Malé dítě měli v kolébce uvázané na čtyřech lanech visících od stropu. Matka dítě kolébala a zpívala píseň „Blíž tobě, Bože můj.“

Při návratu z evangelizace v této obci házeli na nás občané kamení. Našli se však někteří, kteří měli zájem o čisté slovo Boží. V obci jsme chtěli pronajmout místnost, ale válka všechno zhatila.

Mezitím se odstěhoval bratr vikář Opočenský z Kupičova a já jsem ho tam měl nahradit. Musím popsat své dojmy z cesty. Dopravoval nás bratr Kalivoda. Měl malé koníky a na voze košatinu. Cesta dlouhá asi 22 kilometrů trvala přes dvě a půl hodiny, protože na ní ležela vrstva pěkného bílého písku. Navrhoval jsem bratru Kalivodovi, aby si pořídil vrtuli, která by vůz zvedla a usnadnila koníčkům práci.

Ty ubohé vesnice! Ty chaloupky kryté slámou. Jen na Peresice měli dřevěné stavby kryté plechem a před budovami čisto - tam bydleli Češi. Dále pak zase chatrče kryté došky či slámou, bez plotů. Myslel jsem si: „Jak ti Češi uboze žijí.“ Pak jedeme dál a já vidím, že to je Ukrajinský Kupičov. Budovy na rozsypání a nepořádek kolem.

O necelý kilometr dál je vidět dřevěný pravoslavný kostel a začínají pěkné domky; před nimi ploty a zahrádky. Na nich plno květů, ba i za okny. Tu mi bratr Kalivoda sdělil, že je to český Kupičov. Dorazil jsem na faru, kde bylo trochu nábytku. Moje první duchovenské místo.

Lidé zedření od práce mě radostně pozdravili. Především mládež. U Mokrych blízko cerkve připravili mládežnickou hostinu. Byla moc pěkná, až na to, že se tu objevily lahvičky s vodkou. To mě zarazilo. Cítil jsem, že mě mají rádi a že si s nimi jako host budu muset připít. Jednu skleničku jsem vypil a oklepal se. Druhou jsem vylil do kapesníku, třetí také a dal-

ší do květináče. Pak jsem se odvážil říci, že jsem abstinent a že je mám rád, ale alkohol ne. Tak mě přestali nutit.

Další sraz mládeže byl u starých Makšů. Jejich nejmladší dcera Libuše upekla dobroty; pěkně jsme se pobavili i bez alkoholu.

Nežli jsem se dobře usadil, chodil jsem po domech na obědy. Sestry mi velice přilepšovaly. Nejlepší byla obalovaná slepice s rýží. Po několika dnech jsem se jedné sestry zeptal, jestli se v Kupičově rýže pěstuje, protože jsem dostával jen ji a žádné brambory. Pak změnily jídelní lístek.

Na večeři či snídani přinášeli mi mléko. Sám jsem si pak jídlo připravil. Nevím, proč mě měli tak rádi. Ale kupičovští bratři a sestry měli rádi každého.

Chodili jsme do staré budovy modlitebny, v jejíž jižní části byl byt pro kazatele. Zdi byly snad metr silné. Do shromáždění se dostavovali lidé různého věku, převládala mládež. Bývaly to krásné slavnosti pro děti i dospělé. Shromáždění štědrovečerní, Den matek, poděkování za úrodu. Začal jsem s nedělní školou a sdružením mládeže, pěvecký kroužek vedl Bedřich Gregora.

Bratr Gregora přišel jako malý hoch o dva a půl prstu, když manipuloval s nalezeným granátem. Měl velké nadání, hrál pěkně na housle i na piáno a dobře fotografoval. Tohoto ušlechtilého křesťana si musel každý vážit. Onemocněl však později tuberkulózou. Ve vlasti jsem se ho ujal a zajistil převoz ze Slezska u Opavy do pražského Motola, kde však již žádné léčení nepomohlo. Často vzpomínal na svého přítele bratra Opočenského. Lidské přátelství však pomíjí, největším přítelem na zemi i na nebi je Ježíš.

Chodil jsem na návštěvy do Radovič vzdálených asi 8 kilometrů, na Peresiku, polními cestami asi 2 nebo 3 kilometry na jih na Trnkovku a asi 4 kilometry do Dažvy.

S odstupem času se mi zdá, že jsem byl bratrům a sestřím na obtíž. Mnohde mě pozvali i na nocleh, protože na mně měli čas jen večer; já jsem tedy zůstával.

Za polské vlády jsem věnoval mnoho času přípravě kázání a práci s dětmi, proto jsem hospodářům fyzicky nepomáhal. Ne tak v době komunistické vlády. Často jsem šel na návštěvu večer, hospodyně dojily kravičky, já jim obdivoval jejich dobytek a to je těšilo. Těšilo je i to, že se kazatel neštítí jejich práce a počítaly, že patřím cele mezi ně. Pomohlo mi i to, že jsem v mládí pomáhal u dědečka v zemědělství.

Vzpomínám si, jak se malé telátko dávilo, a protože nebylo zvěrolékaře, chtěli je zabít. Pokusil jsem se je zachránit. Tak kazatel byl i zvěrolékařem. Všechno jsem dělal z vděčnosti k dobrým členům naší církve.

Během vlády Poláků žilo se v Kupičově dobře. Úřady měly mnoho práce s ukrajinským obyvatelstvem. Poláci byli pyšní, zvláště osadníci, kteří půdu dostali za zásluhy, se vynášeli, ponižovali Ukrajince a často je i nezaslouženě trestali. K nám Čechům se chovali lépe. Věděli, že Češi klidně pracují a jsou mírumilovní. Česká kultura převyšovala ostatní obyvatelstvo na východě Polska.

Na svých cestách po sboru jsem se také poohlídal, které děvče bude mojí polovičkou. Ve sboru bylo plno hodných a hezkých děvčat. Modlil jsem se za svou nastávající, ale počítal jsem s tím, že místní děvče by jako kazatelova žena neměla u zdejších lidí patřičnou úctu. Jednou přijel můj jmenovec Bedřich Jelínek z Mirotína a řekl mi, že má přátele, jejichž dcera se vzdělávala v německé evangelické dívčí škole. Zajel jsem proto do Zdolbunova a zanedlouho byla ruka v rukávě. Jezdil jsem tam na kole; bylo to přes 150 kilometrů daleko.

Jednou jsem vezl své nastávající jako dárek krásnou látku schovanou v aktovce. Při svých cestách jsem často vozil lidem dopisy. Tentokrát jsem zjistil, že jsem je všech-

ny zapomněl u bratra kazatele na Michalovce po posledním noclehu. Moc mě to mrzelo, ale všechno zlé je pro něco dobré. Zastavila mě totiž jedna ukrajinská hlídka a kontrolovala, zda nevezu nějaký proviant.

Krásnou látku mi sebrali. Po kontrole jsem si začal prozpěvovat. Bratr kazatel, který jel se mnou, se divil, že si zpívám, když mi zabavili látku. Vysvětlil jsem mu, že je to lepší, než kdyby našli dopisy a považovali mě za špeha. Látku jsem si prý mohl vyzvednout na ukrajinské milici v Českém Malíně. Věděl jsem, že to není pravda, tak jsem do Malína ani nejel. Za několik týdnů ukrajinská milice s německým gestapem tuto obec vypálila a obyvatelstvo vyvraždila.

Vzpomínám ještě na jednu návštěvu. Jel jsem na kole ve svém nejlepším obleku a přejížděl zrovna silnici lucko-dubenskou, po které jezdilo hodně německých osobních i nákladních aut. Vozovka byla plná bahna. Musel jsem se vyhýbat, aby mě neporazila vozidla. Upadl jsem na břicho a košile byla samé bláto. Sešel jsem tedy na luka, kde tekla potůček, a košili si vypral. Ještě mokrou jsem ji opět navlékl na sebe a jel dále. Do Zdolbunova jsem dojel již suchý, ale košile nebyla právě bílá, jak se pro ženicha sluší. Rodiče nevěsty přesto byli rádi. Budoucí tchán mi šel ukazovat domek po babičce, ale já mu vysvětlil, že mi nejde o chalupu, ale o jeho dceru. Otec přestal mluvit o domku a řekl, že jejich Ašinka je andílek. Požádal jsem tedy o ruku jeho dcery a příští den jsme šli do ZAGSu - matričního úřadu.

Bylo dojednáno, že oddávky budou na Svatodušní svátky v kupičovském kostele. Pohoštění se zúčastnila nevěstina matka a bratři a kupičovské staršovstvo.

Za těch sedmdesát let, co česká noha vkročila na západní Ukrajinu a co tu české ruce pracovaly, bylo poznat českou kulturu převyšující kulturu tuzemců - Ukrajinců.

Mezi Ukrajinským a Českým Kupičovem byl veliký rozdíl. Říká se, že dobrého hospodáře poznáte podle plotu a hospodyni podle zástěry. A v Kupičově bylo všechno upravené - rodinné domky, zahrádky plné květin, čistě oblečení lidé, uklizené a vybílené světnice, pořádek ve chlévech, na dvoře i před domem. Cítil jsem se v této obci velmi dobře.

Šel jsem ze Stávků, bylo velké vedro. U stohu vylehává Ukrajinec: hlavu ve chládku, nohy na slunci. Přijdu do Kupičova a sestry v tom vedru vážou obilí do snopů. A Ukrajinci pak závidí, že se Češi mají tak dobře, když využívají jejich zem.

Češi si připravovali na zimu dříví včas, aby dobře vyschlo. Zato Ukrajinec seřízl olši, která hned hoří, a nejraději by vyboural díru do domu, aby dřevo nemusel sekát na polena.

Před druhou světovou válkou všechny obchody v Kupičově byly v rukou Židů. Židé byli metlou pro Ukrajince. Od ukrajinských obyvatel vykupovali zboží lacino, ale v obchodech ceny zvedali. Kromě Židů měl obchod jen pan Bujalský. Říkalo se, že když jel do Kovelu nakupovat zboží, měl s sebou browning. Dával si ho ale do kufříku, takže když jel zpět s nákupem a zastavili ho lupiči, vzali si kufřík se zbožím i s browningem. V roce 1937 si otevřel Josef Brázda obchod Galanterie a textil. Bratr Brázda byl vyučený krejčí, ale toto řemeslo mu nedělalo zdravotně dobře. Pomohl jsem mu tedy se založením galanterie. Židovští obchodníci mu dělali zle; chtěli ho nějak znemožnit. Ale když lidé viděli, že pan Brázda prodává levněji, šli nakupovat k němu a Židé museli své zboží také zlevnit. V Kupičově pracoval na tkalcovském stavu pan Hofman a vyráběl a prodával kanafas. Řemeslníci byli vesměs Češi: pekař, truhláři, tesaři, ševci, krejčí, klempíři a jiní. Tak malé městečko a tolik dobrých řemeslníků! Dále tu bylo české pohostinství pana

A. Ducháčka s velkým sálem, kde se scházela mládež a také se v něm konaly obecní schůze. Lékárnu provozoval Žid Pharm. Mgr. Kahan.

Za polské vlády před druhou světovou válkou byl Kupičov jako gmina - rajón s několika obcemi. Byla zde pošta, policejní stanoviště (posterunek) v budově, sedmitřídní škola a pěkný hasičský sbor. Bydleli tu bohatší sedláci, menší hospodáři a chalupníci. Stála tady asi 200 let stará velká dřevěná pravoslavná cerkev - kostel. Češi jí říkali Vyšehrad. Také římskokatolický kostel vystavěný roku 1912, velký evangelický sborový dům (pozůstatek panských staveb), kde se konaly služby Boží, pak ještě jeden menší dům a nový evangelický kostel z roku 1938. Po odstěhování Čechů začala kostel využívat pravoslavná církev, neboť její „cerkev“ vyhořela během bojů o Kupičov v dubnu 1944.

Evangelický kostel měl plnit svůj účel od října 1938, ale nestalo se tak. Některý nemoudrý kupičovský občan s náčelníkem polské policie Witkovským intervenoval na okrese v Kovelu, aby evangelíkům překazili slavnost při otevření kostela. A tak těsně před slavností přišel zákaz z okresního úřadu v Kovelu. Bratřím a sestrám přišedším z okolních sborů, či až ze západního Polska, ze Zelova, jsme museli říci, že se nemohou zúčastnit bohoslužeb. Ten špás s překažením slavnosti nebyl z iniciativy polských úřadů, ale místních katolíků. Teprve za čtrnáct dní mohl být kostel otevřen, avšak jen za přítomnosti kupičovských věřících.

Stala se však ještě jedna nepříjemná věc: bratr Oldřich Kubeš se oženil se slečnou Fialovou. On evangelík, ona římská katolička. Když se jim narodilo dítě, vzala manželka tajně chlapečka, šla do římskokatolického kostela a nechala ho pokřtít. Byl z toho malér. Uklidňoval jsem manžela, že to si ce od faráře nebylo správné, ale že záleží hlavně na výchově dítěte. Původně jsem o tom nechtěl psát, ale přátelé řekli: „Když je to pravda, ať je to v knížce napsané.“

Mohu upřímně napsat, že obyvatelé Kupičova byli pobožní. V neděli se nepracovalo. Katolíci chodili do svého kostela, evangelíci také. Pravoslavní Češi chodili do kostela buď s katolíky, nebo s evangelíky; nechtěli navštěvovat pravoslavnou „cerkev“ spolu s Ukrajinci. U evangelíků se konala v týdně biblická hodina, v neděli se scházely děti do Nedělní školy. Evangelická i katolická mládež cvičila zpěv, katolíci navíc hráli divadlo a pořádali kulturní schůzky. Děti chodily do polské sedmitřídní školy, kde se vyučovala také čeština a náboženství. Občané byli spokojeni a radostní a mládež večer po práci zpívala české národní písně.

Kupičovští byli a jsou moje děti, moje milá mládež, moji rodiče, mí dědečkové a babičky. Také mi někteří způsobovali bolest; byli to ti, kteří se vzdalovali od pravdy Boží.

Našli se lidé, kteří, snad ani nechtě, nešťastně rozvířili hladinu klidu v obci. Toto se stalo nejprve mezi dvěma bratry Židlickými. Oba hráli v kupičovském orchestru. Nějak se nepohodli a následkem toho se kapela rozdělila na dvě skupiny. Zlo je epidemie. Připojili se mnozí horlivci, kterým šlo o senzaci. A ti zvítězili. Z toho vzplála řevnivost, až nenávisť. Jedna kapela pak byla katolická, druhá smíšená. Byla to hasičská kapela.

Další problém vzplanul kvůli stavbě lidového domu. Myslím, že některým lidem šlo o to, že by jej měli stavět všichni kupičovští občané, ne jenom katolíci. I můj předchůdce vikář Jaroslav Opočenský se do té šlamastiky zapletl. A bylo zle. S jeho názory jsem nesouhlasil. Když někdo něco staví, měly by se jeho úmysly podporovat a ne mu vše ztěžovat. Ale i faráři jsou jenom lidé a někdy zapomínají na své poslání.

Kupičovští mládenci vyprávěli, že se za polské vlády odehrály v Kupičově následující příhody: Dva sousedi se přeli o planou třešni. Žádný ji nesázel, vyrostla sama na mezi, ale naši furianti si ji oba přivlastňovali. Nejdříve

vedli hádky, nenávisť bujela čím dál víc, až to přišlo k soudu. Každý musel prodat kus pozemku, aby se mohl soudit. Žel, nenašel se nikdo, kdo by tu třešni podřízl, aby byl pokoj. A prosouzené peníze mohly zůstat rodinám.

Jedné ženě zemřel manžel. Ta žena s bolestí a zármutkem chodila k večeru na hřbitov, který byl vzdálen asi 1 kilometr od obce. Na hřbitově při západu slunce naříkala a volala: „Můj milý Františku, kdybych tě aspoň jednou mohla uvidět!“ Po několika takových návštěvách si lehl nějaký dobrodinec do trávy mezi hroby. Když opět přišla zarmoucená žena a volala manžela, dobrodinec vstal a promluvil: „Tady jsem.“ Žena se lekla a začala utíkat. Zrovna šel kolem hřbitova kupičovský Žid, který vykupoval kožky a právě je nesl v pytli domů. Když uviděl utíkající vylekanou ženu, ptal se jí, co se stalo. Ona odpověděla, že na hřbitově někdo je. Žid jí řekl: „Vraťte se, já tady budu hlídat.“ Žena se vrátila na hřbitov a začala naříkat a stalo se totéž co předtím. Žid uslyšel cizí hlas, lekl se, nechal kožky na místě a utíkal do Kupičova. Ráno přišla jeho manželka k uvedené ženě a ptala se, co se večer stalo. „Můj manžel přiběhl udýchaný, celý vystrašený a měl žluto v kalhotách.“

Rád jsem navštěvoval rodinu Semerádtovu ve Stávkách. Jednou mi vyprávěli, jak se domluvili dva sousedi - baptista a evangelík: Baptista měl pěknou krávu a navedl souseda, aby ji prodal na trhu a kupujícím tvrdil, že je březí. Že mu za to dá 4 nebo 5 rublů. Baptisté se s evangelíky sice neměli rádi, ale lhát spolu dovedli dobře. Lidi oklameš, ale co Pán?

V roce 1938 jsem se zúčastnil Synodu evangelicko-reformovaného ve Vilně (nyní Vilnius), spolu s bratrem Opočenským a bratrem Tomšem. My čeští evangelíci jsme patřili pod vilenskou konsistoř. Starala se o nás finančně, sociálně, ale především církevně. Vilno bylo sídlem Gedyminů.

Byl jsem se podívat na spálený hrad a vybíral jsem tam z pís-ku zrníčka pšenice, staré a ohořelé po spálení hradu před více než čtyřmi stoletími. Po zasedání jsme byli pozváni na slavnostní oběd u bratra faráře Dillise, který trval přes dvě hodiny, podle polského zvyku. Vilenská konsistoř si vážila naší práce na Volyni. Prohlížel jsem si také město. Tu najednou k mému milému překvapení slyším z okna jednoho domu českou píseň „Ta naše písnička česká, ta je tak hezká, tak hezká. Tak jako na louce kytička vyrostla ta naše písnička.“ Zastavil jsem se. Píseň zněla z otevřeného okna z gramofonu. Ano, i ve Vilně slyším tu moji českou píseň i řeč. Moc mě ten moment zahřál. A tak si rád na Vilno vzpomínám, na synodu a na to, jak se i tam naši Češi proslavili.

Rozhodl jsem se navštívit rodiče v polském Zelově. Vzal jsem s sebou dvě školačky - Mařenku Brázdovou a Zdenu Holubovou. Tehdy jsme poznali, kolik nenávisti proti naší okleštěné republice Poláci mají.

Šťastně jsme se vrátili; děvčatům jsem cestou ukázal i krásnou Varšavu, ze které zbyly za čtyřicet dnů pouhé ruiny.

Nastal rok 1939. Poláci šilhali po těšínském Zaolží a proto ne jenom trochu, ale hodně „přicmrdávali“ Němcům a Hitlerovi. Občané polští dělali na Volyni zle našim krajanům. Chovali se k nám jako dříve k Ukrajincům. Nadávali nám „Wy, czerwone Pepiki, idźcie sobie do Pragi!“ Na mnoha místech psali Čechům na okna ošklivé nápisy, znečišťovali a rozbíjeli okna. Radovali se, když Němci okrajovali naši republiku a sami si vzali Těšínsko.

Prezident Beneš poslal kurýra k předsedovi polské vlády Bekovi. Bek byl plukovník, Beneš jen major. Bek prý pohrdlivě řekl: „Co ten major sobě žyczy?“ Kdosi řekl, že Poláci byli hrdinové, Češi zbabělci.

Hrdina je ten, který zachrání města a lidi. (Příslaví 16, 32) Kdo nechá zničit města a povraždit lidi, není hrdina,

ale blouznivec. Vlastenec je ten, který miluje svou vlast, a tak miluje a zachraňuje své.

Ale zpupnost se Polákům vymstila. 1. září 1939 Němci napadli Polsko. Začala bestiální válka. Hitler a jeho němečtí pochopové byli jako šílení, zabíjeli a ničili všechno. Povýšili se na bohy. Abych byl upřímný: nemáme přát neštěstí bližnímu, v tuto chvíli Polákům. Ale stalo se, odplata za zlé zlem. Chtěl bych v tuto chvíli citovat slova Bible: „Odplata za hřích je smrt.“ Němci vstoupili na polské území nejenom jako vojáci, ale jako bandité. Ničili polská města a obce, vraždili ze vzduchu i na zemi civilní obyvatelstvo, jež prchalo na východ. Polská armáda počítala, že na západní Ukrajině, polsky zvané Kresy wschodnie, se Němcům spolu s Ukrajinci postaví. Ale chyba lávky. Ukrajinci se teď začali mstít Polákům za jejich nedemokratické zacházení s nimi a za diskriminaci v době polské vlády.

Během deseti dnů války uprchly na Volyň statisíce Poláků - ubožáků bez obleku a kusu chleba. I v Kovelu bylo několik tisíc těchto uprchlíků. Také do Kupičova přišlo několik rodin z Těšína a Krakova, též i deset českých vojáků, kteří bojovali po boku polské armády. Ale to nebyl konec. Polsko bylo v nemilosti i u Sovětského svazu a 17. září 1939 překročila Rudá armáda sovětsko-polskou hranici a Poláci se ocitli v kleštích. To byla zhouba a konec Polska. Poláci předtím říkali „Nasza Polska od morza do morza.“ Chlubili se, jak se Poláci bránili u Baltiku na Westerplatte. Tvrdili, že nic Němcům nedají, jako to udělali ‘Czerwone Pepiky’, ale teď ztratili všechno. Věřil jsem v Polsko, jedl jsem polský chleba, ale přál jsem si, aby polská pýcha, vychloubání a rýpání dostaly na frak. Když jsme později viděli, jak trpí, litovali jsme je a chovali se k nim laskavě. Významné osobnosti polské vlády uprchly přes Rumunsko na západ a ostatní za to museli platit těžkou daň. Mnozí padli do sovětského zajetí, které vyústilo v hromadnou vraždu Poláků v Katyňských

lesích. Nádraží byla přeplněna zuboženými běženci (pověštinou starými lidmi, ženami a dětmi). Dalo by se mnoho psát o té vojenské hře, jak dva zdánliví přátelé - Hitler a Stalin - pohřbili Polsko.

I přes Kupačov projížděli uprchlíci. Tušili jsme a cítili budoucí pomstu ukrajinskou. Zdá se, že člověk je horší než nejdravější zvíře.

Ještě před příchodem Rudé armády u nás prosili o pokrm jedenácti až třináctiletí chlapci. Byli to polští Harceři (skauti), kteří šli pěšky z Varšavy. Říkali, že se oprou o řeku Bug a budou bojovat proti Němcům. Co se s nimi stalo, nevíme.

Smutná podívaná byla, když Ukrajinci odzbrojovali polské vojáky. Bylo bolestné vidět, jak mladí polští hoši přišli z Varšavy až na Volyň bránit svou vlast. Válka je zlá, nemilosrdná a krutá. Polský major byl zabit, jeho malá tříletá dcerka otírala krev z obličeje a volala tatínka. Pak byla odvezena do Ruska. Kolik otců, matek i dětí během války zahynulo! Mnoho nářků a slz bylo po celém světě.

Zastavila se u mne pěti nebo šestičlenná rodina Fišerova z Českého Těšína. Byli to Židé prchající do Sovětského svazu. Rádi se umyli a vyspali v bezpečí. Dalšími uprchlíky, kteří hledali úkryt, byli členové rodiny Veselých, kteří u mne na faře pobýli déle než měsíc. Bylo jich devět - tři rodinné generace a jedna služebná. Přijeli všichni na voze taženém jedním koníkem. Staral jsem se o ně, jak jen jsem mohl. Kupačovští spolubratři ostatně poukazovali na to, že je to mnoho lidí, které musím živit. Pan Veselý byl čestným konzulem československým a předsedou sdružení Československo-polského přátelství v Krakově. On sám byl Čech a manželka polská hraběnka. Naše vlast jim byla velmi blízká. Jejich syn se dostal jako letec do zajetí v Lucku.

Další hochy přivezl kupičovský občan. Bylo jich asi dvanáct; někteří již bojovali v polské armádě. Jeden z nich byl komunista a chtěl do Sovětského svazu. Později psal ze Sibiře, kde byl velký hlad, že by kupičovské hospodyňky mohly na jeho žebrech prát prádlo. Nevím, zdali někteří z nich bojovali v jednotce plukovníka Svobody nebo se dostali až do Anglie. Později jsme se dověděli, že někteří zahynuli.

Sovětský svaz tedy okupoval východní polské okresy. Lidé věděli, že Sověti přinesou bídu a teror a očekávali je se strachem. 25. září 1939 přišla Rudá armáda i do Kupičova. Podle uboze vyhlízejících rudoarmějců a jejich koní a povozů jsme poznali bídu v „Sojuzu“. Jejich příchodem jsme byli všichni vystrašeni. Seděli na příkopu a já, sice s bázní, šel jsem si sednout k nim. Najednou jsem poznal ubohost toho leninského a stalinského ráje a teroru. Vojáci nám neubližovali; byli zdeptaní tak jako my. Navíc měli hlad a zaskočila je také kultura a vysoká úroveň Kupičova. Asi po dvou měsících k nám přišli sovětští úředníci. To již bylo horší - chovali se k lidem mnohem bezohledněji než prostí vojáci. Ukrajinci a především Židé se jim rychle přizpůsobili a sloužili jim. Nepíší to jako nepřítel Židů, vždyť my, Kupičováci, jsme měli Židy rádi, ale oni dovedli rychle převléknout svůj kabát a sloužit stalinismu. A co naši lidé? Sovětští úředníci je měli za kulaky a kapitalisty.

Chodili jsme stále do kostelů, ale již ne s takovou radostí jako dříve, provázeli nás strach. Rodiče brali své děti na bohoslužby, nešpory a bohaté biblické hodiny. Zpěváci se scházeli pod rouškou kulturních záležitostí, děti a konfirmandi při zavřených okenicích pod záminkou, že se učí češtině. Síla ducha byla stísněná. Nevím, kdo z kupičovských obyvatel (pan Ledvina. *Pozn. red.*) se sešel v Kovelu s deseti českými legionáři a přivezl je do Kupičova. Oni nás trochu vzpružili. Jeden z nich, četař Václav Jelínek, vyučoval české děti. Někteří se pak přihlásili do anglické armády.

S plk. Štěpánkem, který byl mezi nimi, jsem po válce mluvil, s dalším známým z té doby, kapitánem Kouřilem, jsem se setkal na Rakovnicku. O ostatních jsem už neslyšel.

Dnes si již nepamatuji, ve kterém to bylo měsíci - snad v listopadu, v prosinci 1939, nebo i později. Dostal jsem zprávu od strýce Andřeše z Lucka, manžela mé tety Emílie, že odjíždí do Zelova. Němci tento kus Polska připojili k říši. Mnoho lidí tehdy odjíždělo zpět do Polska nebo až do Německa. Báli se bolševiků a Stalina. Od římského císaře Nerona snad nebylo horšího tyрана, a tak se nedivím především obchodníkům, že prchali z toho pekla. Teta se syny a dcerkou odjela již dříve a strýc se chystal odjet, až vše prodá. Oznámil mi, že bych mohl jet s ním, pokud budu chtít. Tehdy měli Němci se Sověty dohodu, že je možno svobodně přejít hranici ve Vladimíru Volyňském.

Se strýcem jsem se měl sejít v Rožišti (polsky Rożyszcze) u kazatele Tučka. Rozhodl jsem se do Rožiště jet, ale ve svém sboru jsem neoznámil, že mám zaječí úmysly. Přijel jsem tam k večeru. Tam na mne již čekal strýc a kazatel baptistů Emil Volanský. Byl kazatelem v Lucku a zároveň obchodníkem.

Nálada byla stísněná. Každý něco odvážel a měl obavy, jak to dopadne na hranicích. Strýc byl vážný. Volanského jsem znal, ale jeho mentalitu nikoli, hlavně jsem ho neznal jako kazatele ani jako obchodníka. Někdy to jde těžko dohromady. Pan nebo bratr Volanský se po chvíli rozhovořil. Vzpomínal na členy svého sboru, ale ne s přílišnou láskou. Tu a tam některá slova vůči členům, kteří zůstali doma, nebyla ani důstojná kazatele. Ale asi každý člověk, je-li v úzkých, někdy si uleví slovy ne dosti taktními.

Nejvíce se mi líbil kazatel Tuček. Byl nemocen, snad měl tuberkulózu nebo rakovinu. Asi by tu cestu ani nezvlá-

dl. V řeči jsme také přišli na duchovní věci a na práci církevní. Jednu věc bych snad ani neměl připomínat, je spíše pro zasmání. Vyprávěl, že ve shromáždění sedával v první lavici bratr, který si při kázání rád zdříml. Stávalo se to často. A umíte si představit, že když při kázání někdo dřímá, hrozně tím kazatele znervózní. Proto se kazatel rozhodl, že vedle toho bratra posadí chlapečka, kterému zaplatí deset grošů (dva rohlíky), aby ho pokaždé loktem probouzel. Několik neděl to fungovalo, ale potom bratr zase spal. Kazatel si chlapečka zavolal a ptal se ho na příčinu. Ten odpověděl: „On mi dává dvacet grošů, abych ho nechal spát.“ I ve shromáždění tedy může dojít k úplatkům. Nevím však, zda to byla pravda nebo zda to kazatel dával k lepšímu.

Tak se hovořilo a já zatím v sobě zápasil. Byla již noc, snad hodně po půlnoci. Rozloučili jsme se s bratrem Tučkem a šli na nádraží. Nastoupili jsme do vlaku směr Kovel a tam jsme přestoupili na Vladimír Volyňský. Mluvili jsme málo a mně bylo velmi těžko. Stále jsem v sobě vedl zápas: když opustím sbor, jsem zbabělec. Asi v sedm hodin ráno, ještě za tmy, jsme zastavili v Turijsku. Nepamatuji se, zda jsem se vůbec rozloučil se strýcem a s panem Volanským, ale blátivou cestou jsem utíkal asi 15 km zpět do Kupičova. Přišel jsem tam asi v devět hodin. Jen jsem se umyl a trochu očistil a šel jsem do shromáždění. Od té doby uplynulo 61 roků a teprve nyní se k tomu poprvé přiznávám.

Bratři, kteří odcházeli, utíkali se svým majetkem z komunistického pekla. Já neměl nic, jen svůj sbor. Stalin pro mne byl šelma, ale Hitler dvojnásobná šelma. Zničil naši vlast. Jako člověk jsem ho nenáviděl, a myslím, že i Němci, jeho vlastní, brzy poznali, jak je krutý.

Tuto neděli jsem byl šťastný, málokdy jsem měl takovou radost, že jsem mezi svými. Po třech nebo čtyřech letech jsem poznal, že to byla vůle Boží utéct z vlaku v nedě-

li ráno. A nyní, když bilancuji své dny, mám ještě větší radost. V Kupičově na mne totiž čekaly další povinnosti.

Kritizoval jsem ukrajinské bratry kazatele, že opustili svá stádečka, prchli od jedné šelmy a hledali úkryt a ochranu u druhé krvavé šelmy. My evangeličtí kazatelé jsme zůstali na svých místech. O mne a o bratra Opočenského v Boratíně tolik nešlo, byli jsme svobodní, ale i kazatel Tomeš zůstal, ač měl rodinu. Nemůžeme však nikoho soudit, snad mi bude prominuto. Žil jsem v neustálém strachu, hlavně když jsem se věnoval práci s dětmi a mládeží. Jednou jsem napsal rodičům, jak je situace vážná, ale Pán Bůh je všude.

Každý druhý měsíc zastupoval jsem bratra Opočenského v Boratíně. Jezdil jsem na kole 70 kilometrů, zaskakoval jsem i v Ozeranech a Michně - Sergejevce. Všechno jsme konali v tichu a komunistická vláda nám dávala pokoj. Když jsem chtěl navštívit některé naše sbory, čekal jsem na vlak 12 až 24 hodin. Byl-li vlak přeplněn, průvodčí koplá do lidí, zavřela dveře a jelo se dál. Někdy jsem musel jet až o dva dny dříve, abych nezmeškal čas bohoslužeb.

Sehnal jsem si boty z toulavého telete a kousek červené pentličky a jako „tovarišč“ jsem jezdil na kole či chodil pěšky. To byly mé odznaky pro komunisty. Člověk se dívá pouze na povrch, ale milostivý Bůh k srdci.

Bolševici měli zájem také o kulturu. Poslali své učitele, aby učili ve škole. Vyprávěl mi tehdy ještě mladík Urbanů, jak jim učitelé vyprávěli, že Sovětský Sojuz osvobodil západní Ukrajinu. Žáci odpověděli, že ano. „Osvobodili jste nás od cukru, masa, mýdla, od šatstva i bot, jinak nic.“ Byla to pravda, dost bylo jen vodky. Také mě jednou večer navštívili dva učitelé. Ptali se na politiku, jak jsem spokojený se Sovětským svazem. I když mě ujišťovali, že mohu ho-

vořit otevřeně, že se mi nic nestane, byl jsem přece opatrný. Měl jsem je za vyzvědače. Pověděl jsem jim, že našemu českému lidu nevyhovuje sovětský režim a vyprávěl jsem jim o Masarykově demokracii. Dopadlo to dobře. Od poloviny září 1939 do 22. června 1941 však byla na Volyni doba temna, teroru a lži. Když jsme se ptali sovětských vojáků, jak to u nich vypadá, odpovídali: „U nás vsjo jest.“ (Tu větu měli naučenou.) Na otázku „Jest u vas limony, apělsiny?“ říkali: „Traktory vsjo sdělajut.“

Po přestupku Adama a Evy byli lidé vyhnáni z ráje a andělé drželi stráž, aby se nemohli vrátit zpět. Sovětský svaz měl však opačnou stráž: dbal, aby z jeho „ráje“ nikdo neutekl. Byl hermeticky uzavřen. Obyvatelstvo Volyně slyšelo pouze samou chválu na režim, ale samo žilo v žebrotě a chudobě.

Naši kupičovští obyvatelé to měli těžké: museli kopat rovy proti tankům a dělat letiště, večer se vraceli značně unavení. Já jsem chodil ještě s dalšími kácet stromy do lesa. Vše zadarmo, jako za feudalismu. Pak přišlo ještě ke všemu vypořádání s kulaky. Rolníci museli na rozkaz sovětské vlády dávat tzv. „kultsbor“, tedy část úrody a k ní ještě vysokou peněžitou daň. Kdo nedal, byl násilně odvezen na Sibiř nebo na „Bělyje medvědi“. U Sovětů byl „kulak“ každý, kdo měl pěkné stavení a hospodářství.

A co obyvatelé Kupičova? Byli unaveni terorem bolševiků, jejich radost pohasla, panoval strach, zvláště, když „tovarišči“ v čele s Ničiporenkem nutili sedláky do kolchozu. Český sedlák, dřič, který v potu tváře vybudoval své hospodářství, má nyní jít do kolchozu? Tento kolchoz měl řídit soudruh Ukrajinec - „nemakačenko“. Nerozuměl práci v zemědělství a nyní mají pod jeho vedením pracovat tito naši pilní hospodáři? Bylo to velmi těžké rozhodování. Někteří se přišli se mnou poradit, co mají dělat. Žili jsme pořád v naději, že Němci napadnou Sovětský svaz a porazí ho. Proto

jsem radil hospodářům, aby raději šli do kolchozu, než aby je vyvezli na Sibiř. Prohrají-li Sověti válku, bude hospodařit zase každý na svém. Po této mé radě jsem brzy uslyšel: „Nevěděl jsem, že náš kazatel fandí bolševikům.“

Ukrajinci ze začátku Sovětům sloužili, počítali, že to pro ně bude lepší než za Poláků. Měli přísloví „Choč hirše, aby hinše.“ (Ať hůře, ale jinak.) Sovětům se Ukrajinci líbili, protože měli horší baráky, a Ukrajinci zase počítali, že získají nějaká privilegia. Když tomu tak nebylo, odvrátili se od Sovětů a přestali jim sloužit. V Kupičově byl jeden ze sovětských úředníků, již zmiňovaný politruk z „Kompartaje“, jmenoval se Ničiporenko. I v zimě chodil v teniskách - neměl jiné boty. Pořádal mítinky, na něž chodilo zprvu plno Ukrajinců, pak čím dál tím méně a 1. května 1941 už od nich nepřišel nikdo. To už tajně vyvěšovali své ukrajinské modrozluté prapory. Češi však na setkání chodili, obávali se totiž, že je odvezou na Sibiř. Nejvíce se nám na Ničiporenkovi líbilo, jak si utíral nos rukávem.

Mnohé strasti si již nepamatujeme. Ale co vše prožívali naši otcové a mámy! Odešli už od nás na věčnost. A jak se tenkrát strachovali o své děti: neodvezou je na Sibiř? Komando přijíždělo do obcí v noci, naložilo určené rodiny a odvezlo je na „Vostok“. Lidé byli naloženi do nákladního vlaku a v mrazu -30 °C cestovali tisíce kilometrů. Cestou mnoho dospělých i dětí zmrzlo a museli je vyhodit ven. Proto mnozí naši občané nemohli doma klidně spát ze strachu, že pro ně v noci přijedou. Byla to velmi těžká doba plná utrpení.

A zásobování potravinami? Kooperativa v Kupičově byla vždycky prázdná. Jen občas do ní něco přivezli. Aby si občané mohli něco koupit, museli si stoupnout do „kolejky“ - fronty. Již v 10 nebo 11 hodin večer stáli lidé ve frontě, aby si ráno mohli něco koupit, až obchod v 8.00 otevře. Jen si představte:

V této frontě museli stát celou dobu a nemohli se vzdálit - kdyby odešli, už by je zpátky nepustili. Proto nemohli jít ani na záchod. Kdo přišel až ráno, nic na něho nezbylo.

Já jsem byl nemocen na ledviny a na 15 měsíců jsem dostal přiděl 1 kg cukru. Díky našim hodným bratrům a sestřám jsem však neměl nedostatek. Ostatní kupičovští občané na tom také nebyli dobře. Namísto cukru vařili sirup z řepy, kupovali kaustickou sůl a dělali si mýdlo. Když sehnali trošku kvasnic, udělali kvásek a z něj vícekrát pekli buchty. A mouka? Odkud by ji vzali? Dva mlýny, které byly v Kupičově, stály. Snad jenom když to potřebovala komunistická vrchnost, tak šly. Ale naši lidé si udělali mlýnky, tzv. „žorna“, na nich mleli obilí, přesívali je na sítku a z této „žornové mouky“ pekli buchty. V té době byly moc dobré.

Za bolševiků museli faráři v Kupičově chodit na tzv. zpověď. Pamatuji, že jsme na ní byli celkem třikrát. Do Kupičova přijel oblastní „načalnik kompartaje“ a začal v „selradě“ vyslychat. Nejdříve byl předvolán pravoslavný bafuška Zakydalskyj. Po hodině odcházel unaven a vyčerpan. Pak šel římskokatolický farář Burzmiński. Také odcházel znaven. Pak jsem šel já. Když na mně mluvili, řekl jsem, že nerozumím, „nie ponimaju“. Řekli, abych „govoril po rusky“. Odpověděl jsem, že neumím, že jsem se ještě nenaučil, aby mi dali nějaké pomůcky, abych se mohl učit. Když se mě ptali na moji práci, řekl jsem „nieponimaju“. Do deseti minut jsem mohl odejít.

Když jsme měli jít na pohovor podruhé, zastavil mě farář Buřmiński a ptal se, jak se na ten výslech těším. Řekl jsem, že moc, ale pak jsem vážně řekl, že když mě zvou, prosím Pána Boha o sílu. Tentokrát si na mě vzali tlumočníka. Byl to kupičovský Ukrajinec, který trochu mluvil česky, ale jen běžnou řečí. Já jsem schválně mluvil tak spisovně, že Ukrajinec prohlásil, že mi nerozumí. A tak jsem zase šťastně vypadl.

Potřetí již byli chytřejší a pozvali mě do „rajonu“, do města Turijsk. Tam seděl polský Žid a vzal mě do křížku. Ptal se mě, jestli vím, proč jsem přišel. Odpověděl jsem polsky, že „niewiem“. Vytýkal mi, že učím češtinu a že jsem to nehlásil. Trochu se mi ulevilo, když mluvil jen o češtině, neboť jsem také vyučoval děti náboženství. Okamžitě jsem na to reagoval: „Což není v sovětské konstituci⁵ psáno, že je dovoleno učit každého v jeho mateřtině?“ Na sovětských úřadech se nesměl nikdo zaleknout, jinak si o něm hned mysleli, že je vinen, a bylo zle. Odpověděl mi, že to je sice dovoleno, ale že musím za to vyučování platit daň. „Ale z čeho? Já žádné peníze nedostávám, jen mi za to dají lidé najíst. Tak odkud mám vzít peníze?“ Asi po deseti minutách dohadování na mne vykřikl: „Idz pan do cholery!“ Já mu poděkoval a vypadl jsem. Kdyby mě ale obvinili z vyučování náboženství, jel bych asi na Sibir.

Sověti hodlali zřídit v Kupičově „hospital“ - nemocnici. Ale kde? Nejlépe se jim hodila evangelická fara. Dostal jsem ultimatum, že se během dvou hodin musím vystěhovat, opustit faru. Nedalo se nic dělat. Musel jsem. Pomáhal mi bratr Bedřich Baloun. Přitom jsem cosi řekl proti bolševické vládě a Sověti hned věřili a ptali se, co jsem vyslovil. Bratr Baloun odpověděl, že to byl osobní rozhovor. Do bytu mě vzali manželé Brázdovi. Měli nový, zděný domek. Neměl jsem čím platit nájem, a to jsem se u nich i stravoval. Později se jim narodila dceruška. Rozhodovali se, jaké jí dát jméno. Navrhl jsem, aby se jmenovala Květuška. Záviděl jsem jim. Když jsem onemocněl na ledviny a nemohl nic dělat, staral jsem se o ni, protože rodiče museli pracovat. Osmiměsíční děvčátko jsem naučil kroutit hlavou na dotaz „Máš ráda Stalina?“ Když jsem se pak po delším pobytu vracel z kazatelských stanic, třeba i po měsíci, opět na tento dotaz kroutila hlavou. Stalina nenáviděli snad všichni Češi. Rád vzpomínám na toto děvče, dnešní učitelkou důchodkyni.

⁵ ústavě

Záhy ke mně přišel oblastní „načalnik kompartaje“ prohlížet matriční knihy. Ty však byly v Boratíně. Zajímal se také, jaké knihy potřebuji ke své církevní službě. Uka- zoval jsem mu Bibli, zpěvníky a také historické, astronomic- ké, geologické a další knihy. Díky, že je nevybíral sám, jen si prohlížel ty, které jsem mu podal. Byly tam totiž také knihy popisující jak lidé Marcinkovského umírali pro víru; tyto svazky jsem do rukou nebral. Nakonec jsem mu ukázal časopis Širým světem a v něm článek, jak Češi bojovali pro komunistické Španělsko. „Načalnik“ mi řekl, že pěstuju kul- turu. Pak jsem ho ještě upozornil na pěticipou hvězdu na stropě, kterou tam udělal jakýsi zedník pro okrasu, když stavěl dům. A „načalnik“ to všechno sežral.

Ještě mě požádal, abych mu ukázal kostel. Vešli jsme dovnitř, ptal se mne, jestli se může všude podívat, to že v řím- skokatolickém kostele nemohl. Dovolil jsem mu to. Pak jsme přišli na kruchtu a on se při pohledu na harmonium ptal: „Čto eto takoje?“ Vysvětlil jsem mu to a zahrál jednu píseň. Pak si všiml otvoru na půdu. Na kostele byl stržený hromosvod a on snad myslel, že je tam vysílačka. Neměli jsme žebřík, abychom se do podkroví mohli dostat. A tak jsme dali dvě žid- le vedle sebe a na ně postavili ještě třetí. Když jsem otvíral ten vikýř, přišel soused Jaroslav Hálek, a tak jsem ho požádal, aby přinesl nějaký žebřík. Ale dlouho se nevracel, tak mě „na- čalnik“ vyzval, abych tam vlezl po těch židlích. Já jsem se tam ale nemohl dostat a on sám tam lézt nechtěl, asi se bál, že ho tam zavřu. Tím prohlídka skončila. Bratr Hálek se vrátil a oznámil nám, že vhodný žebřík nemá. Ještě jsem ho požádal o kartáč na šaty, jímž jsem očistil náčelníkovu uniformu. Poděkoval mi a odešel. Velmi jsem si po té návštěvě oddechl.

22. června 1941 napadla hitlerovská armáda Sovětský Svaz. V tyto dny byl jsem mimo domov a to v čes- ké obci Mirotíně u Zdolbunova. Těžce jsem se dostával přes

frontu zpět domů; bylo to 150 km. Silnice Rovno - Luck byla plná rozbitých sovětských tanků a obrněných vozů a na nich spousta mrtvých rudoarmějců. Bylo to hrozné pohřebiště sovětské bojové techniky a nešťastných vojáků. Během necelého týdne obsadili Němci rychlým tempem západní Ukrajinu a hrnuli se do nitra Sovětského Svazu. Při ústupu postřílely sovětské Židovky (příslušnice NKVD) strojními puškami vězně v Lucku, jen málokterý se zachránil. Mezi nimi byl majitel pivovaru v Lucku kpt. Malinský, který nám o tom vyprávěl. Mnozí, především rolníci a obchodníci, se radovali, že nemusí mít strach z cesty na Sibiř a že mají pokoj od kolchozů a „kultsboru“.

Co my, česká menšina na Volyni? Byli jsme rádi, že bolševici odtáhli. Ukrajinci říkali „Choč hirše, aby hinše,“ ale pro nás to bylo jako z louže do bláta. Ti, kteří okupovali naši starou vlast, nyní jsou zde. Němci se k nám chovali slušněji než židovsko-bolševická vláda, nepletli se na Ukrajině do našich záležitostí. Přišla s nimi malá naděje na lepší život, ale morálně to byli naši nepřátelé. My jsme mohli jezdit do okresního města i jiných míst, ale ne vlakem, železnice sloužila jen Němcům a jejich armádě. Ukrajinci se těšili z přízně Němců a sloužili jim; Němci jim slíbili svobodnou Ukrajinu. Dokonce zpívali „Šče nevmerla Ukraina.“ Také měli svoji měnu - tzv. karbovance. Ukrajinci se stali pány situace. Jak oni, tak Němci nenáviděli Židy, Židům zvonila hrana. My jsme k Ukrajincům neměli důvěru.

Do Kupičova přijel se svými vojáky německý důstojník, hospodář statku z Litína. Nemýlím-li se, byl to Oberleiter Schütz. Před Kupičovem vojáky v tancích a obrněných vozech zastavil a čekal, nevyjde-li někdo. Ale naši občané byli tak ustrašení, že se neodvážili. Ukrajinci Němcům podlézali a cestou žalovali Němcům, že v Kupičově jsou největší partyzáni, což nebyla pravda. Němci vystřelili na severozápadní část obce a některé budovy zapálili. Když to vi-

děl pan Kožňár, vyběhl s bílým šátkem a německy se jich ptal, proč střílejí, když u nás žádné partyzány nemáme. Němci tedy přestali útočit a odjeli s omluvou, ale na Rajčure prý postavili několik chlapců a vyhrožovali střelbou. Hochy zachránil katolický farář Buřmiňski, který vysvětlil, že to jsou čeští občané Kupičova.

Horší to bylo se mnou. Měl jsem mnoho přestupků před Němci. Ochranu jsme poskytovali židovskému zubaři Fonkovi s manželkou. Měl slovenské doklady a já jsem mu sháněl potvrzení na úřadě, ale tam mi řekli, že jsem již dávno měl přijít o hlavu a potvrzení jsem nedostal. Chtěl jsem zubaře Fonka převést přes řeku do bezpečí.

Němci byli mými osobními nepřáteli. Jednou přeskočili farní hradbu, jako by mě přišli obklíčit a zatknout. Bratr Gregora mě varoval, Oberleiter prý říkal, že jsem špicl. Proto jsem tajně odešel k Papikovům, kteří měli vedle dvoreček. Viděl jsem, jak se Němci hrnuli na farní dvůr a zahradu. Manželka uměla dobře německy. Proto ji pan Kožňár odvezl do Litina na štáb, aby se zeptala, proč jsem špicl. Odpověděli jí, že ne špicl, ale „špicbubl“, tedy taškář.

Také mi vyprávěli Kupičovští, že vezli na prodej nějakou drůbež. Když je zastavila německá varta, řekli, že to vezou „dem Pfarrer,“⁶ a tak je Němec nechal na pokoji.

Při jedné cestě na kazatelské stanice jsem měl vztekem na Hitlera zafaté pěsti. Kdybych ho viděl, roztrhal bych ho na kousky. Pak jsem se zastavil, mé myšlenky mě přivedly k úvaze, že jdu zvěstovat evangelium, tedy lásku. Jako křesťan bych i trpícím Hitlerovi pomohl!

Když Ukrajinci začali prosazovat svoji „vilnu Ukrajinu“, ještě ve službě Němcům, přišli za mnou na faru a žádali mne, abych jim půjčil pianino. Neměl jsem velkou

⁶ faráři

chuf, ale co jsem měl dělat. Půjčil jsem. Odvezli ho do sálu pana Ducháčka a pozvali mě na velikou ukrajinskou slávu. Posadili mě mezi dvě „baryšni“⁷. Ta slavnost byla docela pěkná, nemohu proti ní nic namítnout. A pianino mi hned příští den zase přivezli. Ale začalo mě svědit tělo. Říkám si: „Něco jsem snědl, mám kopřivku.“ Ale o den později to bylo ještě horší. Svléknu košili a dívám se. Jaká hrůza: byly tam snad tisíce hnid. Košile musela do ohně.

Němci obsadili města a městečka, zvlášť podél státních silnic a železnic. Ostatní území měla pevně v rukou ukrajinská milice. Milicionáři byli pány života i smrti. Jednou jsem přišel na Varšavskou ulici, proti mně jde ukrajinský milicionář a ukazuje mi nůž od krve. Říká: „Tím jsem zabil čtrnáct Židů.“ Při těchto slovech jsem měl sám strach. I Poláci se před Ukrajinci chvěli hrůzou. Když jsem studoval dějiny západní Ukrajiny, zjistil jsem, že během několika století tam přecházela vláda z ruky do ruky. Kdysi celé území až k Lucku patřilo Litvě, pak Rusům, Tatarům, Turkům, Polákům, Ukrajincům, pak zase Rusům a Polákům. Krev se lila potokem; tisíce vražd. Mnohokrát bylo toto území bez vlády, nyní dostali díky Němcům do rukou vládu Ukrajinci, aby hlídali Židy, Poláky a nás.

Ukrajinci Židy nenáviděli, neboť ve svých obchodech rádi šidili negramotné lidi. Dovedli od Ukrajinců lacino kupovat obilí a draze jim prodávat ošacení. Ukrajinci si to všechno pamatovali a teď měli možnost se mstít. My zase víme, že mstít se, zabíjet a vraždit nebylo humánní. Je možno porazit nepřítele morálně, pak není tolik nenávisti. Ukrajinská milice začala svážet Židy do Kovle, Lucka a Rovna do ghet. Nedá se ani vyjádřit, jak s těmito lidmi zacházeli. Kupičovské a okolní Židy sváželi na Varšavskou ulici. Když jsem šel kolem, zdravil jsem známé.

⁷ slečny

Židé tušili, že s nimi bude zle, proto si někteří schovávali u našich krajanů různé cennosti. Také u mě měli leccos schováno. Z Kovel mi někteří psali, abych se nad nimi smíloval a poslal jim nějaké živobytí. Koupil jsem brambory, mouku, kroupy, sádlo, máslo i další věci a jel do Kovel. Tam nás zastavila německá hlídka. Na dotaz, co vezu, jsem řekl, že kontingent. Němec to spolkl a já jsem šťastně tento proviant zavezl do ghetta. Židé měli velkou radost a před zpáteční cestou mi naložili nábytek. Až se vrátí, přijdou si prý pro něj.

Téměř všichni kupičovští Židé však byli povražděni. Ukrajinci je pomáhali Němcům vraždit, byli tedy stejní jako Němci. Když ukrajinská milice dělala pogrom na Židy, zahnela je nejdříve do nedalekých Ozeran do ghetta, pak si Židé museli ve vesnici Sušibába vykopat krecht dlouhý několik metrů a německé gestapo je povraždilo. Svezli tam všechny Židy z okolí. Museli svléci oděv, lehnout si do dvou řad a opílí Němci každého střelili do zátylku. Další řady lidí si musely lehnout hlavami k sobě a zase je Němci zastřelili. Vrstvy mrtvých byly posypány vápnem a na ně se vršily další. Ukrajínští milicionáři tvrdili, že je tam pohřbeno 700 osob. Bylo nám jich líto, vždyť mnozí byli solidní a dobří lidé, ale neměli jsme možnost jim pomoci. A pak přišli na řadu Poláci, na ty si ostřili Ukrajinci zuby už dříve, neboť si pamatovali, že polská policie s nimi příliš dobře nezacházela. Odplatou za hřích trpí vinní i nevinní. Zatím však neměla ukrajinská milice právo trestat Poláky.

Němcům se dařilo dobře, za tři měsíce měli obsazenou nejen západní, ale i východní Ukrajinu. Udělení autonomie však oddalovali. Čím více se vzdalovali od svých hranic a postupovali do hloubi Sovětského svazu, tím pro ně bylo stále obtížnější dobývat nová území: u Petrohradu, Moskvy, Stalingradu. Těžká zima je zastavila úplně, nemohli se hnout. A v té době milice na západní Ukrajině odmítla službu Němcům. O velikonočních svátcích roku 1943 milicionáři uprchli i s výzbrojí do lesů a utvořili organizaci UPA (Ukra-

jinska povstaňča armija). Také si řikali banderovci, podle vůdce Bandery. Chvástali se, že Ukrajina bude očištěna od všech cizinců, bude čistá jako slza. Chtěli mít Kupičov jako svoje středisko. Němci bojovali na frontách a banderovci jim začali v týlu škodit, stejně jako sovětští a polští partyzáni. Polští partyzáni především bránili svoje lidi před útoky banderovců. Pro Poláky byl totiž rok 1943 velmi těžký. Banderovci pálili polské vesnice, mordovali lidi a podle vlastních zákonů se obohacovali jejich majetkem. Také zabili asi 12 Čechů, mezi nimi mladého V. Urbana. Přeživší Poláci utíkali v noci tajně do Kupičova. Češi je schovávali na půdách a ve stodolách; bylo jich tu ukryto přes 400. Nejvíce jich bylo vždy u Bohuslava Balouna, Václava Žitného a také na evangelické faře. Jiní Poláci byli tajně převáděni do okresního města, které ještě kontrolovali Němci. V útěku jim pomáhalo více lidí, já vím o panu Zápotockém a Kačerovském.

Také k nám na faru přišli v noci banderovci hledat Poláky. Poseděli s námi a když řekli, že se podívají po domě, byl jsem strachy ochromen. Na půdě totiž bylo pět nebo šest Poláků. Přesto jsem vzal za kliku dveří a řekl, ať jdou dům zkontrolovat. Banderovci však řekli, že mi věří, a odešli.

Němci neměli pro svoji armádu dostatek potravin, proto rekvírovali na vesnicích obilí a dobytek. Poslali čtu mladistvých vojáků - dobrovolníků - aby pomohli získat proviant pro armádu. Vyjeli z Kovelu přes Zadyby do Tuličova a okolí. Za Zadybami na ně přichystali banderovci léčku, několik mladistvých bylo zabito a některé chytily a za živa jim dělali díry do hlavy a provlékali jimi ostnatý drát jako korunu. Bylo to bestiální. Proto přišla posila Němců z Kovelu, vesnici Tuličov vypálili a koho mohli, usmrtili.

V roce 1943 zaútočili banderovci také na další německou posádku. Asi deset Ukrajinců bylo přitom usmrčeno. Mrtví byli uloženi v pravoslavné cerkvi. Jedním z těchto banderovců byl i Čech nevalné pověsti. Chtěli, abych

ho pohřbil. Odmítl jsem a v den pohřbu jsem odjel do Boratína. Cestou zpět nás zastavili banderovci u zbořeného stochodského mostu. Dostat se do jejich moci znamenalo často konec života. Pustili však manželku i mne. Kdybych nepomáhal lidem a jen kázal, nemusil jsem prožívat takové mučivé okamžiky strachu. Kolik lidí by však zahynulo mojí lhostejností? Obstál bych před zraky Páně?

Měl jsem v Kupučově vykonat pohřeb, bylo to právě v těžkých chvílích, kdy banderovci řádili. Na hřbitov bylo dost daleko. Abych mohl bezpečně tento pohřeb vykonat, kupičovská domobrana s vedoucím Boh. Ledvinou a Alex. Ducháčkem nás doprovázela na hřbitov a zpět, aby nás mohli v případě napadení bránit.

Bylo to v neděli dopoledne, po žních. Při službách Božích vešel do kostela německý důstojník - poručík. Jelikož všichni Němci znali Lutherovu píseň Ein feste Burg ist unser Gott (Hrad přepevný jest Pán Bůh náš), dal jsem tu píseň zpívat na konci shromáždění. Poručík zpíval také. Všichni Němci nebyli přátelé Hitlera, a tedy naši nepřátelé. Tento důstojník si pak stoupl před kostelem a s povzdechem řekl: „Mein Gott, Kirche.“ Pozvali jsme tohoto „nepřítele“ k nám.

„Pokud já budu v Kupučově, nedovolím, aby Ukrajinci dělali zle Polákům a naopak,“ prohlásil. „Toho Žida Fonka a jeho manželku jsem chtěl převést z Kupučova na řeku Stochod do vesnice Stávky, kde by byli v bezpečí. Ale překazil mi to ukrajinský ‘holova’⁸ Miščuk, a tak museli do Německa na práci.“ Tento německý důstojník mi dále pověděl, že jsem pomáhal ‘Judovi’⁹. Odpověděl jsem mu, že jsem nepomáhal Židovi, ale člověku. Tak jsme se dohadovali, až nakonec řekl: „Jste farář, možná, že i já bych to udělal, ale dejte si pozor, já jsem věřící člověk. Kdyby byl na mém místě jiný, jistě byste přišel o hlavu.“

⁸ starosta

⁹ Židovi

Jednou jsme stáli s Oberleiterem venku a pozorovali, jak hoří okolní obce. Oberleiter říkal, jak jsou lidé nemoudří, že ničí sami sebe. Je i tak dost utrpení způsobeného válkou, kterou „schlecht Hitler“ vyvolal, a místní lidé si ještě vytvářejí další. Ukrajinci dokázali vraždit i své spoluobčany. V Černilově napadli rodinu polského římskokatolického ministranta. Manželka a dvě dcery zahynuly, synovi se podařilo utéct a raněný otec dělal, že je mrtvý. Tím se zachránil. Soused Vrla nám sdělil, že raněný je u nás v obci. Ležel u Kozlíků ve stodole a byl na pokraji smrti. Žádal jsem felčara p. Niemoškalka, aby šel se mnou raněného Zubkiewicze ošetřit. Zeptal se mě: „Je to Polák?“ „Ano,“ řekl jsem. Odpověděl: „Bojím se svých spoluobčanů - ukrajinských banderovců. Kdyby se to dozvěděli, zabijou mě.“ Vzal jsem to tedy na sebe: „Můžete říct, že jsem vás přinutil, bude to tudíž moje vina.“ Měl jsem silnou víru a věřil jsem, že mne Pán Bůh ochrání.

Raněnému jsme rozřízli košili a objevila se rána jako dlaň. Okolí zachvácené gangrénou a spousta červů. Lékař ho ošetřil, oblékli jsme ho a já jsem jej pak vedl přes dvůr Šulců k nám na faru. Tři týdny u nás ležel. Až po návratu Němců se tu setkal se svým synem. Radost z tohoto setkání byla pro nás největší odměnou. Navštívil nás také katolický kněz a jménem své církve i polského národa nám děkoval za záchranu Poláka.

U nás na faře byla kancelář pro odvádění obilí pro armádu. Úředníkem tam byl jeden Polák W., dobrý člověk. Sedláci chodili přihlašovat své hektary a podle toho museli odevzdávat z 1 hektaru 3,5 metráku obilí. Radil jsem jim: „Pamatujte, že kvůli banderovcům jste nemohli všechno pole obdělat.“ A tak místo sedmi hektarů se přihlásily jen tři a podobně. Byl jsem rád, že jsem i v tomto mohl pomoci kupčovským občanům bez rozdílu náboženství.

Za pobytu Litevců a Oberleitera měli občané klid. Sice museli odevzdávat německé armádě „kontingent“, ale banderovci do Kupičova nemohli. Přitom se naši občané scházeli a diskutovali, kdy od nás Němci odejdou. V Kupičově byla pokud je mi známo toliko tři rádia, a to u pana Fialy na Varšavské ulici, pak krystalkové u Slávy Tošnera a pět lampovka Philips na naší faře. Tohle rádio bylo po polském policajtovi; jeho manželka si při útěku z Kupičova vypůjčila peníze a zanechala tu přijímač jako zástavu. I když německé stanoviště bylo nedaleko fary u Mokrých, hned za sousedy Vrlovými, stavěl jsem večer anténu, která přes den byla skrytá v bramborách, a poslouchali jsme: „Volá Londýn.“ a také „Govorit Moskva“. Někteří občané přicházeli, aby si poslechli, kde se nalézá fronta. Měli jsme radost, když Němci dostávali na frak.

Také nelze zapomenout, kolik manželka vyprosila u Oberleitera nafty, aby naši sedláci mohli vymlátit obilí. Několik dnů před odchodem Litevců přišel k nám Oberleiter a řekl: „My už z Kupičova odcházíme, radím vám, abyste odešli s námi, neboť bandité vás zabijou.“ „Nemohu odejít, musím vše snášet se svým sborem,“ odpověděl jsem mu. Asi dva týdny před odchodem Litevců byl jsem upozorněn jedním naším občanem, že bych měl jet do štábu polských partyzánů do Zasmyk dohodovat se o společné obraně proti banderovcům. V Kupičově bylo schováno kolem čtyř set Poláků. Bylo jasné, že po odchodu Litevců a německé posádky bude hrozit od banderovců nebezpečí. Jeli jsme tedy do Zásmyk, já s manželkou, a vezl nás pan Kožňár. Kvůli bezpečnosti jsme necestovali přes Litín, ale oklikou přes Sušibábu. S polskými partyzány jsme se dohodli, že se v Kupičově nebude válčit, že v něm bude oáza pro potřebné lidi.

Krátce před odchodem Litevců z Kupičova se rozneslo haló, že Němci se chystají v Kupičově zrekvírovat prasata a drůbež. A tak se všude zabíjelo. V jedné rodině

na Tuličovské ulici také zabíjeli. Svého upovídaného synka upozornili, že to nesmí nikde říkat, ale on přišel k sousedům a řekl: „Naši zabili prase, ale nesmí se to nikde říkat.“ Zabíjelo se o sto šest, aby Germánům zbylo co nejméně. Naše prasátko nám porazil Jaroslav Hálek.

Do Kupičova přijel Gebietskomissar Mantel, prý velký lotr a vrah. Dostavil se i k nám na faru. Byl jsem zrovna venku a když jsem ho uviděl vcházejícího k nám do domu, již jsem domů nešel. Počítal jsem, že manželka si s ním mírným hovorem poradí. Když uviděl zabitě prase, zuřil a moc křičel. Manželka mlčela a pak mu řekla: „Bitte, setzen Sie sich,“ a nabídla mu perník slazený cukerným sirupem. On odmítl a řekl, že kdyby to prase nebylo zabitě, vzal by nám ho. Když se to dověděl Oberleiter, řekl jen: „Že si ten darebák dovolil přijít k vám na faru.“

Na příští den hnali Němci při svém odchodu z Kupičova dobytek, který zrekvírovali v okolních obcích i v Kupičově. Žádal jsem manželku, aby poprosila Němce, aby zde nechali krávu Poláčků. Poláčkovým zemřela maminka a děti byly v těžké životní situaci. Oberleiter to dovolil, a zatímco s ním manželka hovořila, zahnal jsem spolu se Slávkem Tošnerem několik dalších krav zpět do dvorů našich sedláků. Některé krávy odvedené do ohrady pravoslavné cerekve také utekly a ztratily se. Celkem tak Němci zrekvírovali o 15 krav méně.

Po odchodu Litevců a Němců jsme byli bez vlády. Bylo dusno a občané byli stísnění. Co bude dál? Byla velmi pěkná podzimní neděle. Ještě krásnější večer. Měsíc v úplňku. Sešli jsme se s panem Jaroslavem Židlickým a Miloslavem Řepkou z Dažvy. Této osadě se říkalo Řepín, protože ji Řepkové koupili. Obávali jsme se banderovců. Chodili jsme jako hlídka po Kupičově, i když jsme neměli zbraně. Nad námi bděl nejvyšší Pán nebes i země. V obci byl klid,

ale vznášela se nad ní nejistota. O půlnoci jsem pozval pana Židlického a Řepku k nám. Lehli si v naší ložnici; já s manželkou jsme ještě zůstali vzhůru. Po půlnoci někdo tloukl na okenice. Lekli jsme se. Přišla hlídka tří po zuby ozbrojených banderovců, aby zjistila situaci v obci. Navštívili nás se zlým úmyslem. Zeptal jsem se jich, jdou-li k nám, a upozornil je, že Němci se mohou ještě vrátit. Nějak se zarazili. V tu chvíli přišel pan Řepka i pan Židlický. To banderovce zmátlo. Asi hodinu u nás zůstali, a před odchodem řekli, že můžeme do rána klidně spát.

Spali jsme tedy klidně. Nad ránem bylo slyšet střelení a pak někdo fuká na dveře. To se soused Mezenský přišel zeptat, zdali ještě žijeme. „Co to znamená,“ zjišťoval jsem. Pan Mezenský mi vyprávěl, že k nim pozdě večer přišli banderovci a chtěli, aby šel s nimi a přiměl nás otevřít. Tato noc měla být pro nás osudnou, čekala na nás smrt. Ale člověk miní a Pán Bůh mění. Ráno šli polští partyzáni ze Zásmyk nám ku pomoci. Banderovci byli připraveni u litinského lesa zaútočit proti polským partyzánům. Strhl se tam tvrdý boj, ale zkušené polské vojáky zničili banderovskou léčku. Bylo slyšet velké střelení. Partyzáni se dostali do Kupičova a ti tři vrahové, kteří nás v noci po krk ozbrojeni navštívili, byli usmrceni.

V Kupičově byly utvořeny dva oddíly mající bránit obec. Prvnímu oddílu velel Saša Ducháček, druhému Bohouš Ledvina. A tak se kupičovští muži sami postavili k obraně obce.

Litevci udělali kolem Kupičova 16 až 20 bunkrů na obranu pro případ útoku banderovců a sovětských partyzánů. Když tito Litevci odešli, banderovci chtěli obsadit Český Kupičov. Mládež i tátové se chopili díla, použili ostatné dráty, které tam zůstaly z první světové války a začali stavět dvojité zátarasy kolem obce. Byli moc unavení a vy-

čerpaní. Ještě měli kus dodělat, ale neměli sílu. Vzal jsem několik dalších mladíků a dokončili jsme to. Tyto bunkry a zátarasy nám při napadení banderovci velice pomohly, takže obec byla jako hrazené město. Dokonce dvakrát nebo třikrát na nás banditi útočili, ale vždy byli odrazeni. Dali na traktor věž z tanku a ostřelovali Kupičov z malorážního děla. Chtěli město zapálit; bylo to velmi nebezpečné. Ženy se bez rozdílu náboženství scházely po domech a modlily se. Tehdy nebylo rozdílu mezi církvemi, byl jen jediný Bůh, který mohl pomoci a pomohl. Samozřejmě, mnozí muži hlídkovali a byli v bunkrech, aby případně banderovci náš Kupičov nezapálili.

Od té doby jsme byli na vše připraveni. Píseň „Pod ochranou nejvyššího rozvesel se duše má“ byla naší oporou. Jen si vzpomeňte na 27. žalm:

„Kdybych nevěřil, že užívatí budu dobroty Hospodinovy v zemi živých, nikoli bych neostál.“

Poláci nám v nutných případech mnoho pomohli, ale měli tak velké území, na němž museli chránit své soukmenovce, že se naši občané museli o obranu starat ponejvíce sami.

Také k nám přišli banderovci a žádali, abychom jeli s nimi. Vzdali se jim dva němečtí vojáci, kteří prohlašují, že jsou Čechy. Banderovci chtěli zjistit pravdu. Jeli jsme tedy s Bohoušem Ledvinou a starostou Kučerou. Před cestou jsem prosil Pána Boha, abych mohl ve jménu dobré věci i lhát. Dorazili jsme do banderovského štábu ve Sviňarském lese. Předvedli nám vojáky; bylo na nich hned vidět, že jsou to Němci. Jeden z Mostu, druhý Vídeňák. Česky mluvili málo, ale domluvili jsme se. Řekl jsem jim, aby všude říkali, že jsou Češi. Po půlhodině jsem banderovcům sdělil, že jsme si dobře ověřili, že zajatci jsou Češi. Tak jsme těm dvěma mužům zachránili život a mohli jsme všichni odejít.

Banderovcům jsem sám řekl slova prezidenta Masaryka: „Chceme-li vybudovat stát, pak nejlépe pluhem a prací, nikoli vraždou a zabíjením.“

Banderovci si chtěli podmanit české občany Kupačova. Žádali naše muže - krejčí, ševce a jiné řemeslníky - aby jim šli do Svinarského lesa šít šaty, boty a snad i stavět chatrče. Chtěli, aby jim také české dívky spravovaly obleky a vařily. Bylo vidět, že mají v úmyslu stůj co stůj získat naši mládež. Ta odmítala jejich žádosti a to bylo dobře, zvláště když přišli Němci a pročesávali lesy s úmyslem zneškodnit bývalou milici.

Jednou jsem mluvil s pravoslavným bafuškou Zakydalským. „Půjdou-li na nás vaši hoši z lesů, vytáhneme naše zbraně z české Škodovky. Pak uvidí, že to není žádná legrace,“ pověděl jsem mu. Ve skutečnosti jsme tou dobou v Kupačově měli, jak jsem slyšel, jen jeden browning. Také jsem bafuškovvi oznámil, že k nám tajně přijel z Československa generál Červenka, aby zjistil poměry česko-ukrajinské. Poznal jsem, že bafuška měl spojení s banderovci, neboť hned příští den přišla sestra Pokrupová z Dažvy a ptala se, jak je to s tím generálem. Banderovci s ní o tom mluvili a ujišťovali jí, že Češi můžou klidně spát. Předtím však už více než deset našich osob zamordovali. Milé sestře jsem odpověděl: „Byl to klam, ten generál už dávno nežije. Ale musel jsem to říci, aby naši lidé měli pokoj.“

Ale v okolních vesnicích si banderovci dovolovali více na naše krajany. První starostí po příchodu polské samobrony ze Zásmyk bylo získání zbraní pro české obránce. Naši mládenci jezdili do Kovle a tam za slaninu a samohonku kupovali pušky a dokonce sehnali i lehký kulomet, ruční granáty a náboje. Vyprávěl mi pan Vrla, že společně s panem Kožňárem také přivezli zbraň z Kovelu. Ale bylo to stále málo. Velitel polského partyzánského oddílu por. „Jas-

tržab“ (ve skutečnosti učitel Czermiński) řekl, že by bylo dobré, aby moje manželka jela na okresní velitelství Wehrmachtu a požádala o zbraně proti banderovcům. Vyšla se tam s doprovodem polských partyzánů. Dohovořila se německy s velitelem posádky a vylíčila, jak se chovají vůči občanům banderovci v Kupičově. Dostala několik pušek a náboje a bylo jí řečeno, že tyto zbraně nemají být použity proti Němcům.

Mezitím Kupičov bombardovali Němci, neboť jim vždy někdo donesl, že v něm jsou sovětští partyzáni. Kupičov byl bombardován třikrát. Ponejprv, když u nás ležel raněný Zubkiewicz; to bylo začátkem září roku 1943. V jednom rohu velké místnosti ležel raněný a do druhého rohu jsem postavil manželku a držel jsem nad ní ruce, abych ji uchránil, když se ozývaly rány. Při druhém bombardování jsem si lehl na zem vedle kostela. Nedaleko u sousedů v Tuličovské ulici byl zabit pan Novotný, Kubšův zeť. Třetí bombardování bylo v předjaří roku 1944 v úterý ráno. Bomba byla tak velká, že prohloubila velikou jámu. Zabitý kuň v ní plaval jako loďka. Právě jsme byli shromážděni v kostele na biblické hodině a zpívali poslední píseň „Pod ochranou Nejvyššího, rozvesel se duše má, strážné oko Tvůrce tvého nespí, ani nedřímá.“ Biblické hodiny byly tehdy přeloženy na denní dobu, abychom svítícími okny nedělali cíl banderovským zaměřovačům. V tom hodili Němci tu velkou bombu a pak házeli ještě tzv. krabice granátů. Lidé chtěli z kostela utíkat. Nepustil jsem je, neboť hrozilo, že by na ně mohly dopadnout granáty. Nikdo nezahynul.

Dne 24. prosince 1943 na Štědrý večer (Wigilja Božego narodenia) polští obránci spolu s našimi chlapci udělali v sále pana Ducháčka česko-polskou slavnost ke chvále narození Pána Ježíše. Přijel také partyzánský římskokatolický farář z Kovelu. Byl přípitek, rozdávaly se oplátky a na konec byla přichystána štědrovečerní hostina: čes-

ké buchy a zákusky. Ještě po válce vzpomínali Poláci, že v tak těžké době byl český stůl plný dobrot.

Banderovci si byli jisti, že v této době budou Češi i Poláci svátkovat. Proto na Kupičov udělali v noci silný útok. Naši obránci byli v bunkrech a bojovali statečně proti banditům. Banderovci se přiblížili až k zátarasům z ostnatého drátu. Naším již docházelo střelivo. Poručík Jastrzab rozhodl, že všichni občané budou evakuováni do Zásmyk. Vzpomínám si, jak mi domlouval, že mám být mezi prvními evakuovanými. Odpověděl jsem, že já musím jít až poslední. Ale stalo se něco, co jsme nečekali: banderovci přestali útočit a Kupičov byl zachován.

Po příchodu partyzánského lékaře dr. Grzegorze Fedorowského (tehdy vystupoval pod pseudonymem dr. Gryf) byla zřízena v kupičovské škole nemocnice pro raněné. Dr. Gryf se staral o tyto nemocné a školil pomocný zdravotnický personál. Také tam pracovaly naše české dívky, dr. Krynicki, místní lékař, a felčar Niemoškalenko se svojí manželkou, porodní asistentkou. Po válce dr. Grzegorz Fedorowski napsal knížku *Leśne Ognie*, ve které vzpomíná na Kupičov.

Stále přibývalo polských uprchlíků, takže jich bylo v Kupičově asi 1000. Z okolních vesnic k nám utíkali také Češi ze strachu před banderovci, takže koncem roku 1943 tu bylo asi 2000 obyvatel a Kupičov praskal ve švech. O proviant se starali polští partyzáni.

Naposledy nás žádali lidé z Dažvy, abychom jim pomohli dostat se k nám. Sami bychom to nedokázali, proto jsme žádali polské partyzány ze Zásmyk, aby nám v tom pomohli. Věděli jsme, že to bude těžký oříšek a banderovci budou chtít naše předsevzetí překazit. Jednoho dne ráno naše oddíly spolu s polskými šly do Dažvy. Akci velel vůdce partyzánů „Jastrzab“. Šel jsem také pomáhat, ale bez zbraně. Když jsme přijeli před Dažvu, kulky jen svištěly. Seskočil jsem z vo-

zu a plazil se po čtyřech. V tom nebezpečí jsem si jen řekl: „Kam to lezeš?“ Ale uviděl mě „Jastrząb“ a povzbuzen zvolal na vojáky: „Chłopcy naprzód, kniaǳz z nami!“¹⁰ Tato slova podpořila vojáky, silně zaútočili a prohnali banderovce několik kilometrů, takže jsme mohli naše lidi z Dažvy odstěhovat do Kupičova. Na vozech vezli své hospodářství, proviant a jiné potřebné věci, drůbež a ostatní živý inventář; krávy byly uvázaný u vozu. A tak začali žít spolu daževští s kupičovskými.

Polští partyzáni odešli z Kupičova koncem února nebo začátkem března roku 1944. Luck se ocitl na frontě, byla tam sovětská armáda a bylo odtud slyšet kanonádu děl, když Němci ustupovali. Do Kupičova přišli sovětské partyzáni s velitelem - hrdinou Sovětského svazu - plk. Oduchou. Povoláním to byl učitel z města Slavuta na Ukrajině. Velmi inteligentní člověk. Několikrát nás na faře navštívil. Vyprávěl o své rodině a říkal, že jeho rodiče byli „věrujuščije“ - věřící křesťané. Hrál také velmi krásně na housle. Na velikonoční pondělí s sebou přinesl láhev čistého lihu. Nalil mi sklenici, sobě také, a řekl mi, abych donesl vodu. To jsem udělal, ale oznámil jsem mu, že pít nemohu, neboť za chvíli půjdu na kazatelnu do shromáždění.

Kupičováci velice laskavě přijali tyto partyzány v naději, že už brzy bude stabilní vláda, abychom se nemuseli bát těch lotrů z lesa. Partyzáni měli svého politruka, který několikrát svolal mítink občanů, kde propagoval všeslovan-ské přátelství. Kupičovští muži si přáli vstoupit do Československé zahraniční armády vedené plk. Svobodou a bojující po boku Rudé armády. Československý náborový štáb byl v Lucku osvobozeném již Rudou armádou. Byla zvolena delegace: Bohuslav Ledvina, Jaroslav Židlický, Jan Jelínek a Jaroslav Šebesta, který nás měl vézt vozem do Lucka. Tato delegace musela jet přes frontu, která byla mezi Kupičovem a Luckem. Obávali jsme se takto cestovat,

¹⁰ „Chlapci vpřed, kněz je s námi!“

proto jsem požádal plk. Oduchu o „bumažku“, abychom se mohli Rudé armádě legitimovat. Tu jsem od něho dostal při jeho druhé návštěvě u nás na faře.

14. dubna jsme se vydali na cestu do Lucka vzdáleného od nás kolem 70 km. Svými koňmi nás vezl Jaroslav Šebesta.

Cesta byla těžká a nebezpečná, neboť především na silnicích a kolem nich se vedly urputné boje. Prodírali jsme se lesy a procházeli známými obcemi, někdy jsme jeli i povozem. A tak jsme šťastně absolvovali svoji pouť až k velitelství naší vojenské brigády, kde jsme byli přijati s velkou radostí. Přihlásili jsme přes 237 osob. Bylo nám oznámeno, že náborová komise okamžitě přijede, jakmile se fronta posune na západ.

Cesta zpět z Lucka byla radostnější, ale pro mne osobně osudnější. Onemocněl jsem břišním tyfem. Již 18. dubna byli hoši zmobilizováni a já zápasil s nemocí. V Kupičově již byla Rudá armáda. Záhy se strhl těžký boj a byl vydán rozkaz evakuovat všechny kupičovské občany. Museli jsme nocovat u Kožňárových, protože fara byla obsazena velitelstvím sovětské armády a nemohli jsme se do ní dostat. Náš majetek se stal obětí drancování. Viděl jsem, co dovede udělat lůza. Žili jsme na faře skromně, ale byt byl zařízen pěkně. Teď se z nás v krátké chvíli stali žebráci.

Nějakým způsobem jsme se dostali na Komnátku, asi kilometr od Kupičova. Odnegli jsme si jen to, co jsme měli na sobě. V Kupičově byl takový zmatek, že naši členové s sebou nevzali ani to, co sami potřebovali. Manželka měla jen kapesní Bibli, zpěvník písní Cestou života a kalich k vysluhování svaté večeře Páně. V noci jsme viděli, jak sovětské kafaše houkaly a vrhaly ohnivé střely.

Na Komnátce jsme spali na jedné posteli, díky za to Houřvicovým, a pak jsme se došplhali ke stohu slámy.

A tam jsme čekali. Odpoledne zuřil boj a letecké bombardování. Bylo to hrozné. viděli jsme, jak začala hořet pravoslavná cerkev. Byl to pěkný chrám, ale dřevěný. Když letadla létala nad námi, nebylo nám veselo. Smrt číhala shora a také mé tělo hořelo. Naměřili mi 41,5 °C horečky. Po bombardování se manželka dohovorela s nějakým důstojníkem a vojáci Rudé armády nás naložili do nákladáku a zavezli nás před Luck do Kněhyninek. Tam nás přijali Pospíšilovi. Když se boratinští bratři dověděli, že jsme v Kněhyninkách, přijel pro nás bratr Baloun a odvezl nás do Boratina, kde se nás ujala rodina Vyšehradských Opočenských. Tam jsem ležel jako lazar; manželka se o mě velice pečlivě starala. Rodina se nebála mé nemoci a též o mě pečovala. Bratr farář Opočenský, sám také nepříliš zdrav, mě navštěvoval a hovořil se mnou alespoň přes okno. Díky jim všem i Pánu Bohu za tu péči.

Asi po měsíci, kdy jsem již mohl sám chodit a sovětští lékaři v Lucku uznali, že jsem schopen odjet, jsme se museli zase odstěhovat a otravovat naše lidi jinde. Přijala nás rodina Karla Štěpánka ve vsi na Lipinách u Teremna. Štěpánkovi za první světové války bydleli také nějaký čas v Kupačově. I u nich jsem se cítil jako doma. S láskou vzpomínáme na bratry i sestry, kteří, i když sami byli „běženci“, pamatovali hmotně na svého kazatele. Stále se rád scházím s bratrem Štěpánkem a jeho dcerou Dobruškou.

V Lipinách sešel jsem se s naším panem lékařem Niemoškalkem. Vzpomínal na Kupačov, na moji nebojácnost, na to, jak jsem v ohrožení svého života zachraňoval nešťastného Zubkiviče. Také pivovarník Luckého pivovaru přicházel mezi nás. Jeden sovětský voják, četař, mě také objal a vyprávěl mi, že maršál Žukov jim řekl: „Kolchozy jsou, a nebudou. „Pahony“ nejsou, a budou.“ Vzácný to vojevůdce Žukov chtěl pomoci svému lidu, ale nedočkal se svobody svého národa, i když na ni pomýšlel.

Ale čas a doba nás poháněla kupředu. I paměť se mi vracela. Všude chaos. Jít zpět do Kupičova na faru? Do vyrabovaných místností? Neměli jsme ani peníze na cestu. Svého času mě navíc Oberleutnant Schütz varoval, že mezi Ukrajinci mám mnoho nepřátel. Co tedy dělat? Rozhodli jsme se jet k manželčiny rodičům do Zdolbunova. Mnohokrát jsem si vyčítal, že jsem byl špatným kazatelem, když jsem opustil svůj sbor, jenž jsem tak miloval. Někdy srdce bolí i po dlouhé době.

Horečka přes 41°C mne nesmírně zdeptala, takže moje myšlenky byly temné a mnoho jsem již zapomněl. Trvalo dosti dlouho, než se mi v hlavě vše urovnalo a já začal žít normálně.

Zahálet nebylo možno. Po karanténě mi byla doručena pozvánka z „Vojenkomátu“. Tam jsem dostal potvrzení, že jako „svjaščennik“ jsem zproštěn vojenské služby. Co podniknout? A co dělat dále? Mojí touhou bylo jít do československé jednotky. Tím, že jsem byl „Vojenkomátem“ zproštěn vojenské služby, pro mne povinnost vůči naší vlasti neskončila. Rozhodl jsem se proto vstoupit dobrovolně do naší armády a manželka také.

Červnové dny byly krásné, ale nebezpečí náletů a krutých ukrajinských nacionalistů zatemňovalo krásy dnů. Ohrožovali nás, protože jsme před jejich bestiálními činy zachraňovali Židy a především Poláky. Proto jsme místo do Kupičova jeli na východ. Z Lucka do Rovna, kde se nalézala čsl. vojenská náborová komise. Do Rovna nás vezl stopem voják - volyňský Čech - študebakrem náležejícím čsl. jednotce. Řidičem vozu byl voják rudoarmějec. Po rozbité silnici Luck - Dubno jel tak šíleně, že auto poskakovalo, až jsme tloukli hlavami do stropu, div si je neurazili. Najednou auto silně vylétlo, spadl jsem z lavice na podlahu a nemohl vstát. Po předešlé nemoci mi to udělalo zle a pocítoval jsem velké bolesti páteře. Lékaři pomoci

rentgenu zjistili, že mám zlomený jedenáctý a nalomený dvanáctý obratel. Avšak mládí je mládí a silná touha zvítězí i nad nemocí.

Č e s k ý K u p i č o v e, pěkná vesničko mezi lesy,
těšil jsem se, že budeš mým domovem.

Prožil jsem v tobě pěkná léta,
ale taktéž mnoho nebezpečí a zklamání.

V době zlé semkli jsme se v jeden celek,
abychom přečkali vichřice, které přes nás
se proháněly.

V osmém roce, na smrt nemocen,
opouštěl jsem tě, abych tě v té podobě
již nespatriil.

Buď radostí těm, kteří budou tě obývat
a dávej zdar těm, kteří budou z práce své
chléb dobývat.

Buď s Bohem, vísko milá,
Č e s k ý K u p i č o v e.

Jan Jelínek, Oráčov 9.3.1989

Po týdnu mi bylo lépe a dostavili jsme se do čsl. vojenské náborové komise ke kpt. Radovi. Přijal nás pěkně a dal doporučení na naše uplatnění. Podotkl přitom, že vstupujeme do čsl. armády jako dobrovolníci. Měl jsem velikou radost, že se konečně v armádě sejdu s našimi kupičovskými chlapci a těšil jsem se také z toho, že se konečně plní mé přání z jinošství prospět něčím naší staré vlasti. Lásku k ní mi spolu s vírou bratrskou vštěpovávali moji rodiče a učitel J. M. Tomeš. Když jsem se jako chlapec ptal, kde je česká země a Praha, maminka mi ukazovala od nás na jihozápad a říkala mi: „Tam je naše stará vlast.“ Moji pradědové totiž museli pro víru opustit svoji vlast a jako exulanti po několik generací žili v Polsku v Zelově.

Jak se nyní dostat do naší jednotky, která se ve druhé polovině července nalézala až v Kamenci Podolském na jižní Ukrajině? Transport nebyl žádný. A tak s elánem mladých lidí a s bumažkou od kpt. Rady putovali jsme sami. Cesta byla svízelná. Z Rovna do Šepetovky jsme jeli vlakem. Byl přeplněný civilisty a především vojáky. Vzduch nesnesitelný. Byla noc. Stáli jsme na jedné noze a chtěl-li někdo vystoupit, byl málem napůl svlečený, když se tou tlačenicí prodral. To víte, válka. A mým přáním bylo jen kupředu. Co si myslela v tu dobu moje manželka, jsem se neptal. A proč kupředu? Jen jako dobrodruzi? Válka není dobrodružstvím a pohodlím. Je to tvrdý oříšek, který mnozí vojáci nerozlouskli.

V Šepetovce jsme se dostali z vagónu ven. Ovanul nás ranní červencový milý vánek. Bylo hezky, ale jak se dostat dále? Do Šepetovky aspoň na jedné noze, ale do Kamence je ještě kus cesty a osobní vlaky dál nejedou. Strojvůdce nákladního vlaku na náš dotaz odpovídá: „Mně nělzia nikovo brať na parovoz, no jestli vy v čechoslovackuju armiju, to choditě.“ Ukázal nám, abychom si sedli v tendru k uhlí. A tak naše cesta vedla přes Starokonstantynov a Chměl-

nickij až do Kamence Podolského. Byli jsme rádi, že jsme se mohli svézt. V druhé polovině července bylo teplo, ale nad ránem chladnější noc prolezla naše šaty. Dřímali jsme na dně uhláku mezi plechovými stěnami. Spali jsme málo. Ale moje mužská odolnost byla velká a nestýskal jsem si. Můj život byl tvrdší, než tomu bývalo u dětí v dělnických rodinách. Těžší to bylo pro manželku, ale statečně to snášela. Litoval jsem ji, ale nahlas jsem to nevyjádřil. Byli jsme přece už vojáci. Cestou jsme viděli spálené a zničené domy i nádraží; vždyť před necelým půl rokem zde byly těžké boje. Pole neosetá, jen tu a tam malé kousky. Obdivoval jsem, jak Sovětská armáda dovedla rozbít tolik nepřátelského železa: tanků, obrněných vozů, děl i jiného válečného materiálu. Tak dopadli vetřelci.

Po třech dnech jsme dorazili do Kamence Podolského. Sebe jsem neviděl, ale manželka se až na rty podobala černošce ze střední Afriky nebo mohla směle zastupovat komínika. Já vypadal asi také tak. Poděkovali jsme laskavému strojvůdci za dobré svezení a hajdy hledat naši jednotku. V Kamenci byl náhradní pluk, který se již zčásti přestěhoval do Sadagóry v Bessarabii. V kasárnách jsme se umyli a okusili vojenskou stravu.

První noc pod střechou vojenské rodiny v kasárnách. Na tu nezapomenu. Spali jsme na pryčnách bez slámy přikrytí kabátem. Po půlnoci nás probudila tvrdost prken a políbení malých hospodářů. Myslím, že těch drobných skákavých živočichů bylo tam na tisíce. Tuto bleší armádu poslat na Adolfa a jeho spřež - jistě by ho porazila. Nocovali jsme jednou nohou jako trestanci, ale druhou již jako čsl. vojáci. Společný úděl zažili také spolunocležníci manželé Vokráčkovi.

Rád jsem se poohlédl po Kamenci. Vzpomněl jsem si z dějin, že zde Poláci i Ukrajinci hrdinsky bojovali proti Turkům.

Z Kamence Podolského se cestovalo již lépe do Sadagóry ležící nedaleko Černovic, nyní v Moldávii. Tam se našel náš náhradní pluk a výcvikové středisko. Moje touha se plnila. Ovšem fronta na bojišti, to není fronta v obchodě a já našel tak málo našich chlapců z Kupičova roztroušených po všech plucích a brigádách.

Náhradní pluk v mnohém vypadal jako tábor vystěhovalců. Za jednotkou postupovaly ženy a děti, ty šťastné, kterým se povedlo uprchnout v roce 1939 před krvelačnou bandou hitlerovskou. Nalezly útočiště v Sovětském svazu a nyní se vracely jako ptáci zjara do svých dávnějších hnízdeček. Jinak bylo v Sadagóře výcvikové středisko, přijímací středisko, rekonvalescenti, celá evidence a nevím co ještě. Nás přidělili jako „pisarčíky“. Nějaký poručík nás zkoušel z českého pravopisu; zkouška asi dopadla dobře, neboť jsme zůstali s manželkou v evidenční kanceláři. Nebylo mi vhod toto místo. Byla tam sice dobrá společnost, ale já jsem nešel do armády, abych seděl v náhradním pluku. Což to je válka sedět s babami v kanceláři? Byl jsem nanejvýš nespokojený s tímto umístěním. Válka je něco více, konání, které je vidět a jímž věci posloužím, válka je bojiště, fronta. Ťuklo mi do hlavy: nejsi svobodný pán, jsi voják.

Náš život byl monotónní. Slyšeli jsme náрек starších volyňských tátů: „Co naše ženy a děti si bez nás počnou?“ Je pravda, že Volyň byla prolezlá ukrajinskými fašisty a rodiny vojáků jim zůstaly na pospas. Já tyto starosti neměl. Manželka byla se mnou. Jediné šaty zůstaly v pluku a měly jsme na sobě všechno „erární“: šaty, boty, spodní prádlo, čepice, dále deku, šinel, ešus, lžice a polní láhev. To byl celý náš majetek. Komenský řekl: „Blaze tomu, kdo nic nemá, nestará se, kam co schová, večer lehne, ráno vstane, žádný mu nic neukradne.“ To je nejlepší. Život a zdraví je dražší než všechny poklady světa.

Sadagóra bylo krásné místo. Z obou stran obklopeno lesy. Vzadu za kasárnami pěkný vrch vysoký 80 metrů, možná i více. Když jsme se za krásného slunného dne dívali na tu horu, vzpomínali jsem na knížku Boženy Němcové Chýže pod horami. Byla zde spousta stromů všelijakých druhů, nejvíce ořešáků. Obilí pěkně dozrávalo, klasy obtěžkané zrním se skláněly, a když zavanul vítr, vypadalo pole jako zvlněná hladina jezera. Ovoce se také krásnilo červení a žlutí, ale v dáli duněla děla a rachotila letadla.

Měli jsme tu výhodu, že nám jako manželům bylo dovoleno najít si někde u lidí soukromé bydlení. V Sadagóře jsme bydleli u nějaké vdovy jménem Julia Sabo. Moc rádi na ni vzpomínáme. Měla také syna na vojně. Vařila nám kukuřičnou kaši zvanou mamalyga a k tomu nám podávala švestkový kompot. Moc nám to chutnalo. My jsme jí dali skleničku cukru, kterou jsme fasovali.

Asi 8 km odsud byly Černovce. Tam ještě bydlel náš vyslanec nebo konzul z první republiky. Navštívili jsme ho.

Jednou jsme s manželkou seděli u lesa a snili o tom, jak to bude krásné, až nepřítel bude kapitulovat a my budeme spokojeně žít. Ne již v cizině, ale v naší vlasti. Jak tak sedíme, přibližuje se cestou k nám důstojník. Vyskočím a vojensky pozdravím. On odpoví. Pak promluví a táže se: „Nejste manželé Jelínkovi?“ Odpovídám, že ano. Poznávám hodnost - major. Důstojník pokračoval: „Tvořím samostatný dělostřelecký pluk a potřebuji dobré, spolehlivé lidi. Nechtěli byste vstoupit do mého pluku?“ Tvář se mi rozjasnila, konečně budeme mít větší úkol. Říkal „Dělostřelectvo má své výhody, ale také tam vojáci bývají zabíjeni.“ Já však jen čekal, až skončí, abych mohl odpovědět, že chceme vstoupit. Následující den jsem byl do dělostřeleckého pluku přijat jako sedmnáctý a manželka osmnáctá. Konečně jsem se zbavil náhradního pluku.

Manželka pracovala na velitelství pluku, psala na stroji a byla spojkou mezi velitelem pluku a styčným důstojníkem RA.

Vždy by mne bolelo, kdybych někomu ublížil tak, že by plakal, nerad jsem viděl krev a pláč. Při studiích jsem konával službu samaritánskou a během ošetřování velké tržné rány se mi dělalo zle. Zabít slepici bylo pro mě utrpení. A nyní válka. Tam se také zabíjí. Zabíjejí se lidé. Takoví jako já. Hrozný. Ale my válku nechceme. Tu vnutil nepřítel, když napadl celý mírumilovný svět. Co natropil zla; milióny nevinných lidí hynou. Jeden vzácný muž řekl: „Když nás nepřítel napadne, budeme se bránit, bít i bojovat.“ V Sovětském svazu se říkalo: „Ubjom eto sviňače rylo.“

Po obléknutí vojenských šatů jsem se cítil v armádě jako v ježčí kůži. Nikdy jsem neměl v ruce ani browning, ani pušku, alespoň si to nepamatuji. Jednou mi strýc koupil tzv. korkovec. Dal se do toho korek a vystřelil se. To bylo všechno. Nežli mne armáda aspoň trochu osekala, několikrát mi náš velitel řekl: „Vojíne Jelínku, asi jste vojákem nikdy nebyl, obě nohy máte levé.“ Když to řekl, byla to jistě pravda.

Chce-li člověk někomu pomoci, sobě udělá zle. Chtěli jsme pomoci vlasti, museli jsme se tedy zřici pohodlí doma a nyní byl nad námi vztažený Damoklův meč. Válka, to není výlet, ale utrpení a svízele. Jednoho večera jsem šel s panem ppor. Holíkem dělat namátkovou kontrolu hlídky u skladu. Místo aby hlídkující voják požádal o heslo, vystřelil po nás. Díky, že byla noc a netrefil nás.

Byl jsem idealistou a vlastencem. To mě vedlo kupředu a v takovéto situaci člověk ani nemyslí, že za tím číhá nebezpečí. A je to dobře, že nemyslí, neboť prvním vyznamenáním na frontě může být dřevěný kříž nebo ani ten ne. Vždyť mina nebo granát mohou člověka rozmetat na kousky a ani se nepozná, kdo to je.

V dělostřeleckém pluku jsem dostal na starost zbrojní sklad. Já a zbrojař! Uč se hochu, co a jak se jmenuje, a starej se, ať to klape. Počátky byly těžké. Chodil jsem za velitelem, aby mi mnohé věci ukázal a poradil. Rozebírat revolver, pušku a jiné učil jsem se u ppor. Holíka, velitele zbrojního skladu náhr. pluku, který již prošel ohněm bojů u Sokolova a Bílé Cerkve, kde byl těžce raněn a nesl následky toho. Velmi mnoho jsem od něho získal. Přivezli nám první tři houfnice. Voják musí všechno pochopit a znát a tak jsem rostl v dělostřelce.

Vedl jsem knihy příjmů a vydání a zároveň finanční hodnotu materiálu. Následkem nemoci jsem byl méně chápavý, proto jsem se ptával i vícekrát. A velitel - voják - byl tak laskavý a trpělivý jako nejlepší táta. Vždy po vysvětlení jsem mu poděkoval „Děkuji uctivě,“ jak jsem byl zvyklý z civilu. On mě upozornil: „Vojensky se říká jenom 'děkuji.'“ Já za to silou zvyku opět poděkoval „Děkuji uctivě“ a velitel se zasmál.

Také jsem cvičil s vojáky a jednou tam přišel velitel pluku. Podíval se na mne a říká: „Vojíne Jelínku, co jste tak hrbatý?“ Chci se vyrovnat, ale nejde to. Měl jsem s sebou knížku na čtení a aby mi jí nikdo nesbalil, schoval jsem ji pod kabát.

Naše houfnice byly pro nás hračkou. Každý den bylo na nádvoří kasáren cvičení. A stále se opakovalo tak, že každý jednotlivec znal povely nazpaměť. Mládenci hládli hlavně a říkali: to budeš kousat fašisty. Náš velitel pluku byl na slovo vzatý voják a dovedl udržovat disciplínu. Velmi solidní a zásadový. Při vojenských cvičeních jsme mívali také teoretické doškolování, které mě velice zajímalo. Ve výkladu o bojové technice nám velitel vysvětloval útok na nepřátelské pozice. Na závěr jsem se dovolil zeptat, co dělat v případě ústupu před nepřítelem, abychom všichni nebyli pobiti. Odpověděl mi, že dobrý voják z bojiště neustupuje, s čímž jsem mlčky nesouhlasil. Snad tím velitel

myslel, že jako dělostřelci ustupovat nemusíme. Jsem přesvědčen, že voják má i tyto věci znát, neboť se stávalo, že při ústupu bylo více obětí než při útoku. A příčinou byla nevědomost vojáka.

Jednoho dne přišel velitel prohlédnout můj zbrojný sklad. V tutéž chvíli příběhne desátník Oros a žádá o některé součástky a koudel. Neobrací se nejprve na velitele pluku, ale přímo na mne: „Pane Jelínek, potřebuji koudel a jiné věci.“ Tu byl velitelem mírně poučen: „Desátníku Orosi, jak máte oslovit vedoucího skladu?“ Abych žádajícího vyvedl z rozpaků, řekl jsem: „Pane veliteli, já vím, že jsem vojínem. Nyní je válka, až po válce se budeme řídit po vojensku,“ a dal jsem desátníkovi potřebné věci. Choval jsem se k mládencům tak, že mě měli rádi a měli ke mně úctu.

Dny monotónně běžely, cvičilo se dál. Do pluku přibývalo chlapců. Očekávali jsme další kanóny, ale marně. Ne a ne se jich dočkat. Pluk měl již i velitele oddílů. Budeme konečně jednou celým plukem? Zapojíme se do boje? Proč to oddalování? Až konečně pluk obdržel další houfnice, a to ráže 152 mm. Ty budou ještě více zahřívát záda hitle-rovcům. Nepamatuji, zdali jsme všechny obdrželi v Sadagóře, nebo další až v Rymanově.

Koncem srpna jsme se dočetli v našich vojenských novinách, že na Slovensku vypuklo povstání. Byla to radost. Bylo to povzbuzením, ale také výčitkou. Slováci bojují a my zahálíme daleko od nich v Sadagóře. Co podniká velení našeho armádního sboru? Kdybychom tam byli, mohli bychom pomoci. Až konečně ve druhé polovině září přišla zpráva, že bude přesun našeho dělpluku do Karpat, ke slovenským hranicím u Dukly. Konaly se přípravy, měl jsem dost starostí i se svým zbrojním skladem, vždyť po dobu pobytu v Sadagóře hodně materiálu přibylo. Dny byly stále krásné a slunné, nebylo však již času prohlížet krásy Sadagóry. Rozloučili jsme

se s naší hostitelkou Julií Sabo, u které jsme bydleli. Houfnice a materiál byl do vagónů naložen. Zároveň s námi se stěhoval i náhradní pluk. Vše bylo hotovo a my jeli z Černovic přes Śniatyn, Kaluś, Stryj a Sambor do Přemyśla v Polsku. Kde nás vysadí, kde budeme umístěni, nám nebylo známo.

Moje místo i místo mé manželky bylo ve zbrojním vagóně. Byla tam munice, miny a jiné. Dole v tomtéž vagóně měl místo ppor. Holík. Ustlali jsme si na bedničkách s minami. Vlak se rozjel vždy k večeru. Cestovali jsme jen v noci, neboť hitlerovské bombardéry stále číhaly a bombardovaly, jakmile zjistily pohyb nějakého transportu. Cesta proto trvala čtrnáct dnů. Strojvůdce vlaku byl buď opilý nebo velmi ospalý, neboť jel strašnou rychlostí a pak zase prudce brzdil. Přitom do sebe vagóny narážely. Nebylo zrovna příjemné za takovýchto okolností ležet na minách. Nějakou noc jsme kvůli tomu nespali, ale únava nás stejně ukolébala. Kdybychom přece vyletěli do vzduchu, nevěděli bychom nic. Ppor. Holík šel za velitelem a hlásil, že je to nebezpečné takto cestovat. Velitel se usmál: „Snad se nebojíte?“ Načež ppor. Holík odpověděl: „Nebudeme se bát, až vagón velitele bude připojen hned vedle našeho vagónu.“ Velitel si uvědomil, že jsme v nebezpečné situaci a nabádal strojvůdce k opatrnosti. Lidé si zvyknou i na šibenici a my na miny pod námi; spěchali jsme jen, abychom dorazili k cíli a pomohli svými kanóny při operaci dukelské, kde se náš sbor zapojil začátkem září.

Nepříjemné bylo, že v nákladních vozech nebyly klosety. Jak nám bylo trapné při zastavení vlaku běhat mezi koleje. Vedle sebe dřepěli vojáci i vojačky, vojín vedle velitele. Když jsem tak klopal zrak a seděl vedle velitele, řekl: „Jelínku, nestyďte se, vojna je vojna.“

Konečně jsme byli u cíle. V Přemyślu jsme vše z vlaku vyložili a transportovali do Rymanova. Zde bylo velitelství pluku a také moje skladiště. To bylo v nějaké bouračce. První dny, nežli jsme si našli v blízkosti nějaké ubyto-

vání, jsme spali ve skladu na betonové podlaze. Ustlali jsme si koudel a přikryli se pláštěm. Tam začínala vojna doopravdy. Proviantní sklad byl zase jinde, stejně jako sklad náhradního pluku.

Již jsem více nevidal přítele Holíka. V pluku jsem si jako vedoucí skladu připadal důležitý, ale po příchodu důstojníků vyšších hodností se moje velikost scvrkla. Je to zlé, lépe být napřed malým a pak větším. Všude byli důstojníci, ale ti by bez vojáků válku sami nevyhráli.

Nejdříve přišel ruský Čech, rotmistr, ale ten nechal vše na mě. Pak přišel kapitán Malinský, ale také jsem ho viděl málokdy. Byl legionářem z 1. světové války, ale soudruhům se nelíbil proto, že byl majitelem pivovaru v Lucku na Volyni, proto ho degradovali. Když odpovídal za proviantní sklad, byl v něm jeden slovenský Maďar, který ulil více než 100 kg slaniny. Ale když nechytíš potvoru za ruku, je vina na tobě. Degradace a nyní ještě krádež ve skladu, to byla pro p. Malinského velká blamáž. Chodil po světnici sem a tam, nejlépe se prý odprásknout. Já s manželkou jsme mu domlouvali, co že takhle mluví. Řekl: „Ukradli mi ze skladu slaninu, bude z toho zle.“ Já říkám: „Nebojte se,“ a jdu do proviantního skladu. Tam se ptám mládence, kterého jsem tam dostal hned na začátku, když se tvořil pluk: „Láďo, kolik máš vodky?“ „Plný sud, dvěšťe litrů,“ odpověděl. Já na to: „Prosím tě, vyčerpej padesát litrů a dolej tam vodu.“ Vodka zůstala vodkou a já sehnal v Rymanově Poláka, který za 50 litrů vodky přinesl do 24 hodin více než 100 kg slaniny. Nebezpečí bylo zažehnáno, ale za kap. Malinského převzal sklad proviantní kapitán Král.

Také jsem byl asi dvakrát na politickém školení, ale ti politrukové, to byla taková hovada, že si člověk musel zacpat uši, aby se nerozčiloval. Nejvíce politruků bylo Čechoslováků. Jednou jsem se dostal do maléru. To „zvíře“

tak lhalo a chválilo Sojuz, že jsem vybuchl. Dalo mi dost starostí z toho vybřednout.

Náš pluk měl již plný stav, celé tři bojové oddíly. Velitelem prvního oddílu byl major Krejčí, druhého oddílu škt. Hruban a třetího oddílu major Kostovič. První a druhý oddíl obsahoval houfnice ráže 152 mm, třetí oddíl ráže 122 mm. Byly zařazeny do boje u československých hranic. Já jsem byl od těchto oddílů odloučen. Do skladu mi přicházely nové a nové měřicí přístroje a busoly pro dělostřelce. Dbal jsem pečlivě, aby se nic z toho mě svěřeného majetku neztratilo. Měl jsem mnoho starostí, abych našel ztracenou busolu v ceně půl miliónu korun. S pomocí velitele pluku jsme ji našli.

Při dodání střeliva do skladu jsem žádal velitele náhr. oddílu o přidělení pomoci ke složení materiálu. Odpovídal: „Promiňte, ale nemohu, chlapi jsou vyčerpáni.“ Stěžovat si nebylo v souladu s mou povahou a tak jsem skládal sám. Mládenci to uviděli a nenechali mě samotného; přispěchali mi na pomoc.

K tomuto zbrojnímu a technickému skladu přibyl mi velký park s náboji pro houfnice, který byl umístěn v blízkém lesíku hned u Rymanova. Byla to pěkná hromádka bojového materiálu. Náš pluk jistě přispěl k ofenzivě dukelsko-karpatské. Poznal jsem to při vydávání nábojů. Nejenom ve dne, ale i v noci přijížděli mládenci pro náboje do našich houfnic. Také sovětským vojákům jsem na potvrzení materiál vydával. Mrzelo mě, že hlídka mnohdy bez požádání o heslo pustila auta do našeho parku; vytýkal jsem jí její neopatrnost.

Jednoho dne přijde do mého skladiště nějaký voják. Vysoké postavy, rázný, pátravého vzezření. Na hlavě měl lodičku a na ramenou anglickou pláštěnku. Aniž by co řekl, začal prohlížet, co všechno mám v regálech. Najednou se zeptal: „Co tady máte?“ Já odpověděl: „Jablka!“ Ta odpověď se mu nelíbila a ještě něco řekl. Já na to: „Čelem vzad, ven!“

Až venku mu pláštěnka sjela z ramen. A já poznal škt. čsl. armády. No, nevadí, měl to říct hned, že patří do našeho pluku. Později jsem se dověděl, že se ptal velitele našeho pluku, co to tam má za chlapa ve skladu. Výše zmíněný škt. Hruban byl velitelem druhého oddílu a chtěl mě do něj získat. Sliboval frčky, ale velitel pluku mě nepustil; ztratil by asi věrného a poctivého skladníka. Ale já bych přece jenom rád šel.

S bolestí jsem slyšel zprávy od našich kupičovských mládenců, že mnozí z nich padli v boji. Modlil jsem se, aby ostatní Pán Bůh zachránil. Stal jsem se sobcem, modlil jsem se, za některé, aby byli zachráněni. A co ostatní? Válka je zlá, krutá, nepřítel lidstva, zabiják nevinných lidí. Byla to hrůza a člověk otupí, ztvrdne. Slyšíme-li, že jsou lidé zabíjeni, dotýká se nás to, ale když padají naši blízcí, krvácí naše srdce.

Krajina byla smutná. Šat listnatých stromů opadal a my stále ještě v Rymanově. Zima v Karpatech byla zlá. Cesty byly neschůdné a mrzlo. Byl špatný přísun potravin. Brambory jsme měli černé, namrzlé, místo nich jsme jídávali šlichtu z bobů s červíčky a sušená skopová žebra; žvýkali jsme to jako Američané žvýkačku. Ale hlad je nejlepší kuchař. Nejvíce jsme jedli fasovaný chléb, jemuž jsme kvůli tvaru říkali cihla a z něhož lezly voštiny. Mně i tato strava chutnala, ale manželka, která bydlela se mnou, ji těžce snášela. Proto jsem prodával fasované cigarety, jichž jsme dostávali asi deset na den, abych jí mohl koupit aspoň kousek másla. Na stejnou dobu jsme fasovali také skleničku cukru a kostky presované obilné kávy. Z domova nám nebylo možno nic poslat; všechno jsme dostávali zničené.

Vzpomínám na ty ubohé sovětské vojáky. Zač bojovali? Za bídu a teror. Viděl jsem jejich „železný pajok“. Byly to vařené presované jáhly. Západní spojenci dle možností posílali konzervy a jiné věci. Ale vozili nám je sovětští šofé-

ři a hladoví sovětští vojáci si rádi také přilepšili. Jak by ne? A o to jsme byli ochuzeni. Vzpomínám ještě na jeden dobrý oběd v Sadagóře, byl to „pencák“ - velké kroupy polité konzervou. U Dukly to bylo horší.

Při všech těžkostech, které přicházely, jsem vše vykonával rád a s radostí. Vždy jsem si připomínal, že mě do armády vedla touha pomoci bojujícím, jak jen to bylo možné, a také přání dostat se co nejdříve do vlasti mých otců a pradědů. Dařilo se mi to, nic mi nebylo zatěžko. Nemyslel jsem na vyznamenání ani na povýšení, jen na poctivé konání svěřeného díla. A proto jsem nedovedl prodávat svoji práci. Měl jsem rád armádu, své velitele a dovedl jsem poslouchat. A těšilo mě to všecko, ale měl jsem smůlu. Ta nešťastná zima, ty divoké rymanovské větry, překonaný tyfus a zlomená plotýnka vykonaly své. Bylo to asi v půli prosince. Jednoho rána vstávám s hroznou bolestí. Nemohu se ani postavit na nohy. Nemohu se hnout, jen rukama a hlavou jsem mohl trochu hýbat, jinak jsem byl nemohoucí.

Dostali mě na ošetrovnu, pak mě odvezli do ruské nemocnice Rymanov - Zdrój a později do nemocnice do Krozna. Během krátké doby, kterou jsem tady strávil, jsem se setkal s ppor. Vítem Nejedlým, který byl těžce nemocen. Na Štědrý den 1944 mi sovětský lékař sdělil, že mě budou muset odvézt na léčení na Krym. Já jsem si toho nepřál. Žádal jsem velitele nemocnice, plukovníka sovětské armády, o dovolení rozloučit se se svojí manželkou s tajným úmyslem nevrátit se. Když jsem s ním mluvil, přidržel jsem se stolu, abych se udržel na nohou, jinak by mě nepustil. Dostal jsem propustku na 24 hodiny.

Jakmile jsem zavřel dveře, už jsem nestál rovně jako před chvílí, ale belhal jsem se shrbený s velikým úsilím krůček po krůčku asi 1 km až k závorám na silnici. Obsluhoval je čsl. voják. Prosil jsem ho o pomoc. Řekl: „Budeme se ptát. Pojede-li některé auto do Rymanova, jistě vás vezme.“

A vzalo. Vojín u závor mi pomohl do nákladního auta, strčil mě tam jako kus hmoty. Ale já měl radost. Vracel jsem se do svého dělpluku. Cestou jsem hodně vymrzl. Byl jsem jenom v obleku bez kabátu a cesta byla dlouhá 17 km. Jaká náhoda! Auto řídil škt., velitel druhého oddílu. Když mě v Rymanově uviděl a uvědomil si, jak vypadám, řekl: „Člověče, proč jste nepřišel do kabiny?“ Pak mě také dovedl na ošetrovnu našeho pluku. Poté mě navštívil náš velitel pluku a řekl: „Nechcete-li na léčení na Krym, zůstaňte na ošetrovně v pluku.“ Byl to pro mě krásný Štědrý den.

Na počátku mojí nemoci si velitel myslel, že simuluji, ale když se seznámil s mojí diagnózou, přinášel mi konzervy a jiné věci a staral se, abych byl vyléčen co nejdříve. Jak jsem se později dozvěděl, byli místo mě ve zbrojním skladu tři lidé: kapitán Münz, četař a vojín.

Na ošetrovně mě léčili především salicylem. Lékař dr. Nier a jeho manželka - ošetrovatelka byli hodní lidé. Nemoc ustupovala a já pomalu mohl s hůlčičkou chodit. Již jsem došel i na velitelství pluku. Tak se přeci jen dostanu do vlasti zdráv. Z ošetrovny jsem si odnesl také blechy a dokonce jsem je rozšířil i do čisté postele hodných hostitelů Bialasů, u nichž jsme bydleli. Za tu jejich ochotu a dobrotu jsme jim špatně poděkovali a dodnes je nám těžko a smutno, když si na to vzpomeneme.

Manželka byla povýšena na svobodníka a já jsem ji musel zdravit. Šlo to zle, protože mé dvě nohy mě neunesly.

Velitelství pluku bylo stále ještě v Rymanově, ale oddíly se měly zúčastnit jaselské ofenzívy. A zúčastnily se. Velení pluku a statečnost našich dělostřelců přispěly nemalou mírou k průlomu nepřátelských pozic. Po vítězství ocenil Stalin chrabrost našeho dělpluku; pluk byl vyznamenán a dostal čestný název „Jaselský“. Velitel Alois Boček byl povýšen na plukovníka.

Na začátku roku 1945 byla zřízena důstojnická škola pro hospodářskou správu, takzvanou modráckou službu. Z našeho pluku do ní byl poslán kromě mě ještě jeden voják. V té době jsem musel mít ještě hůlku, ale rychle jsem se té třetí nohy zbavil. Chodil jsem již jako voják, ale moje hlava byla po horečce a všech lécích méně chápavá. Ten ostrý rheumatismus mi dal zabrat. Veškeré učivo mi lezlo do hlavy jako roztřepaná otep.

Přesouvali jsme se do Medzilaborce přes Prešov, Levoču a Poprad a doplňovali si modrácké vědomosti. Přijeli jsme do Jamníku a měli jsme se dostat až na frontu k Liptovskému sv. Mikuláši, neboť Němci ustoupili. Sovětská armáda se k Mikuláši již dostala a i naše spěchala. Ale ouvej! Němci udělali u Mikuláše léčku - zanechali tam spoustu alkoholu. Rusáci byli na vodku jak dělaní a zapomněli na opatrnost. A pak Němci udělali kontraofenzívu. A to byl zmatek, tvrdý a tuhý boj. Padlo tam hodně ruských a taky našich chlapců. My zůstali v Jamníku. Náš velitel důstojnické školy rozkázal uvařit guláš. Chlapci zatopili v kamnech a kouř vycházel komínem ven. To se Němcům hodilo, měli dobrý cíl. Začali do nás pražit. Guláš sice chutnal, ale velitel nařídil schovat se do sklepa. Kolem nás již byly postaveny sovětské baterie a střílely na Němce. Pak jsme se rozprchli a každý byl připraven se svým „kvérem“ bránit sebe a své kamarády. Nejedno kolem nás ležel zabitý nebo raněný. Tam jsem poznal chrabrost sovětských vojáků, mezi nimiž byly i ženy. Viděl jsem sovětské vojačky obsluhovat minomety a střílet směrem k Mikuláši. Po těžkém boji byli Němci zastaveni a museli ustoupit. Vojáci potom našli nepřátelskou vysílačku ukrytou asi 100 m od nás u hráze. Byla to velmi vážná a těžká chvíle. Proč se válčí a kdo je tím vinen, že ti chlapci hynou, aniž by věděli proč? Věřte, když nepřítel z ničeho nic začne po vás pražit a vidíte kolem sebe zabité, vloudí se do vašeho srdce nenávist. A člověk zdivočí.

Důstojnickou školu jsme absolvovali v Popradě. Z 42 frekventantů bylo prvních 20 povýšeno na podporučíky. Já jsem byl jedenadvacátý, takže jsem se do dělpluku 5 vrátil jako četař aspirant a byl jsem přidělen k hospodářské správě. Velitelem hospodářské správy byl npor. Král.

Jak nám byly milé československé pohraniční sloupy natřené naší trikolórou. Cítili jsme se již tak trochu jako doma. V té válečné vřavě to byl kousek radosti. Přece však provázené smutkem, neboť i jeden podplukovník z našeho dělpluku 5 padl u Dukly. Oběti za vkročení na půdu Československa byly velké.

Opouštěli jsme Poprad. Zima pomalu ustupovala nadcházejícímu jaru. Krajina byla krásná a pohled na Tatry ještě hezčí. Na vrcholech byl sluncem osvětlený sníh, zatímco dole již ne. Naše myšlenky se upínaly na Prahu. Se zimou ustupoval i nepřítel, který se sice zuby nehty držel svých pozic, ale naše dělostřelectvo rozbíjelo jeho hnízda. Naše cesta vedla přes Štrbské Pleso, Hýbe, Dovalovo a Liptovský Mikuláš do Ružomberka.

Někteří bratři Slováci byli rádi, že přišla Československá armáda, ale jiní by byli radši, kdybychom zůstali před Duklou. Náš pluk byl tehdy v Kapušanech. Po velkých bojích byl chvíli klid. Když děla houkají, je to k zbláznění; to buď nepřítel dělá kontraofenzívu, nebo jsme my připravovali ofenzívu. Jinak se nyní střílelo sporadicky.

Velitel pluku Alois Boček byl statečný, ale laskavý a k mužstvu ohleduplný, ovšem vyžadoval od podřízeného povinnost a pravdu. Sám se třeba plazil na pozorovatelnu, aby vše poznal a viděl, že je vše v pořádku. Měl rád své vojáky a byl jejich dobrým přítelem, ale provinil-li se některý z nich vědomě, musel svůj trest odpykat. Stěžoval si na chlapce, kteří říkali, že šli dobrovolně do Svobodovy armády, ale místo aby pracovali a prospívali, měli jiné zájmy. V proviantním skladě byli také dva Slováci. Zachtělo se jim popapat něco, co ve skladě ne-

měli. Ukradli nějaké selce malé „ošípané“ (selátko) a ona na ně žalovala. Velitel dovedl snést v pluku ulejšváky, ale zloděje ne. Proto byli tito mládenci za trest posláni do trestné roty. Jeden padl a druhý přišel o nohu. Viděl jsem, jak těžce tato slova velitel říkal. Ještě pravil: „Kdyby to udělal někdo, kdo nebyl ve skladě, kde má každý všeho dost, dalo by se to nějak omluvit. Ale byli u žlábků a zachtělo se jim krást. Nebylo mi lehké je tam poslat, ale naše armáda není armádou zlodějů.“

Nikdy jsem nebyl a nejsem rasistou. V době velkého nebezpečí jsem pomáhal židovské rodině, za UPA (Ukrajinska povstaňča armija) banderovců jsem pomáhal Polákům, Rusům i Ukrajincům a pak i Němcům, kteří dezertovali. Ale když jsem viděl v armádě „Čechoslováky“, kteří se hlásili do našeho dělpluku 5 a požadovali víc než naši chlapci, protože se hrnuli do proviantního skladu, kde je méně nebezpečí (a ty, Čechu nebo Slovák, jdi na frontu), tu to ve mně vzkyple. To byla lotrovina. A už jsem s nimi byl na ostří meče a jsem rád, že si zde můžu tu bolest vypovědět. Staral jsem se, aby ve skladech pracovali také chlapci z Volyně. Občas se mi to povedlo. Nejvíce mě mrzelo přidělování obleků. Naši hoši a někteří Slováci dostávali starší oblek a ostatní Čechoslováci nový. Jednou jsem zastavil našeho velitele a stěžoval jsem si mu. Odpověděl, že nové šaty dostávají ti, kteří půjdou na frontu. Nebyla to pravda. Přesvědčil jsem velitele, ale na všechno sám nemohl stačit. Náčelníkem pluku byl Čechoslovák Volf, takže bylo těžké změnit některé věci.

Bylo mi smutno, když jsem v důstojnické škole slyšel, jak si jeden z frekventantů dovolil říkat Slovákům, partyzánům: „Jak to, že lezete do naší armády?“ Já to nesnesl a řekl jsem: „Do jaké naší? Vždyť vstupují do své Československé armády.“ Byl z toho spor. Viděl jsem, že tito stateční chlapci srdnatě bojovali v povstání a také i v naší armádě. Tím, že jsem se jich zastával, jsem mnoho utrpěl od jiných, takže se ztrácely i návrhy na moje povýšení. Nebylo mi

to jedno, každý touží, aby byl odměněn po zásluze, ale nešel jsem do armády pro kariéru a vyznamenání, ale abych něco dělal, pomáhal. Nezapomenu na přátelství chlapců Slováků: rotného Stano a poručíka Pšeno.

Když jsme byli přes noc v Dovalové, jakýsi četař aspirant poroučel: „Ty babo hlinkovská, přines slámu na spaní!“ Ona trochu přinesla, ale on křičel dál. Bolelo mě to. Mluvil jsem s ní a zjistil, že byla nepřitelem tisovců. Řekl jsem jí, aby už slámu nenesla, ať si ji přinese sám. Slámu jsem si pak podhrnul pod sebe a jemu jsem řekl: „Ty povýšenče, spi na holých prknech!“ Jako četař měl totiž vyšší hodnost než já.

Bylo to v březnu nebo na počátku dubna. Náš pluk postoupil kupředu přes Liptovský sv. Mikuláš a zastavil se v Ružomberku. Zde bylo hnízdo hlinkovců a gardistů. Měli jsme k dělům traktory, ale na některá místa v horském terénu se nemohly dostat. Děla sem musely dotáhnout čtyři páry koní. Stalo se tam, že nebylo dost krmení. Hospodář kpt. Král poslal vojáky, aby přivezli seno. Ale ti přijeli s prázdnou. V tom hnízdě hlinkovců nechtěli prodat ani seno. A tak, ačkoliv se na mě díval spatra, přišel kpt. Král za mnou a pravil: „Jelínku, co provést, naši koně pojdou.“ Vzal jsem dva vozy a pár mládenců. Hoši měli samopaly, já nic. Přijíždíme do velké obce. Bylo to hrozné. Obec jako po vypálení. Stojíme. Je k nám to okolí skutečně tak nepřátelské? Chvilí čekáme. Až najednou vyjde stařenka, tak přes sedmdesát let. Přiběhnu k ní, obejmu jí a projevuji radost, že aspoň někoho z té záhadné obce vidím. Pomalu vycházejí staří i mladí. Ptám se, kde je starosta. A tu již přichází. Já ho prosím: „Prodejte nám trochu sena.“ Odpovídá: „Nemáme.“ Říkám: „Vy nás nemáte rádi, vidíte.“ On na to: „Dobré lidi máme, ale naši osvoboditelé jsou i zlí.“ Já na to: „My chceme, abyste byli vždy spokojeni. No přece s prázdnou nepojedeme, prodejte nám přece aspoň trochu sena.“ On říká: „Podívejte se do stodol, vždyť jsou

prázdné, Němci nám vše vykradli.“ Já opět: „Já nejsem sekvestrátor, abych vám prohlížel stodoly. Víme, jak to je, ale kdyby každý přinesl aspoň půl otýpky.“ Dobré slovo roze-hřeje i kámen. Po chvíli byla u každého stavení malá otep se-na, takže jsme to nemohli naložit ani na dva vozy. Chtěl jsem platit. Ale prý pro dobré lidi je to zadarmo. „Kdyby každý tak přicházel, jako vy, bylo by to hezké a přátelské. Ale ti před vá-mi, sovětští vojáci, přišli jako zvěř a znásilňovali i staré ženy,“ říkal starosta. Vrátili jsme se. Náš kapitán se divil, jak jsme to získali a ještě bez peněz. „Jak jen to mám vyúčtovat,“ říkal.

Těšili jsme se, že bude zase vyhlášena Českosloven-ská republika. Již se tvořila v Košicích vláda. Byla naděje, že budeme mít jako před válkou Češi a Slováci společný stát. Diskutovali jsme se Slováky. Mám za to, že bylo po-vinností každého československého vojáka toto přátelství šířit. Slováci byli vděční za to, že první republika jim dala školství a kulturu, ale nekvalitní čeští úředníci to přátelství mezi Čechy a Slováky kazili. Nevěděl jsem, jak to bude, ale byl jsem si jist, že nový řád bude spravedlivější. A bylo povinností každého uvědomělého českého vojína ukázat, že jsme si rovni. A nelze se divit, že k nám měli Slováci ne-důvěru. Člověk když se spálí, fouká i na studené. Já, naro-zený v cizině, jsem těmto lidem rozuměl. Věděl jsem, že řád v ČSR bude řádem lidové demokracie. To nám již v dubnu minulého roku řekli příslušníci NKVD, když mě nemocného i s manželkou evakovali z Kupičova k Lucku. Tento řád měl semknout oba národy v rovnoprávnost.

Začátkem dubna přesídlil náš pluk z Ružomberka do Martina a Prievidze. Tehdy jsem měl za úkol starat se o prádlo. Špinavé prádlo bylo těžší; vždyť bylo plné vší a hnid. V prádelně se pařilo, ale vyčistit pluk najednou od tolika vší bylo těžké. Úsloví „Vař mě, pař mě, jen mě ne-pal,“ bylo pravdivé. A proto po praní, vaření a paření prádla stejně zůstávaly ještě hnidy. Byly sice již neživé, ale tak při-

chycené, že se nedaly vyčistit. Chudáci chlapci, dostávali takové košile. Trvalo to, než se vše vyčistilo.

V Prievidzi jsem viděl veliký hřbitov padlých mladých partyzánů. Bojovali za svobodu jako naše armáda. Blízko cesty v Prievidzi směrem na Nízké Tatry jsem byl přítomen vykopávání zamordovaných partyzánů. Byla mezi nimi i jedna žena. Měli ruce svázané drátem, který byl zkroucený klackem tak, že jim přeřízl i kůži až ke kosti. Hrozná bestialita. Udělali to Němci? Nebo tisovští pochopové?

Svítila nám radost, že ještě kousek a budeme na Moravě, v Čechách a v Praze. Ale Němci se stále drželi jako šťenice. Nebylo možné dostat se do Vrútek. Z Prievidze u Martina je do nich nedaleko. Vede tam tunel. Blízko tunelu byly dva bunkry a v nich němečtí vojáci. Drželi pozici, aby se naše armáda nemohla dostat do Žiliny. Trvalo to několik dnů a bunkry se stále nedařilo dobýt. Tu naši dělostřelci přitáhli jednu houfnici 152 mm a na přímý dostřel do bunkrů vypálili. Byl klid. Silným tlakem vzduchu byli Němci omráčeni. Chlapci je vytáhli ven a cesta do Žiliny byla uvolněna. Němci prý řekli: „Od Stalingradu jsme takovou hrůzu neprožili.“ Zato naši chlapci byli vyznamenáni a povýšeni.

Pomalou dohasínaly dubnové dny. Slyšeli jsme z rozhlasu, že v Čechách a na Moravě se koncentrují veliké formace nepřítelů. Jen aby nevymordovali naše lidi. Postup přes Žilinu na moravské hranice byl uvolněn. V prvních dnech květnových jsme dorazili přes Kolárovo, Makov a Velké Karlovice do Vsetína. Tam se nalézalo velitelství; oddíly byly v Meziříčí. S manželkou jsme bydleli ve vsetínské rodině Dvořáčků. Bylo nám tam dobře a cítili jsme přátelství jak v této rodině, tak u jiných lidí. Vítili celý náš československý armádní sbor s radostí a projevovali vděčnost. Bylo nám jen smutno, když jsme v ulicích Vsetína slyšeli, jak Praha volá o pomoc. Bylo to 5. května. Měli jsme podezření, že nás do Prahy nechtějí pustit.

Hned při vstupu na Moravu bylo mezi naším lidem mnoho radosti. Pět roků tyranství a utrpení je dlouhá doba. Nyní je fašismus poražený. Máte svobodu a my jsme doma. Již nevlají vlajky s hákovými kříži, místo nich se honosí prapory červenomodrobílé. Děti i dospělí nám vybíhají vstříc, mávají kapesníčky a křičí radostí „Nazdar! Víťáme vás!“ Dovídáme se, že Praha je již osvobozená; pomohla ji osvobodit Rudá armáda.

Náš pluk se ubíral směrem ku Praze. Přes Prostějov k Českomoravské vysočině. V Prostějově nás zastavila a přivítala mládež. Ptali se, jak je to v SSSR. Řekl jsem pravdu: svrab, neštovice, bída, teror. Jak nám to udělalo radost, když se k nám měla mládež přátelsky! Od jednoho z mládenců jsem dostal střevíce. Pak jsme jeli přes Jevíčko a jiné vesnice na Vysočině, které byly okrášleny vlajkami a květy. Byli jsme silně dojatí, když nás cestou zastavila dechová kapela. Museli jsme dolů z našich vozidel, spolu s ostatními se radovat a přijmout pohoštění, které nám nabídly ženy a mládež. Dostali jsme české buchty a jiné dobroty, vzácné a nezapomenutelné. Žádali, abychom se zdrželi. My jsme ale museli dále kupředu. Další naše stanoviště bylo v Čáslavi. Opět všude plno květin, ponejvíce šeríků, radosti, vyptávání a hoštění. Přišel nás navštívit také herec z Národního divadla a zpíval nám árie z Prodané nevěsty. Aby ta tak draze vykoupená svoboda byla již stále a lid náš byl opravdu šťasten.

Z Čáslavi do matičky Prahy jsme přijeli 16. května. Náš dělpluk obsadil na Smíchově kasárna SS a velitelství bylo ubytováno v hotelu. Koncem června náš pluk obsadil kasárna v Rakovníku. Tam byl velitel našeho dělpluku „Jaselského“ plukovník a později brigádní generál Alois Boček velitelem města. Ale ještě nebyl konec války. Poláci zvedali hlavy, chtěli nám obsadit Zaolží. Proto naše dělostřelectvo se muselo přemístit na Těšínské Slezsko k polským hranicím. Já zůstal v náhradním oddílu v rakovnických kasárnách.

Není mi známo, zdali můj předchůdce, hospodář proviantní služby, byl bedliv toho, aby kuchaři poctivě dávali do kotlů plné normy potravin. Strava bývala jak se říká pod psa. Když mě byl svěřen úkol proviantního, rád jsem se podíval do kuchyně. Zjistil jsem, že mužstvo bylo šizeno. Pohrozil jsem kuchaři - desátníkovi - a dával jsem pozor, aby něco neukryl. Snažil si mě koupit úplatkem, chtěl mi dát polovičku kradeného, ale přišel na nesprávnou adresu. Mužstvo poznalo, že strava je hodnotnější. Na neděli pak zbylo ještě přilepšení.

A ještě jeden moment z rakovnických kasáren. Jednou v neděli, když jsem měl službu, si nadporučík vzpomněl dělat ve skladu inventuru. Někteří hoši odešli do města nebo do kostela, jiní si hověli pod stromy. Najednou pro ně přiběhne npor. Spour, který byl povolán do našeho pluku jako důstojník v záloze, a vojákům, kteří prošli celou frontou, dává rozkaz: „Čtyři chlapi půjdou se mnou.“ Ale chlapci se ani nehnuli a ještě mu odpověděli: „Kde jste byl, když jsme bojovali pod Duklou?“ Hrozil jim, že půjdou do raportu a že budou potrestáni. Ti se ale jenom smáli. Nebyl v právu. Přišel si za mnou stěžovat a ptal se, co má dělat. „Pane nadporučíku, víte, že nejste v právu. Ti vojáci přešli celou frontu a mají právo nyní v neděli odpočívat. Na ty musíte jít s úctou. Chcete nutně tuto inventuru dělat?“ On na to: „Ano, přijde revize.“ Více jsem se neptal. Nikdy jsem se revize nebál, vše bylo v pořádku. A tak jdu za chlapci. Někteří byli starší než já, někteří mladší. „Pan nadporučík nerozumí a nechápe, co jste zkusili. Ale kdybyste přece jen chtěli mu pomoci tu inventuru udělat, dám vám konzervy, vždy pro dva jednu kilovou vepřovou a ještě jednu navíc, abyste měli dobrou svačtinu,“ řekl jsem. Oni na to: „Už tady byl ten nadporučík, ale poslali jsme ho někam. Ale s váma jdeme, jste náš a dovedete jednat, ne jako ten naftaliňák.“ Nešli jen čtyři, ale šest chlapců. Pan nadporučík nevěřil svým očím. Byl povoláním učitel a myslel, že ti tátové jsou nějací kluci. Když viděl tolik lidí, sám také nosil a předkládal ve skladu pytle. Během ho-

diny bylo vše hotovo. Chlapci slíbené obdrželi a ještě dostali navíc jednu konzervu. Na dotaz pana nadporučíka, jak jsem to udělal, že mě vojáci poslechli, odpověděl jsem, že je to vojenské tajemství. Mnohý důstojník by se mohl poučit z knížky od A. Kuprina, Souboj, jak kpt. Stělkovský jednal se svými vojáky.

Kromě jiných povinností jsem měl na starosti i proviantní sklad v Kolečovicích a zvěrolékařský sklad v Kněževsi, pozůstatky to po Němcích. Bylo po válce. Vše přicházelo pomalu do starých kolejí. Známi vojáci se scházeli a diskutovali o prožitých věcech a o Volyni. Mnozí již mezi námi nebyli, padli na frontě. Těžce to na nás doléhalo. Každá válka měla oběti, ale tato nejvíce.

Nyní byla naděje, že se opravdu všichni vrátí z Volyně, aby po osmdesáti letech pobytu v cizině přišli opět do své vlasti.

Dostali jsme s manželkou od někoho košík jahod. Bylo velké vedro. Říkám: „Co kdybychom to zanesli našemu generálovi Bočkovi?“ Rozhodnuto. Zašli jsme k němu, ale hned nás to zamrzelo. Byla tam celá důstojnická svita našeho pluku: plk. Krejčí, plk. Bajer, plk. Maštaliř a jiní, jejichž jména si již nepamatuji. Náš velitel viděl, že jsme se zarazili, ale ihned řekl: „Á, Jelínkovi, pojdte dál.“ Šli jsme tedy. Na stole byly odlivky s koňakem a kousky ledu. Také nám nabídli. Jelikož bylo veliké vedro, chutnalo nám to. Páni nalévali. Zmohl jsem pět, manželka snad také. Najednou se mi zamlžilo a viděl jsem místo sedmi nebo osmi plnou světnici důstojníků. Za chvíli jsem se vzpamatoval a řekl manželce: „Musíme jít domů.“ Vstal jsem, ještě jsem měl sílu poděkovat. A náš velitel řekl plk. Krejčímu: „Odvez ty Jelínkovy domů, aby nám neudělali ostudu.“ Bydleli jsme v Rakovníku na náměstí u rodiny Švarců.

Naše činnost v pluku skončila. Odešli jsme jako volyňští vojáci do Volyňské vojenské skupiny v Žatci koncem září 1945. Navštívili jsme ještě našeho velitele. Ten se na mě s údivem podíval a vyčítavě mi řekl: „Proč nenosíte distinkce?“ Já odpověděl: „Kolem mě je železný kruh, jenž nenechá, abych byl řádně ohodnocen.“ Viděl jsem, že byl překvapen. Třetího dne bylo již v rozkaze mé povýšení na podporučíka. Velitel mě nabádal, abych zůstal v armádě. Nechtěl jsem, protože jsem měl jiné povolání. Do armády jsem šel jenom proto, abych něčím prospěl své vlasti. Při loučení jsem prosil našeho velitele o povýšení našich dívek v pluku aspoň o jeden stupeň hodnosti. Stalo se. Není to mnoho, ale alespoň satisfakce. Bylo nám trochu smutno při loučení s velitelem i s útvarem. Vždyť dělpluk 5 byl naším plukem. A stáli jsme u jeho kolébky.

I náš velitel generálmajor Alois Boček byl v nemilosti. Po roce 1948 dostal vyhazov a 1000,- Kčs důchodu. Moc tím trpěl. Tak svět odplácí. Za jeho chrabrost mu dali pět salv u strašnického krematoria dne 24. dubna 1965.

Tak odplatila naše vlast svým věrným synům, jemu i všem ostatním. Tuto malou kytičku vzpomínek věnují příslušníci dělpluku 5 svému veliteli. Po padesáti letech je nás již malý hlouček. Když přejíždím kolem rakovnických kasáren, rád vzpomínám na náš pobyt v nich.

Byl jsem vyznamenán:

- > Československým válečným křížem z r. 1939
- > medailí Za zásluhy II. stupně
- > Čsl. vojenskou pamětní medailí se štítkem SSSR
- > ruskou medailí Za pobíedu nad Germanijej
- > Dukelskou pamětní medailí

Moje manželka Anna Jelínková odcházela z pluku jako rotný a byla vyznamenána:

- medailí Za zásluhy II. stupně
- Čsl. vojenskou pamětní medailí se štítkem SSSR
- ruskou medailí Za pobědu nad Germanijej
- Dukelskou pamětní medailí

V civilu jsem byl naposled v roce 1948 povýšen na poručíka v záloze.

S radostí chopil jsem se práce zde ve vlasti a pokračoval jsem ve svém povolání jako českobratrský evangelický farář.

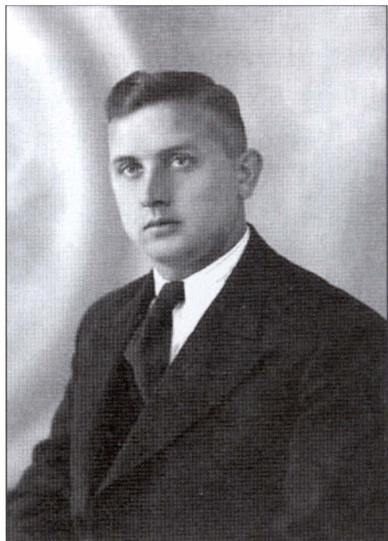
Těšilo mě, že nastala i sociální spravedlnost. Přáli jsme si a přejeme si stále, aby naše vlast již více nepoznala okupaci, aby lidstvo již naznalo koncentrační tábory a aby světem vládl mír.

Biblický kurz učitelů nedělních škol v Ozeranech 10. - 17. 1. 1937 (sedící zleva: Balabán, Opočenský).

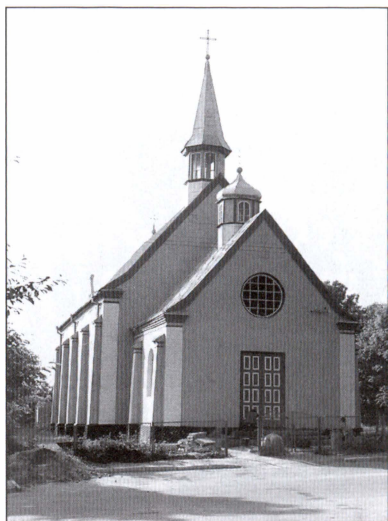
Kupičovský evangelický sbor s farářem Opočenským před příchodem autora.

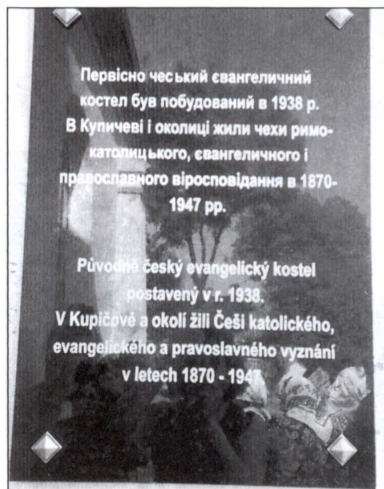
Autor v době příchodu na Volyň.

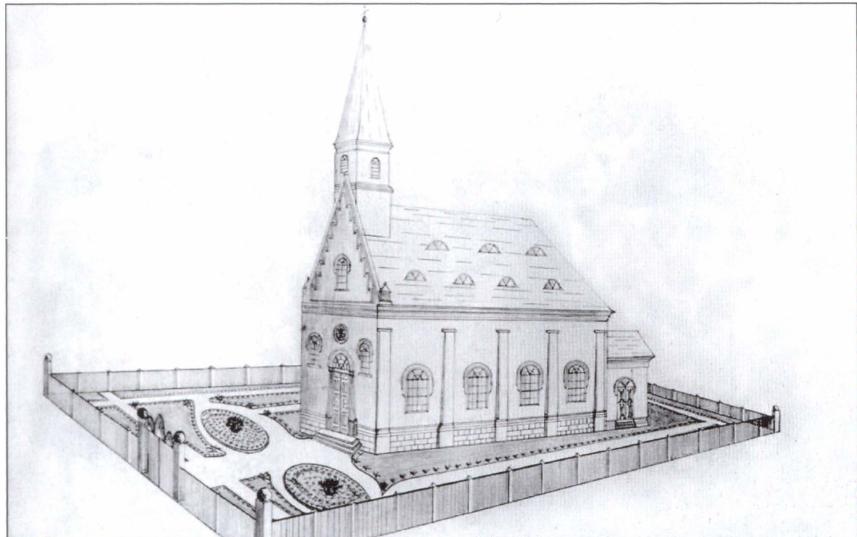
Autor na kupičovské ulici v zimě 1937.

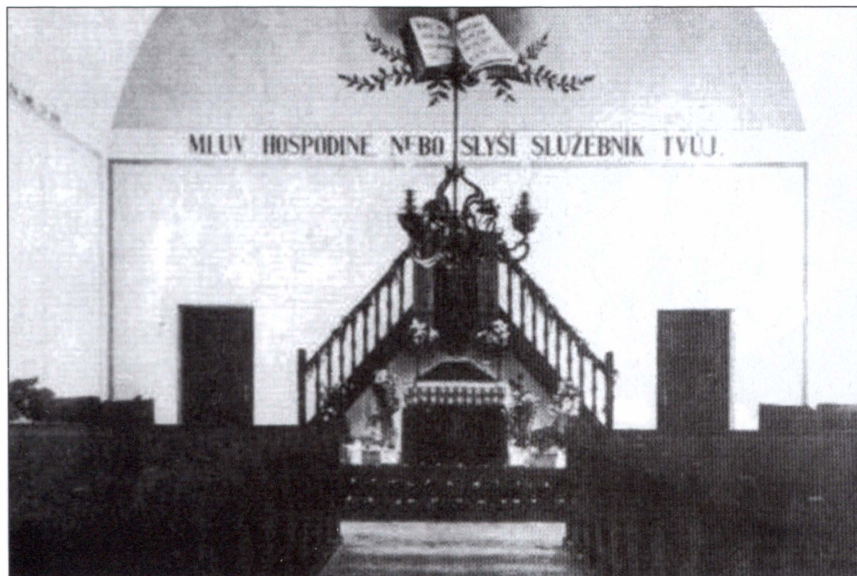
Současná podoba evangelického kostela v Kupičově po úpravách pro potřeby pravoslavné církve.

Pamětní deska v ukrajinském a českém jazyce, kterou umístili rodáci na kupičovském kostele v r. 2002.

Plán budovy evangelického kostela v Kupačevě.

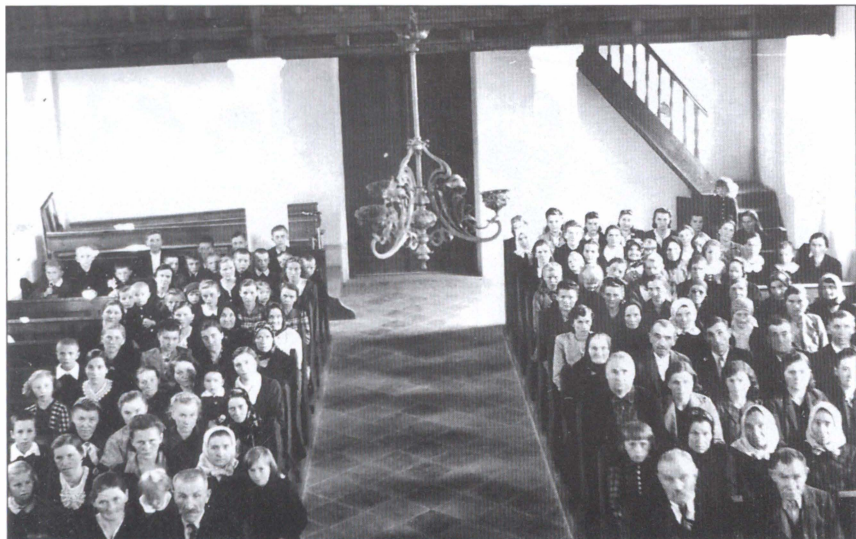
Vnitřek kupačevského kostela s kazatelnou - 1946.

První konfirmandi autora v Kupačovicích - 1939.

Přípravka učitelů nedělní školy v Kupačovicích.

Kupičovští evangelíci v kostele (r. 1946) - pouze ženy, staří muži a děti, muži byli již v Československu.

Kupičovský evangelický sbor před kostelem v r. 1946 - bez mužů, kteří již byli v Československu.

Autor na návštěvě u Špačků s jejich dcerami Marií a Zdenou a neteří Jiřinkou Řepkovou.

Rodina Josefa Brázdy, u kterého autor našel útočiště po obsazení fary bolševiky v r. 1939.

Autor s kupičovskými přáteli na návštěvě u Špačků v nedaleké Dažvě. Zleva: Bedřich Gregora, Marie Špačková - provdaná Fialová, Josef Brázda, Zdena Špačková - provdaná Narogová, Jan Jelínek, Vratislav Špaček.

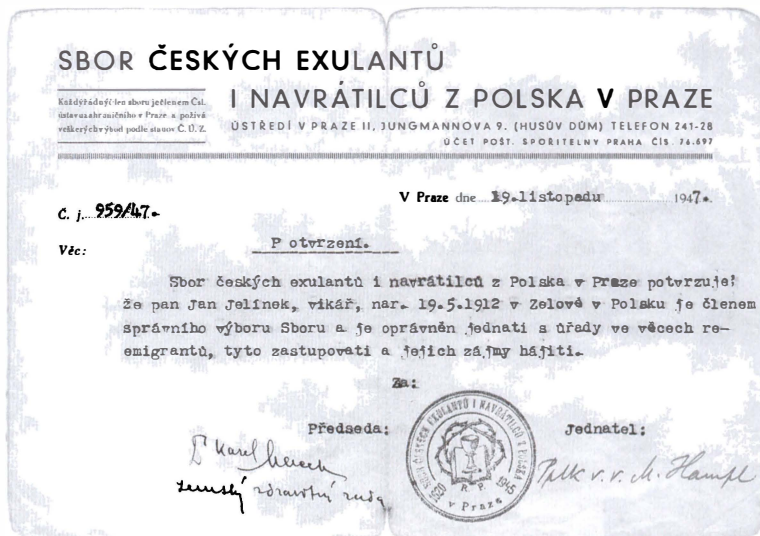
Autor s manželkou v armádě - oba sedící uprostřed (Říčany 1945).

V kasárnách 1945, Jan Jelínek sedící v druhé řadě první zleva, Anna Jelínková čtvrtá zleva v téže řadě.

Sovětská vojenská knížka.

Pověření Jana Jelínka sborem českých exulantů k zastupování exulantů - 1947.

Na svatbě kupičovských rodáků Marie Mezenské a Jaroslava Kozlíka v Podbořanech (září 1947).

Přijetí u prezidenta republiky Dr. Beneše v r. 1946. Anna Jelínková šestá zleva, Jan Jelínek sedmý. Druhý zprava farář Jaroslav Opočenský.

Začal jsem pracovat jako důvěrník Československého zahraničního ústavu (ČSZÚ) v Praze. Pro moji ochotu byli mi svěřeni především Češi - exulanti a reemigranti z Polska, Ukrajiny a SSSR. Náš 5. pluk byl přesídlen z Prahy Smíchova do Rakovníka a odtamtud do vojenské Volyňské skupiny v Žatci. Přijíždělo za mnou mnoho krajanů ze Zelova i okolí a pro nápor uprchlíků jsem jezdil do Prahy na ČSZÚ k pro-
věře československé spolehlivosti i dvakrát týdně.

V Žatci jsem si své pracoviště zařídil nejprve v ulici Janově a pak na opuštěné evangelické augsburské faře. Tam také docházel i bratr Kašpar z Rakovníka, obchodník s chmelem a kurátor rakovnického sboru. Jednoho dne navštívil faru jakýsi pán a bez povolení začal vše prohlížet. Ptám se ho, proč tu je a co hledá. Odpověděl mi, že přišel obsadit tuto faru a že je členem církve Československé husitské. Já jako voják jsem mu řekl, že toto je fara evangelické církve a on poté odešel.

V neděli, když farář nepřišel do Žatce, konal jsem shromáždění v kostele já ve vojenském obleku a nepříliš pěkných bolševických botách. Zúčastnili se samí muži, jejich manželky a rodiny byly stále na Volyni v Sovětském svazu. Sešlo se nás vždy dost bez rozdílu náboženství: evangelíci, pravoslavní i katolíci. Byl pro nás všechny jen jediný Pán Bůh. Rád na to vzpomínám.

Již za komunistické éry se rozšířila fáma, že banderovci, kteří z Volyně a z Polska utíkali na západ, napadají a zabíjejí naše občany. Víme, že banderovci na Volyni a na Ukrajině byli lůzou a vrahy. Věřím, že když je Sověti likvidovali, mohli banderovci na útěku třeba zastřelit pohraniční hlídku, které se báli. Ale lidi, od kterých chtěli kousek chleba, určitě nezabíjeli. Propaganda byla jistě nepravdivá a lživá.

Někteří banderovci přišli i na Žluticko a potřebovali pomoc. Chtěli sloužit u sedláků; tehdy ještě nebyla JZD.

A takovýmto nešťastníkům bylo třeba pomoci. Možná, že někteří z nich byli doma zlí, ale jak to teď poznat? To ví sám Pán Bůh. On nám velí pomoci. Moji lidé byli hodní a ptali se, jak je mají podpořit. A tak se pomáhalo, a dost. Jsme rádi, že jsme pomohli a že se o tom nedozvěděli komunisté. To by bylo vězení ne na dva roky, ale možná tak na deset roků i víc, týrání a bití.

Přicházelo mnoho emigrantů ze Zelova a okolí, aby se usadili ve své vlasti. Poláci se mstili a okrádali naše lidi. Byl jsem požádán, abych jako voják jel s vedoucím ČSZÚ pro exulanty do Husince v Kladsku; tehdy to byla již součást Polska. Americké úřady přislíbily, že pro ně přistaví vlak ve Střelíně. Spěchali jsme, neboť kdybychom je nepřivezli do vlasti, vysídlili by je do Německa.

Na úřadě jsem hovořil polsky s předsedou okresu (powiatu). Byl také z Volyně. Vysvětlil jsem mu, že lidé, pro něž jsme přijeli, jsou Češi, nikoliv Němci. A tak se exulanti více než po dvou letech vraceli do staré vlasti. Američané připravili pro každého jednotlivce dokonce i balíčky s potravinami na cestu. V noci vlak přešel polsko-československé hranice a při příjezdu do Náchoda již svítilo slunce. Bratři vystoupili z vagónů, klekli na kolena a děkovali, že jsou zase doma. Žel, mnozí byli později zklamáni, neboť naše vlast a lid český připravil těmto lidem mnohé těžkosti.

Pomáhali jsme nejen českým lidem, ale i těm, kteří se báli bolševiků ze Sovětského svazu. Tito lidé si později museli změnit své bydliště v Čechách, aby na ně žalobci nemohli, pokud je někdo udal. Velmi nám při práci pomáhal pan JUDr. Veber na zemském úřadě v Praze a dokonce i sám ministr Jan Masaryk. Ten vyřídil plné občanství jedné farářské rodině z Ukrajiny, ale komunističtí udavači šli žalovat a tato rodina byla vyvezena zpět do Sojuzu a možná skončila v gulagu.

V roce 1946 byla naše exulantská delegace přijata panem prezidentem Eduardem Benešem.

Navštívili nás také četníci a žádali, abych jim vydal tři ženy: babičku, dceru a vnučku. Když jsem uviděl, proč přišli, vyvedl jsem tyto ženy jinými dveřmi ven. Přece je nenechám odvézt zpět na Ukrajinu, odkud utekly za německé okupace. Raději by se byly otrávilý jedem, který měly v lahvičkách pověšených na krku, než by jely zpět do toho pekla. Dobře to dopadlo. Dostaly nové rodné listy a musely se naučit nové příjmení. Raději jsme je ale dočasně přestěhovali do Oráčova.

Abych se nyní po více než 55 letech přiznal, bylo více lidí, jimž jsem musel psát nové „kościelne“ rodné listy. Díky, že všechno nám na Volyni v Kupičově zničila Rudá armáda, ale razítko „Kolegium kościelne ewangelicko-reformowanej parafii w Kupiczowie“ jsme vzali. Toto razítko zachránilo mnoho nešťastných lidí před utrpením. Věřím, že v plné čistotě mohu před Pánem Bohem obstát. A bolševiků se již bát nemusím.

Ještě se občas setkávám s lidmi, které jsme zachránili před cestou do Sovětského svazu, toho žebráckého ráje. A mám radost, že jsem jim mohl pomoci.

Někteří mládenci přijížděli a žalovali na své soukmenovce, že přísluhovali Němcům. Proto bylo nutné vše spravedlivě zvážit. Všude se najde plevel. S těmi největšími lumpy a vrahy se vypořádala polská vláda. Ale vyskytovali se i menší hříšníci jako 25 %, 50 % a 100 % „volksisté“, podle toho, kolik měl dotýčný německých příbuzných. Někteří za války všemožně prokazovali svou sympatii k nacistickému režimu, aby měli procento vyšší. Asi se báli, že jim Němci jinak seberou továrnu nebo obchod, případně chtěli něco získat. Ale byli mezi nimi i takoví, kteří pracovali a pomáhali, jak čteme v Bibli o Abdiášii,

ministrovi u krále Achaba. Abdiáš se tajně staral o sto proroků, které chtěla Jezabel zavraždit.

Abych udavače uspokojil, nechal jsem potrestat jednu paní. Ta byla postrachem všech mladých exulantů. Lovila mládež a posílala ji do Německa na práci. Zvlášť v Zelově všechny pohoršovala, protože byla dcerou kazatele. Tak přesvědčila i jednoho továrníka, bratra. Přišel pak za mnou a já, horlivý vlastenec, místo abych ho objal a dal mu pokrm, vyčetl jsem mu, že se dal k Němcům. Je to již 55 roků, ale stále o tom přemýšlím. Vlastenectví se s křesťanstvím těžce spojuje.

Možná, že jsem při posuzování uprchlíků podepsal potvrzení spolehlivosti zlým lidem a naopak hodným jsem nepomohl, ale do srdce nelze viděti. A tak později jsem podepsal padesátiprocentním i stoprocentním „volksístům“ a nakonec i té paní, která verbovala mládež v Zelově. Když později Češi dávali z lásky nebo za úplatek potvrzení i všelijakým ničemům, říkal jsem si, proč jsem vlastně lidi do kategorií rozděloval.

Také jsem se jednou na Zahraničním ústavu při prověrcce pohádal. Přišli na řadu dva muži, „Čechoslováci“, narození prý v Rakousku. Na dotaz, kde se narodili, odpověděli: „Ve Fídni.“ „Odkud jste přijeli?“ „Z Austrálie,“ odvětili. „Jakého jste náboženství?“ „Československého,“ pokračoval rozhovor. „Co byste chtěli v republice dělat?“ „Chtěli bychom obchod, továrnu nebo zahradnictví.“ Spoludůvěrníci souhlasili, že jim spolehlivost podepíšou. Já měl výhrady, ale kolegové mě přehlasovali.

Hned za nimi přišel velice slušný a skromný muž. Říkal, že se narodil v Německu, je evangelík a vyučil se elektrotechnikem. „Za války jsem byl ve wehrmachtu na frontě,“ přiznal se. Na dotaz, co by chtěl dělat v republice, odpověděl: „Cokoliv, jen ať jsem doma.“ Odešel, disku-

tovalo se. Takovému Němci spoludůvěrníci potvrzení spolehlivosti podepsat nechtěli; byl přece ve wehrmachtu. Již mě tím dopálili. Pravím: „A co tamti dělali v Austrálii? Chtějí obchod, továrnu nebo zahradnictví. A tento musel vám vytroubit, že byl ve wehrmachtu. Řekl vám pravdu a chce dělat ve vlasti cokoliv, i když je elektrotechnikem.“ Přesvědčil jsem je a spolehlivost jsme mu podepsali.

Dary zaslepují oči moudrých, praví Bible. Toho jsem se varoval. A děkuji Pánu Bohu, že co jsem dělal, dělal jsem nezištně.

Do roku 1948 mě i přátelé z Československého zahraničního ústavu povzbuzovali, pan Machoň i jiní. Jak je to dobré, když člověk má přátele. Dokonce i představitelé političtí - komunisté, jako pánové Kocourek, Brodský a další na okresním a krajském úřadě v Karlových Varech vycházeli mi vstříc, i když věděli, že ke komunismu mám daleko. Nejednou jsem vyprávěl o životě v bolševickém Svazu. Buď mne měli rádi, anebo sami poznávali, že u komunistů není ten vysněný ráj. Ale na druhé straně stála státní bezpečnost, lotři, kteří ublížili i tomu, komu ublížit nemuseli.

Po všech zkouškách školních i pracovních jsme se s manželkou jako vlastenci rozhodli zakotvit mezi našimi kupičovskými nebo zelovskými krajany. Nakonec jsme přijali nabídku bratra vikáře Hory. Bratr Hora byl věrný kazatel a dobrý zahrádkář. Nabídl nám domek v Oráčově. Kromě nás se tam nastěhovali ještě moji rodiče a pět rodin exulantů. Dům byl vyrabován, zbyly tam dvě staré postele a letitý nábytek. Ale mládí se nestaralo, co budeme jíst a čím se budeme přiodívat. Měli jsme radost z toho, že jsme ve vlasti a doma. V Kupičově naši bratři nechali kostel pravoslavné církvi a zde v Oráčově máme podobný kostel po evangelické augsburské církvi. Vláda nám ho „přiklepla“.

Práce vezdejší i duchovenské bylo mnoho. Se vším začínat nanovo a vše dávat do pořádku. Ale když Pán Bůh je s námi, pak to jde lépe. Bratr Hora působil původně na Kralovicku, ale po odsunu Němců připadla k jeho sboru ještě východní část Podbořanska a celý okres Žlutice. Po válce toužili lidé po slovu Božím, ale na jednoho kazatele bylo takové území příliš velké. Dohodli jsme se tedy, že on si nechá Kralovicko a já Žluticko. A tak jsme se spolu vrhli do práce, zvěstovat evangelium starým i mladým. Že jsme byli dva na jednom území, doplňovali jsme se při vyučování ve školách a někdy i na bohoslužbách. Moje manželka vypomáhala při vyučování náboženství. Někdy se muselo jet o den dříve a přenocovat v rodinách bratří, aby se vše stačilo. Ale mládí a chuť k práci překoná mnohé těžkosti. Bylo to pěkné, dva vikáři na jednom pracovišti.

Je nutno připomenout Valeč v Čechách. Valeč s okolím byla pro nás Valecko. Tvořila středisko exulantů, navrátilců z Polska. V roce 1946 byla Valeč hezké městečko, čisté, uprostřed krajiny pod doupovskou vyvýšeninou, bez továren. Kdysi tu býval pivovar a pila. Krásný zámek von Larische tvořil dominantu města. Dále tu byly dva katolické kostely, pošta, obecná škola a měšťanka. V květnu

se zde konal svátek květů a sjíždělo se sem mnoho lidí. Valčí procházela silnice Podbořany - Bochov - Karlovy Vary. Rostlo zde mnoho ovocných stromů: jabloní, třešní, hrušní a dalších, půdy však bylo málo. Práce byla jen v lese nebo na soukromých políčkách, jiné zaměstnání tam nebylo. V okolí ležely další vesnice osídlené exulanty - reemigranty ze Zelova a okolí: Skytaly, Vrbička, Velký a Malý Hlavákov, Vrbice, Albeřice, Luka, Radošov a Tis u Luk, na jihovýchodě od Valče také Jeřeň, Kostrčany, Nahořečice a Libyně u Lubence. Před přesídlením měli tito bratři a sestry v Polsku v Zelově kostel a sborové místnosti k biblickým hodinám, bohoslužbám a vzdělávání mládeže. V těchto místech se mluvilo česky.

Aby tito lidé byli ve své staré vlasti spokojeni, potřebovali svoje kulturně - náboženské středisko, aby se v něm scházeli. Žádal jsem o budovu, která by těmto účelům vyhovovala. V té době nějaký pan Humpál z Rakovníka hodlal v jednom vhodném domě zřídit cosi jako noční bar. Bylo mnoho takzvaných zlatokopů, co chtěli kdeco sebrat a získat. Dovedli věci zhuntovat a ničit. My jsme chtěli něco užitečného, modlitebnu pro mládež i dospělé. Starosta ale souhlasil s panem Humpálem, tím spíše, že sám neměl rád reemigranty, jejichž předci před dvěma sty lety odešli svobodně sloužit svému Bohu. Navrátilci jsou nyní ve vytoužené staré vlasti nenáviděni. My jsme si připomínali biblická slova:

*„Do svého vlastního přišel,
ale vlastní jeho nepřijali ho.“¹¹*

Když se od reemigrantů starosta odvracel, žádal jsem pomoc u své církve, ale ta nic nezmohla, neměla takovou moc. Obrátil jsem tedy na politické strany - na Českou stranu národně socialistickou - a nic, Stranu lidovou - také nic,

¹¹ Evang. Jana, 1,11.

Československá strana socialistická seděla na dvou židlích, tak jsem se rozhodl raději požádat o pomoc Československý zahraniční ústav. Tam by rádi pomohli, ale neměli tu možnost. Zbývali ještě komunisté, moji nepřátelé. Sekretariát Komunistické strany Československa tehdy úřadoval na náměstí Republiky. Vydal jsem se tam jako voják v uniformě. Komunisté již tehdy mysleli, že království jejich nastalo. Když jsem minul frontu a šel přímo ke dveřím, soudruzi chtěli legitimaci. Já jim řekl, že žádnou nemám, a oni na to, že nesmím vejít. Velitel mne učil, že chci-li něčeho dosáhnout, musím si lokty pomoci. Tak jsem to udělal a otevřel. A tu vidím doktora Štajnera z našeho vojenského sboru v SSSR. A on se mne ptá, co si přeju. „Nějakou kulturně náboženskou místnost ve Valči pro exulanty na Žluticku.“ Řekl jsem mu číslo domu. On odpověděl: „Hochu, za deset dnů ji budeš mít.“ A přesně za deset dnů jsme ji také dostali.

Budovu, kterou jsme obdrželi, jsem musel dát napsat na fyzickou osobu. Tou byla moje teta Amalie Macková. Opravu prováděla církev, teta se starala o pozemek přiléhající k budově. Přistěhovalci měli z přidělení této budovy velkou radost. Pracovali na její obnově rychle a bez odměny. Obdivoval jsem tyto lidi a jejich touhu docílit svého. Jako by se probudili ze spánku. Na opravu a interiér modlitebny dala nám Jeronýmova jednota 20 000,- Kčs. Zbývající, jistě dvakrát větší částku, dali exulanti sami. Nežli jsme dostali a opravili budovu, první shromáždění konal ve Valči bratr Hora z Kralovic. Nemohu nevzpomenout na pana Chvojku, ředitele školy, v níž se shromáždění uskutečnilo. Byl nám nakloněn.

Naše modlitebna byla k službě otevřena v říjnu 1948. Otevření se zúčastnil představený církve Československé evangelické ThDr. Josef Křenek, synodní senior z Prahy. Přišlo na tu dobu hodně veřejnosti. I když bylo tehdy ještě vše na lístky, tito bratři a sestry všechny přítomné nakrmili.

Ne každou neděli, ale mnohokrát byla tato modlitebna plná, až přeplněná; pojala kolem 200 osob. O svátcích jsme museli přinášet ještě další židle, aby si mohli všichni pohodlně sednout. Měli jsme také pěknou nedělní školu, sdružení mládeže, pěvecký a hudební kroužek. S bratrem Kubíkem jsme jednali o prodloužení modlitebny o čtyřicet míst. Všechno by se dalo udělat a zařídit, ale vzhledem k politické situaci se to již neuskutečnilo.

Byl asi rok 1948, když za mnou přišla plačící sestra Tomšová, unavená chůzí ze sedm kilometrů vzdálených Alberic. Stěžovala si, že jejího manžela chtějí poslat zpět do Polska. Velice jsem se podivil. „V Albericích bydlí paní Mundilová a ta žalovala četníkům, že můj manžel není můj,“ svěřila se mi. Přiznala, že její vlastní manžel zemřel v koncentračním táboře kdesi v Německu. Pak k ní přišel jeden pán, kterého znala; jmenoval se Kula. A on že se bude starat o ní i o děti a pojede s ní do Československa (to ještě bydleli v Polsku). Paní Tomšová dala tedy panu Kulovi rodný list i ostatní doklady svého manžela. Pak přijeli do Československa a pan Kula se o ní i o dvě děti staral jako její manžel; myslím, že to bylo celkem dobré.

Ale postarší slečna Mundilová byla velmi žárlivá a záviděla paní Tomšové, že si našla muže a tak spokojeně s ním žije. Zašla tedy na četnickou stanici v Lukách a vše oznámila. Policisté věc předali soudu jako trestní přestupek a postrašili paní Tomšovou, že pana Kulu pošlou „šupem“ do Polska.

Nic mi nezbylo, než všeho nechat a jet na okresní soud do Žlutic. Pan soudce mi slíbil, že pan Kula nebude muset zpět do Polska, ale soud bude, protože žaloba přišla od četníků. Vynese však nejnižší trest. Panu soudci se líbilo, že mám o lidi takovou starost.

Soud vynesl rozsudek: 14 dní nepodmíněně. Poté za sebe přijdu k soudci a říkám: „Pane soudce, jak to uděláme? Jsou dvě děti, k tomu několik krav a další zvířena, hospo-

Československá strana socialistická seděla na dvou židlích, tak jsem se rozhodl raději požádat o pomoc Československý zahraniční ústav. Tam by rádi pomohli, ale neměli tu možnost. Zbývali ještě komunisté, moji nepřátelé. Sekretariát Komunistické strany Československa tehdy úřadoval na náměstí Republiky. Vydal jsem se tam jako voják v uniformě. Komunisté již tehdy mysleli, že království jejich nastalo. Když jsem minul frontu a šel přímo ke dveřím, soudruzi chtěli legitimaci. Já jim řekl, že žádnou nemám, a oni na to, že nesmím vejít. Velitel mne učil, že chci-li něčeho dosáhnout, musím si lokty pomoci. Tak jsem to udělal a otevřel. A tu vidím doktora Štajnera z našeho vojenského sboru v SSSR. A on se mne ptá, co si přeju. „Nějakou kulturně náboženskou místnost ve Valči pro exulanty na Žluticku.“ Řekl jsem mu číslo domu. On odpověděl: „Hochu, za deset dnů ji budeš mít.“ A přesně za deset dnů jsme ji také dostali.

Budovu, kterou jsme obdrželi, jsem musel dát napsat na fyzickou osobu. Tou byla moje teta Amalie Macková. Opravu prováděla církev, teta se starala o pozemek přiléhající k budově. Přistěhovalci měli z přidělení této budovy velkou radost. Pracovali na její obnově rychle a bez odměny. Obdivoval jsem tyto lidi a jejich touhu docílit svého. Jako by se probudili ze spánku. Na opravu a interiér modlitebny dala nám Jeronýmova jednota 20 000,- Kčs. Zbývající, jistě dvakrát větší částku, dali exulanti sami. Nežli jsme dostali a opravili budovu, první shromáždění konal ve Valči bratr Hora z Kralovic. Nemohu nevzpomenout na pana Chvojku, ředitele školy, v níž se shromáždění uskutečnilo. Byl nám nakloněn.

Naše modlitebna byla k službě otevřena v říjnu 1948. Otevření se zúčastnil představený církve Československé evangelické ThDr. Josef Křenek, synodní senior z Prahy. Přišlo na tu dobu hodně veřejnosti. I když bylo tehdy ještě vše na lístky, tito bratři a sestry všechny přítomné nakrmili.

Ne každou neděli, ale mnohokrát byla tato modlitebna plná, až přeplněná; pojala kolem 200 osob. O svátcích jsme museli přinášet ještě další židle, aby si mohli všichni pohodlně sednout. Měli jsme také pěknou nedělní školu, sdružení mládeže, pěvecký a hudební kroužek. S bratrem Kubíkem jsme jednali o prodloužení modlitebny o čtyřicet míst. Všechno by se dalo udělat a zařídit, ale vzhledem k politické situaci se to již neuskutečnilo.

Byl asi rok 1948, když za mnou přišla plačící sestra Tomšová, unavená chůzí ze sedm kilometrů vzdálených Alberic. Stěžovala si, že jejího manžela chtějí poslat zpět do Polska. Velice jsem se podivil. „V Albericích bydlí paní Mundilová a ta žalovala četníkům, že můj manžel není můj,“ svěřila se mi. Přiznala, že její vlastní manžel zemřel v koncentračním táboře kdesi v Německu. Pak k ní přišel jeden pán, kterého znala; jmenoval se Kula. A on že se bude starat o ní i o děti a pojede s ní do Československa (to ještě bydleli v Polsku). Paní Tomšová dala tedy panu Kulovi rodný list i ostatní doklady svého manžela. Pak přijeli do Československa a pan Kula se o ní i o dvě děti staral jako její manžel; myslím, že to bylo celkem dobré.

Ale postarší slečna Mundilová byla velmi žárlivá a záviděla paní Tomšové, že si našla muže a tak spokojeně s ním žije. Zašla tedy na četnickou stanici v Lukách a vše oznámila. Policisté věc předali soudu jako trestní přestupek a postrašili paní Tomšovou, že pana Kulu pošlou „šupem“ do Polska.

Nic mi nezbylo, než všeho nechat a jet na okresní soud do Žlutic. Pan soudce mi slíbil, že pan Kula nebude muset zpět do Polska, ale soud bude, protože žaloba přišla od četníků. Vynese však nejnižší trest. Panu soudci se líbilo, že mám o lidi takovou starost.

Soud vynesl rozsudek: 14 dní nepodmíněně. Poté za sebe přijdu k soudci a říkám: „Pane soudce, jak to uděláme? Jsou dvě děti, k tomu několik krav a další zvířena, hospo-

dárství. Kdo se o to bude starat?“ Já budu hospodařit 24 hodiny, další den to přejde na pana soudce a pak se zase vystřídáme, navrhl jsem. Pan soudce se zasmál a povídá: „Uděláme to tak: Pan Kula přijde na noc do kriminálu a ráno půjde za trest hospodařit domů. Na příští noc přijede paní Tomšová a ráno pojedje za trest do Albeřic pracovat ona. Tak se budou střídat.“ A bylo to tak. Snad jim nakonec bylo ještě něco odpuštěno za dobré chování.

Tímto celá aféra skončila - koza zůstala celá a vlk se nasytil. A manželé se nakonec mohli svobodně rozhodnout - Kulovi nebo Tomšovi.

Mimo to jezdil jsem do Teplé a Třech Seker na Mariánskolázeňsku mezi naše exulanty - reemigranty. Všude museli naši exulanti čelit mnohým posměškům a ponižování ze strany tamních lidí. S hanbou to píši. Jak jsem miloval naši vlast a toužil jsem po ní! Představoval jsem se českého člověka s povahou holubičí. Ale ta chamtivost a nevraživost, to bylo něco hrozného. Že do pohraničí přišla jen ta česká spodina? Omlouvám se těm mírumilovným.

Jednou jsem jel ze Žatce přes Podbořany do Vroutku a pak pěšky 12 kilometrů do Valče v Čechách, bylo to začátkem roku 1947. Již tam byly nastěhované nějaké rodiny exulantů. Cestující ve vlaku mluvili o nadcházejících volbách a velice přitom chválili Sovětský svaz. Utrvovali se navzájem v tom, že nejlepší bude volit komunisty. Je pravda, že Germáni se chovali k našim vlastencům zle, okleštili naši zemi a mnoho nevinných usmrtili v koncentračních táborech. Ale volit komunisty? To bylo druhé zlo. Začal jsem jim sdělovat pravdu o „Sovětském sojuzu“ a o bídě v Rusku. A jak se ti ubožáci proti mně postavili! Jako pomatení. „Ruský ráj - to bude něco!“ „Oni nás osvobodili,“ jásal. Nevím, jestli si některý z nich na mně po letech vzpomněl, když dostával v JZD na jednotku 2,- nebo 3,- Kčs a za den

10,- Kčs. A mnozí se později bezdůvodně dostali do bolševických pracovních táborů.

Po únorovém vítězství komunistů v roce 1948 náš národ zmdlel. Já také končil své důvěrnictví v Československém ústavu zahraničním. Poslední můj zásah byl ve Třech Sekerách. Ze sovětského zajetí se za svou ženou vrátil bratr Černý, voják z Bundeswehru - Wehrmachtu, který jako německý občan musel do německé armády. Po návratu se ho hned snažili na národním výboru udat jako Němce. Při své návštěvě jsem se to dozvěděl a zašel jsem tedy na národní výbor. Vysvětlil jsem, kdo pan Černý je a proč sloužil v cizí armádě.

Bratři a sestry vytoužený stánek k duchovnímu vzrůstu dostali a bylo to pro ně velkým povzbuzením. Ale jejich každodenní život neodpovídal představám, jež měli. Reemigranti z větší části nebyli zemědělci. Zvykali si těžce na nový způsob života. Rádi by pracovali v továrně nebo nějaké dílně, ale průmysl na Žluticku neexistoval. Hledat práci jinde nebylo možno, neboť doprava byla špatná. Ale ani v zemědělství se našim bratřím nevedlo zle. V cizině byli zvyklí pracovat těžce, poctivě a byli skromní, přesto jim však něco scházelo. Chtěli jsme jim nějak pomoci, proto jsem jel s bratrem Josefem Kubíkem do Prahy na Ministerstvo práce. Přijala nás soudružka Anežka Hodinová - Spurná. Situaci jsme jí vysvětlili a navrhli, že by na Žluticku mohl být textilní průmysl, neboť tam jsou dobří odborníci. Kraji by to prospělo a v případě nezaměstnanosti by ti lidé měli alespoň to políčko, na kterém nyní hospodaří. Načež soudružka odpověděla, že v socialistických státech nikdy nezaměstnanost nebude. Odešli jsme tedy s nepořízenou.

Bratři Josef a Bedřich Kubíkovi byli podnikaví. Josef koupil mikrobús a prosperoval velmi dobře v dopravě. Za normálních podmínek by se dalo nějaké podnikání uskutečnit a tak pomoci lidem. Ale žili jsme v době velmi vážné

a těžké. To nebyla normální vláda, ale vláda teroru. Nevěděli jsme, co bude zítra. Šlo nám o naše bratry a sestry, aby se nestěhovali z Valče. Ale pro nedostatek práce a snad i půdy některé rodiny odešly, což nás velice mrzelo.

I když jsem měl v mnohých věcech neúspěch, má práce mne zajímala. Dovedl jsem čelit mnohým nepříjemným věcem. Možná, že jsem měl více přání, než jsem mohl v tak rozptýleném sboru vykonat. Ale přání kazatele bývá silnější, než je sám schopen zmocit. I když má ten nejlepší úmysl, snad všechnu snahu a úsilí, nedokáže to. Měli jsme pěkné sdružení, pěkné děti, pěkné konfirmandy, pěkné slavnosti (i když to píší jen já). Ta slavnostní shromáždění: sborové, konfirmační, dětské slavnosti, Den matek, díky za úrody konaly se v zámeckém parku. Také štědrovečerní oslavy dětské a slavnosti mládeže na Silvestra nejprve ve škole, pak v modlitebně. Na památku upálení Mistra Jana Husa zapalovala se hranice. Bylo to semknutí věrných církve a povzbuzení přátel. Cesta k Bohu byla blízká, ale bylo málo těch (podle mne, ne podle Božího soudu), kteří se rozhodli po ní jít.

Nepamatuji, který měsíc roku 1948 navštívili mne ve Valči pan okresní přednosta Kocourek a pan inspektor Brodský. Vyprávěli mi o pochodu smrti, který ve druhé světové válce přecházel přes Valeč. Ten pochod byl organizován koncentračními tábory hitlerovského Německa. Mnozí z účastníků cestou zahynuli a byli zde zakopáni. Přednosta a inspektor mě žádali, abych ty nešťastné z pochodu smrti na Žlutickou důstojně, křesťansky pohřbil. A tak jsme se rozhodli tento pohřební akt vykonat ve Valči na hřbitově. Neznali jsme jejich jména ani stáří, ale věděli jsme, že to byli nešťastní a za nic trestaní a týraní lidé. Křesťanskou povinnost jsem vykonal za přítomnosti jmenovaných pánů Kocourka a Brodského, starosty obce a mnoha občanů z Valče a okolí. Četl jsem z Bible kralické, žalm 129,2-4 verš:

*„Veliceť jsou mne sužovali hned od mladosti mé,
avšak mne nepřemohli. Po hřbetě mém orali oráči,
a dlouhé proháněli brázdy své.
Ale Hospodin jsa spravedlivý,
zpřetínal prostranky bezbožných.“*

Ano, připomněli jsme si, jak tehdy hitlerovské Německo ublížilo nevinným lidem a kolik jich zahynulo. Ale Hospodin jsa spravedlivý zpřetínal prostranky bezbožných. Naše církev mi přála a posílala mi kazatele k pomoci.

Jednou před Vánocemi jsem na místní národní výbory ve Valči, Žluticích a Oráčově dal vánoční gramofonovou desku Tichá noc, aby ji o Štědrém večeru pře hráli a tím přivítali svátky a pozdravili občany. Lidem se to moc líbilo, měl jsem z toho radost. Protože nám úřady vycházely vstříc, konali jsme také dětské štědrovečerní slavnosti ve Valči, Oráčově a Žluticích. Na slavnost do Žlutic jsme se s manželkou dostali zvláštním způsobem. Tehdy aut v našem sboru nebylo, ale přihlásil se bratr Stehlík z Nahořetic. Připravil saně a koničky a jelo se; bylo to od něho pěkné. Již cestou jsme měli vánoční náladu. Během rozhovoru si bratr Stehlík zaplakal nad svou slabostí, že je otrokem alkoholu. Bylo nám ho líto, a tak jsem se rozhodl porušit slova apoštola Pavla, že opilec do království Božího nevejde. Ó vejde, bude-li činit pokání. Jsou mnohem horší přestupky, než opilství, a ty tolerujeme.

Vzpomínám, jak ještě v roce 1950 jsme měli ve valečské modlitebně pěkný kurs mládeže a večer evangelizační shromáždění. Přednášeli prof. ThDr. Miloš Bič, dr. Jiří Otter, br. Titěra, kazatel Jednoty českobratrské z Rakovníka, br. Josef Kolman, br. Coufal a dvě sestry z Plzně. Po celé tři dny jsme měli přes 100 účastníků. Je nutno podotknout, že všichni věřící ze vzdálených míst byli ubytováni v našich rodinách, které se staraly i o stravu, ačkoliv doba byla již velmi těžká.

Také náš sbor navštívil synodní senior dr. Viktor Hájek se svojí chotí. I když byla sobota uprostřed žní, bylo v našem oráčovském kostele přes padesát lidí. V neděli se pak konalo shromáždění dopoledne v Podbořanech, odpoledne ve Valči. Bylo to pro nás v té těžké době velkým povzbuzením.

Nastal rok 1952. Duchovenská práce na Žluticku se konala pravidelně. Ale pro velkou rozlohu byla diaspora velice vzdálená od sboru kralovického. Sice jsem bydlel v Oráčově, ale do Toužimi bylo od nás 50 km. Proto jsme jednali o utvoření nového sboru. V okresním městě Podbořany byla kazatelská stanice sboru žateckého, taktéž 9 km vzdálená kazatelská stanice Podlesice, kde bydleli členové z mého kupičovského sboru. A tak nás napadlo, že by mohl povstat nový sbor Podbořany. Žatecký sbor s tím souhlasil. Nově vzniklý sbor zahrnoval celý okres Podbořany a Valeč i s okolím až po silnici Praha - Karlovy Vary, která tvořila hranici se Žlutickem. Ale i tento nový sbor měl velkou rozlohu, takže jsem nemohl sám na všechno stačit. Účast členů na bohoslužbách byla ztížena tím, že v neděli nebyla autobusová doprava. Proto jsme utvořili až jedenáct pro členy dostupných středisek. Při bohoslužbách mne zastupoval bratr Adolf Pospíšil, bratr Vlastimil Pospíšil, sestra Anna Jelínková - moje choť, a v Podlesicích později vypomáhal i bratr Josef Mokry. Biblické hodiny se konaly v Podbořanech, ve Valči a v Oráčově. Tehdy se zúčastňovala hlavně mládež. Nedělní škola byla ve Valči, Podbořanech a Oráčově. Toto vše, především nedělní školy pro děti, vyučování konfirmandů a výuka náboženství ve školách, nebylo po chuti soudruhům. Bratr senior Jiří Otter mě povzbuzoval a někdy posílal i pomoc. Ale doba se každým rokem přiosťřovala. Přesto se ke mně krajský tajemník Zahradka choval velice dobře. Dokonce mi poslal v roce 1955 eternit na střechu modlitebny ve Valči, a to zdarma.

V roce 1956 jsem se domluvil s tetou Amálií Mackovou a přepsali jsme valečskou modlitebnu - sborový dům - na církev. Měl jsem radost.

Pomalou ale jistě jsme pocífovali úbytek členů. Lidé odcházeli do měst kvůli násilnému zakládání JZD. Ale ještě jsme to měli ve sboru pěkné. Někteří chodili do shromáždění i 10 km pěšky. Také jsem jednou dělal bilanci, kolik kilometrů jsem ušel za rok. Kromě cestování vlakem a autobusem jsem cestou do škol a na bohoslužby pěšky urazil přes 1650 km. Nyní o tom přemýšlím, jak jsem to zvládl a jak jsem všechno dokázal vykonávat s takovou chutí. Po mém uvěznění se o práci ve sboru staral bratr kazatel Josef Šťastný. Dobrým kurátorem byl bratr Josef Pazourek a po něm 25 let sestra Libuše Šulcová, má někdejší žačka z Volyně. Později se provdala za seniora Šplíchala. Byla to věrná sestra a pomocnice.

Nejtěžší dopad na náš sbor měla normalizace započatá v roce 1968. Na území sboru přišli sovětští vojáci. Ve Valči měli hlavní štáb zvaný Kreml, ve Vahanči bylo hnízdo balistických střel. V důsledku toho se musely četné vesnice odstěhovat, aby uvolnily místo vojsku. Tak odešli ze sboru další lidé. Jen z Valečska zmizelo pět obcí, vesměs osídlených našimi evangelíky. Vzniklo zde vojenské pásmo.

Ti, kteří za normalizace odešli, zpět se již nevrátili. Mnozí za tu dobu zemřeli a ti, kteří zůstali, duchovně spí. Nelze všechno svádět na komunisty. Zásadový člověk nebude kulhat na obě strany (Bible: 1 Král. 18, 21. verš). A věřící zůstane věrný až do smrti.

Vzpomínka starce je těžká, smutná, plačtivá.

Dne 10. ledna 1958 odpoledne jsem šel vyučovat náboženství do Jesenice. Manželka za mne učila v Kryrech. Navštívil jsem jednu starší sestru a čekal myslím na patnáctou hodinu. Ale již předtím jsem měl předtuchu, že se něco stane. A stalo se. Přišel jsem do třídy; bylo tam pět dětí. Zazpívali jsme píseň a pomodlili se. Někdo zafukal na dveře. Otevřel. Byl to muž v civilu. Ukázal mi průkazku StB a nařídil propustit děti. Jeden chlapec mi přitom řekl: „Pane faráři, budete nás ještě učit?“ Já odpověděl: „Snad ano.“

Musel jsem do auta. Odvezli mě do Podbořan a zavedli do cely. Asi tři metry dlouhé a něco přes jeden a půl metru široké. Tam mě zavřeli. Manželka mezitím dojela domů. Večer k nám přišli bratři a sestry k pobožnosti na ekumenický týden. Místo mě však přijeli estébáci a tajemník MNV, všechny lidi poslali domů a celou noc pak dělali domovní prohlídku. Všechno převrátili; prý hledali protistátní letáky. Byl tomu přítomen kromě manželky i můj starý otec.

V cele bylo chladno. Byl téměř večer a já slyšel hodiny na věži, jak tloukly pět, šest, sedm, osm, devět, deset, jedenáct. Čas plynul velmi pomalu. Najednou, nevím zda v jedenáct nebo ve dvanáct hodin, se dveře otevřely a drzým hlasem někdo zařval: „Vyjděte!“ Vyšel jsem, vzali mě dva, dovedli k autu a tam mě posadili. Nevěděl jsem, kam mě vezou, byla velká tma. Přepřavili mě do nějakého nápravného tábora. Musel jsem si stoupnout čelem ke zdi a ruce dát dozadu. Pak jsem se musel svléknout a vzít si vězeňské hadry. A šoupli mě do cely, ve které seděl ing. Voslař, komplic Karla Slavíka, agenta StB. Tam jsem se dověděl, že jsem ve Vykmanově u Jáchymova. Tomuto vězení se říkalo Sing Sing. Ing. Voslařovi pomohl do kriminálu sám Slavík a asi počítali, že se mu svěřím. Neměl jsem žádné tajnosti. Vždy jsem říkal, že mě zavřeli za nic a pro nic.

Vyšetřovací vazba trvala tři měsíce. V té době manželka jezdila a vyptávala se, kde jsem, až jí řekli, že jsem ve vyšetřovací vazbě. Dokonce ji pustili i ke mně. Za to dostal jeden za bachařů důtku, že ji dovolil tak dlouho se mnou mluvit. On sám mi řekl: „Za co vás zavřeli? Jsou to blbci.“

Velice jsem se pohoršil nad mými nepřáteli, kteří mi tak ublížili. Dobrých deset dní mi trvalo, než jsem těm nehodným lidem dovedl odpustit. „Odpusť mi, Pane, jako i já jsem odpustil mým nepřítelům.“

Po třech dnech přišel prokurátor. Utěšoval mě, byl velmi solidní a řekl: „Věc se vyšetří.“ Pak mi manželka vyjednala obhájce, který jí řekl, že za to „nic“ budou nejméně dva roky.

Jako malý chlapeček jsem slyšel o revoluci v Rusku. Že cara a jeho rodinu zavraždili. Velice mě to jako šestiletého bolelo. Neboť ještě předtím měl dědeček na stěně pověšený obrázek s rodinou Mikuláše III. Četl jsem velkou knihu „Od černého orla po rudý prapor“ o krutostech a bestialitě komunistů a vraždách, které prováděl Lenin a Stalin. Pak byla válka bolševicko-polská v letech 1918 - 1920, a snad ještě 1921. Neměl jsem rád bolševiky - komunisty, protože mordovali a týrali nevinné. Sám jsem prožíval a pocítoval komunismus na ukrajinské Volyni od 18. září 1939 do června 1943. I v armádě a na frontě samé lhaní o Sovětském svazu. Poté, co jsem pověděl jednomu volovi, českému politrukovi, že je to ve skutečnosti jinak, než říká, již jsem byl na listině a starý voják - Čech - mě zatahal za kabát, abych mlčel. Mohl bych se dostat někam jinam.

Když jsme byli ve skupině volyňských Čechů v Žatci, jel jsem vlakem z Podbořan do Blatna. Cestující začali jásat, že jim Sověti přinesli svobodu. Němci a Hitler byli satanaši,

ale stalinismus byl ďábel číslo jedna. Když jsem jim to vysvětloval, byli málem s to mě kamenovat, i když jsem byl voják z východu.

Byly volby, komunisti je vyhráli, lidé se dočkali ráje. Kolik jich bylo později nešťastných, okradených, mučených ve vězeních i na popravistiích! To začal Gottwald nastolením toho zvířeckého režimu. Tolik lidí jim to trpělo a sloužilo jim jako pacholci. Ale faráři jim stále lezli do hnízda. Dělalí to ve jménu Boha. Copak se mohli klidně dívat na smrt Horákové, věrné sestry, nebo na odsouzení generála Píky a jiných?

Jeden učitel anglických dětí, jméno si již nepamatuji, se nacházel za trest ve Valči. Ten mi pověděl: „Když Angličané odcházeli z naší vlasti po nastolení komunismu, řekli ‘Dělníkům se nedivíme, hledají své, chtěli socialismus, ruský bolševický ráj. Ale úřednictvo, obchodníci, inteligence, těm není možné odpustit. Ti také pomohli zotročit československý národ.’“ Kolik naší inteligence odešlo a ostatní žili ve strachu. Žel, i mnoho předáků židovských oslavovalo slávu komunismu. Věřím, že zakusili mnoho zla za Hitlera v plynových komorách. Ale rozumní přeci nebudou ničit lid. Nebo jsme stále Góje a oni lid vyvolený? Kolik jich na to později za bolševického jha doplatilo.

Může to unést křesťan, věřící křesťan, když jeho bratři a sestry trpí? Jedině když Pána Boha neslyší, přidává se k nepřátelům a bude příkyvovat zloduchům a vražedníkům. Anebo čeká na jejich drobky a prodá svoji čest za mísu čočovice. Vzdělaný a charakterní člověk to nemůže udělat. V souvislosti s tím vzpomínám na jednu anekdotu o Chruščevovi: Jednou Chruščev projížděl své kolonie - Československo a Maďarsko. V Maďarsku jeho vlak zastavil, on ze zvědavosti vystrčil svoji holou hlavu a tu jaké překvapení! Dostal pohlavek od nějakého Maďara, až se mu zatočila hlava. Cestoval dále do Československa. Už byl opa-

trnější. Když přijel do Čech, vlak opět zastavil. Chruščev místo hlavy vystrčil holý zadek. A k jeho velkému překvapení ho na něj Češi políbili...

Nesouhlasil jsem s pány profesory, teology, právníky, filosofy, lékaři i kdysi trpícími Volyňáky, když se nyní předháněli, kdo dostane Rudou hvězdu.

Nejednou jsem si dovolil říci, že nemáme svobodu. Pravda, bral jsem komunistické peníze za svou práci. A říkávalo se: „Čí chleba jíš, toho píseň zpívej.“ Někdy ten chleba ale také nechutnal. Věděl jsem, že mě hlídají, ale nemyslel jsem, že tak přísně. Někdy se do toho člověk dostane, aniž by chtěl. Zemřel nějaký bratr v Jesenici; neznal jsem ho. Jesenici navštěvoval a sloužil v ní bratr vikář Hora. Bydlel v Karlovicích. Nevěděl jsem proč, ale žádal mě, abych tento pohřeb vykonal já. Bylo to začátkem února myslím roku 1952. Počasí, jak se říká, psí. Čekali jsme na rakev a zemřelého přes hodinu. Viděl jsem mezi přítomnými církevního tajemníka a předsedu podbořanského okresu. Možná, že jsem byl takový nevšímavý balvan, že jsem se nedovtípl, že ten pohřeb není jen tak. Po liturgii a mém projevu za mnou přijde církevní tajemník a řekne: „Proč, Velebný pane, proč nedovolíte promluvit na pohřbu také předsedovi strany a okresu?“ Já odpověděl, že nejsem svatý, abych věděl, že chce mluvit na pohřbu pan okresní, ale požádal jsem tedy, aby pan okresní tedy promluvil. Z jeho projevu jsem se dověděl, že zemřelý byl tajemníkem strany KSČ. Ale tím to neskončilo. Za tři dny dostávám zprávu, abych ihned přijel na okres. Já přijel a pan tajemník hajdy na mě. „Jak si dovoluujete ignorovat představené okresu?“ Vyslechl jsem ho a řekl: „Mluvil pan předseda? No mluvil, tak pojďme k němu!“ Nešel, jen mi zaplatil cestu.

V roce 1952, snad i dříve, se zakládaly kolchozy, u nás pak JZD - jednotná zemědělská družstva. To bylo nářku a bědování. Když hospodář od mládí pracoval samostatně na svém

pozemku a pak někdo přišel a poručil dáš to do družstva, bylo to bolestné. A zvláště když družstvo vedli lenoši. Tak to bylo v Sojuzu v kolchozech a u nás také. Jednou si nás, všechny faráře z okresu, zavolal církevní tajemník. Celkem nás bylo jedenáct: osm katolických, jeden pravoslavný, jeden československý husitský a já. Tajemník nás přesvědčoval, že můžeme přimět rolníky, aby se rozhodli pro JZD. Všichni mlčeli a jen já řekl: „Pane tajemníku, udělejte alespoň jedno vzorné JZD v okrese, a když tu krásu uvidí ostatní zemědělci, tak tam poběží bez pobízení. Jak je k tomu mají nutit faráři? My za to nedostáváme plat, není to naše práce.“ Možná myslel, že si z něho dělám legraci. Ještě několikrát si mi dovolil říci, abych vybídl své členy jít v neděli na brigádu. Já odpověděl, že o této věci rozhoduje ústředí mé Českobratrské církve evangelické a raději jsme šli na brigádu s manželkou sami.

Nejvíce je pálil rozsah mého působení. Jednou večer mi zavolal velitel SNB, abych byl opatrný, že Bezpečnost jde po mně. Měli v tom prsty učitelé ve Valči - Mlejnek a Pecina - a ředitel jedenáctiletky Majer. Jeho manželka byla moje bývalá konfirmandka. Nepříjemnosti jsem měl také s učitelem ve Velkém Hlavákově na Žluticku. Musel to rozřešit až krajský soud v Karlových Varech. A v roce 1953 si mě pozvala StB.

Musím se přiznat, že tehdy jsem ještě nevěděl, co to StB je. Brzy ráno jsem tedy jel z Oráčova do Podbořan a ještě za tmy šel na SNB. Ale oni mě poslali jinam. Vešel jsem do patřičné budovy a hned jsem měl špatnou předtuchu. Těžké deky na oknech, objal mne chlad. Tajná služba již na mě čekala. Stůl v rohu, v druhém rohu židle. Přivítali mě dva muži v civilu. Jeden odešel, já zůstal s tím druhým. Poručil mi, abych si sedl. Usedl jsem. On také. Vzal do ruky browning a řekl: „Víte, že mám možnost vám prostřelit žebra?“ Myslel jsem, že si dělá legraci. Ale pěknou chvíli si s tou pistolí pohazoval v ruce. Po čase jsem se dověděl, že mě skutečně mohl zastřelit jako v sebeobraně. Řekl mi: „Vy jste na-

váděl lidi, aby nevstupovali do KSČ, jste proti socialismu, JZD a podobně.“ Stále vyhrožoval. Myslel jsem si: „To si moc troufá, vždyť jsem byl ve východní armádě.“ Pak odešel a nechal mě o samotě, abych si vše rozmyslel. Byl jsem tak nervózní a vyčerpaný, že jsem byl rád chvíli sám.

Pak ale na mne přišli dva. Zase hrozili, abych se přiznal, co jsem prováděl. Nevěděl jsem nic, jen to, že mě můžou zavřít. A tak jsem čekal, dušička se menšila. Stále jen, že se pohybují mezi lidmi; to byla pravda. Vždyť můj sbor byl diasporní ve více než 60 obcích. Od mého bydliště až za Žlutice, od Podbořan až k Bochovu. Stále mi předkládali nějaké důkazy, co jsem zlého dělal. Zase to protahovali a doráželi a mě bylo čím dál tím víc úzko. Zase mě nechali, abych uvažoval. Byla to dlouhá doba, až do odpoledne. Svačinu jsem měl s sebou, ale jíst jsem nemohl. O samotě mi bylo lépe než v jejich přítomnosti. Ale ještě nebyl konec. Přišli na mě tři. A zase totéž. Že jsem hrozný člověk, že škodím socialistickému zřízení, že jsem proti JZD a ani nevím, co všechno namluvili. Byl jsem tím čekáním a křížovým výsledkem již unaven a vyčerpan. Když jsem namítl „Kde jsem co řekl, koho jsem naváděl?!“, začali se rozčilovat, vyhrožovat a vztekat. To vyšetřování bylo snad nekonečné. Pomalu bylo šero. Odešli, abych si zase vše rozmyslel. Ale co jsem měl rozmýšlet? Strach jsem měl, protože jsem toho lidem o komunistech řekl dost.

Vyhrožovali, ale nebili mě. Asi za necelou hodinu opět přišel jeden. Začal úplně jinak. Říkal: „No víte, každý se někdy nějak prořekne, všechno vám odpustíme, ale pod jednou podmínkou: že nás aspoň jednou za čtrnáct dní navštívíte.“ V takové situaci musí být člověk ostražitý. Únava, vyčerpaní, má dušička byla stále menší. Už ani nevím, zdali ten člověk měl v ruce browning. Ale to, že bych je měl jednou za čtrnáct dní navštívit, mě nějak probudilo. „Co tím myslíte,“ řekl jsem. „Nechcete, abych vám donášel nepříznivé zprávy? To bych musel spíše lidi před vámi varovat.“

Nevím, jak mi to mohlo vyjít z úst. „Přišli jste na špatnou adresu. Nesnesl jsem, když ve škole na sebe děti žalovaly. Navíc jsem byl dobře vychován, jsem český bratr, evangelík, a také československý duchovní. To by se teprve neslučovalo s mým povoláním.“ Ještě slibovali, že budu přítelem pana prezidenta Zápotockého. Já odpověděl, že jsem moc malý, abych měl za přítele prezidenta. Zase mě nechali přemýšlet. Pak přišli dva ke konečnému rozhodnutí; již bylo asi osm hodin večer. Když jsem se nedal zlomit, dali mi zodpovědět a podepsat asi čtyři otázky, které jsem si pozorně přečetl:

1. Jak se dívám na prezidenta Masaryka? Odpověděl jsem, že nemůžu nic říci, protože jsem tehdy bydlel v Polsku.
2. Jak se dívám na Winstona Churchilla? Odpověděl jsem, že jsem tehdy byl v Sovětském svazu, takže také nevím.
3. Jsem-li pro kolonie? Odpověděl jsem, že jsem proti koloniím.
4. Musel jsem potvrdit, že se mnou špatně nejednali a k ničemu nenutili a že budu mlčet.

K podepsání mi dali červenou propisovačku. Před devátou hodinou večer mě propustili. Utíkal jsem z toho hnízda zla na rychlík do Blatna. Domů jsem přijel v deset hodin. Nemohl jsem vůbec mluvit.

Od té doby na mne StB nezapomněla. Jelikož jsem jejím žádostem nevyhověl, byl jsem obklíčen udavači. Jak jsem se již zmínil, většinou to byli učitelé, neboť jsem chodil do škol učit náboženství.

V roce 1968 jsem se sešel s bývalým ředitelem školy ve Valči; řekl mi, že i jeho verbovali, aby o mně donášel nepříznivé zprávy. A že mi nyní půjde za svědka, pokud budu žádat rehabilitaci. Kdyby člověk věděl, že přijde zloděj, bděl by. Já počítal, že už je vše v pořádku, proto jsem si zase troufl.

Pracoval jsem ve sboru, na kazatelně jsem ale nikdy nevzpomněl na zlořády komunistického režimu. Při návštěvách jsem ale řekl, co se mi nelíbilo. Nebyl jsem spokojen ani s prof. dr. Hromádkou, který tak propagoval nový komunismus, až za to dostal Leninův řád. Necítil, že to, co si lidé těžce vydřeli, lumpové jim sebrali. Neviděl, co dělali s nevinnými lidmi za Gottwalda. Nebral v úvahu popravu nevinné sestry Horákové ani generála Píky. Hromádka kázal napůl politicky. Po oce 1968 na to doplatil.

Jednou večer mě kdosi zavolał ven až ke vrátčkům. Byla tma, nepoznal jsem ho, jen jsem věděl, že je to příslušník SNB. Řekl mi: „Pane faráři, buďte opatrný, jdou po vás.“ Také pan Holý z Pšovek mě varoval, ale již bylo pozdě.

Chodil jsem na čtrnáctidenní brigádu česání chmele. Jelikož jsem nemohl jezdit osobně, posílal jsem do evangelických rodin vzory přihlášek na náboženství. Někteří učitelé přijímali výuku náboženství dobře, jiným to bylo proti srsti. Mezi učiteli byl největší eso Filipi, odborný učitel v Jesenici.

Přišel k nám, představil se, že je evangelík, příbuzný Filipiho, kurátora vinohradského sboru. Stěžoval si, že za trest musel do školy v Jesenici a že pochází z Českomoravské vysočiny. Koupil si českobratrský kalendář a jiné knížky. Jelikož byl svobodný, manželka mu upekla nějaké pečivo. Až po svém návratu z vězení jsem se od ředitele školy v Mašfově pana Beránka dozvěděl, že to byl generální udavač nejenom proti mně, ale i proti jiným občanům na Podbořansku.

Hlavním agentem StB byl Karel Slavík, rostlinolékař na okrese, který k nám začal chodit a sliboval pěknou místnost pro bohoslužby v Podbořanech. Přijížděl k nám občas jako zahrádkář, bavil se o stromech a podobně. Také vyprávěl, jak ho pronásledují estébáci. Když přijel v roce 1956,

ptal se mě, co říkám na ty události v Maďarsku a na krutost v době revoluce. Řekl jsem mu: „Ať každému zaplatí, co si zasloužil.“ Ptal se, co by dělali moji lidé, kdyby se to stalo u nás. Tu jsem pocítil, že to není čistá duše. Přestal jsem s ním mluvit. Tenhle člověk pomohl asi deseti lidem do kriminálu, mně také. Sám byl zloděj. Při postřiku chmele na Podbořansku zdefraudoval přes 360 000 Kč. Byl odsouzen na 17 let, ale propuštěn po polovině trestu. Když mě soudili, byl proti mně hlavním svědkem už jako vězeň, s bílou páskou na rukávě. Byl ale dostatečně důvěryhodný pro prokurátora Heringa, bývalého esesáka, pak komunistu.

Ve vazbě jsem byl sedmnáctkrát vyslýchán. V blízkosti mé cely byl výtah a když jsem ho slyšel přijíždět, byl jsem velmi nervózní. Některý den mě vyslýchali čtyři hodiny, některý i osm hodin. A stále totéž dokola. Měli 104 stran obžaloby; byl jsem „hrozný zločinec“. Šestnáctý a sedmnáctý výslech byl již mírnější. Měli v úmyslu dostat do vězení také bratra faráře Věbra a Kaluse. Kdysi jsem s nimi hovořil o Záseku v Oráčově. Tak jako byl SEK v Bělči, mohl být také malý SEK v Oráčově. Lhal jsem vyšetřovatelům, že jsem s těmi bratry hovořil jen na pastoráčkách. Kdyby vyšlo najevo, že byli u nás doma, bylo by zle.

Vazba trvala tři měsíce a jeden týden. Byli jsme na cele tři nebo čtyři. V rohu bylo WC - francouzský záchod. Smradu jako v Cařihradu. Dále tu byl stůl asi 30 cm široký a 50 až 60 cm dlouhý připevněný ke stěně. Malé zamřížované okno bylo dost vysoko. Dvě sedačky připevněné také ke zdi, asi 20 cm široké. Když jsme rozložili čtyři slamníky, zbyla jen malá pěšinka v prostředku místnosti. Ve dne si žádný nemohl lehnout; musel sedět. V noci, když jsme spali, zase nebylo možné si kleknout a modlit se. To hned tloukl bachař na dveře a neuposlechnout, následovala

by rána. Modlili jsme se vleže. Při ležení ruce musely být nad přikrývkou a celou noc se svítilo.

Každý desátý den koupání. Běželo se rychle do koupelny a sotva jsem se svlékl, hned pod sprchu. Voda byla vlahá. Jak jen jsem se namočil, hned křičeli, abych šel zpátky. Takže po třech měsících jsem byl velmi špinavý. Každých deset dní byla také vycházka patnáct, někdy i dvacet minut. Ruce musely být vzadu, bachař ze špačkárný hned řval a hrozil, když tomu tak nebylo. Tak ruce dozadu a s nikým ani slovo.

Do týdne dvakrát „filcunk“. Svléknout se donaha, aby se zkontrolovalo, zda nemáme nějaké „motáky“. A strava? Suchý chléb, ale nejedli jsme ho, házel se do záchodu. Snídaně, oběd, večeře - vězeň musel vždy být připraven u dveří. Plechové misky byly na chodbě na zemi a když bachař otevřel dveře, musely se rychle vtáhnout do cely, jinak by trestanému přivřel ruce. O stravě nechci hovořit. Byl jsem u Dukly v roce 1944. Měli jsme namrzlé potraviny, brambory nahnílé, boby červivé. Byl jsem zvyklý na špatné, ale ve vyšetřovací vazbě to bylo mnohem horší. Nějaké kroupy, ovesné vločky polité marmeládou rozředěnou vodou. Za tři měsíce jsem shodil asi 15 kg. O dalších podrobnostech nebudu psát.

Konečně okresní soud a rozsudek v Podbořanech. Trval dva dny. Myslím, že to bylo 5. a 6. dubna 1958. Vezli mě tedy do Podbořan. Zase jednou civilní šaty. Kolem mě dva bachaři, jeden po levé, druhý po pravé straně. Jako největší zločinec. Proti mně svědčili Mlejnek, ředitel osmiletky z Valče, Majer, ředitel jedenáctiletky z Podbořan, učitel Filipi z Jesenice, poštmistr Hrouda z Oráčova a Karel Slavík z Kryr odsouzený na 17 roků. V můj prospěch: členové JZD z Valče, z Oráčova Josef Krčmář a manželka ředitele jedenáctiletky Anna Majerová. Zase mne odvezli do Sing-singu, pokračování soudu bylo příští den. Prokurátorem byl bývalý člen SS a nyní komunista dr. Hering. Obhajoval mě dr. Lachman z Plzně, druhý

den ho zastupoval dr. Hochmann. Později jsem se dozvěděl, že byl členem Českobratrské církve evangelické ve Střešovicích.

Komunistům se věřilo; co řekli, to byla pravda. Ne tak nekomunistům. Při výslechu mi vytýkali, že jsem kritizoval Stalina na Letné. Je pravda, že jsem o tom kdysi s někým mluvil. Ptal jsem se, co jsou to za lidi, kteří za ním na pomníku stojí. Cizinci nebo Češi? Když nevěděli, řekl jsem jim, že jsou to cizinci. Kdyby to byli Češi, už by tam nestáli, dávno by mu vlezli někam. Při výslechu jsem to ale pozměnil. Řekl jsem, že jsem kritizoval sochu proto, že byla moc drahá. Kdyby na počest velikého Stalina postavili nemocnici nebo městskou čtvrť s jeho jménem, bylo by to užitečné. Vyslychající mi řekl: „Kdyby tu kritiku vyjádřil komunista, nevadilo by to, ale vás jako nekomunistu a faráře pokládají za nepřítel.“

Jako vlastenec jsem těžko snášel, když mnozí Češi sloužili nepřátelům naší vlasti. Při výslechu jsem řekl, že mnozí dělníci za hitlerovské okupace pracovali přesčas za pár cigaret. A za stalinovské okupace mi mnozí pili krev, když tak nadšeně sloužili komunistům. Udělali by všechno, jen aby se zavděčili našim otrokářům. Mnohým jsem domlouval, aby se vzpamatovali a uvědomili si, co dělají. Prokurátorka na krajském soudu o mně prohlásila, že se pohybují mezi mnoha lidmi, proto musím být zavřený.

Můj obhájce mi oznámil, že se soudci dostal do rukou můj dopis nalezený při domovní prohlídce a adresovaný mému bývalému veliteli gen. Aloisi Bočkovi. Stěžoval jsem si na poměry a také citoval odstavce z Bible. Soudce prý pak projevil zájem koupit si Bibli.

Soud vyzněl: „Je vinen“. Nepomohlo ani to, že jsem byl ve Svobodově armádě, ani vyznamenání, která jsem obdržel. Dva roky nepodmíněně v nápravném pracovním táboře. Byl jsem velice dojat, když jsem viděl, jak moji členové sboru plakali. I mou tvář polily slzy.

Asi čtrnáct dní před tím, než mě odvezli do východních Čech, loupal jsem česnek. To již nám dny aspoň trochu ubíhaly. Po 15. dubnu nás vezli v antonu do Ruzyně. Tam filcunk, prohlídka. Na příští den nás vezli dále autobusem. Doprovázel nás již z Vykmanova stejný bachař, s vlčákem. Bachař vypadal jako zločinec, pozoroval každý náš pohyb. Seděl jsem u okna; bylo zamlžené. Více než sto dní jsme neviděli krásy české země. Abych umožnil spoluvězni, který seděl za mnou, podívat se ven, setřel jsem hlavou zamlžené okno. Jak to viděl ten zlý bachař, řval na mne jako zvíře. Jen proto, že jsem otřel zamlžené okno.

Nevěděli jsme, kam nás vezou. Počítali jsme, že buď od Valdic nebo do Rтынě. Asi týden jsme byli ve věznici v Hradci Králové. Tam jsem pěkně vzpomínal na bratra faráře Amose Pellara. Byl pro mne vždy milým bratrem. Z Hradce do Valdic. Někteří museli vystoupit, několik nás zůstalo v autobuse. Jeden z mých spoluvězňů mi řekl: „Děkuj Pánu Bohu, ve Valdicích je to hrozné, ani se dost ne-nažereš, ale dostaneš-li se do Rтынě, tam jsou doly, budeš horníkem, je lepší jídlo, lepší bydlení.“ A tak jsem se dostal do Rтынě v Podkrkonoší, do nápravného pracovního tábora Důl Zdeněk Nejedlý 2. Nebyli jsme lidmi, ale čísly. Já jsem byl číslo 2060. Byl to můj domov po dobu 20 měsíců.

Do Rтынě jsme přijeli k večeru. Dostal jsem se na světlici. Když jsem otevřel a pozdravil, hned se všichni představovali jménem. Já jsem se také hlásil příjmením a jménem. Jeden z římskokatolických kněží mě hned varoval, abych byl opatrný, že i zde jsou „bonzáci“. Ptali se mě, na jak dlouho si jdu odpočinout, odpověděl jsem, že na dva roky. „To si ani nezvykneš,“ říkali. „V kriminále si zvykneš teprv za pět roků.“

Tento areál byl postaven pro hornické učně. Tři nové stavby o dvou podlažích. Světnice byla pěkná. Měla kapacitu 24 čísel. Postele poschodové. Zvlášť WC, koupelna, umývárna.

Jednu dobu tam bylo asi 11 farářů římskokatolických, 3 evangeličtí (Josef Hájek, Tarnoci a já), 3 Jehovisté, 2 sedláci - kulaci, 2 zloději a jeden vrah. Jehovisté byli zavřeni za to, že nechtěli volit a že nesouhlasili s režimem. My, faráři, za pobuřování. Evangelický farář ze Slovenska Tarnoci dostal 18 měsíců, farář Josef Hájek dokonce 13 roků za velezradu a já dva roky za pobuřování. Komunisté a estébáci dovedli velmi rychle dát do vazby a odsoudit. Víme, co se dělo v té době. Já jsem byl prý proti JZD, jiný farář zase údajně zapálil stoh slámy, aniž ve skutečnosti věděl, kde ten stoh je. Takových vykonstruovaných procesů byla spousta. Žil jsem na okupované Volyni. Ač tam bylo také mnoho bestiality, nebylo jí tolik jako za Gottwalda, Zápotockého a dalších.

S některými potrestanými se mi těžko žilo i pracovalo. Na svobodě to byli buď šmelináři nebo příživníci, či něco podobného. Nebudu je jmenovat. Také tam byli dva Slováci - fašisté a příznivci Hlinky a Tisa. Jeden kněz a druhý silný klerikál. Ti viděli jen Slovensko, všechno ostatní bylo nepřátelské a zlé. Když má někdo takové názory, jde z něho hrůza. Toho silného kriminálního, urostlého chlapa, mi dali jako pomocníka ke zmáhání chodeb. Nechtěl však pracovat, neboť prý do kriminálu nepřišel dělat. Musel jsem natahovat za něho. Žalovat jsem nechtěl, bylo by asi zle.

Řád dne ve vězení: V 5:00 budíček, snídaně, převléknout se do hornických hadrů. Pak do lampárny a fárat dolů. Když jsem ponejprv fáral, bylo to hrozné. Stál jsem v chodbě a najednou jsem pocítil tlak. Začaly se lámat stojky a já utíkal. Od té doby mám zlomený dvanáctý a naložený jedenáctý obratel. V žaláři jsem moc zkoušel. Večer se šlo spát v 9:00. Ležel jsem do dvanácti hodin, pro bolest v zádech jsem potichu vstal, vzal na sebe deku - bylo chladno - a chodil jsem tiše po místnosti, abych neprobudil spoluvězně. Ráno se muselo opět fárat. Pracovali jsme na dvě směny, ranní i odpolední, někteří chodili i na noční.

Ráno, když jsme šli do práce, mládenci mi museli pomoci do huntu (vozíku); nemohl jsem tam pro bolest vlézt sám. V práci jsem se rozhýbal a šlo to, ale v noci se bolesti vracely. Pracoval jsem 400 metrů pod zemí, zmáhal jsem chodby. Nejdříve jsem vyvrstal sbíječkou dole díru, pak nahoře a stavěl jsem stojky. Měl jsem jednoho pomocníka, ten to ale vždy proseděl. Aby byl klid, pracoval jsem za sebe i za něj. Norma se musela udělat. Kdo nevykonal normu, mohl se dostat do korekce. Za to musel zaplatit 100,- Kč za den a dostal trochu šlichty a kousek chleba. Do korekce dávali také tehdy, když se u některého faráře našla Bible nebo církevní tisk. Na pokoji jsme byli všichni zajedno. Když katoličtí kněží měli pobožnost, někdo z nás hlídal, aby v případě příchodu bachařů mohl upozornit. Bible a církevní tisk byly tajně schovávány pod kamny. Dostal jsem od Jehovistů Nový zákon, který jsem čítával, když jsem byl osamocen 400 metrů pod zemí. Velkou posilou mi bylo, že jsem uměl hodně odstavců z Písma svatého nazpaměť, a tak jsem si je mohl připomínat i při práci.

Navštěvoval jsem občas lékaře - mukla¹². Aby mě záda nebolela - byla to hrozná bolest, dával mi tablety Pyrabutol. Přitom mě varoval, abych jich moc nebral, že ničí krvinčky. Proto jsem je po určité době vždy několik dní přestal užívat, i když jsem pak trpěl bolestí. Jednou mě vezli na rentgen do Trutnova, ale jelikož byl rentgen rozbitý, přivezli mě zpět a už se o mne víc nestarali.

Když jsme byli na povrchu, měli jsme možnost být po práci na vzduchu na dvoře. Strava byla ucházející, jako pro horníky. Kultura: místní rozhlas, Rudé právo. Televize jen za poslušnost a dobrou práci. Můj spolubratr Josef Hájek byl na tom mnohem hůře. Již devátý nebo desátý rok ve vězení. Okusil Jáchymov, Mírov, vyprávěl hrozné věci o pobytu tam. Byl nemocen na plíce. V dole fáral až 700 metrů pod zem. Těžce tyto chvíle snášel a nedivím se, že za tu dlo-

¹² mukl - muž určený k likvidaci, trestanec

uhou dobu ve vězení se z něho stal pesimista. Ale měli jsme se rádi, rozuměli jsme si a duchovně se povzbuzovali. Poznali a cítili jsme, že jen Pán Ježíš dává sílu a právě pod zemí, kde číhá smrt více než na povrchu. Být Kristův je velikým darem a mocí Boží. Také s Jehovisty jsme hovořili o Bibli a o moci Boží. Ještě před mým zavřením jsem si mnohokrát myslel, že sloužím Pánu Bohu a počítal jsem, že mohu mít nějaká privilegia. Ale jako vězeň - horník jsem shledával svoji zbožnost jako mēlkou. Mnohokrát jsem se zastavil nad svým životem a říkal jsem si: „Co kdyby na tebe dnes padl kus stěny, jak budeš vydávat počet ze svého života?“ Jak jsem se již výše zmínil, byl jsem šťasten, že jsem znal několik žalmů a jiné odstavce z Písma z paměti, ty mne povzbuzovaly stejně jako někdy na bojišti u Dukly. Církev byla deptána a neměla možnost nám doručovat Písmo nebo církevní časopisy. Šlo to jedinež ilegálně. To dokázali pouze Jehovisté.

Na povrchu jsem jednou vyvážel na kárce popel a odpad. Šel se mnou bývalý četník; jelikož bylo málo bachařů, zastupovali je četníci. Řekl mi: „My víme, že jste zde mnozí nevinně, ale nemůžeme vám ulehčit pobyt ani s vámi mluvit, dostali bychom se mezi vás.“ I muklové byli udavači. A iniciativa i pravomoci bachařů byly neomezené. Bratr Hájek na Mírově pozoroval oknem, jak na Silvestra jednoho mukla polévali venku vodou. Jelikož byl mráz, voda na něm zamrzala a tak dlouho na něj lili vodu, až z něho byl ledový sloup.

Dostal jsem se také do vězeňské nemocnice ve Valdích, tenkrát tam vezli také bratra Josefa Hájka a jiné z dolu Tmavák. Nám horníkům nebylo v té nemocnici zle, ale pro místní trestance to bylo kruté. Při procházce na dvoře jsme museli chodit pořád dokola a jeden za druhým, ne vedle sebe. Sešel jsem se tam s bývalým ministrem spravedlnosti Prokopem Drtinou, také uvězněným. V té době byla amnestie, ale pro nás neplatila. Manželka žádala, abych se mohl vrátit po polovině trestu domů. Žádala i pa-

na prof. dr. Hromádku. Ani tato intervence nepomohla. Žádost zamítli; chování prý mám dobré, ale nejsem převychován.

Jeden z vychovatelů - bachařů - mne žádal, abych promluvil do místního vězeňského rozhlasu o banderovcích na Ukrajině, že by mi dovolil přijetí balíčku z domova. Odmítl jsem to. Řekl jsem, že ta řeč by musela být spojena s mým náboženstvím a vírou, a to že by jistě nedovolili. Chtěl jsem být solidární s ostatními potrestanými.

Vzpomínám na večerní nástupy venku před ubytovnou. Stáli jsme a páni příslušníci prověřovali, zdali někdo z nás neutekl. Jelikož, jsme byli jen čísla, vyvolávali nás podle čísel a my jsme se hlásili jmény. Často byla zima a mráz, ale stát jsme museli, než vyvolali všech 150 čísel. Někdy mezi prověrkou někdo z vězňů řekl cosi legračního a bylo zle. Po prověrce jsme museli za trest a pro poučení třikrát až čtyřikrát běhat do poschodí a zpět. Takovými a podobnými způsoby uplatňovali příslušníci svoji moc. Bavili se, když před nimi museli takto běhat faráři, doktoři, inženýři, sedláci a ostatní. Tak vypadal komunistický kriminál.

Chruščev pořád cestoval a propagoval, aby se na Měsíci sela kukuřice. A tak ve vězení, když byl úplněk, jsem chlapce zavolal ven a řekl jsem: „Podívejte se na Měsíc, vidíte, jak tam Chruščev seje kukuřici?“ Tak i ve vězení se mluvilo o těch sovětských pohlavárech. Tím si trestanci ulehčovali svůj těžký a trpký pobyt.

Mé dny ve věznici se pomalu a jistě chýlily ke konci. Vytoužený konec výkonu trestu se sice blížil jako želva, ale očekávání dává naději. Krátce před odchodem jsem připravil na rozloučenou malé kriminální pohoštění. Ušetřil jsem si peníze a koupil nějaké sušenky, cukr a čaj. Přitom jsme si zazpívali písně a vzpomínali jsme. Já měl radost, ale na mnohé čekaly ještě dlouhé chvíle pobytu. Br. Hájek tam byl ještě asi půl roku, než se dostal na amnestii domů.

Přišel 10. leden, kdy jsem měl být propuštěn. Ale připočítali mi ještě alespoň jeden den navíc, a tak jsem se dostal na svobodu 11. ledna 1960 mezi devátou a desátou hodinou. Přesně po dvou letech a jednom dnu. Manželka s přáteli mě čekala. Otevřela se brána, já vyšel a brána se opět zavřela. Několikrát jsem se s nejistotou otočil, zdali nejdou za mnou, aby mne opět zavřeli. Uklidnil jsem se, až když jsme přijeli do Prahy.

Pro nic za nic ztracené dva roky. V roce 1968 při žádosti o rehabilitaci se mne soudce zeptal: „Za co jste byl zavřený?“ Odpověděl jsem: „Nevím, ale máte moje spisy.“ On řekl: „Já také nevím, z těch spisů jsem nic nevyčetl. Ale kdyby vás za první republiky přece jen chtěli potrestat, zaplatil byste 5,- Kčs pokuty.“ Tak jednali v padesátých letech s nevinnými lidmi. Já jsem dostal jen dva roky, ale kolik jich bylo zavřených na pět, deset, patnáct nebo dvacet roků či na doživotí, kolik jich bylo usmrceno jen tak? Stalin byl lotr a vrah a takovým modlám se ve dvacátém století sloužilo.

Domů jsem nesměl, neboť při rozsudku byl ještě další trest: po odpykání dvou roků v nápravném táboře ještě pět roků zákazu pobytu v Oráčově a v okresech Rakovník, Plasy, Podbořany, Žatec a v celém Karlovarském kraji.

Kvůli potížím se zády a nachlazením jsem musel navštěvovat lékaře. Měl jsem dobrého lékaře MUDr. Semce. V roce 1968, když u nás byla komunistická lůza, pobízel lidi, aby dávali krev pro ty, kteří byli při řádění této bandy raněni. Za to pak musel odjet i s rodinou do Kanady.

Moji manželku zaměstnala naše církev v Domově důchodců v Kostelci nad Černými lesy. Bydlela v malém pokojíku ve vile, kde kdysi pobýval prezident T. G. Masaryk. Připomínala to deska umístěná na domě. Manželka měla tehdy s okresem kontroverze, měla tu desku odstranit, ale neudělala to. Já jsem neměl kde bydlet, protože jsem se k ní nemohl nastěhovat. Cítil jsem se jako bezdomovec a byly to chví-

le velmi těžké. Přijal mě švagr se svojí manželkou. Jenže jejich byt na Vinohradech v Polské ulici měl jen kuchyň a jeden pokoj a nebylo možné, abych je svojí přítomností otravoval, když sami měli dvě děti. Proto jsem si hledal bydlení i práci.

Po třech nebo čtyřech týdnech jsem sehnal práci na Vinohradech v Jičínské ulici, kde vyráběli elektrické motory pro podnik Stalingrad. Pracoval jsem tam asi tři měsíce. Byl jsem děvečkou pro všechno, dokonce jsem nosil dělníkům svačiny. Kádruvačka byla hodná, že umožnila mé přijetí do práce, ale výdělek byl malý: 1000,-, nejvíce 1100,- Kč za měsíc. V Praze to byla almužna. Platit sám byt a stravu, sotva bych vyšel.

V tutéž dobu přijala manželka do domova důchodců v Kostelci tetu sestry presbyterky Kratochvílové. Ta mě pak mohla přijmout do podnájmu do bytu po tetě ve Slezské ulici. Tím jedna svízele pominula.

Sestra Kratochvílová pracovala v závodě Barvy a laky. Zeptala se, zdali by pro mě nebyla v továrně práce. A byl jsem přijat. Nějakému pohlavárovi - komoušovi se mezitím zalíbil byt sestry Kratochvílové a musela se vystěhovat do bytu 1+1 ve Slezské ulici, který jsem obýval. A já opět neměl kde bydlet. Ale že jsem byl dělník, přidělili mi místnost v Korunní ulici v bytě paní Pumprové, jejíž manžel zemřel a syna měla v ústavu pro mentálně postižené v Krči. Sama byla velice nemocná a záhy také zemřela. Její byt jsem nechtěl, takže jsem se nastěhoval do dalšího podnájmu k nějaké Slovence, vdově po vyšším úředníkovi z ministerstva financí.

Sestra Kratochvílová se pro nás stala skoro příbuznou. Po celou dobu jsem k ní chodil na stravu. Když manželka pracovala jako vedoucí v Domově důchodců v Kostelci, jezdil jsem za ní jednou za čtrnáct dní. Od roku 1963 jsem pak navštěvoval Oráčov, vždy s povolením od SNB. Když Stalinova socha v Praze padla do Vltavy, při-

šel za mnou oráčovský předseda místního národního výboru a oznámil mi, že již mohu svobodně jezdit do Oráčova.

Na shromáždění a biblické hodiny jsem chodil na Vinohrady. Měl jsem rád faráře Moravce i Smetanu. Ostatní byli pro mě cizí.

Připomněl jsem si slova z Písma: „V pracích nelenivý, duchem vroucí Pánu sloužící.“

Nejdříve jsem byl zaměstnán v podniku Barvy a laky, v cechu 1 v Českomoravské ve Vysočanech. Tam jsem poprvé slyšel, že faráři jsou lenoši a lháři. Když mě vedoucí přijímal, řekl mi, že to budu mít těžké. Nelekl jsem se. Pracovat dovedu a pusu také mám. Měl jsem dělat závozníka a těšil jsem se, že budeme jezdit po naší krásné vlasti, to se mi však nesplnilo. První den jsme měli vyložit vagón uhlí pro naší teplárnu v Českomoravské. A tak jsme šli na to. Měli jsme lopaty a začalo se vyhazovat. Ale do továrny ČKD Sokolovo, která byla naproti libeňskému nádraží, přicházela na směnu děvčata. Spolupracovníci přestali vykládat uhlí, opřeli se o lopaty a čuměli. Řekl jsem jim: „Pracovat, pracovat, musíte být faráři příkladem. A dobře pracovat, ne čumět.“ Nakonec mi řekli, že jim lámu normy.

Nevím, proč si mě vyžádal mistr z cechu 2 pan Žádník. Chtěl, abych nastoupil na Poděbradskou do Tebasu. Tam jsem přišel také jako závozník, ale i zde jsem byl se šoférem nejdál na dvoře. Samo sebou, i tam mě provázel můj posudek. Přišel jsem na rampu, bylo tam kolem desítky dělníků, a dali mi vyložit vagón louhu, asi třicet sudů. Páni dělníci to nechali na mně a čuměli. Sudy bez obručí, hliníkové. Byla to těžká práce. Ale ke všemu je třeba um. Použil jsem malá prkýnka, která jsem dal pod sud a ten pak otočil a vykutálel, kam jsem chtěl. Pak jsem používal větší prkýnka a 250 kg sudy jsem stavěl. Brzy jsem měl mezi dělníky největší přátele.

Dokonce jsem byl já, kriminálník, zvolen do ROH a pak jsem se stal i předsedou. Píšu to proto, že mě náš předseda KSČ Kavka pobídl, abych jednou šel na schůzi na ředitelství. Odpověděl jsem mu takto: „Mám jiné názory než vedoucí straníci.“ Zdráhal jsem se jít, i když jsem byl zvědav. Ale přinutil mě a já šel. Když jsem se vracel, řekl jsem, že bylo zbytečné vidět, jak se soudruzi koušou. Kavka odpověděl: „Aspoň jste viděl, jak lezli jeden druhému po zádech, aby se dostali výš.“ To bylo hádek a osočování jedněch druhými.

Vzpomínám na jedno hrozné ráno v říjnu 1964. Právě nám paní Macelová, naše pokladní, měla vyplácet zálohu. Ale najednou slyšíme houkat sirénu. Vyběhneme z pracoviště a vidíme, jak hustý kouř přikryl celý areál podniku. Vznášel se do výšky a najednou začaly šlehat plameny. Nastal veliký zmatek: továrna hoří! V halách a kolem plno surovin, nitro, barvy, ředidla, vše velmi hořlavé. Dlouho několik hasičských sborů zápasilo s požárem.

Zmíněná paní Macelová byla velmi nemocná, měla astma. Jako předseda závodního výboru ROH jsem se zaslazoval, aby jí byl udělen trvalý invalidní důchod. Sociální komise to však zamítla. Vysvětlil jsem komisi, že paní Macelová je v kritické situaci. Nakonec to komise uznala a přidělila jí důchod. Žel, brala ho sotva tři měsíce a nemocí podlehla. Píšu to proto, že za svého předsednictví v závodním výboru jsem se snažil svým spolupracovníkům pomoci; děkovali mi za to. A přesvědčil jsem se, že i za krutého režimu je možno být prospěšným a pomáhat.

Zvykl jsem si na Barvy laky Tebas jako na svůj závod. Brzy jsme vozili na stavbu betonové překlady. Jeden mi padl ne mou vinou na nohu a zlomil mi nárt. Protože jsem nemohl konat těžší práci, poslali mě do cechu 4 v Hostivaři. Tam jsem se ale obtížně dostával a chtěl jsem zpět do Tebasu. Vedoucí mě však nechtěl pustit, proto jsem si-

muloval. Hodil jsem si na nohu prázdný sud. Necítil jsem se v Hostivaři dobře. Ženy tam mluvili nemorálně a sprostě - nevím, zda úmyslně nebo již měly takovou povahu a byly tak zdemoralizované. Po ostrém rozhovoru s vedoucím jsem konečně mohl odejít.

Ve fabrice jsem se snažil pracovat dobře a poctivě. Když jsem chtěl, aby byla práce dobře vykonána, dělníci mi říkali: „Je fabrika vaše?“ Odpověděl jsem: „Já v ní pracuji, tak je moje.“ Myslím, že se spoléhali na mou poctivost a spolehlivost. Když něco nenechal dopravit do dílny mistr ani parťák, mistr z dílny přišel za mnou a já to odvezl třeba na kolečku. Mnohokrát jsem měl nepříjemnosti i s těmi, co jezdili elektrickými vozíky - ještěrkami. Posledním mým zaměstnáním bylo stáčení ředidel.

Také jsem si koupil 5 kg odpadové barvy. Říká se, kde se seká dříví, tam padají i třísky. Kde se cedí mléko, také se rozleje. Některé kilové plechovky plněné barvou byly poškozené a vyhazovaly se. Dělníci si je mohli vzít jako vzorky, pokud svolil mistr. Na vrátnici to měli neradi. Také dříví, všelijaké fošničky a zábrany ze sudů nebo konví se vyhazovaly. Byl to pakatel, ale doma se s tím dalo zatopit. Na vrátnici stačilo ukázat, co se odnáší, a nebylo-li to ředidlo nebo barva, mohlo se to odnést. Jednou jsem si udělal balík z dubových kostek, které měly být na podlahu. Když se hodil sud nebo konev na betonovou podlahu, dělalo to rámus a obal se mohl poškodit. To se mělo změnit, ale podnik se k tomu nikdy nedostal a ty dřevěné kostky se vyvážely ven na smetiště. Připravil jsem si jich trochu, že si s nimi v podnájmě zatopím. Vrátný, ještě četař z Rakouska-Uherska, viděl, že to odnáší poručík Československé armády a farář, tak mě zastavil, prohlížel a nedovolil mi to odnést. Byl u toho pan David, úředník z ředitelství a řekl: „Nedělejte z toho nic, stejně to půjde na skládku.“ „On má na vás pifku,“ prohodil potom. Od té doby vrátný mlčel, ale mne to ponížilo.

Také se kradlo; věci se odnášely zadními vraty, kde byla vlečka. Tou se k nám dovážely suroviny na výrobu barev a odvážely hotové výrobky. Jednou jsem zůstal přesčas. Ekonom to nevěděl a odnášel tudy barvu. Když mě spatřil, lekl se. Nakonec řekl, že to dělá v rámci akce Z. Myslím si, že níže postavení zaměstnanci se naučili takto vynášet věci od nadřízených, ne naopak.

V roce 1968, když k nám přišli Sověti, chodili jsme do práce pěšky, úředníci i dělníci. To byl bojkot a znamení pro naše nepřátele, že jsou u nás nevítaní. Ale lotři jsou nevšimaví. Alespoň naši „vlastenci“, kteří si tak říkali, poznali, že i jimi slušný národ pohrdá. Zaměstnanci naší továrny (i komunisté) byli proti vstupu cizích vojsk do naší republiky. Spousta hesel proti vetřelcům byla napsána barvou na stěnách i na dlažbě. V té době za mnou přišel vedoucí a ptal se, co máme dělat s vagóny naloženými zbožím do Sojuzu. Řekl jsem, ať to pošle. Práce a obchod není politika.

Také se náš mistr odvážil navrhnout mi, abych jako vedoucí ROH zřídil brigádu socialistické práce. Že si tím polepším situaci a také to prospěje podniku. Se špatnou odešel. Brigády dělají lenoši, aby z toho těžili. Já jsem nevinně seděl ve vězení a nemohu ani svobodně jet domů. Pracuji, jsem křesťan, a proto poctivec.

Dostal jsem nabídku na místo mistra louhárny. Odmítl jsem to. Při dosavadní práci jsem měl klid a nechtěl jsem mít nepříjemnosti s lidmi. To neměl rád ani můj otec, ani já.

Manželé Jelínkovi už zase v civilu - únor 1951.

Manželé Jelínkovi s rodinou Dr. Semce, kterou po r. 1968 ukrývali před jejím odchodem do exilu - 1967.

První konfirmace ve Valči - asi 1948.

Konfirmace ve Valči - asi 1952-53

Ve sborovém domě ve Valči, jehož vnitřek nechal autor upravit podle vnitřku kostela v Kupučově (s farářem Sečkářem).

Svatba jedné z autorových konfirmandek s učitelem Majerem, který byl později hlavním svědkem proti autorovi v politickém procesu.

První konfirmace v Podbořanech - 1952.

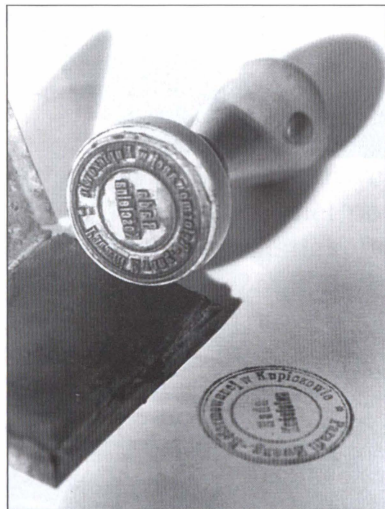
Školení evangelických farářů v České Kamenici (asi 1952), autor v druhé řadě třetí zprava.

Po shromáždění před kostelem v Oráčově - asi 1954.

Jediná konfirmace v Oráčově - začátek 50. let.

Razítko církevní rady v Kupučově, s jehož pomocí byla po válce zachráněna řada uprchlíků.

Hudební kroužek ve Valči.

Autor v nové roli dělníka v závodě Barvy, laky - 1971.

Na výletě s pracujícími závodu Barvy, laky (1971), autor uprostřed v podřepu.

Pomalou ale jistě se blížil konec dubna 1972. Uvědomil jsem si, že se za tři neděle budu muset rozloučit s továrnou Barvy a laky Tebas, a především se spolupracovníky, s nimiž jsem tu byl dvanáct roků.

Jako odbojář jsem mohl jít do důchodu o rok dříve, t. j. v roce 1971, ale sloužil jsem ještě rok, abych měl potřebná procenta. Jako trestanci a nepříteli komunistického režimu mi vyšetřovatelé vzali Osvědčení o odboji 255/46 sb. O duplikát tohoto dokumentu jsem se začal starat až roku 1972. Navštívil jsem Historický ústav. Tehdy tam byl pan plk. Čmelík. S vydáním duplikátu dělal potíže; jednal se mnou jako s nepřítelem. Po kratší ústní přestřelce vše dopadlo dobře. Pak jsem chodil na úřady, aby mi byly započteny roky studia a práce v SSSR.

Přišel květen, dny běžely jako voda tekoucí z vodopádu. Jednoho dne mě najednou volá pan Slavík, pokladník závodního výboru. Myslel jsem, že se mnou chce něco projednat, ale kdepak. Dozvídám se, že má práce v Tebasu končí. Jménem závodního výboru mi pan Slavík podává dárek - náramkové hodinky s nápisem „Za dobrou práci“ vyrytým na spodní straně. Mistr Žádník mi dává ještě knihy a další dárky. Ale můj pocit v té chvíli nebyl dobrý. Bylo mi smutno, připadal jsem si jako v pohádce o pejskovi Bodříkovi na smetišti. Tu jsem si uvědomil, že můj domov je od továrny vzdálen 88 kilometrů. A tam bude nyní mé místo. Dříve jsem dle soudního rozsudku do Oráčova nesměl, a proto jsem si vyhledal zaměstnání v Praze. V továrně chtěli, abych zde pracoval i nadále a já jsem slíbil, že v případě nutnosti přijedu do podniku dělat inventuru, což jsem také několikrát splnil. Dodnes jsem se zaměstnanci továrny v přátelském vztahu a každý rok v prosinci mě zvou na společné posezení.

Po rozloučení jsem odjel domů, do Oráčova. Co zde však budu dělat? Již nebudu muset zdravit každého „Čest práci!“ Člověk si nemá dělat legraci z pozdravu, ale já jsem

pozdrav „Čest práci!“ říkal mnohokrát za den úředníkům, vedoucím i dělníkům. Jen ať pracují. Neslušelo se to snad na mne, ale člověk je jen člověkem. A tak „Čest práci, se Sovětským svazem na věčné časy!“.

Po Pražském jaru přitvrdili soudruzi teror a v té době jsem pozoroval, co se bude dít. Prezidentem se stal po našem odbojáři generálu Svobodovi dr. Husák. Ale mně nedal nic ani Svoboda, ani Husák. Všichni prezidenti od Gottwalda až po Husáka byli loutkami bolševiků. Bylo jim tak dobře? Nebo si snad uvědomili, že jsou pacholky Sovětského svazu, že nejsou svobodní? Myslel jsem si, že když se generál Svoboda dostane do ciziny, řekne bolševikům „Vlezte mi na záda“ a stane se svobodným, ale chyba lávky. Člověk raději pohrdne těmi, kterým má sloužit, je ctižádostivý a drží se svého já.

Doma jsem měl dost práce. Těžce jsem prožíval odchod své maminky v roce 1965 i otce roku 1971 do míst, odkud se člověk již nenavrací. Tak jsem se stal nejstarším z příbuzenstva.

Zahrada byla velká a zemědělství mě vždy zajímalo. Uvědomil jsem si, že při práci jsem mohl studovat vysokou školu zemědělskou. Ale počítal jsem, že dvě věci najednou nelze konat, že by to nebylo dobré pro jedno, ani pro druhé. Proto jsem se doma chtěl vrátit do duchovenské práce. Třikrát o mne můj sbor žádal, ale marně. I Synodní rada - naše ústředí - žádala, ale všechno bylo bezvýsledné. Církevní tajemník v Ústí nad Labem žádosti zamítal. Až konečně zažádal místní kazatel bratr vikář Holuša a dostal jsem povolení pracovat jako pomocný farář, bezplatně. Od té doby jsem zastupoval a sloužil sboru. Slib věrnosti republice jsem musel skládat na okrese v Lounech před místopředsedkyní okresu, neboť farní sbor Podbořany patřil do okresu Louny. Při kávě, kterou jsem k tomu dostal, jsem nebojácně předložil svoji bolest paní místopředsedkyni a vysvětlil jsem jí, proč jsem byl jako československý zahraniční vo-

ják z jednotky v SSSR nevinně dva roky zavřen v kriminálu. Dostalo se mi jediné odpovědi, stejné, jako všude jinde: „Dělaly se chyby.“ Na zpáteční cestě mi bratr vikář Holuša domlouval, že jsem před místopředsedkyní mnoho mluvil. Byl jsem mu vděčný, že měl takový vliv a prosadil mé uznání, i když jen jako zástupce. Nemusel jsem se již obávat, že pracuji ve sboru tajně.

Celkem byla doba komunismu a komunistické vězení stejně zlé, jak zlá byla tři staletí za katolické církve v Čechách. Rozdíl byl pouze v tom, že komunistický režim nás sužoval jen 40 let. A pronásledoval i katolickou církev. Katolíci to nyní zakusili sami a když jsem s nimi seděl ve vězení, bolelo je to. Ale v tu dobu jsme byli všichni na jedné lodi. Když je pronásledován nevinný, citově to těžce snáší. Ale když je pronásledován ten, který dříve pronásledoval, cítí se velmi ukřivděn. Mnohokrát jsem přemýšlel a přemýšlím dodnes o Izraeli, Židech a jejich babylonském zajetí, trestu za jejich přestupky proti Pánu Bohu. Toto zajetí trvalo sedmdesát let. Tak jsem počítal roky, roky bolševické tyranie v Rusku. Bylo to také sedmdesát let. Přemítal jsem: přestane to utrpení ruského národa? Zdálo se, že ne, ale najednou ten režim padl a přišla svoboda. Pro mne byla politika španělskou vesnicí, ale týrání nevinných lidí mě žralo a věřil jsem, že Pán Bůh to tak nenechá. Jak je dobré doufat v Pána Boha. Přece se nakonec těch sedmdesát let naplnilo a balvan se rozpadl.

Věřil jsem, že po tom všem si lid oddechne a bude vzdávat chválu Hospodinu, ale sklíčilo mě zklamání. Politická změna se stala skutečností i u nás, ale duchovně jsme v otroctví dále. Máme svobodu, máme rozvázané ruce, ale co je nejsmutnější, že člověk se neobrací k Pánu Bohu, ale sám chce být pánem všeho.

Vážili jsme si Charty. Odboj byl sice skrytý, ale byli jsme rádi, že jsou v naší vlasti takoví, kteří se rozhodli

bojovat proti našim tyranům a služebníkům sovětské diktatury.

Jednou nás navštívila farářka; její muž - teolog - ji přivezl. Po shromáždění jsme je pozvali na malé občerstvení a diskutovali o situaci. Bylo to ještě za komunistického ráje. Ale ten náš bratr teolog notně vychvaloval současný stav. Já sice slušně, ale tvrdě jsem poukázal na bestialitu a tyranství režimu. Rozešli jsme se jako bratři, ale každý seděl na jiné židli. Bude-li tento text čist, snad si připomene pobloudivého evangelíka, člověka a teologa. Je-li Bůh jeho Bohem, nemůže souhlasit se šelmami zprava nebo zleva. Také to, co je pro mne dobré, pro druhého může být zlé.

Tvrdil jsem a stále tvrdím, že kdo vstoupil do komunistické strany po roce 1950, byl spolupachatelem vraždy dr. Milady Horákové, gen. Píky a stovek či tisíců jiných lidí. Ať to byl církevník nebo světák, katolík nebo evangelík, farář nebo člen, byl bez rozumu, ubožák, nepřítel kříže Kristova. Přece mé svědomí při pobytu v kriminále bylo klidnější, než kdybych sloužil těmto vrahům. Také se stávalo, že udavačem byl nekomunista. Takoví byli ještě podlejší než straníci. Pán Bůh se nedívá na člověka, ale na jeho srdce, jak je to psáno v I. Samuelově, 16.7. Kdysi jsem vzpomněl úryvek z knihy I. Královské a připomínám jej znovu: „Ve službách krále Achaba a zlé Jezabel byl služebník, ministr výživy jménem Abdiáš. Jezabel krutě pronásledovala věřící lidi, ale Abdiáš sám skrýval a živil sto věrných.“ To bylo hrdinství před Bohem a lidmi. Takoví lidé se našli i v naší vlasti. Také mnozí projevíli odvahu, když podepisovali 2000 slov. Nemohu však říci, že bylo hrdinstvím utíkat za hranice vlasti a vy ostatní smažte se v komunistickém pekle.

V roce 1983 nás pozval do Holandska můj konfirmand se svojí manželkou, učitelkou. Při žádosti o pas nám úředník ministerstva udělil výjimku a povolil nám, důchodcům, návštěvu na Západě. Po obstarání víz jsme se v září dostali ales-

poň na chvíli z otroctví na svobodu. Úředníci ve Venlu nás přijali a chovali se k nám zvlášť laskavě. Ten týden byl krásný; zaujalo mě především město Naarden, kde je v kapli pohřben Jan Amos Komenský. Viděli jsme tu mimo jiné i věnec od prezidenta T. G. Masaryka. U cesty ke kapli se nachází socha J. A. Komenského. Zaspívali jsme si tu píseň Pán Bůh je síla má.

Na zpáteční cestě jsme ještě navštívili bratrance v německém Bisingen. Zavezl nás do Kostnice, kde byl žalářován, souzen a odsouzen na smrt upálením Mistr Jan Hus. Vešli jsme do domu, kde Hus stál před vrahy, jež ho soudili. Byli to biskupové, arcibiskupové, kardinálové, mořský pirát - papež a císař Zikmund. Za to, že Hus hájil pravdu, byl nad ním vyřčen ortel: upálit ho. Tolik měla svatá církev lásky: „My jsme ho neupálili, to císař Zikmund.“ Tak jako nejvyšší kněz Kaifáš přenechal ukřižování Krista Pilátovi: „To ne my, to učinil Pilát.“

Církev si ustanovila hodně svatých, nastavěla soch a obrazů a panenku Marii nazvala královnou české země i královnou nebes, tak jako Izrael v nejnižším svém morálním životě uctíval pohanskou královnou nebes (Kniha Jeremiáše 7, 18 a 44, 19) Tak se stalo, když církev Kristova zpohanštěla. Těžce a se smutkem jsem se díval na ten velký balvan s nápisem Mistr Jan Hus 6. 7. 1415 a na opačné straně s údaji Jeroným Pražský 1416. Těžce jsem to prožíval a vzpomínal jako exulant: „Nevzali jsme s sebou nic, po všem je veta, jen Bibli kralickou a Labyrint světa.“

A zase doma. Pozoroval jsem, jak soudruzi lžou. Mírumilovný Sovětský svaz měl dříve zálsk na západní Německo. Díky, že každý uměle vytvořený hrdina má hrozný strach. To bylo pro Varšavskou smlouvu dobře, ale pro nás zle. Nejvíce se mi líbilo heslo: „Se Sovětským svazem na věčné časy.“ A toho slibování! Věděl jsem, jak to vypadalo v nápravných komunistických táborech. Tam jsem se naučil chodit mezi kapkami. Když se mě ptali, jak je

na Západě, řekl jsem: „Nejlépe, kdybyste se tam jeli podívat.“ A stačilo to.

Někteří se po listopadu ospravedlňovali, že nevolili. Ať volili nebo ne, komunisté už měli vše dopředu naplánované. Já jsem volil, proč ne? Byl jsem členem zahrádkářské organizace, Československého svazu protifašistických bojovníků a Konfederace politických vězňů.

Doma jsme chovali ovečky, měli jsme jich celkem dvanáct. Také jsme pěstovali ovoce a zeleninu. Do sboru Podbořany bylo vlakem 39 km, autem 25. Mnohokrát jsem konal nedělní shromáždění v Podbořanech, také ve Valči a v týdnu biblickou hodinu v Oráčově.

Kousek od našeho domu v Oráčově je samota, asi půl kilometru vzdálená. Původně to byl mlýn, ale již více než třicet let nepracuje. V tomto domě žili manželé Kučerovi pocházející z Ukrajiny, tedy Sovětského svazu. Pan Kučera zemřel a jeho manželka, asi osmdesátiletá, zůstala sama - syn žil v Podbořanech. Byla to velmi inteligentní paní. Jelikož její studna nebyla v pořádku, chodila pro vodu až k nám. Když přišla, naplnil jsem jí vědro, ale nechtěl jsem jí nechat samotnou nést takovou zátěž půl kilometru. Moji pomoc ovšem odmítala, tak jsem jí trochu lhal: „Paní, rád bych se podíval, jsou-li ryby v potoce.“ Bylo to při cestě k nim, tak mi dovolila nést vodu. Ale od potoka zbývala ještě polovina cesty, tak jsem dále zalhával, že bych se rád podíval na mlýn a pomohlo to, vodu jsem donesl až k jejímu domu. Bylo tomu tak často, vždy, když jsem byl doma. Ale na staré lidi přichází nemoc dříve než na mladší. Ta skleróza! I tu naši sousedku velice rychle postihla. Jednoho odpoledne chodí sem a tam kolem nás žena k nepoznání. Podívám se oknem a vidím, že je celá od krve. Je to paní Kučerová. Vyběhnu ven a ptám se, co se jí stalo. Vypravuje, že ji pokoušel ďábel, bála se jít domů. Přivedl jsem ji k nám a zavolať jsem předsedovi národního výboru panu Vachtlovi. Zrovna měl jet ještě s některými pracovníky do divadla

v Rakovníku. „Je-li u vás, mohu odjet a zítra zavoláme jejímu synovi Ing. Kučerovi,“ odpověděl. Paní Kučerovou jsme umyli a nechali u nás přespat.

Když přijel syn, odvezl ji k lékaři. Dostala léky, rozsvítilo se jí trochu v hlavě a vrátila se domů. Od té doby byla paní Kučerová naší příbuznou. Po šestnáct měsíců jsem ji navštěvoval jednou, dvakrát, třikrát a když byla nemocná i čtyřikrát denně. A tak jsem si na ni zvykl, že co jsem již nemohl dát své hodné mamince, dal jsem paní Kučerové. Vyprávěla, co prožila za bolševiků na Ukrajině. Snažil jsem se ji uklidnit.

Jednou jsem měl jet do svého rodného městečka, polského Zelova. Oznamil jsem to paní Kučerové a vysvětlil, že místo mě k ní bude chodit jedna paní. Ale paní Kučerová na nic nedbala, brala si kabát a že pojedje se mnou. Zaplakal jsem si přitom a vzpomněl si na svoji maminku. Lidé v Oráčově měli dlouhé jazyky na manžele Kučerovy. Ale musím říci, že měli o paní Kučerovou obavy a snažili se jí pomoci. Na mně a moji manželku se mohli spolehnout. Ne že by syn nebo snacha neměli o ni starost. Měli: syn jednou řekl: „Dám maminku do domova důchodců, dlouho to tam nevydrží.“ Ale sám zemřel na zákeřnou nemoc dříve, než jeho maminka. Ta byla na žádost sociálního referenta nakonec stejně dána do domova důchodců. Když jsem ji tam navštívil, viděl jsem, jak byla nešťastná. Po třech měsících zemřela.

V téže době poslal okresní výbor do Oráčova spoustu Cikánů - tedy Romů, abych neurážel. Umístili je do starého mlýna vedle paní Kučerové. Mezi nimi byl i baron. Přišel jsem k nim a důtklivě žádal, aby se chovali k mé svěřence slušně. Poslechli mě a bylo to v pořádku. Také si k nám chodili pro vodu. Lidé nám říkali: „Nepouštějte je na dvůr, okradou vás.“ Ale já jsem jim vždy vyhověl. Kdyby ne, jaké by to bylo u mne křesťanství? Nevím, kdo jim řekl, že jsem farář. Tehdy jsem byl již důchodce.

Jednoho dne příběhne k nám manželka barona a říká, že se ve mlýně perou a jejího manžela chtějí zabít. Plést se mezi Romy, to ještě mohl člověk něco schytat. Manželka zavolala do Jesenice na policii a já běžel do mlýna. Přiběhnu tam a na dvoře jako po válce: alkohol, krev, nadávky. Přijde jeden z nich ke mně, má podlité oči a křičí, co tu chci. „Slyšel jsem, že vás chtějí zabít, jdu vás bránit,“ odpověděl jsem. Byl to ten největší zbojník, ale má odpověď ho zarazila a myslel, že ho skutečně chci ochraňovat. Pak vyprávěl, jak mu chtěli ublížit a že má nějaké lékařské papíry, protože se někdy stává nepříčetným a nemůže za to. Pověděl jsem mu, že jsem rád, že mu neublížili. On asi své soukmenovce napadl, ale já se ho zastával. Zavolal svoji sestru a šli jsme se projít. Přibližně během hodiny vyprávěl, že na Slovensku chodil na náboženství. Po procházce byl již jiným člověkem. Na příští den přišli za mnou tři Rómové a přinesli kořalku jako odměnu za to, že jsem tábor uklidnil. Nepil jsem; nemám rád alkohol. Ale jak vidno, člověk by se brzy stal králem cikánů.

Práce jsem měl dost. Tajně jsem převážel Bible pro bratry v Sovětském svazu. Bratr kazatel P. je převážel ke mně a já je v kufru vozil do Plzně. Odtud je zase odvážel vyšší důstojník do SSSR.

Rád vzpomínám na majora, letce Československé armády, který také podepsal 2000 slov. Vystudoval Vysokou školu politickou a byl propuštěn z armády s nepatrným důchodem. Našel si práci u meliorace. Protože neměl kde bydlet, přijal jsem ho k nám. Moje manželka ležela zrovna po operaci. A já jako důchodce staral jsem se o ni i o podnájemníka Karla. Stejně jako s ostatními i s ním jsem se rád dělil o Slovo Boží. Jako ateista, komunista a vyhozený důstojník dostal se do křesťanské evangelické rodiny. Vyprávěl jsem mu o Boží lásce v Kristu Ježíši. Jak rád naslouchal! Při vaření a podávání jídel zároveň přijímal pokrm shůry. Tak mne potěšil, když řekl: „Dnes poprvé jsem se modlil.“ Odpustil své bývalé

manželce, která si ho brala nejen jako Karla, ale hlavně jako důstojníka. Když byl zbaven své hodnosti, manželka požádala o rozvod a odešla. Nebylo to pro něho lehké. Ale pak si vzal z lásky Věrušku, hodnou ženu. A proč na něj tolik vzpomínám? On opravdu šířil Slovo Boží a bral svoji víru v Boha vážně. Jeho poděkování mám v Bibli, kterou mi daroval z vděčnosti: „Vánoční svátky r. 1973 Bratru faráři Jelínkovi a jeho ženě Anně z vděčnosti a na památku za ukázání cesty k Pánu a spasiteli našemu Ježíši Kristu i za veliké človehčenství mně prokázané věnuje Váš Karel a Věra.“

V letech 1976 až 1977 jsme opravovali kostel v Oráčově; tehdy byl administrátorem podbořanského sboru bratr farář Ausberg ze Žatce. Tuto práci konali bachaři. Hodně na kostele pomohl i můj bratr, když do něj zavedl elektrické světlo. Z oráčovských bratří se na opravě podílel ještě bratr Konček. Díky panu Čáslavskému, správci státního statku, jsme měli dopravu materiálu zdarma. V kostele jsme konávali do roka dvě větší shromáždění. Ale po opravě v roce 1977 bylo obzvláště slavnostní a myslím, že i požehnané. Na slavnosti promluvil i předseda obce Jiří Vachtl. Za to pak dostal od komunistů z okresu nepříliš pěkné poděkování. Co se týče stravování, objednal jsem ve statkové kuchyni na šedesát obědů. Byli jsme vděční, že nám takto vyšli vstříc. Ještě jednou při dalším srazu nám kuchyně státního statku připravila jídlo. Za to však paní vedoucí hrozil vyhazov z práce. Přišla se nám omluvit, že vícekrát již pro nás vařit nebudou. Strana se postavila proti nám. Tak vypadal komunistický systém.

Kde to bylo možné, každý si stěžoval na komunistický teror. Ani do Polska nás naši páni neradi pouštěli, neboť Poláci mnohem pevněji bojovali proti komunismu. Pozval jsem k nám bratrance z Německa. Jeho příjezd nás povzbudil. Viděl, jak jsme ničení naším režimem. Bratranec nás pozval také k sobě do Německa. A povedlo se nám tam odjet v létě roku 1989. Divil jsem se německému národu, který měl tolik vzác-

ných lidí, že se tak hrozně nechal zfanatizovat Hitlerem. Zdálo se mi to neslučitelné s křesťanskou vírou. Ale bylo to tak.

Na zpáteční cestě z Německa domů (jeli jsme přes Stuttgart a Plzeň) jsme nastoupili do prázdného kupé. Postupně přistupovali další, až nás v kupé bylo šest, šest Čechů. A hovořili jsme o československé politice. V cizině nás žádný nemohl udat za velezradu. Neznali jsme se, až na jednoho, který se ukázal být dalším příbuzným. Mladá paní, která nastoupila naposled, se nepředstavila, asi z obavy, abychom doma něco neřekli. Ale byla to nejspíš pracovnice nějaké redakce. Nakonec řekla: „Uvidíte brzy, co se bude dít.“

A za dva a půl měsíce se dělo. Byla sametová revoluce. Díky naší mládeži, pak hercům, chartistům i ostatním, kteří se nebáli postavit se proti zlovlí komunistické. Měl jsem z těchto událostí velikou radost a jezdil jsem do Prahy na Václavské náměstí. Nadšení, nadšení a radost. V Rakovníku se konaly schůze Občanského fóra, které jsme také navštěvovali. Po 17. listopadu 1989 nastala u nás v Československu nová doba. Místo staré komunistické vlády nastoupila staronová vláda. Jak by ne? Přece u nás nebyla krvavá revoluce, ale sametová. Mírný převrat. Ale každá velká nebo malá změna a malý převrat stává se chaosem a vnučuje se otázka: Co se z toho vyklube?

Krutá vláda pominula, ale proměnit nespravedlnost ve spravedlnost, to člověk sám nedokáže, to musí vytríbit čas. Nelze dostatečně popsat, jak to bývalo na zmíněných schůzích Občanského fóra. Ale jiskřilo to. Ti, kteří ještě nedávno sloužili bývalému režimu, hned otočili, převlékli kabát. Očistili se různými výmluvami a hrnuli se dopředu. A ti dříve trpící zůstali takovými, jací byli, ale přáli si, aby zlo již pominulo. A tak zůstávali pozadu, zatímco osoby blýskající se čistotou se chápali opratí. Když jsem to pozoroval, shledal jsem, že zlo má na světě privilegium. Ke zlu jsou cesty vyšlapané,

na to stačí lidské já a lidský jazyk. A poznal jsem, že politika je lidská, a proto lživá. A tak v tichosti jsme se vraceli ke své práci a k tomu, co jsme započali v dětství. Apoštol Pavel v Bibli napsal: „Všeho zkuste a toho dobrého se držte.“ Dospěl jsem k poznání, že křesťan do takové politiky nepatří.

V roce 1992 jsem onemocněl. Musel jsem do Motolské nemocnice, a to již podruhé kvůli stejným potížím. Na pokoji jsme leželi čtyři. Neříkal jsem, jaké bylo mé zaměstnání. Byl jsem již v důchodu a vždy jsem tvrdil, že jsem voják. Jedním z pacientů byl pan Bočan, starý člověk. Podle našeho náhledu byl blízko smrti. Měl se vrátit z nemocnice současně se mnou, ale on se bránil, řekl, že nepůjde. Přišli dva lékaři s vrchní sestrou a přesvědčovali ho, aby odešel, že je vše v pořádku. Trvalo to pěknou chvíli a on řekl: „Nepůjdu, za sedm dní umřu, a to zde.“ Odešli. Já, již oblečený do civilu, sednu si k panu Bočanovi a ptám se: „Pane, proč nechcete jít k příbuzným? Říkal jste, že vaše manželka upadla, potloukla se a zemřela na embolii. Ale jak jsem viděl, když vás navštívili vaši příbuzní, byli k vám velmi laskaví.“ „Ano, synovci jsme postavili domek, ale já k nim nepůjdu,“ odpověděl. Na to já: „Pane, jste o dva roky starší, ale já bych na vašem místě šel. Věříte v Pána Boha?“ Řekl, že ano. Pohládl jsem ho a zazpíval písničku

*Pán Bůh je láska, dal svého syna,
Pán Bůh je láska, miluje mne.
Ó, jak mne blaží zvěst:
Pán Bůh je láska, miluje mne.
Vězel jsem v poutech strašného hříchu,
z vězení svého nemoha ven.
Ó, jak mne blaží zvěst,
Pán Bůh je láska, miluje mne.*

Pan Bočan se okamžitě rozhodl odejít z nemocnice a jít domů k synovci.

Ale vedle ležel těžce nemocný pan JUDr. M. Prosil mne, abych ještě zůstal s ním v nemocnici do druhého dne,

že bude operován. Měl naději, že když tam budu, operace dobře dopadne. „Musím odejít, jsem propuštěn,“ řekl jsem mu. „Ale budu na vás myslet.“ Myslel jsem a děkuji Pánu Bohu za něho, že v tu chvíli poznal, že Pán Bůh je láska. Po deseti letech na milého přítele M. vzpomínám. Jak je dobré, že Pán Bůh nepřijímá jenom osobnosti, ale pro každého, kdo k němu přichází, má otevřenou náruč. Ano, Pán Bůh je láska. Vím to já a ví to i pan JUDr. M. Pán Bůh nevidí hranice církvi. Jeho láska je bez hranic.

Když se díváme na porevoluční dění v naší vlasti, vidíme, že v Praze v parlamentu a ve vládě se dohadují. Povstaly modly, a to politické strany, kdo s koho. Strany nejsou pro „milovati budeš“, ale protiviti se budeš, dokonce nenáviděti, podceňovati. Každému jde o jeho já. Někdy se mi zdá, že ze sebe politici dělají šašky. Diktatura byla zlá, ale v parlamentu nebylo divadlo. Jen prezident je moudrý, humánní, demokratický. Žel, předčasně odešla jeho manželka Olga.

Po revoluci nejmírnější a nejklidnější byli zemědělci. Těm šlo o prospěch z výroby, aby co nejvíce získali. Vždy takřka čtyřicet let zápasili proti zabedněncům. Kromě zemědělců byli to dělníci, kteří se snažili pracovat, aby se mohli najíst a zabezpečit svoji rodinu. Škoda, že se naše republika rozpoltila na Českou republiku a Slovensko. A přece dvěma se to lépe táhne v práci i ve válce, jak říkal Švejk. Moudří by si měli uvědomit, že společně se dále dojde. Ale kdo za to může? Ta nižší kasta, nebo ti nejmoudřejší?

Já jsem jen jeden z deseti milionů, ale svoji vlast jsem měl a mám rád a měl jsem rád také Slovensko. Dokud jsme nebyli fanatici, vždy jsme se domluvili, a dobře. Tři sta let nás okupovali Rakušáci a ještě i nyní by nám rádi diktovali. Myslím, že i naši státní představitelé jsou vlastenci a budou tak bojovat, aby vnější nepřátele přemohli. Ale podotýkám, že i moudří, dostanou-li se na vedoucí místa, také ně-

kdy myslí nemoudře. Vládnout, řídit nebo vést je třeba moudrostí, nikoli jen rozumem. Někdy máme rozumu plné kapsy, ale moudrosti prázdnou hlavu. „Doufej v Hospodina celým srdcem svým, na rozumnost svou nespolehej. Nebývej sám u sebe moudrý, boj se Hospodina“ (Kniha Přísloví 3, 5-7).

U nás pobývali lidé různých národností. Neříkali jsme jim, že mají jinou tvář. Jací byli, takové jsme je přijímali. A nikdy jsme jimi nepohrdali a nepřirovnávali jsme se k nim podle lidských očí, ale podle skrytého srdce. Jsou-li lidé skromní, pak ani skinhead nebude takové pronásledovat. Pakli pronásleduje, byl by schopen pronásledovat i mne i svého bratra. Nikdy se nebudu ptát ani Rusa ani Američana, co mám dělat, budu se ptát svého svědomí. Mým úkolem je ukázat cestu, která by je vedla k pravému cíli. Rád bych připomněl rčení našich otců, abychom na něj pamatovali: „Jak si usteleš, tak si lehneš a tak se vyspíš.“

Rád se poučuji Biblií. Bible je pro mne velice vzácná a můžu z ní nabírat moudrosti. Ale člověk musí chtít jejím slovům porozumět (Kazatel 11, 1): „Pouštěj chléb svůj po vodě, nebo po mnohých dnech najdeš jej (navrátí se k tobě).“ A to další, nad čím by se měl zastavit, je v epištole Galatským: „Nemylte se, Bůh nebude oklamán (posmíván), nebo cožkoli rozsíval by člověk, toť bude i žítí.“ Můžeme si pomyslet na svůj krátký život, jak dlouho zde budeme a jakou odplatu vezmeme.

Z Boží milosti dočkal jsem se roku 2002, tedy třetího tisíciletí. Pamatuji dvě světové války. V první mne opatrovala maminka, do druhé jsem se rozhodl dobrovolně i s manželkou jít. Snad se to na mne neslušelo jít bojovat. Znal jsem přikázání „nezabiješ“, ale i já mohl být zabit. Po uvažování jsem se vrátil myšlenkami do dětství, kdy jsem v sedmi letech začal chodit do školy v Zelově. Již jako žáka druhé třídy mne velice zajímaly dějiny. Viděl jsem na stěně vyvěšené portréty polských králů a knížat. A každý chrabrý král byl můj miláček. Jako Čech chtěl jsem se seznámit i s českými knížaty a králi. Když jsem viděl na obrázku českou kněžnu, kterou si vzal za manželku polský kníže Mieszko I., moc se mi líbila. Byl jsem na ní jako na Češku hrdý, stejně jako na jiné osobnosti, které zasahovaly i do polských dějin. Zvláště jsem poslouchal učitele, když vykládal, jak Poláci spolu s Janem Žižkou bojovali pod Grünwaldem proti německým křižákům. Křižáci tam dostali na frak a z toho jsem měl radost. Líbilo se mi, jak to ve své knize popsal polský spisovatel Sienkiewicz. Také napsal knihu Potopa. A tak každou válku, zvláště ty hrozné světové, počítám jako potopu Evropy i světa.

Když jsem byl malý, velice jsem toužil vidět pana prezidenta T. G. Masaryka a chtěl jsem s ním jet jako křesťan i do Palestiny. Jako hloupé dítě jsem uvažoval, že bych byl jeho dobrým pucákem, čistil bych mu obuv. Byly to dětské sny, ale jak jsem již napsal, bojoval jsem pro vlast. Po první světové válce byla založena Společnost národů. Anglie měla s kýmisi konflikt, hrozilo nebezpečí. Ale velmi pomohl ministr zahraničí Edvard Beneš. Byla to pro mne chlouba. Když se obracím těch 85 roků zpět a srovnávám to s dneškem, musím připomenout, co bylo po první světové válce napsáno: „Świat sie przewrócił do góry nogami.“ I v průběhu dalších let se svět velice změnil.

Tehdy továrník, podnikatel nebo úředník byl v Polsku pánem. Dělník, sedlák nebo chalupník byl ponižován. Nepamatuji se, že by tehdy bylo sociální pojištění. Starý člověk, chtěl-li žít, musel pracovat nebo žebrať a podvyživený umírat. Po dvacátém roce se již mluvilo o „Kasie chorych“ - nemocenské pojišťovně. Kdo chtěl, odevzdával část ze svého výdělku. Dělníci ale vydělávali tak málo, že ještě za mého ředitelování raději pojištění neplatili. Kdo platil a onemocněl, dostal stejně jen podřadné léky. Pánům továrníkům i podnikatelům to vyhovovalo.

Před druhou světovou válkou, která byla nejkrvavější, byl svět postaven vzhůru nohama. Velice zkoušela naše republika. Západní státy se k nám obrátily zády. A Němci v našem pohraničí byli pátou kolonou Hitlera. Kde co mohli zlého udělat naší vlasti, udělali. A jistě 90 % jich chtělo do Říše. Okleštěním naší vlasti se jim to splnilo. Jásali. Ale tentokrát se svět změnil a projevila se alespoň trochu lidská spravedlnost. Po válce museli chtíce nechtíce, ale spíše nechtíce, odejít. Idol Němců - Hitler - zahynul. A oni dnes nařikají, především ti lotři a jejich děti. Ale jsou i takoví Němci, kterých je možno si vážít. Ti říkají, že si to zasloužili a dovedou se omlouvat. Nejtíže tu bestialitu sudefáků - Němců - prožíval prezident Beneš. A po padesáti nebo šedesáti letech od porážky zase nepřátelé naší vlasti pookřáli. Čeští šmelináři by prodávali republiku za 30 stříbrných. Ale je ještě větší spravedlnost, ve kterou věřím od dětství: odplata za hřích je smrt.

Lid rozumný nechce válku, Němci také ne. Porážka bolí. Národy Evropy se rozhodly pro unii, ale v okolních světadílech se stále bojuje. Lidské spojení netrvá dlouho. Najdou se zvrhlíci, kteří se budou mstít. Tak, jak to bylo 11. září 2001 ve Spojených státech. Je to zlé. Ale každé takové neštěstí nám připomíná, že nemůžeme ve své pýše dosáhnout nebe. Ani v Americe nejsou všichni andělé, i když od mládí měl jsem ji rád.

Konec druhého a začátek třetího tisíciletí je povzbudivý. Staví se věž Babel - Organizace spojených národů. Je-li to s pomocí Nejvyššího, je to nadějně. Dělá-li to svět a církve bez Boha, nastane za několik let zase zmatení povahy a jazyků. Jak státy myslí, že společenství bude prospívat, tak i církve touží po ekumeně. V druhém tisíciletí církve nadělala více tmy než světla. Papež se nyní omluvil lidem, ale jak se může omluvit těm věrným svým křesťanům, které církve povraždila a kteří jsou nyní na věčnosti? Věřím ve Jméno Ježíše v Boha, že kdyby církve učinila pokání a vrátila by se o dva tisíce let zpět k prvotní církvi, ukázala by, že se přiblížilo království Boží na zemi. A svět by se přestal topit.

Shrnuji své paměti vzpomínkami na dětství, v němž mne maminka, dědeček, otec a bratr kantor Tomeš, který byl pro mne velkým povzbuzením, přiváděli k Pravdě. Pamatuji na jejich rčení a na to, co mi říká Bible, že nejlépe je přidržeti se Boha. Nejen slovy, ale celým svým životem.¹³ Život pro mne byla radost, zvláště když jsem mohl někomu pomoci. Nelekaly mne těžké chvíle, i když jsem měl strach. Ale nastává doba, kdy vlasy začnou kvést, nohy slábnou i odvaha se krátí. Zastavil jsem se a obrátil o 180 stupňů zpět. Zamyslel jsem se: byl jsi užitečný? Ale chvála Pánu, vždy přišlo povzbuzení. Jedno z prvních v dopise po padesáti pěti letech od Jiřinky: „Vzpomínáte na svoji ovečku z Kupičova?“ Bylo to pěkné povzbuzení. A takových bylo víc a jsou až dosud. A když se sjedou a navštíví nás naše někdejší děti, nyní již prababičky, babičky a maminky, omládne i to moje srdce a mysl. Jak to bylo pěkné a jak to je i dnes radostné. Kdybychom tak byli spolu i u Otce našeho v nebesích. A tak děkuji tímto svým dětem, chlapcům i děvčatům. Chvála Bohu.

Vyjmenuji jen některé z těch svých dětí: Slavěnku Legnerovou-Žákovou, Mařenku Šulcovou-Ryšavou, Mařen-

¹³ Žalm 73, 28

ku Žitnou-Zelenkovou, Libušku Šulcovou-Šplíchalovou, Mařenku Kubšovou-Špringlovou, Mařenku Mezenskou-Kozlíkovou, Slavěnkou Pokrupovou-Papíkovou, Jiřinku Řepkovou-Janatovou a Květušku Brázdovou, která mě rozveselovala v té nejtěžší době, kdy mraky hrůzy visely nad námi. Mojí pravou rukou je po celou dobu má manželka. Také chlapani moji, zvěstovatelé věcí utěšených a šířící lásku Boží v Ježíši Kristu: Vlastimil Pospíšil a Ondřej Raus, kteří poctivě konají dílo své, jim svěřené. Dále Věňa Brázdu a mnoho dalších sester a bratrů.

Mnozí z těch vzácných bratrů a sester mne předešli, jiní jsou roztroušeni po světě. Bolelo mě srdce, když jsem se musel loučit s těmi milými. Pozoruji běh života. Všichni spěchají a hledají, co by získali, a chtějí si splnit svá předsevzetí. Tak tomu bylo a bude, dokud člověk bude na zemi. Ale jsou dvě cesty. Jednou je úminek získat co nejvíce hmotného pro sebe, druhou snaha pak připravit něco pro druhé. Ta druhá cesta se jmenuje láska.

Podle možností věnuji se ještě práci v bývalém svém sboru.

19. května 2002 jsme oslavili dokončení opravy oráčovského kostela, který mám moc rád. Zajištěním opravy bych se chtěl připojit k práci těch, kteří před 100 lety měli zájem a kostel vybudovali. Mám rád Oráčov, který se stal mým domovem. Přál bych si, aby v této obci žili lidé radostně a pokojně, tedy v lásce. Láska má nejkrásnější cíl. Kéž by přinášela radost.

Modlím se za Oráčov. Život dětský s Pánem Bohem byl krásný, když se o nás starali rodiče. Ale i ten náš život ve stáří je radostný, když, přes všechny těžkosti a hrůzy, necháváme se vést naším nebeským Otcem, jenž nás stvořil.

Tak učil Ježíš, Syn Boží, své učedníky modlit se. Tak se modlili věrní muži a ženy. Tak se k Otci nebeskému modlil T. G. Masaryk, tak se modlím i já, my:

Otče náš, který jsi v nebesích,

posvěť se jméno tvé.

Přijď království tvé.

Buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.

Chléb náš vezdejší dej nám dnes.

A odpusť nám naše viny,

jako i my odpouštíme našim viníkům.

A neuveď nás v pokušení, ale zbav nás od zlého.

Neboť tvé jest království i moc i sláva na věky.

Amen.

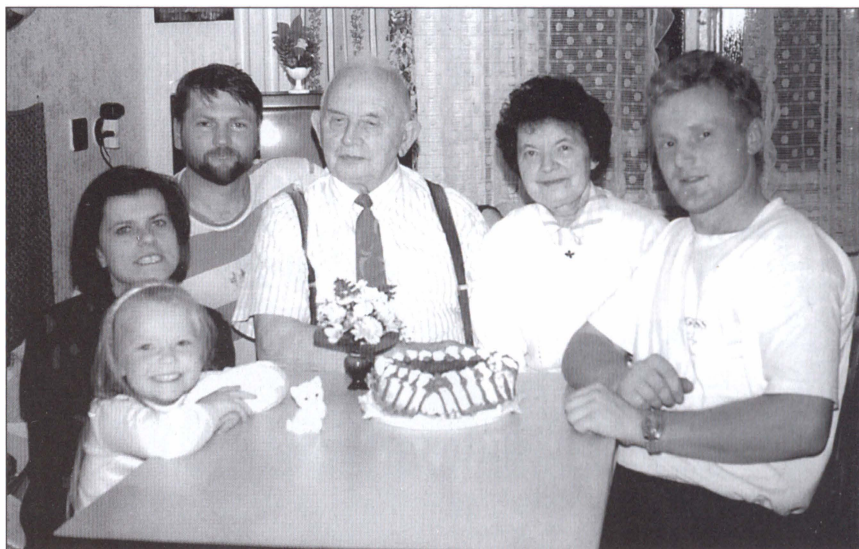
Tento dort upekla pro nás sestra Vališová v září 1998 při příležitosti setkání kupičovských rodáků, které připomnělo 60. výročí otevření kostela v Kupičově.

Manželé Jelínkovi na své zahradě v Oráčově v květnu 1998 při oslavě 80. narozenin Anny Jelínkové.

Na Pražském hradě před přijetím u prezidenta republiky Václava Havla - 24.9.1998.

Manželé Jelínkovi se svými nájemníky z Ukrajiny, s rodinou Olega Javorovského a se Sergejem Pilátem - 1998.

Setkání kupičovských rodáků v Krásném Dvoře v květnu 1997.

Při ekumenické bohoslužbě v katolickém kostele v Krásném Dvoře při setkání kupičovských rodáků - 1997.

Manželé Jelínkovi se studentem Danielem Špulákem, který napsal text této knihy na počítači - 2000.

Se skupinou kupičovských rodáků v Krásném Dvoře v r. 2001 - autor první zprava.

Manželé Jelínkovi v létě 2001.

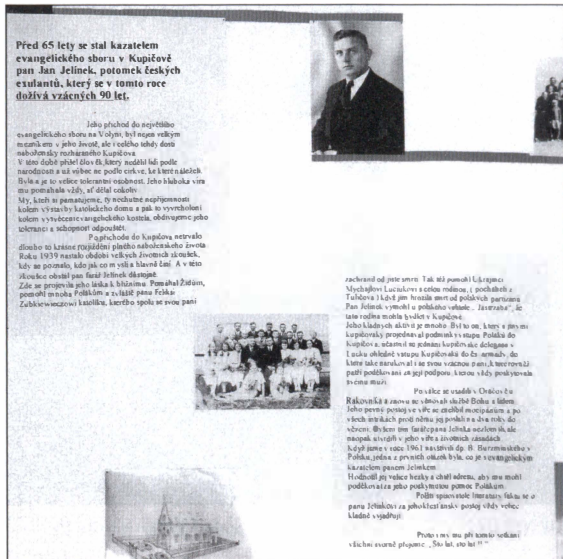
Současná podoba evangelického kostela v Oráčově.

Vnitřek oráčovského kostela.

„Kupičovské děti“ při oslavě 90. narozenin autora v květnu 2002 - autor s manželkou v první řadě, třetí a čtvrtý zprava.

Panel z výstavy k setkání kupičovských rodáků v Krásném Dvoře v r. 2002, věnovaný autorovým 90. narozeninám a 65. výročí jeho příchodu do Kupičova.

Kiścień, 2002r.

Szanowny, miłobudy Pastore!
W tej dniu, uroczystej dla osoby Pastora
dniu, pragnę jeszcze raz stać się najgorętsze
podziękowania za pomoc okazaną mojej
rodzinie w czasach nieludzkiego barbarzyń-
stwa band UPA na Wołyniu.
Takich ludzkich gestów nie zapomina
się nigdy.

Składam wyrazy szacunku -
Halina Siekierska - Ligeza

Vážený, vebný Pastore!

V této pro Vás významné a slavnostní
chvíli, toužím ještě jednou vyjádřit ty nejvřelejší
díky za pomoc, kterou jste prokázal naší
rodině v dobách nelidského barbarství
band UPA na Wołyni.

Na takové činy lidskosti se nezapomíná
nikdy.

S projevy úcty

Halina Siekierska - Ligeza

Text dopisu, který přiložila bývalá obyvatelka Kupičova, Polka Halina Siekierska-Ligeza ke svému blahopřání k 90. narozeninám autora v květnu 2002.

Několik slov o autorovi

Jana Jelínka znám od svých čtyř let. Právě tolik mi bylo, když přišel v roce 1937 do Kupičova jako mladý kazatel. Kupičov byl jedna z největších českých obcí na Volyni. V té době tam žila asi tisícovka Čechů a z nich asi třetina evangelíků. Přišel k nám z polského Zelova. Tam se také 19. května 1912 narodil jako potomek českých náboženských exulantů. Jeho život se nevyvíjel právě jednoduše. Byly mu dva roky, když jeho otec musel narukovat do ruské carské armády. Zelovem tehdy procházela německo-ruská fronta a malý Jan spolu s maminkou, babičkou a dědečkem nacházel před ní útočiště v kostele. K dědečkovi tehdy velmi přilnul, a tak, když se dědeček s babičkou odstěhovali po válce zpět do vlasti svých předků, vypravil se třináctiletý Jan „načerno“ za nimi. Prožil u nich dva roky.

Po návratu domů nastoupil jako patnáctiletý do zaměstnání u české firmy Jan Sláma a záhy dostal na starost celé účetnictví. Byl velmi zvědavý, nesmírně rád četl a toužil se dále vzdělávat. Matka ho v tom podporovala. V Zelově však nebyla střední škola, a proto využil možnosti studovat na Misijní škole v Olomouci. Nastoupil tam v necelých devatenácti letech a za čtyři roky na ní strávené se mu, jak sám říká, otevřel celý svět. Přesto se vrátil domů a za nějaký čas dostal nabídku řídit firmu, ve které dříve pracoval a která se mezitím rozrostla v továrnu. Asi po půldruhém roce obdržel dopis z Volyně s nabídkou kazatelského místa v českém evangelickém sboru. V této části Ukrajiny, která po první světové válce připadla Polsku, žilo v té době asi 40 tisíc Čechů a mezi nimi mnoho evangelíků. Jan se několik měsíců rozmýšlel, ale když se nabídka opakovala, rozhodl se na Volyň odejít.

Psal se rok 1937 a bratr Jan Jelínek se stal kazatelem v největším evangelickém sboru v české obci Kupičov. Tato událost se stala významným mezníkem v jeho životě. Bylo mu sice dopřáno prožít v Kupičově pouhých sedm let, ale přilnul k němu jako ke svému domovu. Po letech o něm napsal: „Městečko mezi lesy,

český Kupičove, daleko od státních silnic i vlakových spojů, těšil jsem se, že budeš mým domovem.“ Za tu krátkou dobu však vykonal pro Kupičov tolik dobrého, že dodnes zůstává mezi námi, kupičovskými rodáky, a nejen evangelíky, osobností váženou a milovanou. Jsem jedním z „jeho dětí“, jak nazývá ty, které vychovával od nedělní školy, ale podobně se o něm vyjadřují i obyvatelé Kupičova jiných náboženských vyznání. Jan Jelínek totiž prospěl celému Kupičovu především tím, že se mu podařilo usmířit do té doby znesvářené katolíky a evangelíky. Podle vlastních slov, která podpořil i mnoha skutky, nedělal rozdíly mezi lidmi různých vyznání či národností. Vždy mu záleželo pouze na tom, jaký je kdo člověk. A když někdo potřeboval pomoc, viděl v něm jen člověka, kterému musí pomoci. Za války se proto fara stala útočištěm mnoha pronásledovaných a mnozí jí vděčí doslova za svůj život.

V té době již Jan Jelínek nebyl sám. V roce 1942 se oženil s půvabnou a milou sestrou Annou, která mu je celý život neúnavnou pomocnicí. Spolu zachránili před jistou smrtí těžce raněného Poláka, ale také ukrajinskou rodinu pronásledovanou banderovci a mnoho jiných, přestože sami často byli ve smrtelném nebezpečí. Jan Jelínek však vždy věřil, že jsou pod ochranou Boží a že „člověk zůstane na světě, aby vykonal to, co má ještě vykonal, i když kolem lítají třeba granáty“.

Jan Jelínek patřil k těm, kteří měli u ostatních obyvatel obce mimořádnou autoritu, a proto byl vždy mezi těmi, kteří vedli „diplomatická“ jednání s představitel různých „vlád“, které se v Kupičově tehdy často střídaly. Logicky byl také členem delegace, která se v roce 1944 vypravila za blížící se frontu, aby nabídla velení Československé vojenské jednotky dobrovolný vstup Kupičovských do jejích řad. Cestou se nakazil břišním tyfem, ale ihned po uzdravení nastoupil i s manželkou do armády.

Po válce se manželé Jelínkovi usadili v Oráčově u Rakovníka a Jan Jelínek se znovu věnoval službě Bohu i lidem. Avšak ani potom mu nenastaly „zlaté časy“. Na začátku 50. let byl žádán, aby pomáhal zakládat JZD. Odpověděl, že to není jeho

věc. Nato byl několikrát vyšetřován StB a byla mu nabídnuta i „spolupráce“. Když odmítl, byl několik let sledován a nakonec v roce 1958 uvězněn. Přestože ho neměli z čeho usvědčit, odsoudili ho na dva roky. Při práci v dole utrpěl těžký úraz páteře. Po propuštění pracoval dlouhá léta jako dělník, ale nikdy si na svůj osud nestěžoval. Nyní, když již řadu let může opět svobodně kázat, o sobě říká: „Jsem velice spokojený člověk, jen politika mě trochu zlobí.“ Ve svých devadesáti letech ještě často vystoupí na katedru, a nejen to. Oráčovskému kostelu bylo v r. 2002 sto let a bratr Jelínek se rozhodl, že si zaslouží, aby byl kompletně zrenovován. K nepatrnému státnímu příspěvku přidal své úspory a po celou dobu osobně řídil všechny stavební práce. Nikdy se totiž nevyhýbal žádné práci, byť byla sebetěžší. Dosud pracuje na své zahradě, ale hlavní je pro něho stále zušlechťování lidských duší. Jeho kázání na pravidelných ekumenických bohoslužbách při každém setkání rodáků z Kupičova patří k tomu, co zanechává nesmazatelnou stopu v srdcích všech přítomných bez rozdílu vyznání. Přejeme Janu Jelínkovi, aby ještě dlouho mohl rozdávat ze svého nepřehledného bohatství zbožnosti, moudrosti, ušlechtilosti a dobroty.

PhDr. Miloslava Žáková, CSc.